

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogrupper.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Olaf Gønt: fyns Gaver. — Otto Andersen: En fynsk Trolddomssag
fra det 17. Aarhundrede. — Ewald Cang Kristensen: Af Vedel Simonsens Op-
tegnelser fra Svenskekrigen. — Gamle Sandsager.

1. hæfte.

Januar 1937.

10. Aargang.

Alle de, der som Medarbejdere, Holdere eller paa anden Maade har støttet Fynsk Hjemstavn i det forløbne Aar, bedes modtage min oprigtige Tak sammen med de bedste Ønsker for 1937.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udclip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter over en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

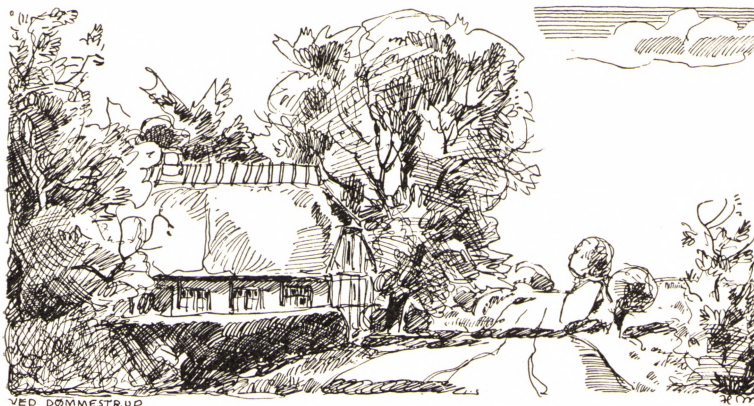
Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Postkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I den sidste Tid har jeg modtaget:

- Fra Forf. Olaf Andersen, Tommerup, flere Amatørfotografier.
- Fra Overbibliotekar, Dr. phil. J. Christian Bay, Chicago, to Avisudclip.
- Fra Folketingsmand I. C. A. Carlsen-Skiødt, Odense, et Fotografi.
- Fra Martine Agathe Hansen, Christiansminde, en Samling Avisudclip.
- Fra Svend Dyhre Hansen, Søfelde, et Amatørfotografi.
- Fra Tegneren Aage Jørgensen, København, et Billede.
- Fra Sognearkivar Kr. Møller, Brahetrolleborg, Avisudclip m. m.
- Fra pens. Lærerinde M. Nielsen, Ryslinge, et Billede.
- Fra Forfatterinde Christine Reimer, Odense, gamle Blade.
- Fra Lærerinde Signe Skovgaard, Snarup, to Amatørfotografier.
- Fra Førstelærer Brun Sørensen, Gestelev, en Tryksag.
- Fra Redaktør Johs. Tholle, København, et Hæfte af »Vore Kirkegaarde«. (Deri Herman Madsen: De gamle Støbejernsgravmæler.)
- Fra et Dødsbo i Krarup en Mængde Fotografier m. m.

For dette bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

FYNS GAVER

AF OLAF GYNT

TEGNING AF HERMAN MADSEN

Du Gavmildhedens og Haabets Ø,
hvor Vintren drømmer om første Tø — —
du gav mig Mindernes dyre Flor,
som knap kan males af fagre Ord;
her har mit Hjærte bestandig hjemme
hos Moders Mildhed og Faders Stemme.

Du gav mig først i min Barndoms Aar
den skønne, skumrende Købmandsgaard:
de stille Stuer var blidest, bedst
fra Julens Granduft til Somrens Fest.
Og stadig sanker min Sjæl herinde
i Neg en Guldhøst af Drøm og Minde.

Du gav mig ogsaa, du fagre Fyn,
hver solhvid Kyst og hvert dejligt Syn:
hver Ager tindrende piblegrøn
og Skoven dunet og skær og skøn — —
det hele Aar som en broget Sage
fra Tøbruds Rislen til Vintrens Dage.

Du skænked Gavernes Overvæld
fra Sagabogen i snekold Kvæld
til Vaarens duftende, blaa Syren
og Puslingbyen med toppet Sten — —
hver gammel Gaard eller mosgrønt Dige,
de røde By'r og de solblaa Vige.

En Fabelverden af grønt og Guld
 og Frugters rødmende, fine Kuld -- --
 du gav mig ogsaa det fynske Sind
 saa mildt som Høstdagens lune Vind,
 saa fyldt af Skæmt, underfundig Lykke,
 poetisk Fablen og Tanker trygge.

Et Sind, der tindrer af Sol og Smil
 som Foraarshimlen i frisk April -- --
 min egen Sjæl er endnu i Slægt
 med hver en fregnet og hørblond Knægt!
 Fyn gav mig alt det poetisk snilde,
 det skønhedsglade, det barnemilde.

De lyse Veje i Vaarens Sol
 blandt Mælkebøtter og mørk Viol
 og Efteraaret, hvis røde Ve
 en Nat blev slukket af dunhvid Sne!
 Her kalder alt mig velsignet, dæmpet
 og modernildt, naar jeg mest har kæmpet.

Fyn gav mig Drømmenes dyre Flok
 og Solskinsminder og Sødme nok -- --
 jeg takker tyst for hver dejlig Stund:
 her møder tryggest jeg Dødens Blund.
 Som Blad bag Sne i de store Skove
 vil her jeg mildest omsider sove.

Her er min Rede, mit bedste Hjem,
 hvor Smil og Kærlighed spirer frem -- --
 her faar som Haven jeg rigest Vækst
 til gode Hjærter og Tankers Tekst!
 Her har jeg Rod som hver Pil derude -- --
 min Barndom nynner bag Hjemmets Rude!

Du Frodighedens og Haabets Plet!
 Du Ø med Mindernes Aandedræt!
 Min første Arne, min sidste Rhed -- -- --
 min Barndoms grønne og gode Bred!
 Mit Digt som Løvet i hver en Aare
 har Glød, o Fyn, af dit Smil, din Taare!

Min grønne Vugge! Min skønne Baare!

EN FYNSK TROLDDOMSSAG FRA DET 17. AARHUNDREDE

AF OTTO ANDERSEN

DET er almindelig bekendt, at Hekseforfølgelserne fra Reformationstiden til henimod 17. Aarhundredes Slutning som en skrækkelig Farsot gik over Landet. Ingen Egn gik fri for dette vanvittige Skuespil. Hundreder af ulykkelige Mennesker blev slæbt til en kvalfuld Død paa Baalet, efter at man rundt om i skumle Raadhuskældere og i Herregaardenes mugne Fange-taarne ved nidkær Syslen med Tommelskruen, Pinebænken og »varmt Bækken« havde afpint dem taabelige Bekendelser.

Ofte gik Gejstligheden i Spidsen som Hekseforfølgere. Sjæl-lands første evangeliske Biskop, den brave Peder Palladius, blev aldrig træt af at opildne til Jagt paa Troldkvinderne. Ogsaa i den her fremdragne fynske Trolddomssag ser vi en Præst, Iver Andersen¹⁾ i Sønder Næraa, udfolde en travl Virksomhed. Først da han griber ind, kommer der rigtig Gang i Sagen.

Idet denne gamle, uhyggelige Historie nu skal berettes, sker det paa den Maade, at vi lader Tiden selv faa Mæle, lader Tingbøgerne²⁾ og Odense Lens Regnskab³⁾ fortælle. Gengivelsen er, hvad Ortografien angaar, paa nyere Dansk, men Stilen er helt igennem bevaret. Den er lidt snørklet, men tilforladelig, og vi faar, idet vi følger Sagens Gang, et dybt Indblik i 17. Aarhundredes Landsbyliv, et stærkt Indtryk af det Overtroens og Vankundighedens Mørke, som rugede over Sindene og gjorde Menneskene ufri.

Tidlig paa Aaret 1642 var en Kvinde ved Navn Karen Lauridsdatter blevet brændt for Trolddom, vistnok i Odense. Som det næsten altid var Tilfældet, blev hun før sin Død underkastet Tortur og angav herunder flere Medskyldige, bl. a. Rasmus Madsen i Sønder Næraa — »galne Rasmus«, som han mest kaldes — Mette Andersens i Fravde og Anne Karls i Sandager.⁴⁾

Rasmus Madsen blev straks paagrebet, indsat i Fangehullet paa Odense Raadhus og 12. Maj og følgende Tingdage fremført paa Aasum Herreds Ting, hvortil en lang Række

¹⁾ Præst i Sønder Næraa 1637—52. ²⁾ Landsarkivet for Fyen, Odense. ³⁾ Rigsarkivet, København. ⁴⁾ Gislev Sogn.

Vidner fra S. Næraa, Tarup og Ore var indkaldt. Hr. Iver var Hovedvidnet. Det var ikke det bedste Skudsmaal, han og hans Sognebørn gav den arme Rasmus. Vi vil lade den gamle Tingbog selv fortælle:

»Galne Rasmus har kureret for Sygdom ved Spøgeri og Signelse og inden og uden Kirkedøren været en Gudsbespotter. Naar han har været i noget Selskab eller Gæstebud, og Folk vilde love Gud, da kunde han det ikke fordrage og spurgte, hvortil det skulde at love Gud. Jo mere Menneskene lovede Gud og bad om Naade, jo mindre de fik. Var og ikke i Kirke de næst forgangne tre Julehelligdage, og naar han kom i Kirke, da har han sig intet andet paa beflittet end at hindre Menigheden i Guds Ords Hørelse med Latter, og ikke uden faa Gange havde forløvet, efter at Velsignelsen var gjort. Haver der foruden ført et uskikkeligt Levned med Drukkenskab, Hujen og Skrigen og budet Folk adskillige Urter for Sygdom. Han har tit og ofte brugt Herrens Sakramente. Dog efter at han er gaaet af Skriftestolen, har han slaget Folk i Hovedet, og han har tit taget Svinehoveder, som ham er givet, og slaget dem imod Gulvet og sagt: Hvad skal jeg med dit Djævelskab! Baade »Groffenbrad«¹⁾ og Hønseskød har han udslaget i Gaarden, og engang han har været til Skrifte, og efter at han er gaaet af Kirken, er han bleven slaget af Fanden ud i Bækken²⁾. Tit og ofte har Rasmus sagt, at »Rakus« og »Sebellus« skulde komme til ham og blive hos ham om Natten, og hver af dem skulde tage sin Fjerding af ham og flyve med. En Aften fulgtes Rasmus med Hans Andersen i Nere³⁾. Da saa han sig tilbage og sagde til Maanen: Maa jeg ikke endnu være for dig tilfreds? Gid Fanden fare i dig! — Lars Knudsens Hustru og Rasmus var der en Dag kommet nogle Ord imellem formedelst et Stob Smør, som hun havde laant af Rasmus, og formedelst han det ej straks kunde igen bekomme, blev han vred og slog det paa Ilden og sagde, at Lars Knudsen ikke efter tre Aar skulde have Kohaar⁴⁾. Men hans Kvinde fik Smørret af Ilden, førend det blev smeltet.

Tilspurgt, med hvad Urter og Smørelse han hjalp Jens Smed i hans Sygdom, svarede Rasmus Madsen, at hvad Urter og

1) Oksesteg. 2) Aaen, der løber igennem og skiller S. Næraa i to Dele. 3) Tingbogen bruger for Næraa stadig Formen Nere, der ligger meget nær den fynske Udtale. 4) Betydningen af denne Trusel er meget uklar.

Oliteter og hvis¹⁾ andet han dertil brugte, haver Jens Smeds Pige, som nu er hans Hustru, hentet paa Apoteket, og staar endnu der ubetalt. Rasmus havde udi ingen Maade skikket og forholdet sig som et kristent Menneske og Guds Barn vel egner og anstaar. Det hellige Prædikeembede og Guds Ords Tjenere haver han foragtet, bagvasket og bandet, sjælden eller aldrig ganget til Kirke, men drukket og fyldt sig Nat og Dag udi Krohus. Løbet siden som et galent Menneske, som han skrømter sig at være, er dog ved sin gode Fornuft. Hujer og skriger og byder Spøgelse Trods og i Kamp med sig. Alle dem, som foragter og intet vil agte om hans djævelske Karakterer og Spøgeri, som han bruger til Mennesker og Kvæg, dem truer han straks med allerstørste Skade, Fordærvelse og Undergang. I Smedens Hus haver han siddet og scoptiseret²⁾ mange Præsters Prædiken og gjort Miner efter dem paa Prædikestolen.

Det var, hvad de »Nere« Sognefolk og deres Præst havde at sige galne Rasmus paa. Opfordret til at erklære sig om Vidnernes Udsagn sagde han, at det var falske Vidner, og »anlangende« den Gudsbespottelse, han var beskyldt for, erklærede han, »aldeles ikke at komme i Hu det at have sagt eller gjort, men dersom saa er, er det sket udi Drukkenskab«. Under Afhøringen af Vidnerne fo'r Rasmus engang op mod Præsten, Hr. Iver, med et rasende Udraab: »Gud forbande Hr. Iver for alle Præster!«

Den 2. Juni 1642 fælder Herredstinget Dom i Sagen: »Som en Guds Ords Bespotter og Gudsforuægter bør Rasmus Madsen efter verdslig Lov og efter 3. Mosebogs 24. Kap. at straffes paa sit Liv med et Sværd«. —

Denne Dom blev dog ikke fuldbyrdet. Derimod hentes Torturedskaberne frem og sættes i Funktion. Med det Resultat, at Sagen drejes ind i et helt nyt Spor og faar et langt større Omfang. Anklagens Hovedpunkt bliver nu dette, at Rasmus Madsen har stræbt Hr. Iver efter Livet ved Trolddom og »forgjort hans Hustru, Mette, med langvarig Sygdom«. Hr. Iver træder frem paa Skuepladsen i fuldt Lys og driver med Voldsomhed Sagen til den bitre Ende.

De to fornævnte Kvinder, Mette Andersens fra Fravde og Anne Karls fra Sandager, føres til Odense for at paahøre

1) hvad. 2) spottet.

Rasmus's Bekendelser. Vi lader igen Tingbogen tage Ordet. Hvad den nu fortæller, er altsaa pint ud af Rasmus ved Hjælp af Pinebænken, Tommelskruen, eller hvad det nu var for et Redskab, man anvendte:

»Først bekendte Rasmus, at Anne Karls haver 2 eller tre Voksborn¹⁾, som er kristnede²⁾. Desligest, at han havde et Voksborn, men det ikke var døbt, fordi han ikke kunde skrive, og om saa havde sket, havde han faaet for megen Magt. Ydermere, at Anne Karls i Sandager kunde ogsaa omgaas med Spøgeri, som ogsaa havde med Djævelen ligesom han at bestille, ja, meget mere end han. Fremdeles haver Rasmus bekendt, at han var med at pibe for dennem, som dansede paa Gislev Kirkegaard. Der først beretter, at paa den ene Side af Gislev Kirke var et Kompagni og paa den anden Side et andet, og Rasmus var paa den søndre Side, hvor den slemmeste Synd og Forbandelse begikkes, hvor Anne Karls dansede for og kaldte sin Dreng³⁾ »Øffuerst«, hvilken dansede næst efter hende, og saa de andre i Rad, saa mange som de var. Og da kunde Fanden le saa gladelig som et andet Menneske. Undertiden dansede hver med sin Dreng, Par og Par, undertiden som Katte, undertiden som graa Geder, og da kunde Fanden hente dem, hvad Traktement de begærede. Ydermere tilspurgtes, hvorledes og hvad den Kattedans medførte. Svarede, det var Fanden og Djævle, som dansede i Lignelser med dennem. Her foruden bekendte, at Anne Karls havde forgjort Hr. Mikkel⁴⁾ i Mesinge og Hr. Jens⁵⁾ i Gislev. Fremdeles bekendte, at han og Anne Karls tillige haver »quistet« Fanden med Ris, formedelst han skulde fratage Hr. Iver i Næraa hans Helbred og Liv. Bekendte og at have forgjort Mette Hr. Ivers i Næraa og dertil leveret Anne Karls et Stykke Voks, og hver Gang Fanden bed paa det, tog Pinen hende des haardere an. Bekendte og der først, at samme Voks med andet mere er nedsat bag Anne Karls Seng i Jorden, og oven paa samme Sted staar et lidet Skrin, som hendes Dreng er udi ved Navn

¹⁾ Et Voksborn var en Dukke af Voks, som ansaas for at være et særlig virksomt Middel at »forgøre« med, især hvis det var døbt af en Præst. ²⁾ døbte. ³⁾ Djævel, sendt Heksene til Hjælp. ⁴⁾ Mikkel Rasmussen, Præst i Mesinge 1609—1640 (Wiberg). ⁵⁾ Jens Jespersen Stampe, Præst i Gislev 1631—1642 (Wiberg).

»Øffuerst«. Sagde og derhos, at saa længe som Anne Karls og han var i Live, kunde Hr. Ivers Hustru ej faa bedre«.

Her blev Forhøret afbrudt af Hr. Iver og hans Hustru, der bønfuldt Anne Karls om »dog for Guds og hendes egen Saligheds Skyld at bekende sin Sandhed om Mette Hr. Ivers langvarige Sygdom og store Smerte, og om der var noget Middel til, hun igen kunde blive hjulpen. Da svarede Anne Karls, at hun skulde bruge »Beffergiel«¹⁾ og »Rouff«²⁾ ud i ubrugte Lærredsklude og ryge under Næsen med og binde Blaaler nedendendes Knæ, indtil hun faar bedre.« »Anne Karls bekendte, at for fjorten Aar siden lærte hun at fly Folk bedre³⁾ med samme Raad, ellers nægtede hun Rasmus's Bekendelser i alle Maader.«

»Videre bekendte Rasmus, at det var Aarsagen, at han ej alene kunde forgøre Hr. Ivers Hustru udi Næraa, at den Tid han var til Skrifte og blev meddelt Sakramentet, da sank han det ned, og haver de andre det ikke gjort, men naar de det annammede, haver de spyttet det ned i deres Tørklæder eller paa Jorden, og derfor haver de den Magt, hvorfor han maatte have Anne Karls i Sandager til Hjælp, og hun var med hannem og forgjorde Hr. Ivers Hustru, saa hun er en offentlig Troldkvinde. Derpaa vilde han dø og nu paa annamme vor Herres Jesu sande Legeme og Blod til sine Synders Forladelse. Sagde og berettede, at han engang var med Mette Andersens i Fravde, og kærnedede da Smør af Fravde Kilde⁴⁾ og malkede Mette da Mælk af tvende Knive. Det saa han, hun gjorde, men den Kunst kan han ikke. De andre, som han haver udlagt, de kunde ikke skabe dennem i Kattes og Geders Lignelse, naar de dansede, men det kunde Anne Karls og Mette Andersens gøre.«

Det var disse Forryktheder, Pinebænken fik lokket ud af stakkels Rasmus. Man har sikkert faaet ham til at bekende, netop hvad man vilde han skulde bekende. At man dog i nogen Grad har søgt at dulme Pinslerne, synes at fremgaa af følgende Post i Odense Lens Regnskab: »Er betalt i Vinkælderne for Øl og Vin, Fangerne der haver bekommet, imidlertid de pinlig blev forhørt: Penge 6 Ort 4 Sk.«.

1) Bævergejl, ildelugtende Kirtelsekretion hos Bæveren. 2) Rug?
3) fly bedre = kurere. 4) »Holekilde« ved Landevejen mellem Fravde og Birikum, besøgtes som Helligkilde endnu i Begyndelsen af 19. Aarh. (Trap).

Den 15. Sept. faldt Dommen: Rasmus Madsen bør at lide til Baal og Brand. Mærkværdig hurtigt er Dommen blevet eksekveret; allerede d. 19. Sept. omtales Rasmus som »bortdød«.

Hvor det Baal har flammet, som Rasmus blev brændt paa, kan desværre ikke oplyses, men den Dag i Dag slaar der en imøde en ram Os af Torturkammer og svedent Menneskekød fra disse Poster i Lensregnskabet: »For tolv Tjæretønder til at anstikke Baalet med, som han blev brændt paa: 2 Rdlr.« »Mestermanden given, som hannem pinte og siden til Ilden henrettede: 18 Rdlr.«

De tolv Tjæretønder kunde dog selvfølgelig ikke gøre det. Senere tog — ifølge Tingbogen — Vurderingsmænd Syn paa Højby Skov, hvor de har hugget tolv Læs Ved til at brænde »galne Rasmus« med.

Næppe var Asken af de tolv Læs Ved, hvorpaa »galne Rasmus« fandt sin Død, blevet kold, før der ogsaa var Bud efter Anne Karls fra Sandager, der nu blev ført fra Odense til Krumstrup. Hendes Sag behandlede paa Gudme Herreds Ting 5., 13. og 20. Oktober.

Efter at alt, hvad Rasmus havde »paateet« Anne Karls, her var fremlagt og gennemgaaet, fik Anne selv Munden paa Gled:

Hun og Karen Lauridsdatter »gik aved omkring Gislev Kirke tvende Gange og raabte paa Fanden. Saa kom han til dennem i en Kats Lignelse, og de slog vædelig paa ham«. »Desligeste bekendte hun, at hun med Signen og anden Omgængelse haver hjulpet mange Folk for adskillige Slags Sygdom. Kirkejord haver hun brugt for dennem, som havde Værk og Brud. Hun haver flied Vindinge Mænd Raad til deres Kvæg, som var forgjort, og kunde det ikke faa bedre, før den Potte blev optagen, som stod i Ledet, Kvæget skulde gaa over, hvilken Potte stod og sød¹⁾ med et Stykke Æggestaal udi, som hun optog. — Blev Anne Karls og tilspurgt, hvorfor hun brugte de Lys paa Ferreslev Gade. Da svarede hun, at det var, formedelst de ikke kunde faa kærnet deres Smør, og det var menige Mænd i Ferreslev, som brugte hende dertil.«

Da der ikke var mere at faa ud af hende, »fremstod Hr. Iver Andersen, lagde Haand paa Bog og nu her for Retten

¹⁾ kogte.

efter for ^{skr.} fremlagte Breve og Bekendelser sigtede og sag gav Anne Karls for en offentlig Troldkvinde, at hun havde med været og forgjort hans Hustru, og det med sin Ed efter Loven tilsagde hende fuldkommen Sag paahavende.«

De tolv Nævninger¹⁾ »svor hende da fuldkommen Trolddomssag paa og derfor at lide efter Loven, hvorpaa de bad dennem saa sandt Gud til Hjælp.«

Dette »Nævningetov«²⁾ konfirmeredes d. 26. Okt. af Fyenbo Landsting.

Stakkels Anne Karls senere Skæbne erfares med al ønskelig Tydelighed af følgende dystre Poster i Lensregnskabet:

»Betalt »Skarp Rechteren« for Anne Karls at brænde og Natmanden for hende at udslæbe, efterdi hun hængte sig selv i Fængselet, tilhobe Penge: 25 Rdl. 2 Slettemark.«³⁾

»For seks Tjæretønder at stikke Baalet an med, som hun blev brændt paa, Penge: 1 Rdl.«

Imidlertid sad den anden gamle Kvinde, der var indblandet i Sagen, Mette Andersens fra Fravde, stadig fængslet. Men inden der blev fældet Dom over hende, kom ogsaa hun den jordiske Retfærdighed i Forkøbet og hængte sig i sit Fængsel først paa Aaret 1643. Hvorefter Justitsens macabre Haandlangere atter maa i Funktion: Natmanden for at udslæbe hende af Fængslet, Skarpretteren for at brænde hende paa Baalet.

Med stor Samvittighedsfuldhed er alle Udgiftsposterne ved Fangernes Underhold, Henrettelse og videre Behandling optegnet i Lensregnskabet. Samlet beløb de sig til 81 Rdl., 2 Ort og 4 Sk.

Og det var ikke store Sager, man fik ind igen, da man senere skred til Beslaglæggelse af de Dømtes Ejendom. Om Opgørelsen af galne Rasmus's Bo hedder det, at han efterlod sig »en gammel Korde, et Krus og 18 Pund spunden Hørgarn, tilsammen vurderet til 3 Rdl.«

Den gamle halvgale, fordrukne Landstryger er altsaa ikke just blevet rig ved sin »Omgængelse med Spøgeri og Signelse.«

1) Kirkenævninger. Saadanne svor i Trolddomssager og andre lignende Sager af halv kirkelig Art. 2) Thoug, Tov, Vidnesbyrd; »staa i Lov og Tov«, have Ret til at være Vidne for Retten (K a l k a r). 3) 1 Slettemark = 16 Sk. Danske.

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED † EVALD TANG KRISTENSEN
(Fortsat)

HAARSLEV SOGN

Hvad Kirken er angaaende, da var der paa den forhenværende gamle Kirkedør, som var stærkt beslaaet med Jærn, samt Jærnskrift paa samme, tæt nede ved Jorden, gjort et Hul saa stort, at en Karl kunde krybe derind. Dette menes at være gjort i Svenskekrigen for at komme ind i Kirken og røve, hvad der af Værdi kunde forefindes.

*

I Byen selv synes Beboerne ved de Svenskes Ankomst at have taget deres Tilflugt til Kirken eller at have flyttet deres bedste Sager did, ti paa den inderste Kirkedør er hugget et stort Hul, som alene er tildækket med et paaslaaet Bræt og er af den Størrelse, at et Menneske kunde krybe der igjennem. Dette siges at være gjort af de Svenske, som gik her igjennem for at plyndre Kirken, da de formedelst Jærnstængerne ikke kunde komme gennem Vinduerne (Pastor Balslev). Byens Beboere havde for Resten den Tid tykke Egeborde med Skabe underneden, og var der derhos ofte i Egeplanken selv, som udgjorde Bordbladet, Ud-hulinger anbragte, hvori hver af Bordgjæsterne fik den ham bestemte Portion. Da de Svenske nu kom, løftede de Bordpladerne af disse Borde, hvorved det under samme værende Skab saaledes kom til at udgjøre en Kiste uden Laag, og af disse Bordkister fodrede de nu deres Heste, dem de her som anden Steds flere staldede ind i Vaaningsstuen, uvist om af Kaadhed og Haan eller for at have Hesten desto nærmere i paakommende Fare. (Et af disse Borde findes endnu hos Gaardmand Peder Hansen i Haarslev, som har meddelt Præsten ovenstaaende).

Paa Lykkesborg her i Sognet boede den Tid en Fru Anne Brahe. Hun forklædte sig ved deres Ankomst som en Bondkone, flygtede til Veflinge, hvor hun med de andre Bønderkoner satte sig paa Snogholmen i et stort Usøre og Ellekrat ved Navn Lykkesmose (paa Jens Jensens Mark imellem Veflinge og Havgaard). Her sad hun og dukkede sig med de andre Koner som en Agerhøne med sine Kyllinger, og havde derhos aftalt med dem, at hvis de Svenske kom over dem, maatte de ikke kalde hende andet end Moer Ane, for at de Svenske

ikke skulde tro, at der var mere at pine ud af hende end af de andre. (Man kalder hende endnu Fru Anneke eller Fru Ane men troer i Almindelighed, at hun var Frue paa Elved i Stedet for paa Lykkesborg, fordi hun paa hin Gaard ikke alene var født, men ogsaa tilforn havde ejet samme. Meddelt Maler Ringe af Sognefogden i Veflinge og andre Omegnens Beboere). Men medens hun saaledes frelste sit Liv, maa det hjemme være gaaet ud over hendes forladte Gaard, ti 1664 hedder det om Lykkesborg, at den var ganske øde og uden Bygge paa Stedet. Manden, som den Tid boede paa Rønnemose, maatte ligeledes tillige med sin Familie flygte og havde sit Tilhold i en Hule mellem Rønnemose og Gamby paa sidstnævntes Mark, hvor hen han i Tide havde udbragt en Del Proviant, og af hvilken Hule endnu sees kjendelige Spor. (Pastor Balslev). Klavs Pedersen i Lille-Padesø havde, da de Svenske kom, opristet en Dyne og spredt Fylden omkring i Gaarden, hvorved det første Sæt Svenske ogsaa lod sig blænde og red forbi uden at komme ind i Gaarden, men da han vel kunde vide, at dette Kneb ikke i Længden vilde række til at frelse ham, saa indrettede han en Snestue i Haven for Kone og Børn, og selv satte han sig paa sin graa Hest for at ride omkring i de den Tid saa vidtløftige Rugaards Skove for at samle Levnedsmidler til Kone og Børn. Med disse vendte han da om Natten tilbage, og naar der ingen Svenskere var til Stede, opholdt han sig vel ogsaa flere Dage i Gaarden, men havde bestandig en lang Husstige sat op til Skorstenen for derfra at holde Udkik, om de Svenske nærmede sig, i hvilket Tilfælde han da strags kastede sig paa sin Hest og jog ad Skoven til. Men en Gang blev han dog opdaget og eftersat af de Svenske og havde da paa Flugten det Uheld at tabe sin Hat eller Hue, saa at han flere Dage maatte ride omkring i Skoven med ubedækket Hoved, hvorved til sidst, som Fortælleren udtrykte sig, Hjærnen i den strænge Kulde frøs ud af Hovedet paa ham, og han døde. (Ringe).

I Ejlskov var ogsaa en Familie flygtet ud paa Marken, men den strænge Kulde gjorde, at de om Natten listede sig ind i Bryggerhuset i deres Gaard, og da de der fandt Ovnen varm, vovede de sig til at krybe ind i den for at optø deres stivfrosne Lemmer, men maa formodentlig der være falden i Søvn og kvalte af Dunsterne, ti om Morgenen laa de alle med hinanden døde der inde. (Ringe efter en Gaardmandsenke i Nordskov). I

samme By havde de Svenske taget nuværende Peder Christensens Gaard i Besiddelse. (Ringe efter en Tjenestekarls hos Sognefogden i Højerup). Paa den Nymarkgaard, som nu Hr. Hardt beboer, boede den Tid en rig Bonde, Hans Pedersen. Ved godvillig at udbetale en hel Del Penge fik han udvirket, at ingen Udplyndring eller Voldsomhed skete i hans Gaard, idet han nemlig bekom en svensk Tilsynsmand i Gaarden af det Slags, som Bønderne kaldte Selvarer (∴ Souvegarde), som skulde beskytte ham og hans Gaard, men derved medgik ogsaa det meste af hans Rigdom. Dog havde Familien fra Begyndelsen af endnu noget tilbage, blandt andet en gammel Sølvske med rund Sløv og Navn samt Aarstallet 1663 eller 65, som endnu opbevares i Familien, samt et kostbart Sølvbæger, som kort efter Krigen var blevet dem pantsat, men som, da det ikke blev indløst, og de kort efter selv kom i Trang, maatte sælges.

Men til sidst blev Familien yderlig fattig og allerede i Sønnens, Peder Hansens, Tid var det saa knapt for dem, at da der blev paabudt Skat, først 12 Sk. saa 1 Mk. og siden 24 Sk., kunde han ikke tilvejebringe dem, men maatte laane Pengene hos sin Svigerfader i Harendrup, der ogsaa selv var saa blottet, i det mindste for Linned, at da en Datter af ham skulde giftes, maatte hendes Søster over Hoved og Hals sy en Særk til hende, som det dog omsider lykkedes dem at faa Lærred til, paa det Bruden dog ikke skulde komme særkeløs i Brudeseng. (Ringe efter en Enke i Andebøl, som nedstammer fra fornævnte Mand).

I Gamby skal en Mand ved sin Hustrus Snildhed have undgaet de Svenske (Medd. af afdøde Kirkesanger Schebye i Haarslev, men de nærmere Omstændigheder derved forglemte) og i nuværende Lars Jydes Gaard i samme By skal en af de tilbageblevne Svenske have bosat sig, efter hvem der endnu længe skal have været Rigdom der i Gaarden. (Ringe). I Anders Hansens Gaard i Diget laa Konen netop i Barselseng, og der var bleven kocht en Gryde Grød til de ved denne Lejlighed forsamlede Kvinder, men i det samme kom de Svenske derind, tog Gryden med Grøden og Grydeskeen, som siden blev funden paa Nælderodbjærg ved Rugaards Landevej, og jog derved en slig Forskrækkelse i Folkene, at de tog Konen og førte hende ud i den snebelagte Mark, hvor hun nu maatte ligge i Barselseng i Stedet for hjemme. (Ringe). Manden i Gaarden

skal derpaa have opkastet sig til Blodhævner, lagt sig i Skjul bag Buske og Grøfter og bortskudt hver enkelt Svensk, der kom forbi ham paa Vejen. (Meddelt af min¹⁾ Fader). Ogsaa opbevares der endnu en gammel Fane der i Gaarden, om hvilken nogle fortæller, at en af de tilbageblevne Svenske ved Navn Lorentz, som nedsatte sig her i Gaarden, og fra hvem Familien skal nedstamme, skulde have medbragt samme (Ringe efter en Husmand paa Gamle Grøftebjerg). Andre, at den skulde have tilhørt en Klavs Rasmussen der i Gaarden, som skulde have været Fændrik i (NB den senere) svenske Krig og omtrent være død 1751. Men efterser man Fanen sely, da bortfalder i det mindste den første Tradition aldeles, ti det er hverken mere eller mindre end Skovby Herreds Fane med Aarstallet 1675.

Et andet Sted i Nærheden af Diget opholdt en svensk Officer sig, indtil han fik Ordre at møde til Slaget ved Nyborg, da tvang han Manden i Gaarden at følge med sig for at føre begge hans Haandheste. Officeren red stærkt til paa Vejen efter Odense, saa at Bonden blev noget tilbage. Da han derfor naaede Morud Skov, og Officeren rolig red et godt Stykke i Forvejen, saa drog han med de 2 Heste ind i Skoven og opholdt sig der, indtil han hørte, at Slaget ved Nyborg var vundet, og var han nu velholden med disse sine 2 Heste fremfor de fleste andre, som ingen havde til at pløje deres Jord med. (Ringe). En af de her tilbageblevne Svenske kom for Resten til at bo i et Hus i Haarslev. Denne Mand udstod meget af Sygdom, før han døde, og under disse sine Lidelser tilstod han, at de var en retfærdig Straf over ham, da han en Gang under Krigen havde myrdet en Præst for Alteret, hvor denne, skjøndt forgjæves, havde søgt sin Tilflugt, og et andet Sted taget et spædt Barn fra en Kone, der laa i Barselseng, stukken sin Kaarde igjennem det og saaledes holdt det over Ilden for Moderens Øjne. (Ringe efter en Gaardmand i Eskildstrup). Fremdeles har en Soldat som i Fjor i Vends Herred blev taget i Kur for sure Ben, udsagt, at denne Svaghed var nedarvet fra en svensk Oberst, som ægtede et Fruentimmer her i Landet, blev her bosat og ligger begravet i Haarslev Kirke (Provst Birch i N. Aaby), hvor der virkelig endnu hænger en Kaarde og et Par Sporer paa Væggen,

1) D. v. s. Vedel Simonsens.

·
som nogle paastaar at have tilhørt en Officer paa Aagaarde, men andre en do. i Skovsgaarde.

*

Ved Labøl er endnu en Høj, som kaldes Bavnhøj, fordi der i Svenskens Tid var Bavn eller Vagtsted.

*

Endelig har man og om Polakkerne eller, som de her ogsaa kaldes, Taterne traditionelle Spor i Sognet. I det Hus i Hindevad, som Johannes Skræder nu beboer, og som den Tid var et Boelssted og beboedes af en Smed, kom saaledes en Trop Polakker ind og blandt dem 2 gamle Kvinder, som sad og græd, fordi de var saa affældige og forlode af deres Egne og i Nød for Udkomme. Det første Polakkerne gjorde, da de kom i Hus, var at fange Smedens Kat, og inden han kunde forhindre det, havde de aflivet og flaaet den og var nu i Færd med at fortære den raa. Da dette Maaltid var tilendebragt, besluttede de at aflive de 2 gl. Kjællinger, som nu faldt baade dem og sig selv til Byrde. Forsættet blev ogsaa fuldbyrdet, og de begrove dem da, hvor Hundehuset stod, paa hvilket Sted ogsaa siden, ved Jordens Afgravning, er fundet Ben, som syntes at være af Mennesker (fortalt af Beboerne). Et Sted vesten for Haarslev By, hvor nu Byens Grusgrav er, der var en Hule, som længe kaldtes Polakkergraven. Der er ogsaa fundet Ben i Hulen. Det skal have været en Polakker, som Præsten ikke vilde kaste Jord paa, og blev begravet i den Hule. Efter Sigende indførte Polakkerne allerførst Tobaksrøgen, hvorved Fruentimmerne i i Førstningen, da de saa dem røge, blev ganske forskrækkede og raabte, at de havde Ild i Munden.

Beskrivelse af Haarslev Sogn.

R. Balslev.

(Fortsættes).

GAMLE SANDSAGER

BARNET ELLER BARNEN?

Alle kender Ordspillet eller Skæmtesproget »Det gik med og slog til ligesom ved Degnens Barsel, dér aad de Barnet med.«

Men da jeg forleden kom til at citere dette Ordsprog, sagde min Søn: »Jeg har hørt eller læst et Sted, at det ikke var Barnet,

men Barnen, de aad med. Og Barnen, det var en haardbagt Brødskorpe, som Gæsterne ved Gilder fik uddelt til at skære Stegen ud paa i ældre Tid, da man endnu ikke kendte Tallerkener.«

Saavidt min Søn, men hvor han havde det fra, kunde han desværre ikke erindre.

Det var interessant at faa oplyst, om dette passer; men jeg har ikke kunnet finde Ordet Barnen (en Barn) hverken hos Dahl eller Svend Grundtvig.

Kan »Fynsk Hjemstavn« oplyse noget herom?

P. Ellekjær, Bellinge, 1931.

BARNEN VED SKRÆDDERENS BARSEL.

»Det slog lige til som til Skrædderens Barsel, hvor de aad Barnen med.« Ikke Barnet, men Barnen, for naar de paa Fyn i ældre Tid bagte deres Brød, kaldte de Skoverne, der sad paa Ovnens Bundflade, for Barnen. — Et gammelt fynsk Ordsprog.

H. C. Lund, De gamles By,
København, 1932.

I »Danske Folkemaal«, X S. 55—61, har Magister Svend Jespersen offentliggjort en Artikel, »Talemaaden om »skrædderens barselgilde«, hvori han navnlig søger at udrede Betydningen af Ordet »Barn«. Han lyser efter Oplysninger om Ordets Brug og Betydning, bl. a. paa Fyn. Foranlediget deraf optages foranstaaende to Bidrag nu.

Den af P. Ellekjær fremførte Forklaring falder omtrent sammen med, hvad der i Artiklen anføres fra Syd- og Sydøstfyn. H. C. Lunds Forklaring af »Barnen« som betydende »Skoverne, der sad paa Ovnens Bundflade« falder nøje sammen med en Forklaring, der ifølge Artiklen er fremsat af Bering Liisberg i Almanakken »Danmark« 1905 og henlagt til Fyn, dog ligesom Lunds uden nærmere Stedfæste.

I en anden Henseende bringer Ellekjær en ny Variation frem, idet han nemlig lader det berømte Barselgilde have fundet Sted hos Degnen, medens det, saavidt vides, ellers altid hedder sig, at det var hos Skræderen.

FHj. modtager gerne flere Oplysninger, helst med tydelig Angivelse af Talemaadens Ordlyd, Hjemsted og Betydning. H. C. F.

LYGTEMÆND OG ANDRE LYS I SØNDERBY

Ved Sønderby Sø i Nærheden af Kirken laa i 1870-erne en stor graa Kampesten, som man i daglig Tale kaldte den graa Sten. Den laa paa Præstens Grund, den Grund, som i sin Tid havde hørt med til Vintergaardens Toft, men da Vintergaarden blev udflyttet, kom dens Toft til at tilhøre Præstegaarden. Den graa Sten havde Form som et Hjerte.

Folk var ikke saa glade for at komme i Nærheden af den ved Aftenstid; thi der brændte Lys ved den; men hvad det var for Lys, vidste man ikke. Naar man spurgte en om hans Fødested, og han ikke straks svarede, kom man ham i Forkøbet ved at sige: »Naa, du er nok født omme ved den graa Sten«. Den graa Sten blev omsider hugget i Stykker og brugt til Byggemateriale. Men da forsvandt Lyset, og det saas ikke siden. En stor Del af Stenen ligger nu som Trappesten foran Køkken-døren ved det nærmeste Hus.

Ligeledes kunde man ved Aftenstid se et Lys brænde ved det store Hovgærde, der begrænsede Frederiksgaves Jorder ind mod Sønderby Byjorder; det var saadan et mærkeligt Lys, der ligesom stod og vippede op og ned. »Nu skal vi se, om vi kan faa Øje paa Lyset«, sagde Folk, som sent paa Aftenen var paa Vej hjemad.

Ved Vibens Mae i Gmd. Lars Hansens Mellerplet¹⁾ brændte ogsaa et Lys. Gennem Vibens Mae førte en aaben Rende Vandet fra Gunders Kær over alle Mellerplettene til Flædekær, hvorfra der er Forbindelse med Kærum Aa, der udmunder i Stranden ved Assens. Men Renden gennem Vibens Mae blev drænet, og Lars Hansen, som var en dygtig og meget flittig Mand, tog fat paa at forvandle Maen til Pløjeland; mange, mange Læs Jord blev fyldt paa, og omsider var Arbejdet til Ende, men da blev Lyset borte, og det saas aldrig siden.

L. P. Pedersen, Lærer, Torøhuse.

TO ABC-REMSER.

1.

Aller bedste charmanteste dejligste Engel fineste Glut helligste Jomfru kælnelille Menneske nette og pæne Qvinde rare søde Tøs uskatterlige Ven xcellenteste ydmygste zuperbeste ædle Øngling.

2.

Anders Bertel, Christens Dreng, Eriks Far, gaa hen i Jenses Kammer, luk Mikkels Niels op, pin ham, qvæl ham, ræk ham, stræk ham, tus ham ud i Vandet, x ham, y ham, z ham, æd ham, ød ham, han kan ikke leve, han kan ikke dø.

Louise Jørgensen, Bro.

¹⁾ Mellerpletten er den mellemste Jordlod. Hver af de Gaarde, der ligger paa Vestsiden af Sønderby Sø, har fra gammel Tid sin Jord saaledes: Nærmest Gaarden Toften, som er den mindste Lod, dernæst Mellerpletten, som er paa 12–15 Tdr. Ld., og længst borte Udjorden, som udgør Gaardens Hovedlod og sædvanligvis er noget større end Toft og Mellerplet tilsammen.

Hvem kender Sagnet om Kæmpernes Legetøj?

Hvem kender det Sagn, der i den ældste kendte danske Form lyder saaledes:
»Findes en høj paa Trøstrup mark, kaldes Stenkisten, på hvilken der ligger en kjæmpe, hvilken der havde en dåter, som gik en gang ud på marken og fandt en bonde, pløjede på sin ager. Da tog hun den ganske plov med manden og bar hjem i sit forklæde. »Fader, se dette fandt jeg paa marken, som gik og smølede i jorden.« Da sagde faderen: »Lad dem gå, de skal fordrive os.« (E. T. Kristensen: Danske Sagn III 3. Efter Præsteindberetn. til Ole Worm.)

Om dette Sagn findes der indgaaende Studier i Valerie Höttges: Die Sage vom Riesenspielzeug (Jena 1931). Det fremgaar heraf, at Sagnet forefindes i de fleste europæiske Lande. Fra Tyskland meddeles det i 38 Optegnelser, fra Rusland i 25, fra Sverige i 23 osv. Fra Danmark meddeles kun 2, hvoraf den ene er ovenstaaende.

Sagnet er imidlertid betydelig mere udbredt, end Forf. ved Bogens Udgivelse har vidst. Helmer Olsson har saaledes i sin Artikel Säggen om jätteleksaken (Folkminnen och Folktankar 1935, 35 ff.) udgivet ikke mindre end 11 Varianter fra Västsvenska Folkminnesarkivet i Göteborg.

Ogsaa Fynsk Hjemstavn har haft en Optegnelse af Sagnet, nemlig fra Gdr. Hans Hansen, Onkelsminde, Avnslev, (FHj. VII 144). Da den ovenfor gengivne Optegnelse jo ogsaa er fynsk, kendes der altsaa 2 fynske Varianter. Men det vilde være interessant at faa flere frem. Læsere, der selv kender Sagnet eller har Lejlighed til at faa en god Meddeler til at fortælle det, bedes venligst optegne det og sende det til Fynsk Hjemstavn.
H. C. F.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

sælges samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange sælges for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang.....	med Shirtsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00, — - 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00, — - 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00, — - 5.00

Enkelte Hæfter sælges for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

*Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe
nye Holdere i 1937.*

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjertemindemartofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Højskolehjemmet

Ollerup — Tlf. Vester Skerninge 21
Julie Stavnsbjerg

J. J. Larsen

Grundlagt 1860 - Faaborg - Odense

Kolonial - Korn - Foderstof
Fabrik for kontrollerede Foderblandinger til Malkekø, Svin og Fjerkræ

Med Øernes Dampskibsselskab

foretager De en herlig Rejse til Dyreborg, Lyø, Avernakø og Søby.
Telefon Faaborg 105 - Søby 112

Abonnenterne i lbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

HEMSTRA

Lager »Poul Kinafarers Gaard«, Torvet 2, Faaborg, Telefon 264.

Gamle Møbler (Eg og Mahogni): Brudestole, Skabe, Kister, Kuglebendorde og Klapborde, Sekretærer og Chatoller.

Uhre, Tin og gamle Fajenser.

Malerier og Tønderkniplinger.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Kontor for Averttering: København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Øgruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Frode Lund: Smørkærning og Ostelavning, især i Turup Sogn. —
H. C. Frydendahl: fire fynske hjemstavnsforskere. — Chr. Hansen: hvad betyder
Navnene Sjøldt og Tved? — Gunnar Knudsen: Om betydningen af Navnene
Sjøldt og Tved. — Gamle Sandsager.

2. Hæfte.

februar 1937.

10. Årgang.

Fra Apotheker P. Helweg Mikkelsen, Odense, har jeg til Støtte for Fynsk Hjemstavn modtaget 50 Kr., for hvilket jeg herved bringer min oprigtige Tak.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Kristen Beck: Muld.

I fjor udsendte den fynske bonde Kristen Beck sin smukke digtsamling »Stokroser«, der omgående blev udsolgt fra forlaget. Når han nu atter i år på Fyns boghandels forlag (Viggo Madsen, Odense) er mødt frem med en digtsamling, »Muld«, bør denne modtages med samme velvilje, da dens indhold ikke blot står på højde med den forannævnte samplings, men — for adskillige digtes vedkommende — viser fremgang både i form og vægtfylde. Mange af disse jævne, velklingende sange om Danmark, om den fynske hjemstavn og om, hvad der lever og rører sig i et alvorligt menneskes indre, vil hos mange læsere kalde minder frem — ikke blot om Mads Hansens, men også om H. V. Kaalunds digte.

Jeg gentager, hvad jeg i fjor skrev her i »Fynsk Hjemstavn« om Kristen Becks første digtsamling: Den lille bog vil ikke mindst kunne glæde fynske bønder og fynske hjemstavnsdyrkere.

Kr. Tårup.

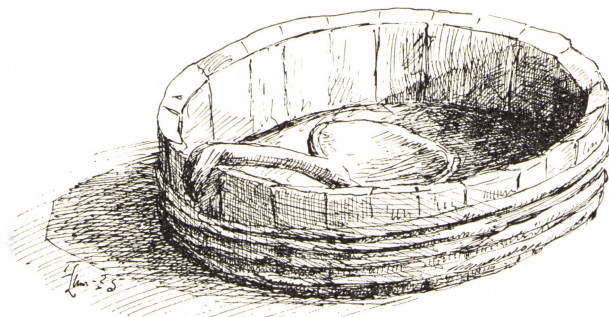
TILSENDT LITERATUR

J. Christian Bay: Kokkepigen fra Narragansett og den franske Revolution. (Den danske Pioneer, 17. Decbr. 1936).

H. C. Frydendahl: Hjemstavnsbevægelsen. (Brugsforeningsbladet, 23. Juni 1936).

Mogens B. Mackeprang: Danmarks Befolkning i Jernalderen. Særtryk af Nordisk Kultur.

Christine Reimer: Den gamle Kro. Særtryk af Aarb. f. hist. Samf. f. Odense og Assens Amter, 1936.

Sikar med Skummeske.
Hjemstavnsgaarden i Gummerrup.

SMØRKÆRNING OG OSTELAVNING OMKRING 1870, ISÆR I TURUP SOGN

AF FRODE LUND.

SPØRGSMÅLET om Selvforsyning er igen aktuelt. Derfor kan det have sin Interesse at se, hvorledes man førhen klarede visse Problemer i de gamle Bondehjem.

Gdr. Mads Larsen, Turupgaard, fortæller mange Træk om det daglige Liv, som det formede sig paa Lundegaard, Turup Sogn, omkring 1870:

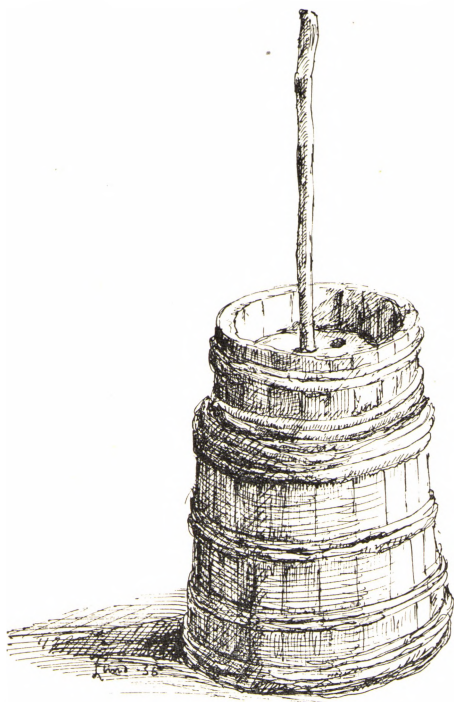
Efter hver Malkning blev Mælken hældt op i store Fade — Sikar —, som udelukkende var bestemt dertil. De blev stillet op paa Rækker paa Dobbeltthylder under Loftsbjælken, hvor de skulde staa i 2 Døgn. I denne relativt lange Tid kunde det umuligt undgaas, at der lagde sig et mørkt Lag Støv over Fløden. Desuden drukkede i Sommertiden talrige Fluer og »Kornbiller« i Mælken. Disse Biller fandt Vej til Fadene gennem Revnerne mellem Loftsfjælene, der gabte — og mest i Sommervarme. To til tre brede, mørke Striber hen over Flødeoverfladen betegnede Revnernes geografiske Beliggenhed; hvis »vor Far« skulde paa Loftet og skuffe Korn i Sække, pulsede Snavset i stødvise Støvskyer ned over Mælkefadene.

De Sikar, der havde staaet deres Tid ud, blev tidligt om Morgenens forsigtigt løftet ned og sat paa Køkkenbordet. Med et behændigt Tag blev en Pegefinger ført rundt i Flødekanturen, saa Fløden befriedes for Vedhængning med Fadet, og med et afpasset kraftigt Pust blæstes Fløden over i den ene Side af

Fadet; nu kunde man med den flade Skummeske skumme Fløden over i Kærnen. Der blev hældt en Skvat varmt Vand i, Karen »gradede« det med sin Pegefinger. Nu tog Gaardens to Karle, Mads Larsen og Niels Drue, skiftevis fat paa at

kærne. De stod ved Siden af Komfuret. Hvis Processen varede dem for længe, snaptede de bag Karens Ryg en ekstra Pøs Vand til Kærnen; men dette hævnede sig let næste Gang, idet Karen yderligere satte Temperaturen ned. Hvis Smørret nemlig dannedes for tidligt, blev det i Konsistens som Vognsmerelse.

Var Smørret »sat sig«, blev det snarest taget ud af Kærnen og rodet gennem med en Smørske. Hver Gang en mørk Plet — Flue, Bille eller andet Snavs — viste sig, blev den fjernet med en Kniv, eller bedre med Tommelfingerne, der jo altid var ved Haanden! Derefter blev det skaaret igennem med en Kniv adskillige Gange paa Kryds

Smørkærne.

Hjemstavnsgaarden i G u m m e r u p.

og tværs for at fange de længste Kohaar, der var fulgt med fra Kostalden. — Hvis Produktet nu paa Grund af Flødens Alder viste et lidt grønligt Skær, skulde der æltes rigeligt med Salt i for at »tage Smagen«.

Det Smør, der ikke brugtes i Hjemmets Husholdning, førtes til Torvs i nærmeste Købstad. Man forstaaer let, at Kunderne i Byen af gode Grunde ledte efter og forstod at finde det Smør, der bedst tilfredsstillede deres Smag. Naar Kunderne paa Nyborg Torv gik langs de udstillede Varer og med samme Tommelfingerne gjorde Smagsprøver, kunde de finde paa saa ondskabsfuld en Bemærkning som: »Det smager jo af Tørverøg!« Men Svaret var rede: »Ja, det røg ogsaa saa slemt af Skorstenene i Vindinge i Morges, da vi gik derigennem!«

I den Mælk, der skulde laves til Ost, blev lagt et Stykke Løbeskind (Leuæsge(nd)i), d. v. s. et lille Stykke af en Kalvetarm. Det kunde godt »løbe« Mælken flere Gange, men maatte naturligvis tilsidst fornyes. Saa laante Naboer af hverandre.

I Gaardene kunde man tælle indtil 50 Oste oplagret paa Hylderne under Stuebjælkerne; man forstaar, at den samlede Hyldelængde for hver Gaard var ret anselig. Den sidste Del af Lagringen foregik i Kornbunkerne paa Loftet, og selv om de nok blev dækket helt af et tyndt Lag Korn, var det meget uheldigt, om Gaardens Katte gjorde sig uhygiejniske Ærinder i Korndyngerne! For at undgaa denne Eventualitet blev Kattene kuperet. Af lignende Grunde var Kattene paa Puge og Turup Vandmølle »stumprumpede«.

Knapostene blev gerne sat i Række paa en Hylde under Tagskægget. Her stillede Graaspurvene uforstyrret deres Sult.

Man undres over Forfædrenes Appetit!

FIRE FYNISKE HJEMSTAVNSFORSKERE

AF H. C. FRYDENDAHL.

I den senere Tid har fynsk Hjemstavnsforskning mistet flere gode Kræfter, der ikke alene i og for sig har udrettet et paa-skønnelsesværdigt Arbejde, men som ogsaa har været gode Støtter for Fynsk Hjemstavn. En kort Omtale af dem vil derfor være paa sin Plads her.

R. ASKHOLM

4. Februar 1871—26. Maj 1936.

Rasmus Rasmussen Askholm var født i Køng Sogn. Han var Lærer paa Lyø fra 1897 til 1934. Her faldt altsaa hans Manddomsgerning, og han blev i usædvanlig Grad knyttet til Øen og dens Befolkning. Han var ikke alene en interesseret og dygtig Lærer¹⁾. Han var ogsaa paa mange andre Maader en god Hjælper for Lyøboerne, ikke mindst i Sygdoms-tilfælde. Han var ikke for ingenting Sønesøn af den kloge Mand i Køng Højrup²⁾. Han blev for Lyøboerne en god

¹⁾ Paa et Bill. i Ill. Tid. 1905, S. 197, ses Askholm ved Arbejdet i sin Skolestue. Sst. findes et Billede af ham og hans Hustru i Lyødragter.

²⁾ FHj. VII 91 ff.

klog Mand, men brugte ganske vist mere moderne Lægemidler. Da der ikke findes Læge paa Øen, maatte han i mangfoldige Tilfælde virke som Mellemand mellem Kredslæge Bohn-Jespersen i Faaborg og Patienterne paa Øen, og han blev for Skæmt kaldt »Distriktslægen paa Lyø«. At Kredslægen satte meget stor Pris paa Askholm, ses af den smukke Maade,

R. Askholm.

hvorpaa han gentagne Gange har omtalt ham og hans Hjem¹⁾. Askholm kom dog ikke blot som Sygepasser, men ogsaa som en god Ven og Trøster, der altid var kærkommen ved et Sygeleje.

Askholm havde Evner i mange Retninger. Han var musikalsk og poetisk begavet. Ved festlige Lejligheder kunde han baade paa Vers og Prosa finde de rette Udtryk for Stemningen. Flere af hans Smaadigte er trykt, f. Eks. i Dansk Børneblad, og ved hans egen Begravelse blev hans Salme »Ved Dødens Port, o Herre Krist« sunget.

Hans Hjertevarme og medfølelse Sind gjorde ham til Beboernes Tillidsmand i mange Forhold. En Tid var han ogsaa i Sogneraadet.

Det var ikke underligt, at han gennem denne nære Tilknytning til Lyøboerne kom til at interessere sig for Øens Fortid og Folkeliv. Lyø's Historie var i Forvejen behandlet af andre, bl. a. N. Rasmussen Søkilde²⁾. Men Folkelivet, der paa Grund af Afsondretheden fik sine Særpræg, blev et godt Arbejdsfelt for ham. Her kunde han ud fra sin indgaaende Stedkendthed yde værdifulde Bidrag. Noget kom frem i Dagbladene; han var saaledes omkring 1900 flittig Skribent til Faaborg

¹⁾ E. Bohn-Jespersen: Øpraksis i Tidsrummet 1911—1931, Lyø. S. 14, 31, 32, 51, 59, 69, 70. ²⁾ Holstenshus og Nakkebølle med tilliggende Sogne og Øer (1875—78) S. 451—93.

Folketidende; men især Fynsk Hjemstavn kom til at nyde godt af hans Evne som Folkelivsskildrer. Her er i Aarene 1930—1935 en Række Bidrag fra hans Haand blevet trykt:

Da han i Efteraaret 1934 paa Grund af vaklende Helbred tog sin Afsked og flyttede til Odense, var det hans Hensigt at fortsætte sit literære Arbejde; her havde han i Landsarkivet og Centralbiblioteket gode Hjælpe midler ved Haanden. Han naaede dog i den korte Tid, der endnu blev ham beskaaret, kun at faa nogle mindre Bidrag frem, navnlig i Fyns Tidende og Dansk Børneblad. Et Manuskript om Lyø, som han sendte til Svendborg Amts historiske Samfund, er ikke trykt endnu.

Han blev begravet paa den kære Lyø Kirkegaard og fulgt til Graven af saa godt som alle Lyøs Beboere, der gav ham et kønt Eftermæle.

J. C. JUEL

17. September 1871—19. Marts 1936.

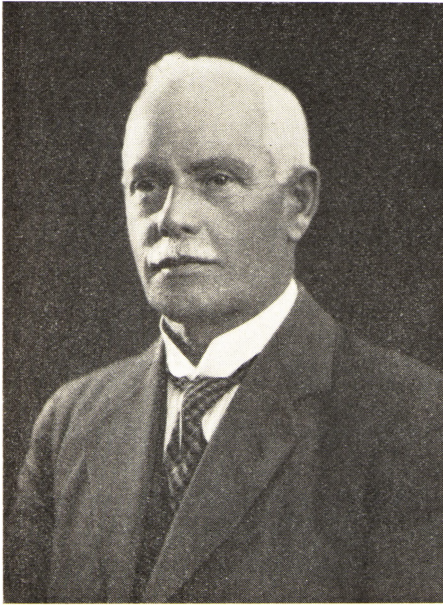
Jens Christian Juels historiske Interesse samlede sig om Faaborg. Han var ganske vist fra Drigstrup Sogn og havde henlevet sin Ungdom og første Manddom andetsteds, navnlig som militær Befalingsmand i Nyborg; men fra 1901 knyttes han til Faaborg, og her blev han til sin Død. Han ansattes først som Arrestforvarer, men kom hurtigt ind i Byens kommunale Forvaltning, i 1904 som Sekretær i Ligningskommissionen og i 1912 som Kæmner. I 1931 udnævntes han til Branddirektør. Desuden overdroges der ham adskillige andre Tillidshverv i Aarenes Løb.

Gennem denne omfattende Virksomhed, som han røgtede med anerkendt Dygtighed og Omhu, kom han grundigt ind i Byens Forhold, ogsaa hvad Fortiden angaar. Hans Interesse for Byens Historie blev vakt, og den voksede gennem Aarene. Hans Syslen med Byens Arkiv og hans hyppige Besøg paa Landsarkivet i Odense gav ham megen Indsigt i Byens og dens Borgeres Forhold i Fortid og Samtid, og som den grundige og flittige Mand, han var, kunde han ikke undlade at notere sig mangt og meget fra de gamle Protokoller og Dokumenter.

Hans lokalhistoriske Interesse og Kyndighed fandt et smukt

Udtryk gennem den historiske Udstilling, der blev knyttet til Faaborg Bys 700 Aars Jubilæum 1929. Og da den gamle Gaard i Holkegade Aaret efter blev købt og indrettet til Hjemstavnsmuseum, var han en virksom Deltager, der især tog sig af den byhistoriske Afdeling.

Gennem Aarene samlede Kæmner Juel er stor Mængde historisk Materiale om Faaborg, dels Billeder, Bidrag fra Blade og Bøger og dels egne Optegnelser. Hans Sans for Nøjagtighed og Orden kom i høj Grad hans Samlerarbejde til gode.

J. C. Juel.

Noget af det indsamlede naaede han at faa udnyttet i Artikler i Byens Dagblade, f. Eks. Artikelrækkerne »Fra det gamle Faaborg«, »Nogle spredte Oplysninger om det gamle Faaborg«, »Nogle spredte Oplysninger til de gamle Stednavne«, »Klokke-taarnet i Faaborg«, »Faaborg Raadhus« og »Holkegade i Faaborg«. Ogsaa Fynsk Hjemstavn nød godt af hans byhistoriske

Forskninger. Bidrag fra hans Haand har været offentliggjort her 1930, 1932 og 1934. Han stillede altid beredvilligt sin Viden og Hjælp til Raadighed.

Hans historiske Arbejde blev dog især Samlerens. Som saadan arbejdede han planmæssigt og paa langt Sigt. Det maa haabes, at hans Samling maa blive anbragt saaledes, at den kan komme fremtidig Forskning til gode.

Det var hans Hensigt at trække sig tilbage fra Kæmnerstillingen, naar han fyldte 65, for saa i de kommende Aar at samle sig mere om sin historiske Interesse. Vemodigt var det, at han gik bort, faa Maaneder før dette Ønske kunde opfyldes.

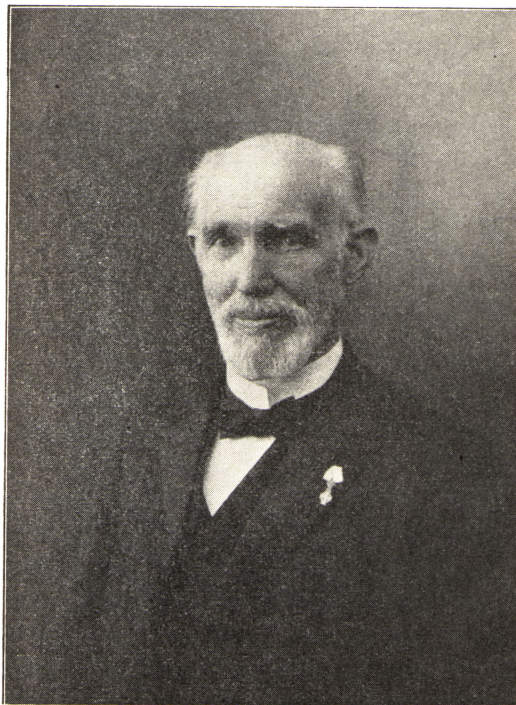
Med ham mistede Faaborg en god Borger, og dansk Byhistorie gik Glip af et Arbejde, der kunde have kronet hans historiske Syslen paa en værdig Maade.

M. KRISTIANSEN

21. Maj 1849—6. Januar 1937.

Mikkel Kristiansen har især indlagt sig Fortjeneste gennem sit Arbejde med sin Hjemegns Folkemaal. Paa dette Omraade havde han fortrinlige Forudsætninger. Han var ikke alene udrustet med betydelig Intelligens og god Iagttagelsesevne, han var tillige en arbejdsom Natur, blev en gammel Mand og bevarede sin Arbejdsevne mere end almindelig usvækket til det sidste, og dertil kom, hvad der belød meget paa dette særlige Arbejdsfelt, at han henlevede næsten hele sit Liv i to Nabo-sogne.

Han var Gaardmandssøn fra Ørsted Sogn, hvor han voksede op, og efter nogle Aars Fravær under sin Uddannelse paa Jelling Seminarium og derpaa følgende Lærervirksomhed i Silkeborg-egnen vendte han tilbage til sin Hjemegn

M. Kristiansen.

og blev Lærer i Ørte Sogn, hans Hustrus Hjemsgn, hvor han derefter var Lærer i 40 Aar. Han udrettede her et stort og paa-skønnet Arbejde, ogsaa uden for Skolen, i Sognets kommunale og kirkelige Liv, Foredragsvirksomhed og Skytteforening og meget andet. I en Aarrække var han Formand for Baag Herreds Lærerkreds¹⁾.

Da jeg begyndte paa Udgivelsen af Fynsk Hjemstavn, sikrede jeg mig snart M. Kristiansens Medarbejderskab, da

¹⁾ Lærerne og Samfundet III 168.

han i særlig Grad var indlevet i sin Hjemegns Sæder og Skikke, Væremaade og Tankesæt og tilmed en fremragende Dialektkender. Som den interesserede og hjælpsomme Mand, han var, stillede han sig straks imødekommende, og han har gennem Aarene, især de første Aar, ydet mange og værdifulde Bidrag. De er paa en enkelt Undtagelse nær alle skrevet med Lydskrift. Foruden de selvstændige Arbejder har han ogsaa stillet en stor Samling Plantenavne til Raadighed, der er indgaaet i Axel Langes »Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter«. Det sidste Bidrag, jeg har liggende fra hans Haand, findes optaget i nærværende Hæfte. Men saa sent som i Decbr. 1936 syslede han med Tanken om at skrive en Artikel om Minder fra Ørsted Sogn. Det maa beklages, at han ikke naaede at faa dette Arbejde færdigt.

Alt dette blev udført, efter at M. Kristiansen havde taget sin Afsked som Lærer, altsaa i den Alder, da de fleste indstiller Virksomheden. Men han var fremdeles i Stand til at yde det værdifulde.

Da han var oppe i Firserne, gav han sig til at optegne en lang Række Melodier, Lege og Sagn til Dansk Folkemindesamling.

Sit største Arbejde har han dog udført for Udvalg for Folkemaal, hvis værdifuldeste Medarbejder han blev. Igennem Aarene har Udvalget fra hans Haand modtaget Hæfte efter Hæfte, saaledes at Ørsted-Orte-Maalet nu hører til de bedst oplyste Dialekter i Danmark. Han har derigennem givet det største Bidrag, udført af en enkelt Mand, til Udvalgets Samlinger¹⁾.

Dette, som hans øvrige literære Arbejde, er udført med en sjælden Renhed og Sikkerhed i Formen, Egenskaber, der hænger sammen med hans Kærlighed og nøje Kendskab til Hjemstavnen, dens Folkeliv og Folkemaal.

SOPHIE LØRUP

30. Januar 1877—8. Maj 1936.

Fru Anna Sophie Elisabeth Lørup, f. Jensen, har især gjort sig fortjent af fynsk Hjemstavnsforskning ved paa en sjælden forfæst Maade at forvalte Arven efter sin Fader, den

¹⁾ Danske Folkemaal III 97 f. (Poul Andersen: M. Kristiansen, hvorfra Klicheen til omstaaende Portræt er laant), VI 66 f. (Samme: Udvalg for Folkemaal 1922—32) og Fortid og Nutid IX 176 f. (Samme: Beretning om Udvalg for Folkemaals Virksomhed 1909—32).

kendte Lokalhistoriker Lærer A. Jensen, Snave, hvis Interesser hun delte, og hvis Arbejde hun førte videre.

Hun var født i Snave Skole, Dreslette Sogn. Her henlevede hun sin Barndom og første Ungdom, og her begyndte hun i 1898 en Gerning som Lærerinde, der fortsattes, indtil hun i 1928 blev gift med fhv. Gaardejer Hans Lørup Larsen og flyttede ind i den statelige Bygning Aldershvile, som den af Sognets Historie højt fortjente Provst Seidelin havde ladet opføre i 1840—43. Her indrettede de et hyggeligt Hjem med en Rigdom af gammelt stilfuldt Bohave, og her fik Fru Lørup især Tid til at pleje sin Interesse for Egnens Kulturhistorie og Slægts-historie.

Sophie Lørup.

Faderen havde efterladt sig en stor Mængde Optegnelser, der kun delvis var udnyttet i trykte Arbejder. Før jeg begyndte Udgivelsen af Fynsk Hjemstavn, havde jeg faaet hendes Til-sagn om skriftlige Bidrag, og pligtopfyldende og virksom, som hun var, stod hun ved sit Ord og sendte mig jævnlig Uddrag af de gamle Hæfter. I et Par Tilfælde omarbejdede hun Faderens Optegnelser og forsynede dem med egne Tilføjelser. Desuden skrev hun efter Opfordring en Levnedsskildring af Faderen¹⁾. Hendes Hengivenhed og Ærbødighed for ham har heri fundet et smukt Udtryk.

Der var ogsaa Bud efter Oplysninger fra Faderens Optegnelser fra andre Sider. Sognets Folk og Slægtens Medlemmer kom ofte for at faa Rede paa et eller andet Forhold, og Udvalg for Folkemaal laante Optegnelser til Afbenyttelse.

Fru Lørup har desuden paa anden Maade ydet Bidrag til fynsk Lokalhistorie og Kulturhistorie. I nogle Aar var hun

¹⁾ FHj: VII 147 ff.

Medlem af Bestyrelsen for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter. Og da Vestfyns Hjemstavnsforening dannedes og tog Arbejdet op med at omdanne Landmaalergaarden i Gummerup til Vestfyns Hjemstavnsgaard, blev hun et virksomt og skattet Medlem af Styrelsen og Forretningsudvalget¹⁾. Det var hende en særlig Glæde at arbejde for denne Sag, ogsaa af den Grund, at den gamle Gaard rummede Minder fra hendes egen Slægt. Her var hendes Farfader født, og her havde hans Slægt boet saa langt tilbage, Efterforskningen kunde komme.

Hvad der især prægede Fru Lørups Arbejde for Hjemstavnsagen, var hendes inderlige Samleven med Egn og Slægt og den pietetsfulde Maade, hvorpaa hun værnede om og udnyttede Arven efter Faderen. Man kunde have undt hende, at hun endnu i mange Aar havde kunnet færdes blandt de gamle Minder paa Aldershvile. Uventet brat kom Afslutningen. 17. Marts 1936 døde hendes Mand, og hun overlevede ham kun i faa Uger. Hjemmet opløstes, og det minderige Bohave spredtes blandt Slægt og Venner. En stor Del af de gamle Papirer blev dog overgivet til Arkivet paa Vestfyns Hjemstavnsgaard.

HVAD BETYDER NAVNENE SJOLDT OG TVED?

AF BRYGGER CHR. HANSEN, TVED

EN Mand fra Ellerup, Gudbjærg Sogn — Ellerup-Sejet kaldet i daglig Tale — var her for faa Dage siden; han fortalte: »Da jeg brak mit gamle Hus ned for at bygge et nyt, fandt jeg en Navneplade, hvorpaa stod Sjoldt«. Det interesserer mig at vide, hvad dette Ord betyder. En Nabogaard kalder man Skjoldgaarden. Manden fortsætter: »Jeg antager, at denne Gaards Navn er taget af nævnte Stedbetegnelse.«

Men Betydningen? Hvad betegner det?

Et andet Stednavn, vort kære Sognavn Tved, blev jeg i sin Tid aldrig enig med vore lærde Granskere om, f. Eks. den brave afdøde Johs. Olsen i Svenborg. »Navnet Tved«, sagde han, »stammer fra noget, der er delt af Vandløb eller lignende«. Denne Forklaring fandt jeg aldrig tilfredsstillende. Jeg havde fra

¹⁾ FHj. IX 112.

Barndommen, fra kendte Stedbetegnelser som Sentved, Gultved, Langtved, Holmtved o. fl., levet mig ind i, at Tved var Betegnelsen paa noget, der laa hen til Græs, her og der bevokset med Krat. Det kaldte vore Forfædre et Tvede — skrevet og udtalt forskelligt. Det hedder i Visen:

Vi red over den grønne Tved
og over de grønne Enge,
der sad hun i Dag som i Gaar
og sagde: »Jeg hedder Kragelil,
og jeg vogter Bøndernes Faar.«

Der er altsaa Forskel paa et Tvede og Engene, som er overrislet eller oversvømmet Græsareal.

Hvad siger De, Hr. Fryden dahl?

Jeg har ladet Spørgsmaalene gaa videre til Stednavneudvalget i København, hvis Sekretær, Hr. cand. mag. Gunnar Knudsen, venligst har sendt følgende Besvarelse.

Stedkendte Læsere bedes om muligt meddele Navnet paa den deri omtalte Bakke, samt hvad der i øvrigt kunde have Interesse i denne Forbindelse.

H. C. F.

OM BETYDNINGEN AF NAVNENE SJOLDT OG TVED

AF GUNNAR KNUDSEN

BRYGGER Chr. Hansen spørger, om en Navneplade, der blev fundet ved Nedbrydningen af et Hus i Sejet, Gudbjærg Sogn, og som bar Indskriften »Sjoldt«, kan have noget at gøre med Navnet paa Nabogaarden »Skjoldgaard«, og hvad Ordet betyder.

Det er ikke muligt at sige noget med Sikkerhed herom; vi har faktisk ingen Oplysninger i Stednavneudvalgets Samlinger, som kan bevise noget om dette Forhold. Men saa meget tør dog nok siges, at der er Mulighed for en Sammenhæng.

Sagen er, at Ordet Skjold, der i Stednavne bruges om en Bakke, en Grund i Havet eller blot om en Plet, rundt om i Danmark i Dialektudtale bliver til Sjold, Eksempler findes saavel fra Jylland som Øerne, og det kunde derfor godt tænkes, at Husnavnet indeholdt Dialektordet, medens Gaardnavnet sagde det samme paa Rigsmaalet. Nu ligger Skjoldgaard lige Nord for en ret betydelig Bakke, som hæver sig som en stor

oval Knold i Terrænet og bærer Generalstabsmærke. Formodentlig har denne Bakke baaret Navnet Skjolden — den bærer det maaske endnu, men vi har ingen Oplysninger om det; det kunde være af Betydning at faa dette klarlagt — og baade Gaard og Hus kunde derfor have Navn efter den.

Saa er der Spørgsmaalet om Betydningen af Tved. Hr. Chr. Hansen kan ikke forsone sig med, at det skal betyde »noget, som er delt af Vandløb eller lignende«, men vil have, at det skal betyde noget, som ligger hen med Græs, Kratskov el. lign.

Tved er et Ord, som findes i Stednavne over hele Norden og i England, hvortil det er bragt med Vikingerne, men er tidlig gaaet af Brug som selvstændigt Ord i det danske Sprog. Det er rigtigt, at det endnu i Folkeviserne bruges i Betydning »Eng«, og vi kender det ogsaa fra Gammeldansk i Betydning »Halvø«. Gaar vi til de andre nordiske Sprog, finder vi, at det paa Norsk kendes i Betydningerne: »Hug, Tværhug i Stamme ved Fældning af Træ, Rende, smal Fordybning i Jorden, Græsplet mellem Klipper, Stykke England i Skoven, en ryddet eller naturlig Eng i Marken.« I Svensk betyder det »Tværhug, Huggespaan, Træstykke, fældet Træ« o. lign., i Engelsk »Rydning i Skoven, indhegnet Stykke Eng«, og endelig er der i Oldnordisk to Ord, det ene et Hankønsord, som betyder »Tværhug«, og det andet et Hunkønsord, som betyder »mindre Jordstykke.«

Den oprindelige fælles Betydning for alle disse Ord er »noget ituhugget«, og man har almindelig antaget, at det i Stednavne altid betyder »noget fraskilt«, f. Eks. om Jordstykker begrænsede ved Vandløb og lignende. Men det er jo sandsynligt, at vi i hvert Fald i visse Stednavne kan vente at finde nogle af de yngre, afledte Betydninger. Ikke saa sjældent hører der et Tved til en By; vi har Ørum og Ørum Tved, Oplev og Oplev Tved, Egebjærg og Egebjærg Tvede, Rold og Rold Tved, det maa dreje sig om nogle Tillæg til Byomraadet, og nærliggende vil det være at antage, at disse Forøgelser af Omraadet skyldes fornyede Indgreb i den omgivende Natur, Nyopdyrking efter Skovrydninger, en Betydning som Ordet jo undertiden faktisk har, og som forudsættes i adskillige svenske Stednavne.

De gammeldanske Betydninger »Halvø« og »Eng« foreligger formentlig ogsaa af og til i visse Navne; der er ihvertfald adskillige Enge, som bærer Navne med Tved, og for Resten ogsaa Skovstykker. At fastslaa dette i Enkeltheder vil kun være

muligt gennem en indgaaende topografisk Undersøgelse af hver enkelt Lokalitet.

Hvad endelig det fynske Sognavn Tved angaar, tror jeg ikke paa, at Navnet kan sigte til Eng, dertil er hele Terrænet altfor højliggende, og Vandløb af nogen Betydning findes der ikke. Men Beliggenheden i en gammel Skovegn gør det sandsynligt, at Tved kan betyde »det Sted, hvor Skoven er hugget bort, ryddet«. I øvrigt er jeg enig med Hr. Chr. Hansen i, at den gængse Forklaring af Tved-Navnene i det hele taget er alt for snæver.

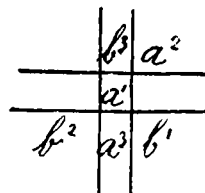
GAMLE SANDSAGER

TRE TAVLELEGE FRA BØRNESKOLEN.

Leges af 2 Børn med en Tavle mellem sig og hvert med en Stump Griffel.

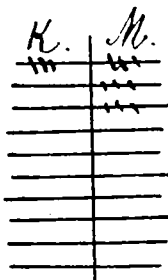
1. Trip, Trap, Traj-ske.

Der tegnes et Dobbeltkors saa stort, som Tavlesiden giver Plads til. Hver tegner skiftevis sit Mærke i et Rum tre Gange. Derefter flyttes Mærkerne, ligeledes skiftevis, frit, hvor der er Plads. Den, der først faar sine tre Mærker i Rad — ogsaa paa skraa — har vundet og siger: »Trip, Trap, Traj-ske; Lovt på din Naj-se!«

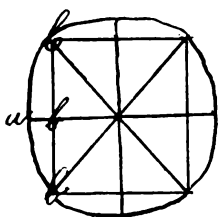

2. Fæ-e Skåstæjne.

Skorstenen tegnes som hosstaaende Figur. K. fører sine Hænder med Griffelstumpen om paa Ryggen, tager Griffelstumpen i den ene Haand og lægger de lukkede Hænder frem paa Bordet. M. gætter højre el. venstre, og Hænderne aabnes. Har han gættet rigtigt, slettes en Streg paa hans Side; gætter han fejl, faar K. en Streg slettet. Saa gemmer M. sin Griffelstump. Den, der først faar alle Streger slettet, har vundet, og Modparten maa feje Skorstenen (viske Tavlen ren og tegne en ny Skorsten).

3. Hyvn ætter Ha-re.

En stor Figur som hosstaaende tegnes paa Tavlen. For Hare og Hunde bruges Knapper eller Brikker. Hvert Sted, hvor to eller flere Linier støder sammen, er et Stade for Hund eller Hare. Den ene fører Haren, og den anden de tre Hunde, som skal fange den. Først sættes Haren paa et Kryds, og for hver Hund, der sættes ind, flyttes Haren. Saavel Hare som Hunde maa kun flyttes langs Banen fra et Kryds til det næste. Naar Haren er indesluttet — som vist paa Tegningen — har Hundene vundet, og de to Spillere bytter Rolle.

Fra Ørsted Sogn o. 1860.

M. Kristiansen, 1933.

DET GLOENDE SPØGELSE VED SANDHOLT.

Tildragelsen er passeret paa Sandholt, hvor Pigen Bodil Pedersdatter tjente. Hun var den Pinsedags Aften gaaet ud for at møde sin Kæreste, som kaldtes Hans Forrider; men i Stedet for mødte hun denne Mand.

Det var efter Fortælling en, som sammen med flere var gaaet ned i Begravelsen under Kirken (jeg kan ikke huske, om det var Øster-Hæsinge eller Hillerslev Kirke), hvor de havde plyndret Kisterne, rejst de døde op og givet dem paa Øerne. Den omtalte Mand havde taget Lagener med hjem og lagt dem i sin Moders Seng. Om Morgenen spurgte han saa Moderen, om hun vidste, hvad hun havde sovet paa. Da hun fik det at vide, blev hun sindssyg. Det skulde være for disse Synder, at han gik igen.

Under Mødet bad han Pigen give ham Haanden. Men det turde hun ikke; hun gav ham Enden af Forklædet, som saa blev svedet, hvor Fingrene berørte.

Dette Forklæde skulde efter Sigende være opbevaret i et Hus i Nærheden af Sandholt i mange Aar, men senere være ført til Odense, men hvor aner jeg ikke.

Ligeledes fortælles, at Ejeren af Sandholt efter den Tid saa ofte saa en graa Mand gaa nede i Haven; men naar saa Tjenerne kom ned og skulde drive ham ud, kunde de ingen se. Ejeren mente saa, at det var den Mand, der havde haft fat i Pigen.

Saaledes er Beretningen, som jeg har faaet fortalt af mine Bedsteforældre.

Jens Jensen, Husmand, Krarup.

Denne Optegnelse modtog jeg i 1929 fra Jens Jensen, efter at vi en Dag havde talt om Sagnet, der endnu hører til de paa denne Egn oftest fortalte Sagn. Han overlod mig samtidig elskværdigt et Eksempplar af den ene af de nu sjældent forekommende trykte Viser af Bodil Pedersdatter. Dens fuldstændige Titel er: »En nye Vise / sammensat af den som det haver erfaret / hvilket skete Pindsedag Aften / Aar 1796. / Forfattet af / Bodild Pedersdatter / i Millinge. / Troc mig, jeg farer ei med Tant, / Men det er baade vist og sandt. / Tredie Oplag. / Faaborg 1855. / Trykt paa Forfatterindens Bekostning / i W. Bülow's Officin«.

Sagnet er vistnok trykt første Gang i Rasks »Morskabslæsning« 1840, derefter bl. a. i Thieles »Danmarks Folkesagn« II (1843), N. Rasmussen Søkilde's »Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn« (1870), E. Tang Kristensens »Danske Sagn« V (1897) og samme »Ny Række« V (1934). Især sidstnævnte Sted findes der mange og fyldige Optegnelser. Det har været kort refereret i »Fyns Tidende« 21.—4.—1927 (»Fra gamle Dage«) og udførligere behandlet sst. 14.—10.—1934 (Sv. Arnvig: Ildmanden paa Sandholt).

Bodil Pedersdatters Viser har været efterlyst (bl. a. i »Fyns Tid.« 7.—1.—1937) af Lektor Hakon Müller, som vil behandle Emnet i en folkemindevidenskabelig Afhandling, der agtes offentliggjort i Fynsk Hjemstavn. Efterlysningen har resulteret i Modtagelse af et Par Eksemplarer, deriblandt ogsaa den sidste af Bodil Pedersdatters Viser, der handler om hendes Udfrielse fra Spøgelsets Herredømme. Skulde nogen af Læserne kunne tilvejebringe et Eksempplar af de to første Oplag af den første Vise og første Oplag af den anden, bedes De venligst sende det til Lektor Hakon Müller, Tesdorpsvej 11, Odense (Tlf. 8030) eller til Fynsk Hjemstavn. Optegnelser af Sagnet efter mundtlig Meddelelse samt yderligere Oplysninger om de Begivenheder, der ligger til Grund for det, modtages ligeledes meget gerne.

Endvidere modtages gerne Oplysninger om eller Eksemplarer af »Tvende Fædrelandssange i Anledning af 1801. Trykt i Haderslev hos Seneberg« (Trykkeaar ikke anført). Den første Sang heri er den almindeligt kendte »Vi alle dig elske, livsalige Fred«, forfattet af W. H. F. Abrahamson, den anden er »Vil Admiral Nelson sig vove end mer« af Bodild Pedersdatter. Det forsøges nu udredet, om denne B. P. er den samme som Sandholt-Visens Forfatterinde, og om hun muligt har forfattet flere Viser.

Alle Oplysninger om hende modtages med Tak.

H. C. F.

BÆRE MALKEKANDER.

Min Moder fortalte, at medens hun tjente, skulde de bære Mælken hjem paa Hovedet i store Malkekander. En voksen Pige skulde bære en Kande med 12—14 Kander Mælk i og en lille Pige en Kande med 10 Kander Mælk. De havde en Krans liggende paa Hovedet, som passede der og var flad foroven, til at sætte Kanden paa, og saa kunde de endda gaa og strikke paa

deres Strikketøj. De havde en Krog i deres Linning paa Forklædet, og den sad fast i en Plade, som havde en Krog i modsat Ende til at hænge Nøglet. Dengang havde de stærke Hoveder.

Hanne Christoffersen, Humle, 1928.

TO SNAKKEBRØDRE.

For godt et halvt hundrede år siden arbejdede der på Hjortholm, Fodslette Sogn, to brødre, som man kaldte Pejter; den ene hed Niels til fornavn; hvad den anden hed, husker jeg ikke; men de var meget vidtløftige til at snakke. Når de gik hjem fra gården om aftenen, fulgtes de ad at begynde med; men så skiltes deres veje ved et led; men her ved dette led kunde de stå og samtale i timevis, skønt de hver dag arbejdede sammen, ja der fortælles for aldeles bestemt, at de en sommernat blev stående, til det blev lyst, og de gik tilbage til Hjortholm uden at have været hjemme.

Valdemar Bendixen, Humle, 1929.

UGLENS KLAGESANG.

Katten er mit Søkendbarn.
Den har gode Dage
frem for mig, det slemme Skarn,
jeg maa staa tilbage.
Den faar Mælk udi sit Fad,
jeg maa lide baade Hunger og Had.
Maa jeg ikke hyle?
Jo, jeg maa vist hyle.

Jeg ved ej, hvad jeg har gjort
den krogryggede Krage.
Jeg ved ej, hvad Spurveklør
har paa mig at rage.
Gaar jeg ud, og gaar jeg ind,
alle plukker i mit Skind.
Maa jeg ikke hyle?
Jo, jeg maa vist hyle.

Sunget af min Moder i Tofte,
Skovby Sogn, o. 1880.

Martine Agathe Hansen,
Christiansminde, 1936.

Jvfr. E. T. Kristensen: Et Hundrede gamle danske Skjæmteviser, S. 83f., hvor Visen findes i en udførligere Form, og hvor dens Forekomst andetsteds nævnes. Kender Læserne flere Vers?
H. C. F.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).

Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager« i dette Hæfte).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjærg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler i dette Hæfte).

Uglens Klagesang. (Se under »Gamle Sandsager« i dette Hæfte).

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

sælges samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange sælges for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang.....	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet.....	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet.....	— - 4.00,	— - 5.00

Enkelte Hæfter sælges for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

M. Jensen Hindevad.

Udstilling i Kunstudstillingsbygningen
Filosofgangen, Odense.

7.—14. Februar.

Klokken 10—17.

Fri Adgang.

*Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe
nye Holdere i 1937.*

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjertemindede-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Højskolehjemmet

Ollerup — Tlf. Vester Skerninge 21
Julie Stavnsbjerg

J. J. Larsen

Grundlagt 1860 - Faaborg - Odense

Kolonial - Korn - Foderstof
Fabrik for kontrollerede Foderblandinger til Malkekø, Svin og Fjerkræ

Med Øernes Dampskibsselskab

foretager De en herlig Rejse til Dyreborg, Lyø, Avernakø og Søby.
Telefon Faaborg 105 - Søby 112

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavns«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.
To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.
Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.
Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.
Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.
Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.
Foreninger og Skoler halv Pris.

Herman Madsen:

John Constable.

En romantisk Kunstnerskikkelse.

Levin og Munksgaards Forlag,
Ejnar Munksgaard,
København.

Pris Kr. 4,50.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Kontor for Avertering: København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: J. C. A. Carlsen-Skiødt: fortidsfund og Stednavne i Kerté Sogn. —
Chr. Nielsen: Stæ:ren po mi Gavl. — Hans H. Fussing: Et lille Træk fra Rasmus
Rasks sidste Leveaar. — Søren Nielsen: Nogle hundreedaarige Minder fra Vester-
Skerninge. — Gamle Sandsager.

3. hæfte.

Marts 1937.

10. Aargang.

Fra Overbibliotekar, Dr. phil. J. Christian Bay, Chicago, har jeg som Gave til Fynsk Hjemstavn modtaget Kr. 7,75, for hvilket jeg herved udtaler min bedste Tak.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udklip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter over en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Prospektkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I den sidste Tid har jeg modtaget:

Fra Overbibliotekar, Dr. phil. J. Christian Bay, Chicago, Avisudklip.

Fra cand. pharm. H. Brandt, Faaborg, en Samling gamle Prospektkort, Avisudklip og Festsange.

Fra Dansk Børneblad Nr. af Bladet med Frode Lunds Artikel »Gamle Gravmonumenter.«

Fra Sognearkivar Kr. Møller, Korinth, »Korinth Elever. Aarskrift 1936.«

Fra Forfatterinde Christine Reimer, Odense, gamle Blade.

Fra Fotograf Th. Schleimann, Svenborg, Afskrift af en gammel Festsang.

Fra stud. mag. V. Valerius, Roskilde, »Mansas Generalkort over Fyen 1867.«

For dette bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

- Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe nye Holdere i 1937. -

Nationalmuseet fot.

Fig. 1. Flintsværd fra Stenalderens Slutning.

Fundet i en Mose ved Favrskov 1846. Fremstillet i Overgangstiden mellem Sten- og Bronzealder som Efterligning af Krumsværd af Bronze. Se S. 34.

FORTIDSFUND OG STEDNAVNE I KERTE SOGN

AF FOLKETINGSMAND J. C. A. CARLSEN-SKIØDT

JORDFASTE OLDTIDSMINDESMÆRKER

PASTOR Storch i Kerte indberettede til Nationalmuseet under 26. August 1809:

»I Kerte Sogn er mange Gravhøje dannede af Menneskehænder, særlig i Favrskov Banker (hvor Rantzau slog Vends Herreds Bønder). Ikke langt herfra i en tæt Kratskov findes 2 smaa Høje overvoksede med Buske; i hver af disse er et Rum, hvis Udstrækning til hver Side begrænses af 2 temmelig store Stene, over hvilke paa tvers er lagt en stor Sten. Noget længere frem herfra i samme Linie fra Vesten til Østen findes i en tæt Bøgeskov Ruinerne af en befæstet Borg, Nyfæste kaldet.

Her findes Spor af hedenske Altre¹⁾; men fra et hvert er de største Sten sønderhugne og bortførte. Paa en aflang Banke, Jarlebjerg kaldet, synes nogle enkelte fra Forstyrrelsen endnu tilbageblevne Sten, som om der har været et Thingsted. Traditionen beretter om en Kamp mellem Jarler i Oldtiden.

I adskillige Høje er fundet Askepottes, men saa sprøde, at det var umuligt at faa dem hele op.«

I Indberetningen aftegner Pastor Storch nogle fundne Stenkiler og skriver, »at foruden disse haves endnu nogle af de saakaldte Tordenkiler, meget skarpe, og saa nogle Redskaber lig Hule- eller Hugge-Jern, der er af Flintesten.«

Ved Nationalmuseets Undersøgelse i 1898 var alle Højene sløjfede og Dyssestenene fjernede. Der oplystes dengang, at for

¹⁾ Det er Stendysser.

en Del Aar siden laa der i Ørsbjerg paa Matr. Nr. 12a en Høj, som kaldtes »Lodnehøj«, hvori var et større Stenkammer, som nogle Stenhuggere sprængte og benyttede.

I Hjerup paa Matr. Nr. 9 har været en nu sløjfet Høj, hvori fandtes en Urne.

Endvidere har paa Hjerup Mark været endnu en Høj, som ogsaa er sløjfet.¹⁾

FUND FRA OLDTID OG MIDDELALDER

Er det i Nutiden for Kerte Sogns Vedkommende meget smaat med jordfaste Oldtidsmindesmærker, er der i det sidste Aarhundrede fundet ikke faa Genstande saavel fra Stenalderen som fra Bronzealderen, og dette viser, at Sognet paa et tidligt Tidspunkt har været befolket.

STENALDER

1846 fandt Ungkarl Lars Andersen, Favrskov Mark, i en derværende Mose en Kniv af Flint, dannet som en Segl med Haandtag; enestaaende af sit Slags. Findeløn 15 Rdl. (30 Kr.). Se Fig. 1.

1851 indsendte Lærer Schjøtt til Nationalmuseet en Stenskive, 3 Tommer i Diameter og 2 Tommer tyk.

1855 fandtes en 7½ Tomme lang Stenøkse med firkantet Bane; inden i Skaftehullet er Riller ligesom Skruegænger, saa det ser ud til, at den sidste Boring er foretaget med et takket Redskab.

1857 indsendtes fra Ørsbjerg en smuk 7½ Tomme lang Lansespids af Flint med Skafttunge, der dog ikke synes helt færdigt tilhugget.

1877. Et Flintspyd med Savtakker langs Siderne. Det synes at være et afbrudt Stykke af et længere Spyd. Fundet ved Kerte.

En 5½ Tommers Flinthulmejsel med Bane, sleben paa Bredsiderne. Fundet paa Ørsbjerg Mark.

BRONZEALDER

Premierløjtnant Eduard Storch har indberettet til Nationalmuseet under 30. November 1814, at der paa Kerte Sogns Marker er fundet nogle »Instrumenter«, dels af Flint og dels af Malm (Bronze?); men nogen nærmere Oplysning om de fundne Sager findes ikke.

En tynd Bronze-Haarring af en flad ombøjet Bronzestang, som paa fem Steder er prydet med skraa Striber, er 1853 fundet

¹⁾ Trap.

af Indsieder Rasmus Bærend Nielsen af Kerte ved Tørveskæring i Trollund Mose ved Ørsbjærg. Den fandtes under en Del Smaasten ca. 2 Alen under Jorden, er indsendt af Skolelærer, Dannebrogsmænd Schjøtt i Kerte.

1862 er nedennævnte Genstande fundet af Gaardmand Peder Jørgensen, Favrskov, ved Efteraarspløjning i Favrskov Bjærg ca. 1500 Alen fra Gaarden paa Matr. Nr. 3a. Findestedet havde ikke tidligere være dyrket, men ligget hen med Græs og Hede. De fundne Genstande laa faa Tommer under Jorden, og der var paa Findestedet en Brolægning af ca. $1\frac{1}{2}$ Alen Diameter. Findestedet er en Højslette ca. 1000 Alen øst for det saakaldte Madskab paa Favrskov Bjærg. Findelønnen var 106 Rdl. 26 Skilling.

1. En massiv Guldring af Størrelse som en Haandledsring; den vejede $3\frac{3}{32}$ Lod = 50 Gram.
2. To aldeles ens dannede dobbelte Spiralbaand af tynd Guldtraad, hver fire Omgange.
3. To ensdannede Haandledsringe af Bronze.
4. En noget lignende Haandledsring af Bronze.
5. To meget smaa Haandledsringe af Bronze, to og tre Omgange.
6. En lille støbt Bronzering, 1 Tomme i Diameter.
7. En lille oval Bronzering, — har maaske tjent som Beslag paa et Knivsblad.
8. En stor Bronzeknap med et Øje paa Undersiden, $2\frac{1}{2}$ Tomme i Diameter.
9. Seks Stykker mindre Bronzeknapper, $1\frac{1}{2}$ Tomme i Diameter.
10. Seksten smaa Bronzeknapper.

I Hjerup er paa Matr. Nr. 11c ved Grusgravning i Røverstuen, en Slugt, i hvis Bund Brændemølleaa løber, ca. 1000 Meter øst for Kerte Bro, for nogle Aar siden fundet nedennævnte Genstande ca. $\frac{3}{4}$ Alen under Jorden. Fundet, et saakaldt »Støbefund«, er 29. August 1924 indsendt til Nationalmuseet af Sognefoged L. N. Larsen, Gelsted St. Det er bl. a. omtalt i »Jyllandsposten« for 10. September 1924.¹⁾

¹⁾ Fundet er indgaaende beskrevet i Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1927 S. 235 ff. (Hans Kjær: To Votivfund fra yngre Bronzealder, fra Fyen og Jylland) og i Turistf. Aarb. 1929, S. 114 ff. (Samme: Fortidsminder i »Vændæslæt«). H. C. F.

1. Et Hængekar af Bronze med den indvendige Støbekerne af Ler endnu siddende fast paa Indersiden. Karret har to Hanger, hvoraf den ene dog kun er halvt bevaret. Se Fig. 2.
2. Den øverste Halvdel af den indre Brændtler-Støbeform, — »Kernen« til et Bronzehængekar.

Fra Turistf. Aarb. 1929.

Fig. 2. Hængekar af Bronze med isiddende Støbeform.
Fundet i Røverstuen ved Hjerup.

3. En Støbeknold af Bronze, kegleformet.
4. Celt af Bronze.
5. Hulmejsel af Bronze.

Paa en Proprietær Samsø, Barløseborg, tilhørende Mark i Hjerup, udgravedes i 1935 en stensat Grav, hvor der fandtes en Bronzeknap, og i Nærheden af Stengraven opgravedes 2 Urner med Aske og Benstumper.

JERNALDER

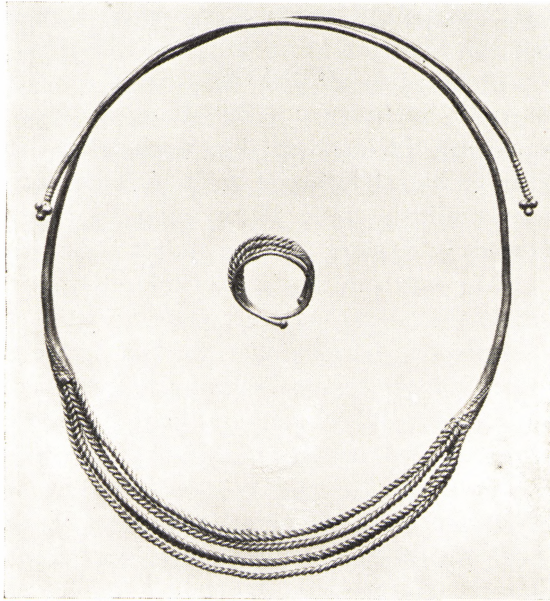
I en Lerurne fra Kerte Sogn er fundet Halvdelen af en Glasmosaik Perle, lysegrøn med røde og gule Striber.

1864 indsendte Grev Wedell, Wedellsborg, til Nationalmuseet: 1 prægtigt Haarsmykke af Guld og 1 Spiralfingerring ligeledes af Guld. Disse to Genstande fandtes ved at harve paa en Holm ved Gaardmand Mikkell Christensens Mark i Hjerup. Guldet i Fingerringen var stærkt sølvblandet, hvorimod Haarsmykket var finere Guld. Metalværdien var 161 Rdl. 48 Skilling = 323 Kr. Se Fig. 3.

Ved Favrskov Mølle fandtes i 1933 ved Grusgravning noget Oldtids Gravgoods, og under Nationalmuseets Ledelse afdæk-

kedes 3 Grave, hvorved bl. a. fandtes en Brandplet og en Guld-
ring. I 1934 fandtes samme Steds en Kvindegrav fra Jernalderen;
den indeholdt et Lerkar, en Bronzesi, Perler, tre Sølvspænder
og Naale.

Ved Vejarbejderne i 1934 i Anledning af Anlægget af Minde-
pladsen ved Topgaarden i Favrskov fandtes tre Urner, der

Nationalmuseet fot.

Fig. 3. To Guldringe fra Kristi Fødsels Tid.

Fundet ved Harvning paa en Holm i Nærheden af en Mose
ved Hjerup 1864. Fra førromersk Jernalders Slutning,
ca. Aar 0.

dog alle var itu. Ligeledes afdækkedes ved samme Lejlighed et
stensat Ildsted fra Oldtiden.

Alt dette tyder paa, at Egnen længe før vor Tidsregning har
været stærkt bebygget, og det synes, som om der paa Bakken
ud for Favrskov Topgaard har været en Oldtidskirkegaard.
Nærmere Undersøgelse heraf er endnu ikke foretaget.

MIDDELALDER

I Nationalmuseet findes enkelte Genstande fra Middell-
alderen eller fra en senere Tid, fundne i Kerte Sogn.

Et Guldkors fra den senere Middelaalder. Paa den ene Side

er en Kristus Figur, som er et temmelig ufuldkomment Arbejde. Paa Bagsiden findes indgraveret I. H. S. Foroven findes en riflet Ring, hvori Korset har været fæstet. Dette Kors er fundet af Avlskarl Jørgen Pedersen, Billeskov, paa en af Herregaardens Marker. Værdien, 24 Kr., blev udbetalt Finderen.

En som Ambolt tildannet graalig Sten, $4\frac{1}{2}$ Tomme \times 3 Tommer \times $2\frac{1}{2}$ Tomme, er købt af Postbud Vagner 1900 og opgives at være fundet paa Ørsbjærg Mark.

STEDNAVNE

Med Hensyn til Stednavnenes Betydning da kan Tydningen ofte være vanskelig, bl. a. fordi den oprindelige Navneform i mange Tilfælde er blevet fordrejet gennem Tiderne.

Kerte kan muligvis have Tilknytning til »Kær«, vandrigt Jordsmon, Morads¹⁾; i ældre Tid og endnu i flere Egne bruges Betegnelsen »Kær« især om en sid Strækning bevokset med Trævækst eller Risbuske, — »Fladkær«, »ude i Kæret«. Hvis man tænker paa de store Engstrækninger, Sunpe og Smaakrat langs med Brændea, synes denne Tolkning at kunne være rigtig.²⁾

Ørsbjærg betyder sikkert »Øthers Bjærg«³⁾. Øther hed efter Oldtidens Folkesagn den bly Sigrids Elsker, og dette Navn har sat sig Spor i ikke mindre end ti Byer Ørslev og fire Byer Ørsted. Da der her paa Vestfyn er et Ørslev i Vends Herred og et Ørsted i Baag Herred, ligger det lige for, at der ogsaa blev et Ørsbjærg, maaske efter det Højdedrag, der nu henævnes Kvindebjærg.

Hjerup eller Hjærup er »Hjæres Torp«. Torp er Afbyggerbyen (Udflytteren) og er næsten altid knyttet til et Mandsnavn,

¹⁾ Joh. Steenstrup: De danske Stednavne. ²⁾ I Loll. Falst. hist. Samf. Aarb. 1931, S. 113 gives en anden Tydning af Ordene Kerte og Kerteminde, hvorefter Ordet Kerte skulde komme af »kartig«, fuld af »Karter«, et gammelt Navn for Tidsel, og dannet af Tidslens latinske Navn Carduus. (Karde el. Karte. Uldkarte afledes ligeledes af Ordet Carduus (Tidsel) — noget, der stikker eller kradsler.) Hvis denne Tolkning var rigtig, hvilket jeg af flere Grunde anser for usandsynligt, skulde den tilknyttes dette, at der i fjerne Tider har ligget store udyrkede Arealer hen, hvor Tidsler og andre vildtvoksende Planter har haft frit Spillerum. 1665 skriver Præsten Niels Rasmussen Ravn i Kerte Navnet Kerteminde som »Cartemundanus.« ³⁾ Da Ørsbjærg i vestfynsk Landsmaal udtales som »Øjsbjærg«, har man ment, at Navnet maaske kunde udledes af Øg = Hest, hvilket dog maa anses for tvivlsomt.

vel i Almindelighed til den første Nybyggers Navn. Navnet Hjære findes endnu som Personsnavn paa Fyn.¹⁾

Favrskov. I gamle Dokumenter staves Navnet Farscogh eller Farscogghe, og i Arrild Hvitfeldts Krønike skrives Farskov. I Danske Atlas staar Fagerskov, og dette afledes af Tillægsordet »fagre«, »favre«. »Fager« betyder jo skøn, og naar man færdes ud over Favrskovs Banker med den vide Udsigt, Skovene, Aaen og de dybe Kløfter, vil man synes, at Navnet passede udmærket, og der var endda lidt Romantik over det fagre Navn. Hertil maa dog først bemærkes, at man vel nok, naar man i ældre Tid betegnede et Sted som »fagert«, ikke mest tænkte paa Stedets Naturskønhed og dets æstetiske Værd, men vist mere paa Vegetationens rige Vækst og en frugtbar Natur. Dernæst er Stednavne som Favrholt, Favrhøj, Favrlund og Favrskov ikke gamle. I Valdemar Sejrs Jordebog findes saaledes ingen af disse Navne. Endelig er det ret tvivlsomt, om vi i disse Navne møder Ordet »fager«. Som bemærket skreves i tidligere Tid Farskov og ikke Favrskov, og Navnet synes da at indeholde samme Forled, som findes i »Farwith«, »Farris«, det vil sige: »den vidtstrakte Skov.« Den sidste Tydning synes at have mest Sandsynlighed for sig; men selv om Romantikken derved gaar noget af Navnet, beholder Egnen alligevel sin Naturskønhed.

Jarlebjerg er maaske »Jarlens Bjærg.«

Nedermarken er den nedre, lave eller fjerne Mark (Udmarken).

Knoldshuse har Forbindelse med »Knold«, en større eller mindre Banke, Fjeldknold.

Mølleknappe skal efter den folkelige Overlevering hidrøre fra, at der engang boede en Møller, som toldede rigeligt eller gav »knap« Vægt; men Navnet har snarere Forbindelse med Aaens Bugtninger eller Jordterrænet; det vides ikke, at her har været en Mølle.

De nyere Navne i Favrskov stammende fra Grevefejdetiden er let gennemskuelige. Galgebakken har været Rettersted, Hovedpandehøjen er Begravelsesplads, Madskabet og Dav-

¹⁾ Hjære, Hjar, Jare er gl. olddanske Navne og findes i Slægtsnavnene Hjærsen, Hjæresen og i Bynavnene Hjarup ved Kolding (Hyarthorp) og Hjerup (Hiertorp) i Baag Herred. (Steenstrup).

re høj har noget med Spisning at gøre; det var der, hvor Hærene holdt Hvil eller Rast. Drivhelden har faaet sit Navn efter, at her blev de slagne Bønder »drevet« paa Flugt og forfulgt.

STÆ:REN PO MI GAWL

AF CHR. NIELSEN, AAHOLM

(MAALET FRA SKAMBY-EGNEN)

Nå skeiner Soulen po mi Gawl,
å Stæ:ren gö ett fale Bawl
dæ'hæne i si(nj) Kasse.
De(nj) sko:r sæjj ju, de lille Skitt,
som om de(nj) Somri sæl hå hitt,
å de kå jutte passe.

Næ, du ta fe:l, mi(nj) goe Stæ:r!
Få'de a Soulen varmer dæ:r,
hå Kulli ette Æ(nde).
I'nöw de fryjser da i'litt,
å vi æ ette Ve(nj)tri kvitt.
De må du da ku kæ(nde).

Du kå da sæj:, a ve væ He:n
dæ ligger Snæj:. Æ de ett Te:n
po ræjde Sommerdaue?
Å aller kå du sæj: ett Bla
po nunne Træ. Næ, ve: du va,
du må ju væ a'laue!

Nå, de bryr du dæjj ette omm!
Du tæ(ng)jte po, dæ(nj)ga(ng)i du komm,
a vi vå ve å læ(ng)es,
å så vi du vos gi ett Flø:t,
a dette sku bliw all få drø:t,
för Ve(nj)tri de(nj) ku æ(nde)s.

Å du ve see te vos hæ:r,
du lille rare sourte Stæ:r,
somm røster me di Vi(ng)e,
a vi sku sæj: mo Somri hænn
å glæe vos ve, dæ(nj) æna:rt i'gænn
ve varme Daue bri(ng)e.

ET LILLE TRÆK FRA RASMUS RASKS SIDSTE LEVEAAR

AF HANS H. FUSSING

DA Rasmus Rask i 1823 kom hjem fra den lange rejse til Persien og Indien, som rundhaandet støtte fra staten og Johan Bülow paa Sanderumgaard havde gjort mulig, var han syg baade paa sind og legeme.

Hans sindssygdom gav sig de hitreste udslag. Dels troede han sig forfulgt, selv av mennesker, der stod ham nær, dels var han grundløst bekymret for udkommet. Det sidste var saa meget mere urimeligt, som han i løbet av en halv snes aar av sin gage som underbibliotekar og statens extraordinære understøttelser til hans videnskabelige arbejde opsparade en lille formue paa ca. 30.000 kr. i vore penge.

I sin omgang med mennesker var han uhyre irritabel, og hans sidste leveaar var ham en lidelse, forpint og oprevet som han var av sine sygdomme. Det er derfor en glæde at kunne konstatere, at han dog osse har haft lysere stunder, hvor hans gamle elskværdighed har kunnet udfolde sig.

Den mangeaarige leder av Borgerdydskolen paa Christianshavn, filologen Niels Bygom Krarup, var en hyppig gæst paa universitetsbiblioteket, hvor han traf Rask, og i sin dagbog¹⁾ skriver Krarup under d. 6. september 1828 følgende:

»Et Træk af overordentlig Tjenstagtighed, som jeg idag saae af Prof. Rask, kan jeg ikke undlade at notere, da det gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Jeg kom nemlig op paa Universitetsbibliotheket for at see efter Chrestomathier²⁾ af Ciceros Breve. Navnligen ønskede jeg at gjøre mig nærmere bekjendt med Blochs. Ved Eftersyn befandtes det, at de ikke havde den. Imedens jeg imidlertid saae mig lidt om blandt Bibliothekets latinske Læsebøger, var Kl. bleven 2, og vi gik alle hjem ad. Paa Vejen mødte jeg Prof. Rask, som i en Hast var løbet hjem, og nu medbragte et Exemplar af den ovennævnte Bog, som han just selv ejede og tilbød mig til Afbenyttelse.«

Man kan vist nok gaa ud fra, at naar Krarup omtaler sagen her, har det ikke blot været, fordi han var rørt over Rasks

1) Nu i slægtens eje. 2) En chrestomathie er hvad man nu vilde kalde en antologi, et litteraturudvalg.

hjælpsomhed overfor ham personlig, men osse fordi det ikke svarede til den maade, hvorpaa Rask ellers paa det tidspunkt optraadte overfor sine omgivelser.

Nogle dage senere — 10. september — var Krarup igen paa universitetsbiblioteket for at vise det til sin bekendt filologen professor Passow fra Breslau, der var paa besøg i København, og da var Rask igen elskværdig, idet han viste Passow bibliotekets haandskrifter.

Hele sagen kan synes meget ubetydelig, men da den kommer som et lysglimt i Rasks ellers saa triste sidste leveaar, kan det maaske forsvares at bringe den frem her.

NOGLE HUNDREDAARIGE MINDER FRA VESTER-SKERNINGE

AF † SØREN NIELSEN

ARENE fra den dansk-engelske Krig til omkring ved 1830 var strænge for det danske Folk, men især for Bondestanden. Kri-gen, Statsbankerotten, Norges Tab, lave Priser paa alle Landbrugs-varer gjorde, at Penge var der lidt eller ingen af. Man levede af Landets Frembringelser, men Skatter og Afgifter kneb det med at skaffe tilveje.

Bønderne i Vester-Skerninge og Omegn havde i mange af disse daarlige Aar deres væsentligste Indtægt af at køre Favnebrænde fra Skjoldemose Skove til Udskibningsstedet ved Syltema.

Den dygtige Godsejer Chr. Berg havde købt en Jordlod fra Gammelgaard og opført et Hus derpaa og ansat en Mand der til at modtage Brændet og senere køre det til Kysten, hvorfra det i større Fartøjer førtes til København. Saavidt jeg ved, fik Bønderne 8 Mark for Favnen at køre, og de kørte som Regel 2 Gange daglig med $\frac{1}{2}$ Favn ad Gangen — mere kunde der ikke køres paa de daarlige Veje og med de daarlige Vogne og magre Heste.

Men trods den store Fattigdom skulde Mændene alligevel samles paa Kroen Søndag Eftermiddag medbringende deres Mellemad og nydende denne til Brændevin, som Kromanden udskænkede i Pægleglas.

Det kunde hænde, at Provsten en enkelt Gang gik ind paa Kroen, naar han gik fra Kirke, hvor han da saa sine Sognehørn

bænkede. De var ikke fri for at dukke Hovedet lidt, naar Provsten kom, men han sagde som Regel intet; dog skal han en Gang have sagt det bekendte Ord: »Naar Vorherre bygger en Kirke, bygger Satan et Værtshus ved Siden af«.

Der var ofte nogle urolige Hoveder, som yppede Klammeri, naar de blev fulde, saa det ikke saa sjælden endte med Slagsmaal. En af de værste Urostiftere var en Husmand, L. S., her af Byen; men det endte gerne med, at han fik Klø. En Aften — jeg tror oven i Købet, at det var Juleaften — var der et større Slagsmaal, hvor den nævnte Mand fik en værre Omgang af en stærk Murer, for derefter at blive kastet ud paa Gaden.

Da det var haard Frost og Snefog, kunde Kromanden ikke lade en af sine Gæster fryse ihjel — selv om det var en af de mest usympatetiske. Han beordrede derfor Mureren til at tage en Hest og en Slæde og køre Manden hjem, hvad han da ogsaa gjorde; men da han vilde kaste ham af Slæden, hagede han sig fast i denne, saa Mureren fik kun Bagpartiet af Bukserne. Om-sider fik han ham væltet af i Sneen, hvor Konen saa kom og sankede ham op.

Da han saa blev bragt i Seng, maatte Konen paa hans Opfordring gaa ned hos Provsten og begære en Seddel udstedt til paa Fattigvæsenets Regning at faa hentet Distriktslægen fra Faaborg. Skønt Provsten vægrede sig ved det, fik hun Sedlen, da hun erklærede, at Manden neppe kunde leve Natten over.

Han maatte derefter til Sognefogden i Brydemagaard for at faa en Mand tilsagt til at hente Lægen. Sognefogden var selv paa Kroen, saa Fader, som tjente ham, maatte se efter i Protokollen, hvem der stod for Tur, og det viste sig at være Jørgen Rasmussen i Byen; men da Fader kom med Tilsigelsen, nægtede han bestemt at køre, men bad Fader tage med ned til Provsten.

Kommen derned protesterede han mod at køre til Faaborg i saadant et Vejr og tilmed paa en højhellig Aften, »fordi de rivs og slaas paa Kroen«. — »Ja«, sagde Provsten, »men Konen siger, at Manden kan ikke leve Natten over«. — J. R.: »Han lever nok, for han er vant til Turen«. — Pr.: »Ja, maaske det kunde hjælpe at aarelade ham«. — J. R.: »Ja, det tror jeg nok skal hjælpe at faa noget af det galne Blod tappet af ham«. — Pr.: »Sig saa til Konen, at de faar hente Lægen for egen Regning; viser det sig saa, at det var nødvendigt, skal Fattigvæsenet betale det«.

Med den Besked gik de op til Konen, der mødte dem i Døren med Mandens Bukser, idet hun udbød: »Der kan I se, hvordan de har tilredt ham«. Men han kom sig godt nok uden Læge og Aareladning.

Der var dog ogsaa Folk dengang, som kom sammen andre Steder end paa Kroen. Hos Klodsemager Mads Nielsen — der vistnok boede i Huset, hvor der nu er Bageri — blev der holdt gudelige Forsamlinger, hvor man opbyggedes ved Læsning af Luthers, Henrik Møllers o. l. Prædikener. Disse Forsamlinger var en Torn i Øjet, navnlig paa Krogæsterne, og de formaede derfor Provst Bredsdorff til at gaa derhen for, som de haabede, at faa disse Møder forbudt. Provsten kom ogsaa og overværede et Møde (1824), men erklærede ved Mødets Slutning, at »her var intet at fortrydes over«, hvorefter Forsamlingsfolket fik Fred.

Peder R. Møller har i sin Bog »Slægt efter Slægt« fortalt om en klog Mand, der boede hos Smeden i Vesterskerninge. Ved hans Død gik hans Bøger over til en Gaardmandssøn, Jens Markvardsen, her fra Sognet, der blev bosat i Staagerup. Bøgerne gik senere igen i Arv til hans Søn.

Men har Sognet saaledes haft en klog Mand, saa har det (vistnok i Tyverne) ogsaa haft en klog Kone; saavidt jeg ved, hed hun eller kaldtes Malene Træskomands. Hun boede i et forlængst afbrudt Hus ved Skerninggaardsvejen, hvor der i Midten af forrige Aarhundrede boede en Soldsætter Per Søgaard. Paa Stedet er nu Elektricitetsværkets Hus.

Nævnte Kone var søgt viden om. Saaledes kom en Gang en Købmand langvejs fra med sin syge Søn, der havde søgt mange Læger uden at blive helbredet. Denne Mand kom da her til Byen og spurgte efter den kloge Kone, og Folk viste ham da Stedet, hvor hun boede, men da han kom derhen, svarede hun paa hans Spørgsmaal desangaaende: »Der bor minsæl ingen klog Kone her«. Manden gik da til Naboerne, der fortalte, at hun yndede ikke at blive kaldt klog Kone, men han skulde kun gaa derhen igen, saa kom de nok til Rette, hvad de ogsaa gjorde.

Den unge Mand kom sig, og da hun ikke vilde forlange noget for Kuren, lagde Købmanden et større Beløb paa Bordet, men hun udbød: »Nej, jeg er minsæl ingen Jøde«, men tog vistnok et mindre Beløb.

En anden Gang helbredede hun en ung Tømrer -- Hans hed han — der var værkbruden og hjælpeløs. Da Tømreren senere arbejdede en Del i Skovene med at hugge Tømmer, ytrede han sin Taknemlighed imod hende ved hvert Aar (i flere Aar) at forære hende et Læs Huggespaaner, og Hans Sørensen i Brydemagaard kørte dem hjem til hende. Da Fader tjente Hans Sørensen, blev det ham, der maatte hente Spaanerne. Naar han saa bagefter kom ind hos hende, sagde hun gerne: »Gud ske Lov for Hanserne, den ene gir mig Spaanerne, og den anden henter dem«.

At hun ogsaa blev søgt, naar noget var »forgjort«, er jo let forklarligt. Saaledes havde de i flere Aar et stort Vanheld paa Stevninggaard. De mistede Føl og Kalve og havde andre Uheld med Kreaturerne. De tyede da til Malene, men hun sagde blot: »Der er en Kone, der har Gang gennem jer Gaard, hende kan I vise uden om. For«, som hun udtrykte sig, »det er minsæl ingen Sag at gøre ondt«.

Hvilke Midler hun brugte, ved jeg ikke, men hun arbejdede kun i det godes Tjeneste.

Da de fire Huse i Byen (paa Hjørnet af Nørremarksvejen) brændte d. 30. Jan. 1830, var det en usædvanlig haard Vinter, saa Sneen knap kunde smelte paa Taget af Smedens Hus, der laa med kun Vejen imellem. Vandet frøs, saa de kunde ikke bruge den Sprøjte, der var mødt.

Havet var for længst tillagt, saa der kunde køres over til Øerne. Den nævnte Dag var saaledes Gmd. Jeppe Mikaelson kørende paa Ærø. Paa Hjemturen blev han Ildebranden vaer, og han kørte da ind paa Drejø og spurgte, om de kunde tænke dem, hvor Branden var. De sagde ham da, at saavidt de skønnede, var det i Vesterskerninge. Han satte da Fart paa hjem efter, da han frygtede, det var hans Gaard. Den laa jo ogsaa kun ca. 100 Alen derfra.

Vistnok i 30erne kom her en Familie til Sognet fra Aastrup. Manden hed eller kaldtes Lars Tryggelev efter sit Fødesogn. Han fæstede paa Livstid Halvdelen af Huset Sorgenfri ved Syltema (nu under Gammelgaard). Han var kendt viden om for sine Tyvebedrifter, som det næsten aldrig lykkedes Herredsfoged Viborg at faa ham overbevist om. — Hans Hustru

— Anne — var derimod en nobel og hæderlig Kvinde. Hun havde tidligere tjent Herredsfogden, der gav hende det bedste Lov.

Folk var jo ikke saa glade ved at faa Lars her til Egnen, men han trøstede dem med, at han skulde ikke tage noget fra Naboerne, og det gjorde han nok heller ikke i stor Stil, men Brændsel tog han i Skovene, lidt Gavntræ fulgte med. Var han paa Arbejde hos Bønderne, der den Gang havde en Del Brød liggende, kunde han af og til tage et med hjem om Aftenen, men det lod man stiltiende passere. Forøvrigt var han en dygtig Arbejder og tjenstvillig overfor enhver.

Han var engang i Nørregaard i Østerskerninge som Brøndsætter, hvor der faldt en Sten ned paa ham og ramte ham i Skulderen og trængte gennem Trøje og Skjorte ind i Skulderen. Men da han kom op og fik Blodet vasket af, klagede han sig kun over Skjorten, hvad Manden raadede Bod paa ved at forære ham en ny.

Fornævnte Herredsfoged Viborg var en Tid suspenderet fra sit Embede, da han var beskyldt for mislig Omgang med umyndiges Midler, men maa jo være bleven frikendt, da han atter blev Forhørsdommer. Da Lars efter den Tid igen kom i Forhør, kunde Fogden som sædvanlig ikke faa ham til at vedgaa, hvad han sigtedes for.

Jeg ved ikke, om det var den Gang, han stjal en Kvie og solgte Huden, men grov Kødet ned i sin Have, hvor det fandtes; men »han kunde ikke begribe, at nogle Skarns Mennesker kunde gøre saadan noget for at føre ham i Fortræd«.

Nok er det, Lars forklarede, at han tænkte, at saadan og saadan var det gaaet til, hvortil Herredsfogden svarede: »Du tænker fejl, Lars,« men denne forsikrede, at det havde han kun en eneste Gang. »Hvornaar var da det?« spurgte Viborg. — L.: »Det er jeg ikke for at sige.« — H.: »Jo, sig det kun.« — L.: »Ja, naar jeg skal sige det, saa var det den Gang, da De gik op og ned ad Faaborg Gade med den slukørede Hat, da tænkte jeg, at De blev ikke Herredsfoged tiere, men De blev det alligevel.«

Engang drillede han Fogden saa længe, saa denne stødte til ham, hvorefter Lars lod sig falde hen over et Bord med mange kostbare Sager, der var hentet i Byen som Pant for Skat; men Lars kunde ikke gøre for det, for Fogden »slog ham«. Saa det er derfor ikke saa underligt, at denne skal have udbrudt: »Var

der mange Tryggelever, saa skulde Satan være Herredsfoged.

Lars fik et langt Sygeleje og led meget, inden han døde. I den Tid gik Fader engang imellem ned og barberede ham. Han kunde da tale med Fader om sit syndefulde Levned og spurgte, om han troede, han kunde faa Tilgivelse for sine mange og store Synder. Han døde omkring ved 1850.

I min Drengetid florerede de saakaldte Vallegilder, hvor Beboerne hvert Efteraar fik Indbydelse fra Præst, Degn, Jorde-moder, Smed, Hjulmand m. fl. til at levere en Dags Morgenmælk — Husmændene dog kun til de 3 førstnævnte. — Piger eller Koner maatte i den Tid tidlig op at malke, stundom saa tidlig, at de knap kunde finde Køerne, der laa (løse) paa Marken, for det var en Skam for den, der kom bagefter. Mælken bares som Regel i en Bøtte, der stod paa vedkommendes Hoved, hvilende paa en Krans. Der beværtedes med Mjød og Skillingsbrød. Mælken blev siet i et stort Kar, og naar det meste af Fløden var skummet af, blev der lavet Øst af Mælken, saa vedkommende kunde have en lang Hylde med Oste under Tagskægget.

NOTER:

Om Forfatteren og hans efterladte Optegnelser se FHj. VIII 118. — Godsejer Christian Frederik Berg, f. 1774, ejede Skjoldemose fra 1797 til sin Død 1851. Han er omtalt i Svendborg Amt 1915, 30 ff. (Harald Kier: Bidrag til Skjoldemoses Historie). — Provst Morten Thomsen Bredsdorff, f. 1757, d. 1841, var Præst i Vester-Skerninge og Ulbølle 1790—1834. — Jacob Wiborg, f. 1771, var Byfoged i Faaborg og Herredsfoged i Salling Herred fra 1816 til sin Død 1846.

H. C. F.

GAMLE SANDSAGER

FIND OG MANDEN, DER PLØJEDE PAA HANS HØJ

Der var en Banke, hvor der var Trolde, og der gik Manden og pløjede paa Højen. Men Trolden kunde ikke lide, at han gik og pløjede paa hans Hus. Saa blev de uenige. Saa vilde Trolden have, at Manden skulde gætte, hvad Trolden hed, ellers vilde Trolden have hans Øjne.

Men saa gik Manden ud paa Højen og satte sig. Da hørte han et Troldbarn græde, men saa sagde Troldkvinden til Barnet,

at det skulde tie stille, for nu kom Find med Christenmands Øjne blaa. Da blev Manden glad, for nu vidste han, at Trolden hed Find. Da de saa mødtes, sagde Manden: »Du hedder Find«, og saa beholdt Manden sine Øjne.

Hanne Christoffersen, Humle, 1928.

MAJVISE

Alverdens Skaber mild og blid,
hør det, som vi bede!
Vi prise alle Aarsens Tid.
Vær os alle en naadig Gud med Glæde!

Den Vinters Tvang du drevst af Land.
Lad Somren blid gaa os til Hånd!

Vor Skov og Mark sig fryder smukt.
Pinse bær Løv og Græs med Frugt.

Fordi vi Sommer bær i Gaard,
Velsign os med et frugtbart Aar!

— — — — —
Lad Hønen lægge Æg paa Fad.
Hør det som vi bede!
Til Pandekag' og Æggemad!
Vær os alle en naadig Gud med Glæde!

Fra Munke paa Avernakø.

Jacob Rasmussen,
fhv. Toldopsynsmand, Munke.

Om Majvisen se FHj. IX 153 f.

H. C. F.

VERSET OM »LANGE MAREN«

Førstelærer V. Würden Pedersen, Aastrup, oplyser, at han i Aastrup har hørt det i FHj. IX 89 meddelte Rim om den store Kanon »lange Maren« i følgende Form:

Lange Maren er mit Navn.
Fire Mile gør jeg Gavn.
Hvis der kommer mere i min Bug,
sætter jeg den længer ud.

Med »den« menes vel Kuglen.

H. C. Frydendahl.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).

Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager« i dette Hæfte).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjærg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler i dette Hæfte).

Uglens Klagesang. (Se under »Gamle Sandsager« i dette Hæfte).

For modtagne Oplysninger takkes:

Gdr. Valdemar Bendixen, Humle.

Sparekassedirektør K. Fischer-Jørgensen, Faaborg.

Bogbinder L. P. Fuglesang, Fruens Bøge.

Gdr. And. Nielsen Kildevæld, Lydingegaarde.

Statsskovrider Poul Lorenzen, Skørping.

Kunstmaler Herman Madsen, Aasum.

Kunstmaler Johan Thomas Skovgaard, København.

Yderligere Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

sælges samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange sælges for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Enkelte Hæfter sælges for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. Jens Futtrup.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Højskolehjemmet

Ollerup — Tlf. Vester Skerninge 21

Julie Stavnsbjerg

J. J. Larsen

Grundlagt 1860 - Faaborg - Odense

Kolonial - Korn - Foderstof
Fabrik for kontrollerede Foderblandinger til Malkekvæg, Svin og Fjerkræ

Med Øernes Dampskibsselskab

foretager De en herlig Rejse til Dyreborg, Lyø, Avernakø og Søby.

Telefon Faaborg 105 - Søby 112

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

SOGNEARKIVER

Fortid værnes — Nutid lettes,
Plan for Orden fremad sættes.

Her paa Fyn er der nu de sidste Aar anlagt Arkiver for godt 20 Sogne, og i stigende Grad følges Gerningen efter hinsides Bælterne.

Sogneraad, der har Sans for Sagens Betydning, er velkommen til en Tur med mig rundt til Kollegaer med ordnede Arkiver. Raadet kan da siden bestemme, om Sagen skal tages op nu eller vente.

Kr. Møller, Sognearkivar, Brahetrolleborg, Korinth. Telf. 36.

PETER ADLERS BREVE

TIL P. V. JACOBSEN

Udgivet af
August F. Schmidt.

Udgiverens Forlag, Brabrand.

Kr. 3.00.

Kontor for Avertering: København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øygruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: J. C. A. Carlsen-Skiødt: Om nogle Gaarde i Kerte Sogn. — Ewald
Laug Kristensen: Af Vedel Simonsens Optegnelser fra Svendskekrigen. — Gamle
Sandsager.

4. hæfte.

April 1937.

10. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Se Vikingskibet ved Ladby!

Fyn er blevet en stor Seværdighed rigere.

For 2 Aar siden fandt Apotheker P. Helweg Mikkelsen, Odense, i Samarbejde med Museumsassistent Svend Larsen, Odense, et Vikingskib i en Høj paa Gdr. H. C. Andersens Mark ved Ladby. Siden har han, med Bistand fra Nationalmuseet, ledet og bekostet Udgravningen af det. Det har været et Arbejde, der har krævet den yderste Omhu, og det er blevet gennemført med en enestaaende Utrættelighed og Offervilje.

Det maa glæde enhver interesseret Fynbo, at man, efter forskellige Overvejelser, besluttede sig til at lade Skibet ligge paa sin Plads. Det er nu blevet konserveret og overbygget paa en fortrinlig Maade. En betonstøbt Hvælving med Ovenlys er indbygget i Højen, og i den igen er der rejst en mægtig Glasmontre om Skibet. Det hele virker særdeles smukt. Endnu mangler enkelte af de fundne Genstande, der hørte til Høvdingens og hans Hundes og Hestes Udstyr. Men naar de er færdigkonserverede i Nationalmuseet, vil de blive anbragt i Hallen ved Siden af Skibet.

Vi havde forleden den Oplevelse med et Hold Skolebørn fra Krarup Skole at se Skibet under Apotheker Helweg Mikkelsens Ledelse.

Det kan ikke noksof anbefales Skolefolk at tage til Vikingskibet med deres Elever. Der er en enestaaende Lejlighed til historisk Anskuelsesundervisning.

Og et Besøg koster kun 10 Øre pr. Barn.

H. C. Frydendahl.

TILSENDT LITERATUR

J. Chr. Bay: For halvfjerdstyve Aar siden. Langelands Avis 24. Dec. 1936.

L. P. Fabricius: Danmarks Kirkehistorie. 1. Bd. 1–2, 2. Bd. 1.

H. Hatt: Assens, Middelfart, Bogense og Kerteminde (Nordvestfyn, »Min Hjemstavn« Nr. 8).

J. E. Tang Kristensen: Mathias Winther, Regimentskirurg i Odense, den første Udgiver af danske Folkeeventyr. Fyens Stiftstid. 19. og 20. Febr. 1937.

August F. Schmidt: Peter Adlers Breve til P. V. Jacobsen.

August F. Schmidt: Historikeren Severin Kjær og hans Arbejde vedrørende Djursland. Særtryk af Fra Randers Amt 1936.

August F. Schmidt: A. C. Riis-Lowson, Brørup Højskoles første Forstander. Særtryk af Fra Ribe Amt 1937.

Aarbog for historisk Samfund for Odense og Assens Amter. 1936. Askov Lærlinge. 1936.

Nordvestfyn (Serien »Min Hjemstavn« Nr. 8).

Sydøstfyn (Serien »Min Hjemstavn« Nr. 9).

Vår Bygd. 1937.

Erik Lørfeldt fot. 1934.

Gamle Huse ved Kerte Gade.

OM NOGLE GAARDE I KERTE SOGN

AF J. C. A. CARLSEN-SKIØDT.

I en Indberetning fra Midten af forrige Aarhundrede om Kerte Sogn og om Præstegaarden hedder det:

»Sognet har 330 Tønder Hartkorn, deraf er 34 Tdr. fri Hovedgaardsjord, og 296 Tdr. er tiendepligtig. Ved Folketællingen 1. Februar 1840 var der 947 Beboere.

Beboerne er for det meste brave og skikkelige, men ikke velhavende.

Billeskov beboes af Baron Julius Wedell.

Kirken ejes af Grev Carl Wedell, der har Kaldsret¹⁾.

Præstegaarden har 5 Tdr. 6 Skp. Hartkorn og er assureret for 1900 Rigsdaler. Bygningerne²⁾ bestaar af 92 Fag Egebindingsværk, nemlig 24 Fag Stuehus mod Nord; 27 Fag imod Vest, heri Pige-kammer, Mælkestue, Tørvehus, Ko- og Hestestald, Foderlo, Karlekammer samt Havregulv; 20 Fag imod Syd, heri Faarehus, Lo og Korngulv; 21 Fag imod Øst med Lo, Korn-

¹⁾ Kirkeejernes Kaldsret bortfaldt ved Grundloven af 5. Juni 1849.

²⁾ Den gamle Præstegaard var en firlænget Gaard.

gulv, Vognport, Huggelhus og Rullestue. Haven har en smuk Beliggenhed, men er ufrugtbar. Besætningen er 3 Heste, 7 Køer, 2 Kvier og 9 Faar.

Der er intel Enkesæde, og der ydes ikke Pension til Formænd eller deres Enker.

Der ydes Refusion fra Billeskov, og ifølge Provstibogen af 1667 hidrører dette fra, at to Gaarde¹⁾, kaldet »Torpskov«, er lagt ind under Billeskov«.

Erik Lerfeldt fot. 1934.

Kerte Præstegaards Hovedbygning.

»1823 fik Præstegaardens Mælkestue og Pigekammer nyt Loft og en ny Skorsten.«²⁾

Den nuværende Præstegaards Hovedbygning er opført 1914; den ældste tilbageværende Lade imod Øst er en gammel Sulebygning, muligvis opført efter Præstegaardens Brand i 1654; Laden imod Vest er af nyere Dato.

I Præstegaardshaven findes enkelte Træer, der maa være ca. 300 Aar gamle, bl. a. en pragtfuld Kæmpelind.

Billeskov. I Slutningen af det 16. Aarhundrede oprettede Steen Bille til Kjærsgaard Hovedgaarden Billeskov og opførte 1577 den første Hovedbygning, som kom til at ligge paa det ovale Voldsted, Øen, der nu er gaaet ind som et Led i den

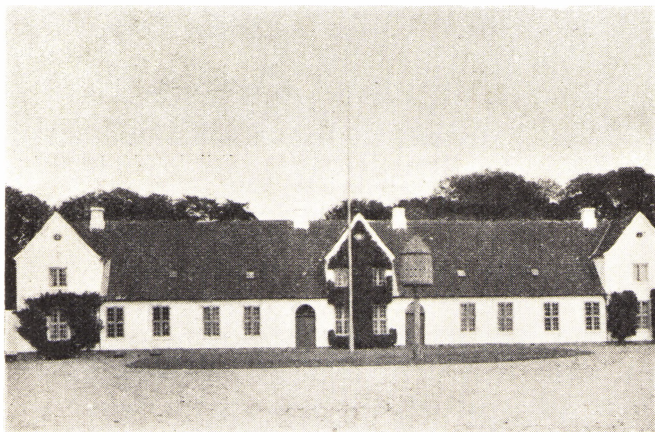
¹⁾ De to Gaarde, der er blevet afbrudt og Jorderne lagt ind under Billeskov, har sandsynligvis ligget mellem Hjerup og Herregaarden.

²⁾ Embedsbogen.

store Have. Voldstedet, hvorpaa der er fundet Murbrokker af den gamle Bygning, er 24×34 Meter og omgivet af en 9 Meter bred Vandgrav. Hovedbygningen var i to Stokværk, opført af svært Bindingsværk med Murtavl af brændte Sten.

Vilh. Fr. Farenhorst¹⁾, der overtog Billeskov 1738, lod opføre en stor Bindingsværks Lade mod Syd, og paa den svære Egetræs Overligger over Ladeporten imod Øst lod han indhugge:

WilHElm: Frid: Farhorst
Anna Johanne Hviid
1748.

Erik Lerfeldt fot. 1931.

Billeskov Hovedbygningens Gaardside.

I 1927 blev Laden nedrevet, og Overliggeren opbevares nu paa Wedellsborg.

Billeskov har nu et Tilliggende af ialt 85,7 ha, deraf er 71 ha Agerjord. Ved Grevskabets Overgang til fri Ejendom den 7. December 1926 blev der i Henhold til Lensloven i 1927 afgivet til Staten 58 ha, hvorpaa oprettedes 6 Husmandsbrug. Vederlaget herfor var 40,000 Kr. Gaardens Hartkorn er nu 16 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk., og Ejendomsskylden er 128,000 Kr.

Billeskovs nuværende Hovedbygning er opført 1796 (Aars-tallet staar paa den midterste Kvist ud imod Haven) og den

¹⁾ Vilh. Fr. Farenhorst og hans Hustrus Kister staar i Kerte Kirke, i den sydlige Tværløj.

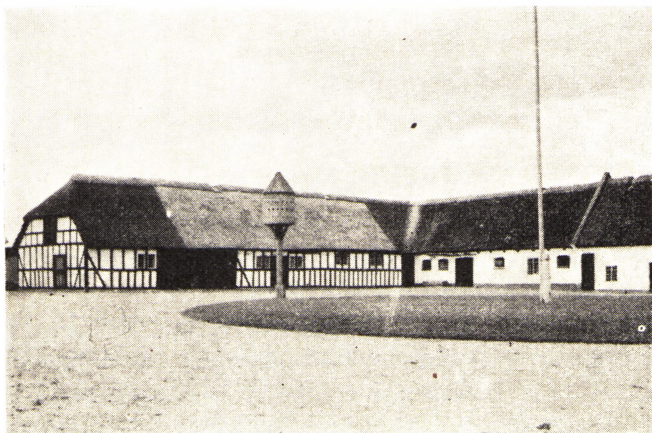
er bygget i eet Stokværk med tre gennemgaaende Frontispicer; i den midterste Kvist ud imod Gaardspladsen er indsat et Taarnur.

Erik Lerfeldt fot. 1934.

Fra Billeskov Have.

Broen fører over til Voldstedet, hvor det ældste Billeskov Iaa.

Erik Lerfeldt fot. 1934.

Billeskov Ladebygninger.

En lille Vandmølle, som Vilh. Fr. Farenhorst lod opføre nedenfor de gamle Voldgrave med Vandet herfra som Drivkraft, er for længe siden forsvundet.

Til Billeskov hører 57 ha Skov. Syd for Gaarden ligger

en gammel Skov, kaldet Indhegningen; den støder op til det store Engdrag, der i Oldtiden var sejlbare Fjord fra Aborgminde op til Barløseborg eller muligvis helt over til Bjørnemose i Kerte Sogn.

Billeskov har gentagne Gange været Bolig for nogle af den Wedellske Slægt. Den sidste, som paa denne Maade i en lang Aarrække beboede Gaarden, var Baron Julius Wedell. Da Lensgreve Carl Wedell i 1882 døde barnløs, overtog Baron Julius Wedell Grevskabet og flyttede til Hovedgaarden Wedellsborg. Siden da har Billeskov været bortforpagtet¹⁾.

Gaarden Nyfæstes Navn skal efter Sagnet hidrøre fra, at Johan Rantzau efter Slaget med Grev Christoffers Hærstyrke den 20. Marts 1535 slog Lejr her. Ifølge en anden Tradition skal Kong Hans have haft en Lejr der paa Stedet, hvorfor det i ældre Tider kaldtes »Kong Hans's Fæste«. Gaarden er omtalt i 1600, og »Hans Michelsen, som boede paa Nyfæste« blev begravet i Kerte Kirke 1642.

Gaarden har et Areal af 88 ha, Hartkorn 13 $\frac{1}{2}$ Tdr., og Ejendomsskylden er 105.000 Kr.

Gaardens Bygninger er overvejende ældre Bindingsværk, Hovedbygningen har Skifertag. Haven staar i Forbindelse med Skoven, hvor der, ca. $\frac{1}{4}$ km Øst for Gaarden, findes et gammelt Voldsted med Spor af Grave. Voldstedet ligger paa Matr. Nr. 1a og bestaar af to Høje, en mindre imod Nord og en større imod Syd. I 1885 fandtes her Levninger af Munkesten, og i Nationalmuseet findes Tegninger over disse to Høje fra Aaret 1810. Voldstedet er overgroet med Træer.

Vedel Simonsen skriver herom: »Da Vinden for 150 Aar siden (omkring Aar 1700) blæste nogle Træer omkuld, kom nogle hollandske Fliser til Syne, men Navnet »Voldstedet« eller »Skansen« giver ingen Vejledning«. I Danske Atlas hedder det: »Ved Nyfæste har Borggaarden ligget paa den nordre, den mindste, men højere, — Ladegaarden paa den søndre Bakke i et Engdrag, som kunde give Vand i Gravene.«

Af andre enkelte Gaarde i Kerte Sogn kan nævnes:

Kerte Skovgaard med et Areal af 40 ha, Hartkorn 7 $\frac{1}{2}$ Td., Ejendomsskyld 64.000 Kr. Hovedbygningen er opført 1894.

¹⁾ Om Billeskovs Ejerskifte se Traps Danmark, hvorfra iøvrigt flere Oplysninger til denne Artikel er hentet.

Gaarden hørte oprindeligt under Kronen og udlagdes 1670 som Ryttergods.

Ørsbjærg Højgaard har 10¹/₂ Td. Hartkorn, 59 ha Jord-

H. Petersen fot. 1936.

Kerte Skovgaard.

Erik Lørfeldt fot. 1934.

Ørsbjærg Dalgaard.

tilliggende og en Ejendomsskyld af 80,000 Kr. Hovedbygningen er opført 1883.

Ørsbjærg Dalgaard har været i samme Familie igennem lange Tider; indtil 1855 var den Fæste under Erholm. Gaardens Jordareal er 50 ha, Hartkorn 9 Tdr., Ejendomsskyld 80,000 Kr.

Lige overfor Dalgaard ligger det 75 Meter høje Kvindebjærg, hvis Omgivelser den nuværende Ejer, Chr. Dalgaard, har faaet tilplantet og anlagt, saa den tidligere Grusgrav nu fremtræder som et smukt Anlæg.

Hjeruplund i Hjerup har 9 Tdr. Hartkorn og 55,000 Kr. Ejendomsskyld.

Ellundgaard, Hjerup, 6 Tdr. Hartkorn, Ejendomsskyld 61,000 Kr.

Favrskov Mølle.
Efter Prospektkort.

Favrskov Mølle har 9 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn, og hele det tilhørende Areal udgør 251 Tdr. Land, deraf 177 Tdr. Land Skov. Ejendomsskylden 95,000 Kr. Oprindelig var der til Gaarden en almindelig Vandmølle (ved Brænde Aa); men den dygtige og driftige Kammerraad Hans Hansen, der ejede Gaarden fra 1859 til 1903, byggede Fabriksbygninger til Spinderi, Væveri og Stampeværk, og som Drivkraft benyttedes Aaens Vand. I de senere Aar er Driften dog indstillet, og Fabriksvirksomheden ophørt.

Favrskov Topgaard har 4 Tdr. Hartkorn, og Ejendomsskylden er 45,000 Kr. Tæt udenfor Gaarden, hvor tre Veje støder sammen, rejstes i 1934 en Mindesten om Kampene i Favrskov 1534--1535.

Ørelykkegaard (1688 Øgløkke) har 5 Tdr. Hartkorn, og Ejendomsskylden er 36,000 Kr.

Tidligere var de fleste Indehavere af Bøndergods Fæstere

under Kronen, Herremændene, Hospitaler og lignende, og det samme har ogsaa været Tilfældet med Kerte Sogns Bønder, hvoraf en Del var Fæstere lige op i det 20. Aarhundrede.

I Almindelighed var Fæsteforholdet ordnet saaledes, at det varede i Fæsterens og hans Kones (Enkes) Levetid, saalænge hun hensad i ugift Enkestand. Der forekommer dog Eksempler paa, at Enken forsøgte at hævde sin Ret til Gaarden, ogsaa efter at hun havde indgaaet nyt Ægteskab; men saadant blev ikke billiget af Retten.

Anna Larsen fot. 1935.

Favrskov Topgaard.

Den 1. Februar 1654 paasvare saaledes Baag Herreds Sandemænd en Mand i Barløsetaarup »et fuldkomment Vold«, fordi han, der havde giftet sig med en Gaardfæsters Enke og derfor tillige med sin Hustru var udviste af Gaarden og deres »Ild udslukket«, atter var draget ind i Gaarden »i fuldt Gevær og med sin dragen Degen« og havde udjaget den Mand, til hvem Fru Margrethe Norby¹⁾ til Billeskov paany havde bortfæstet Gaarden.

Dette Spørgsmaal gav lang Rettergang; Fru Margrethe døde, medens Søgsmålet stod paa, men Retssagen førtes til Ende af Arvingerne, og Enken tabte.

En væsentlig Ulempe i ældre Tider for Fæsterne var den saakaldte »Mølletvang«, hvorved de forpligtedes til at lade deres

¹⁾ Enke efter Tønne Bille til Billeskov.

Korn male paa Herskabets Mølle, selv om de derved under tiden fik 3—4 Mil at køre. De kunde kun slippe herfor ved at betale Tolden i Korn til Mølleren, der skulde betale Landgilde til Herskabet.

Kerte Sogns Beboere var saaledes henvist til Favrskov Vandmølle, der er af meget gammel Dato. Da Biskop Jacob Madsen i 1589 visiterede i Sognet, omtaler han, at »Fauriske Mølle« havde een Kværn. Den nu nedbrudte Ørsbjærg Vindmølle stammer fra den nyere Tid og nævnes ikke af Biskoppen.

I Slutningen af det 18. Aarhundrede hørte Fæstegodset i Kerte By under Wedellsborg. I Ørsbjærg var 3 Gaarde og 2 Huse Fæstere under Erholm: 3 Gaarde hørte under Stensgaard, og 5 Gaarde og 8 Huse var under Wedellsborg.

I Hjerup hørte 4 Gaarde og et Hus under Erholm, 4 Gaarde og 7 Huse under Wedellsborg, og et Hus var Fæste under Brahesborg.

I Favrskov hørte 2 Gaarde under Erholm, 2 Gaarde ejedes af Professor Aaby, Odense, og Favrskov Mølle var Fæste under Odense Hospital.

Nyfæste og Kerte Skovgaard var paa den Tid Selvejendom.¹

I det sidste Hundrede Aar er hele Kerte Sogn efterhaanden overgaaet til Selveje. Hoveri og »Ugedagstjeneste« ophørte for omkring 100 Aar siden, og det sidste Fæstegods solgtes omkring 1925. Endnu i 1880 var der dog en enkelt Husmand i Hjerup, der gjorde »Ugedag« paa Billeskov.

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED ÷ EVALD TANG KRISTENSEN

(Fortsat)

VÆVLINGE SOGN.

I Skovmøllen havde man netop bagt, Dagen før de Svenske ankom der. En gammel Kone, der ikke kan bortfly med Husets øvrige Beboere, bliver, og imod Løfte af Fjenden, at de vilde skaane hendes Liv og Bolig, uddeler hun alle sine Brød og øvrige Fødevarer iblandt dem, trækker en Ko frem til dem, hvilken de paa Stedet slagter og deler. De holdt rigtig deres

Løfte med Undtagelse af nogle smaa Uordener, de begik, da de drog bort.

VÆVLINGE OG VIGSLEV SOGNE.

Rygtet om de Svenskes haarde Medfart havde, allerede førend de kom, udbredt en saadan Skræk, at man almindelig beredte sig til Flugt for dem. De kom, hedder det, fra Haarslev til Veflinge i stor Mængde, efter Almuens Udtryk mylrende som Myrer af en Tue. Alle Beboerne, som kunde, flygtede da og forstak sig, nogle i Veflinge, andre i Elved Ellemoser og aller andre i de saakaldte Væde Huler. Herremanden paa Elved var paa den Tid Oberst ved det gamle jyske Regiment og blev som saadan gjort til Fange af de Svenske i Vendsyssel d. 28. Okt. 1657. Om hans Frue (altsaa Magdalene Gyldenstjerne) fortæller man, at hun ved Svenskens Ankomst krøb i Skjul i en Ellemose østen for Gaarden, som formodentlig for dens Tætheds og Tyknings Skyld kaldtes Mørkemose, og her bar Pigerne paa Gaarden hende Mad til om Natten. De Veflinge Koner tilligemed Fruen paa Lykkeshorg tog deres Tilflugt til Lykkemosen mellem Veflinge og Havgaard. Fra Væde flygtede ogsaa mange med deres Børn ind i den saakaldte Væde Hule, som var stærkt bevogset med Torn og Buske, og skjulte sig her tillige med nogle danske Ryttere i en lille Dal eller Fordybning, som heraf fik Navn af Ryttergraven. Mange sad der og omkom, andre tyede om Natten til Væde og søgte af Mangel paa andre Fødevarer til Kaalhaverne for at stille deres og Børnenes Hunger paa Kaalen. Snart kom Fjenden og til Vigerslev Sogn, og ogsaa her flygtede alt, hvad flygte kunde. Mange Beboere i Morud, Taagerød og andre Steder i den Egn forlod ved de Svenskes Fremtrængen deres Bopæle og med Levnedsmidler og deres bedste Sager skjulte sig dybt inde i de den Tid meget tykke og store Skove ved Travn og Himmelstrup, hvor de opbygte sig Jordhytter og udgjorde et Slags Koloni for sig selv, saa længe Svensken dominerede her i Landet, og paastaar endnu gamle Folk at have hørt af deres Forældre, at der endnu i deres Tid fandtes Spor af disse Hytter i Skoven. Deres bedste Sager og Levnedsmidler, som de ikke kunde føre med sig, søgte de flygtende Beboere at nedgrave. Saaledes havde Beboeren i Rugaards Mølle, som var den Tid meget rig, da de Svenske

kom, aftalt med sin Karl, at hvis han vilde være ham behjælpelig i at skjule hans Mammon, saa vilde han siden dele halvt med ham, og de nedgrov nu to store Kister, den ene med Guld, Sølv og Penge, den anden med Kobber, Messing og Tin, men da de Svenske kom, slog Karlen sig til dem og aabenbared dem, hvor det nedgravede var at finde. Mølleren gik imidlertid i Skoven, skjulte sig der og hjærgede Livet paa den kummerfuldste Maade. I Gravergaarden findes endnu en gammel udgraveret Kiste med Aarstallet 1623 og Navnet Johanne Johnsdatter kjøbt paa en Auktion i Vigerslev Præstegaard, som i Svenskekrigen med Præstens Sølv og Guld og bedste Sager skal have staaet nedsat i Skjul i Vigerslev Kirke, og at Præstegaarden blev plyndret, maa deraf sluttes, at det i Præsteindberetningen af 1690 hedder, at Kaldets Dokumenter var bortkomne i Ufredens Tid. Maaske er og den i Vigerslev Kirkegaard for en Del Aar siden fundne Potte med Sølvpenge ogsaa i den Tid der nedgravet. Den med Fjendens Ankomst udbredte og saaledes virkende Skræk var heller ikke uden Grund. I det mindste haves mange Sagn om den grusomme Behandling, de ulykkelige Beboere, der faldt ham i Hænderne, maatte udstaa. Saaledes fortælles, at en raa svensk Soldat i Rue By stak sin Bajonet i et Barn og svingede den saaledes spiddede Glut af Kaadhed omkring i Luften. En Mand i Hedboerne ved Navn Klemen Andersen, der tillige var Foged paa Rugaard, havde, faa Aar førend Krigen udbrød, bygget sig en ny, efter de Tidens Skik kostbar Lade. De Svenske troede derfor, han maatte være rig, og efter uden Nytte at have pint ham for at aabenbare Skatte, han ikke besad, bandt de ham til Halen af en Hest og lod ham traske med sig til Ørritslev i Søndersø Sogn. Da han nu ikke kunde løbe længere, sagde en af dem: Skjær ham af, den Hund! hvoraf Meningen var: Skjær Halsen over paa ham. Men de andre gav Ordene en mere menneskelig Betydning og skar ham i det Sted løs fra Hesten og kastede ham med bundne Hænder i en Grøft, hvor han dog omsider sled sig løs fra sine Baand og med Møje slæbte sig frem paa Hjemvejen, eller blev maaske snarere løst af forbigaaende og af dem hjulpet frem paa Hjemvejen, ind til den Gaard paa Heden, hvor Hans Anker nu boer, men da kunde han ikke mere, men døde faa Timer efter. Paa Vædelegaarden boede paa den Tid Folk uden for Bondestanden, og

da de Svenske kom der, flygtede to Jomfruer op paa Loftet og ind i Køllen for der at skjule sig, men de Svenske satte efter dem og fandt dem der, dog lykkedes det dem aller at rive sig løs og springe ud af Loftsvinduet, men her var og de Svenske, som tog dem fat, voldtog og dræbte dem. Medens Fjenden saaledes huserede, blev, siger man, næsten slet ikke pløjet eller saaet, og dette gik saa vidt, at de Svenske for ikke selv at blive udsat for Mangel, begyndte at dyrke Jorderne. For Resten ødelagde de og under deres Ophold her paa Egnen Møllen i Høved saa aldeles, at den aldrig mere kom i Brug, som dette Slags Ødelæggelse overhovedet, især ved deres Udmarsch fra visse Egne, synes at have været planmæssig drevet, ti ogsaa Møllen ved Munkebo eller Østergaard afbrændte de, og i Jylland havde de engang foresat sig at ødelægge alle Møller.

Da de endelig skulde forlade Egnen, tog de og med sig, alt hvad de kunde, saaledes f. Ex. fra Veflinge alle Køer og Heste, saa Bymændene efter deres Afrejse kun ejede én eneste Hest, og den havde de endda stjaalet fra de Svenske, da de rejste. De var og slemme til at presse Egnens unge Karle til Soldater. Paa Rugaard-Egnen opholdt sig saaledes en rask ung Karl, som de Svenske endelig vilde tage til Soldat, og som de og en Gang i Rugaards Mølle havde faaet fat paa, men han undsprang gennem Vinduet og rendte ud i Tronemose bag Rugaard. Her var den Tid et stort øde og tæt med Skov bevogset Uføre, og han fandt her en Holm, hvor han, som han bedst kunde, opbyggede sig en Slags Hytte, hvorfra han undertiden om Natten tyede til Rugaards Mølle for at faa noget til Føde, men omsider fik han ved gode Venners og Velynderes Hjælp en Ko, som han havde hos sig i Hytten, og han levede saaledes sin Tid, til de Svenske var borte af Landet. Paa Veflinge Mark imellem denne By og Kisterslev er en Plet, som kaldes Skink, hvor den Tid skal have været et Høved Kratskov, i hvilket der ligeledes opholdt sig tre saadanne unge Karle af Frygt for at tages til Soldat af de Svenske, som de vidste i dette Øjemed eftersporede dem. En Mand, som boede i Vigerslev By, var med sin vogsne Søn i Morudskov for at kløve Brænde, som de Svenske kom marscherende. Den gamle forstak sig, saa snart han blev dem vaer, men den unge fristede Nysgjerrigheden til at betragte dem noget nøjere. Dog under denne Beskjæftigelse blev han omringet af de Svenske,

og da de ikke fandt noget at tage fra ham, tog de ham selv og iførte ham den blaa Kjortel, og han havde saaledes den Ære at tjene under Carl Gustavs sejrige Faner og at tumle omkring med sine nye Kammerater, indtil endelig et dristigt Indfald i Lejren for Nyborg reddede ham. Ved en gammel Kones Hjælp fik han sig nemlig af 4 sorte Skjorter syet en Dragt i Form af en Præstekjole, og med den over sin Uniform gik han gravitetisk midt om Dagen gennem den svenske Lejr, hvor alle hans fordums Kammerater antog ham for en virkelig Præst og uanfægtet lod ham passere. Men da han saaledes i denne Forklædning lykkelig havde overskredet Forpost-Linien, overløb han til den lige overfor staaende danske Lejr, og hans Uniform og øvrige Armatur var siden længe opbevaret i Familien og blev først for et halvt hundrede Aar siden solgt.

Imod en Fjende, der ved alle Lejligheder nedlod sig til saamegen Grusomhed, var Selvhævn højst naturlig. Man fortæller derfor og om en Bonde i Veflinge, der listede sig til at skyde en Svensker ved den saakaldte store Laaning i Klasmarken, og han var vel næppe den eneste, hvem Livet her som paa andre flere Steder blev frastjaalet. Blandt andet fortælles og om de Høved Mænd, at da de engang skulde vise nogle Rustvogne Vej fra Veflinge til Haarslev og kom til Hjørnet af Vierne Mose, over hvilken Vejen den Gang gik, slog de Svenskerne ihjel og styrtede Vognene i Mosen. Ejerne har derfor stedse forbeholdt sig, naar de lader skjære Tørv der paa Stedet, hvad der muligvis fandtes i Graven, dog vides ikke, at der endnu er fundet andet end et Skelet. Paa Herregaarden Margaard havde og et Par svenske Officerer tilegnet sig alt, men det daværende Herskab (en Jomfru Ingeborg Fris) købte nogle Folk til at fordrive dem, og disse trængte ind i Værelserne og ihjelslog dem med Buløgser, eller i Følge en anden Tradition var det egentlig kun én Officer, der havde taget Gaarden i Besiddelse, og om hvem der fortælles, at han en Dag var gaaet ud i Marken og havde paa Vejen følt en stor Hjerteangst, og var da, som han kom hjem og gik op ad Trappen for at gaa ind i Værelserne, bagfra bleven ihjelskudt af en Karl nede i Gaarden.

Endelig kom den længe forønskede Tid, at Egnen blev befriet fra disse haarde Gjæster. De fik Ordre alle at begive sig til Nyborg, hvor man ventede et afgjørende Slag. Da de, som

opholdt sig paa Rugaard — hvorfra Lensmanden ved Rygtet om deres Ankomst var bortflygtet, og hvor de ret havde opslaaet deres Bopæl og, som det synes, har haft deres Hovedkvarter for Skovby Herred, dels fordi det var et kongeligt Gods, og dels fordi det laa ved Landevejen — nu ogsaa fik Ordre at rykke op, havde de ikke mindste Anelse om deres forestaaende Skjæbne, ti den svenske General, som laa paa Gaarden, formanede de tilbageblevne Fruentimmer til at holde Tingene i Orden, til de kom tilbage fra Nyborg, og Officererne satte deres Fruer Stævne at møde sig ved Langeskov, naar de kom tilbage fra Slaget. Men efter en Dags Tids Forløb erfarede Fruerne Polakkernes pludselige Ankomst, hvilke fra Middelfart satte Vejen efter Rugaard, hvorfor de i største Hast flygtede og ved denne Lejlighed nedsænkede deres Kostbarheder samt Regimentskassen i Mølle dammen. De ankomende Polakker lejrede sig ved deres Ankomst paa den maaske nelop af deres Heste saakaldte Hestebanke mellem Rugaard og Ventelykke samt i Fuglehave-Marken, hvor de forblev i 3 Dage (og af deres Lejr her paa Stedet er vel det usandsynlige Rygte opstaaet, at de — ja andre siger saagar de Svenske — derfra skal have belejret og indtaget Gaarden), hvilken Tid Egnens Beboere kom til dem med Høns, Ænder, Æg etc., som de betalte med smaa runde og ottekantede Sølvmynter. Om Morgenen ved Solens Opgang brød de op og drog efter Odense og Nyborg, men da de kom imellem Langeskov og Ullerslev, kom en Bonde dem i Møde og berettede dem Begyndelsen af Slaget og de Danskes Uheld, hvorpaa de ilede saa stærkt, at de i Tide kom til Undsætning.

Ved Afmarschen forlod dog adskillige Svenske ugjerne Egnen, og nogle blev tilbage og skjulte sig i Skov og Krat, én endog, siger man, i et Hus ved Morud i en Bagerovn. Disse blev siden bosatte i Pastoratet, og de fra dem nedstammende Familier har indtil for faa Decennier siden udmærket sig ved deri forekommende ellers her ukjendte Navne som Torsten, Svend, Torild, Hagen, Tovels, Lars Svenske etc. De polske Hjælpetropper, som hjalp til at fordrive de Svenske, kunde heller ikke roses for Krigstugt og god Opførsel, men ogsaa de begik i den korte Tid, de var her, Uordener nok. Iblandt andet skal ogsaa de have gjort sig skyldige i at røve Drengene og unge Karle og tvinge dem til at tage Krigstjeneste hos sig. Om dem

fortælles for Resten, at de har indført Brændevinsdrik og Tobaksrøgen her i Landet, og at de gjorde selv deres Piber af Ler med en kort Stilk fra Hovedet, brændte dem i Ovnen og gjorde Futteraler af Træ for at gjemme dem i. Ogsaa skal en Del af dem være blevne tilbage her i Landet og siden draget omkring, og ved i disse overtroiske Tider at bilde Almuen ind, at de kunde spaa, hegse, vise igjen o. s. v., have ernæret sig. Men da de formerede sig stærkt, og ogsaa mange slette og ørkesløse Mennesker af Landets egne slog sig til dem, og saaledes blev Landet til Plage, befalede den danske Regjering, at de skulde udjages, ved hvilken Lejlighed de truede med, at de nok skulde sende nogle Gjæster, som ikke skulde være gode at bides med, og det var nemlig Rotterne, som man før den Tid ikke kjendte her i Landet. Muligt er det i det mindste, at disse Dyr først er blevne en ret Landeplage efter Polakkernes Bortgang, ti disse aad som bekjendt Kaltene, og efter Ordsproget, naar Kattene er borte, spiller Rotter og Mus paa Bænke.

J. F. Boesen:

Beskr. af Vigerslev og Veflinge.

SØNDERSE SOGN.

Af de tilbageblevne Svenske boer der endnu en Mand i Søndersø ved Navn Henrik Mogensén, og det er muligt, at Lumby-Mølleren selv nedstammer fra den i Stensby bosatte Niels Egebjærg, ti jeg har ladet mig fortælle, at den stærke Niels Smed var af svensk Familie, og denne var Mølleren's Morbroder. For denne Smed bar Kammerjunker Finecke Respekt, ti da denne Herre en Gang vilde lade Smedens enfoldige Broder afprygge, indfandt Smeden sig og spurgte, hvad hans Broder havde forset sig med, siden han truedes med Prygl. Han skal blive saa mørbanket, at han skal sent glemme det, svarede Herren. Ikke et Slag skal ramme hans svage Krop, sagde Smeden, men her staar en Karl, han duer at slaa paa. Derpaa begyndte han at ryste og blegne, Kjendemærker paa, at han var yderst forbitret, og da Finecke saa ham saaledes opbragt, klappede han Smeden paa Skulderen og sagde: For din Skyld skal han slippe.

Grønvald, Broby.

(Fortsættes).

GAMLE SANDSAGER

»SKRÆDERENS BARSELGILDE« I ORDSPROGLITERATUREN

En Læser oplyser følgende:

»I »Dansk Ordsprogs-Skat«, udgivet af E. Mau, Udgave af 1879, findes som Nr. 8995 a:

»Det slog lige til som til Skrædderens Barsel, hvor de (ell. »man«) aad Barnet med. (V. S. O.)¹⁾.

Meget slaar til som ved Skrædderens Barsel: dér aad de Barnet med. (Gr. 2410)²⁾.

Det slog lige til, som til Skrædderens Barsel: de levnedede kun et Stykke Brød, det gav de Hundene. (2. 190)³⁾. (∴ det gaar knapt til).«

Jeg mener tidligere at have hørt den Forklaring, som P. Ellekjærs Søn gav Faderen, men husker ikke naar eller hvor eller noget nærmere derom.

Jeg har efterset i Molbechs Ordbog 1833, om Glosen »Barnen« findes der, men det gør den ikke, og under »Skovrer« findes heller intet om det andet Udtryk.

I Peder Laales Ordsprog kan jeg intet finde om det omhandlede Ordsprog, der muligvis ikke er saa gammelt (før 1506: Peder Syvs 1. Samling 1682).

Muligvis har den sidste foran anførte Version (P. Syvs) nogen Forbindelse med den formentlig rigtige Forklaring om Brødskorpeskiven.«

— Det kan tilføjes, at ogsaa E. Tang Kristensens »Danske ordsprog og mundheld« Side 13 indeholder flere Varianter af Talemaaden. Den, der i denne Forbindelse har mest Interesse, idet den knyttes til Fyn, er følgende, der er meddelt af A. Olrik: »Det slår til som ved skrædderens barsel, de aad barnen med«. Som Forklaring tilføjes: »Barnen betyder paa fynsk skoverne«.

H. C. F.

¹⁾ Dansk Ordbog udgivet af Videnskabernes Selskab, Kbh. 1793—1863).²⁾ Danske Ordspr. og Mundheld, samlede og ordnede af N. F. S. Grundtvig, Kbh. 1845. ³⁾ Peder Syv. 2. Bind pag. 190.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).

Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjærg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler, Febr. 1937).

Uglens Klagesang. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

For modtagne Oplysninger takkes:

Gdr. Svend Frederiksen, Aasum.

Fru Martine Agathe Hansen, Christiansminde.

Yderligere Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

En gammel Sang.

For godt et halvt Hundrede Aar siden sang min Bedstefader for mig en Sang, der behandlede det samme Emne, som H. C. Andersen skriver om i sit Eventyr, hvor Amor kommer og skyder den gamle Digter i Hjertet.

Melodien husker jeg, men af Teksten kun et Vers. Nu sidder jeg selv som Bedstefader med en lille Dreng paa Knæet og vilde gerne synge den gamle Sang. Mon nogen skulde kunne hjælpe mig til Teksten? Verset, jeg husker, lyder saaledes:

»Jeg da ubesindig stod op af min Seng,
stod op og tændte Lyset, da saa jeg en Dreng.
Han dryppede af Taarer, han dryppede af Regn;
med Bue og med Pile, med Bue og med Pile
udrustet var han, udrustet var han«.

Humble, Januar 1937.

Valdemar Bendixen.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

faas i Boghandelen til oprindelig Pris.

Hos Udgiveren faas Aarg. 1928—36 samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange faas for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet	— - 4.00,	— - 5.00

Enkelte Hæfter faas for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. Jens Futtrup.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

Bøger af August F. Schmidt.

Udgivet paa eget Forlag, Brabrand.

Skanderup Sogn I—II (1926—28).....	4,50
Fra Røj og Ravnholt. Om den folkelige Vækkelse i Kolding- egnen m. m. (1931)	2,00
Jeppe Aakjær (1933)	2,50
Bytyr og Byorne (1934)	2,50
Jenle og Jenlefesterne (1935)	3,00
Jakob Knudsen (1936)	2,00
Peter Adlers Breve til P. V. Jacobsen (1937)	3,00

Bøgerne kan købes gennem enhver Boghandel eller bestilles direkte.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: J. C. A. Carlsen-Skiødt: Kerte Kirke. — Chr. Steffensen: Køre rask
ved Brøllup og Barnedaab. — Gamle Sandsager.

5. hæfte.

Maj 1937.

10. Årgang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udklip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter omkring ved 40 000 Stk., kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Prospektkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I den sidste Tid har jeg modtaget:

Fra Overbibliotekar, Dr. phil. J. Christian Bay, Chicago, Udklip af »Den danske Pioner«.

Fra cand. pharm. H. Brandt, Faaborg, en Sending Smaatryk, Udklip, Billeder m. m.

Fra Fru Ellen Grau, Sønderborg, en gammel Regnskabsbog (deponeret), et Digtmanuskript af Peder R. Møller samt en Række værdifulde gamle Portrætter.

Fra Fru Martine Agathe Hansen, Christiansminde, Avisudklip.

Fra Førstelærer og Organist Gundorph Jørgensen, Wendtsminde, Manuskript (Musik og Tekst) til »Kantate ved de Reventlowske Skolers 150 Aars Jubilæum 1933«.

Fra Gartnerfmd. Per Larsen, København, forskellige Tryksager.

Fra Gdr. Anders Nielsen Kildevæld, Lydingegaarde, en Bog med haandskrevne personlige Erindringer.

Fra Alfred Rasmussen, Frydenborg, en Samling gamle Papirer, Fotografier m. m.

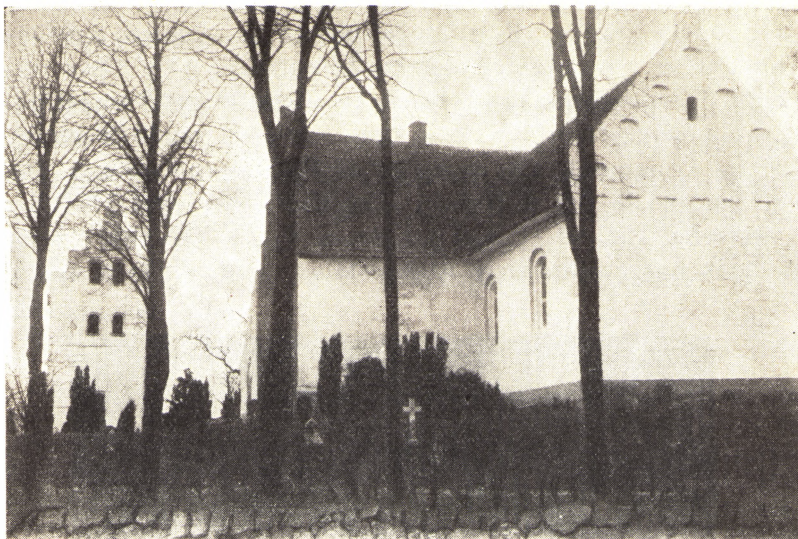
Fra Forfatterinde Christine Reimer, Odense, en Sending gamle Blade.

Fra Museumsinspektør K. Uldall, København, »Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Odense Kathedralskole 1837« samt en Række værdifulde gamle Portrætter.

For dette bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

- Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe nye Holdere i 1937. -

Kerte Kirke.

K. Dall Schmidt fot. 1937.

KERTE KIRKE

AF J. C. A. CARLSEN-SKIØDT

DEN ældste Del af Kerte Kirke stammer fra Valdemarernes Tid, og den omtales i Niels Hamundson Litles Testamente af 1295, hvor den faar tillagt 2 Mark¹⁾. Af den nuværende Stenkirke, der sandsynligvis har afløst en tidligere Trækirke, er den ældste Del, det vestlige Fag, opført af raa Kampesten, men med tilhugne Hjørnekvadere. Senere hen er det gamle Kor med Apsis nedrevet og Skibet forlænget med to Fag imod Øst, med delvis Benyttelse af det gamle Murmateriale. Østgavlen er af Munkesten med fladbuede Blindinger, derimod er Vestgavlen, der er betydelig ældre, af Kampesten, og kun Gavlspidsen er her ommuret med nye Munkesten.

Kirken er nu en almindelig Langhusbygning med Skib og Kor af samme Bredde og har fem Fag Krydshvælvinger, som er indbyggede senere, da den ældste romanske Kirkebygning oprindeligt havde fladt Loft. Til Skibets Sydside er tilbygget en krydshvælvet Korsfløj, opført af gamle Granitkvadersten og Munkesten. Vaaben-

¹⁾ Hist. Aarb. f. Od. og Ass. Amter, Aarg. 1930, S. 690.

huset er opført af Munkesten og tilbygget Korsfløjens Vestside. Langskibets Norddør (Kvindernes Dør) er nu tilmuret, hvorimod Syddøren er bevaret og fremdeles benyttes.

En Ejendommelighed for Kerte Kirke er, at Taarnet ikke er sammenbygget med Kirken, men er opført ca. 16 Meter syd-vest for Langhuset. Det er opført af Munkesten — altsaa yngre end den ældste Del af Kirken — og blev restaureret 1650.

Hvorfor Taarnet er lagt paa denne Plads, kan ikke oplyses. Muligvis har den tidligere Klokkestabel, hvori Kirkens Klokker

Erik Lerfeldt fot. 1934.

Troldstenen i Brænde Aa.

oprindelig var ophængte, staaet paa samme Sted; men dette kan dog næppe være Grunden, da lignende Hensyn ikke kendes andetsteds fra; snarere har det været den stærkt skraanende Bakkekam ved Kirkens Vestgavl, der var Aarsagen; men noget bestemt kan ikke siges om dette i ældre dansk Kirkebygning enestaaende Tilfælde.

Sagnet derimod, som altid let klarer de historiske Vanskeligheder, fortæller, at da man i sin Tid vilde bygge Taarnet sammen med Kirken, blev det, der var bygget op om Dagen, revet ned igen om Natten, og derfor maatte Bygmesteren tilsidst opføre Taarnet, hvor det nu staaer. Der var nok en Trolde med i Spillet, og da Trolde ikke kan lide at se en Kirkebygning eller taale at høre Kirkeklokkerne ringe, gjorde han sig store Anstrelser for at ødelægge ikke alene Taarnet, men ogsaa Kirken.

For at opnaa det sidste, kastede han en stor Sten efter Kirken; men han forfejlede Kastet, og Stenen, den saakaldte Troldesten, faldt ned i Brænde Aa, hvor den endnu ses ligge¹⁾. .

Kirken er 28,15 Meter lang, 6,14 Meter bred, og Murene er 1,16 Meter tykke. Tagværket er af Eg, tækket med Tegl. Nord-siden har tre Vinduer og Sydsiden ligeledes tre Vinduer; desuden er der i Hovedskibets Vestgavl og i Korsfløjens Sydgavl anbragt et stort Vindue hvert Sted. Korsfløjen benævntes tidligere »Capellet« og har vel oprindeligt været Gravkapel; nu er den en Del af Kirkerummet.

I Biskop Jacob Madsens Visitatsbog²⁾ skriver han 1589:

»Kirken smuk. Tornet af Mur, stander Sudvest fra Kirken; en liden Trap op til. 1 Clok vdj. Kirken tagt meste Parten med Bly. 1 Capel ved Synderside. 2 smaa Cloker i Østerende, offuen offuer muret som i en Skorsten. Huellinger 5 vden Capellet. 1 stor Skab. Altertaffle med 3 store Joduter³⁾ paa (bort)⁴⁾. 1 Magistrans (bort). 2 Altere med Taffler paa i Capellet (bort); den ene Jomfrue Maria i Solgitzel (bort), ellers Fløielen med Historier vdgraffuen. Fonten i Capellet, muret med en Kiel (?) vdj. Prædikestolen paa Hiørnet ved Capellet. 1 forgylt Kalck. 2 Meszing Stager og 2 Jerne. Kirkegords Mur klar Kamp. Kirkeladen ond.«

Af dette Kirkeinventar er neppe noget tilbage. I Danske Atlas (1774) staar der: »Alterbillede, Kristus med Tornekroner og Kaabe«; men dette Billede, som muligvis havde erstattet Billedet, Jacob Madsen omtaler, er ogsaa forsvundet. Den nuværende Altertavle, der er meget smukt restaureret i 1930, antages at være fra det 19. Aarhundredes Begyndelse. Den er af Fyrretræ. Alterbilledet er malet af Anker Lund og er skænket af daværende Kirkeeejer, Grev Bendt Wedell, omkring 1885. Billedet forestiller: Jesus velsigner Børnene, og paa Tavlens højre Fløj er malet: »Lad de smaa Børn komme til mig, thi Guds Rige hører saadanne til«; paa venstre Fløj staar: »Dersom I ikke modtager Guds Rige som et lille Barn, kommer I ingenlunde derind«. Neden under Billedet staar: »Gører dette til min Ihukommelse«. Alterbordet er nyt. Alterstagerne er af Malm med tre Dyrefødder, men uden Indskrift.

I 1589 havde Kirken en forgyldt Alterkalk, der rimeligvis har

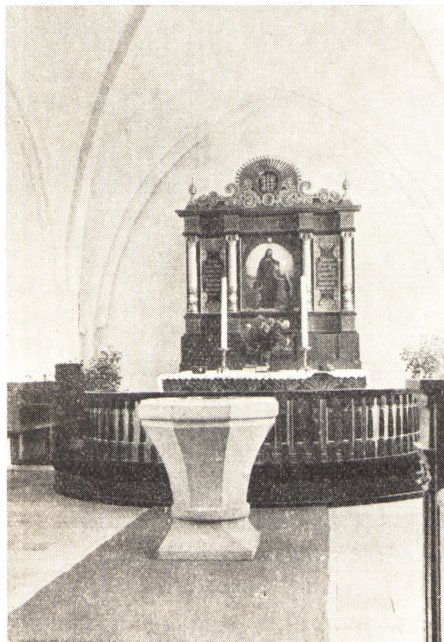
1) Sml. hermed FHj. I 188 ff og VII 191. Der er nogle Uoverensstemmelser mellem de forskellige Gengivelser af Sagnet. Stedkendte Læsere bedes klarlægge dette. H. C. F.

2) Udg. af Hist. Samf. for Odense og Assens Amter 1929 ff. 3) Afguder.

4) D. e.: skal fjernes, som Rester fra den katolske Tid.

været af Sølv; men denne er sikkert røvet under Svenskekrigen 1658—60; thi i Indberetningen om Kirkens Tilstand 1665¹⁾ hedder det, at Kalk og Disk er »aff det beste Tin«. Denne Kalk af Tin er noget senere blevet erstattet af en anden Kalk, »givet af Jesper Ibsen, Ørsbjerg 1689«²⁾, og den har vistnok været af Sølv. Den nuværende Kalk og Disk er begge af Sølv; under Kalken er

punkteret »F. G. W.«³⁾ samt Guldsmedemærket »R. M. 1791«. En lille Sygekalk har samme Mærker samt »Assens G. F.«

Erik Lørfeldt fot. 1934.

Kerte Kirkes Alter og Døbefont.

Prædikestolen er af Fyrretræ og samtidig med Altertavlen fra Begyndelsen af 19. Aarh. I dens fire Fyldinger er dog indsat fra en ældre Prædikestol Relieffer af de fire Evangelister; disse Udskæringer er af Egetræ og stammer fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede. I Danske Atlas staar herom: »Prædikestol og Daaben er Billedhuggerarbejde, restaureret 1704 af Grev Hannibal Wedell og Anne Ch. Banner«.

Prædikestolen havde oprindeligt, som det almindelig

var Skik i de gamle Kirker, sin Plads paa Langskibets Sydside ved Hjørnepillen ind til Kapellet; men i Sognepræst Fr. Storms Tid (1831—40) blev den flyttet til Nordsiden nedenfor Alteret, »fordi det passede ham bedre, da han blev svagere«, staar der i Embedsbogen.

Oprindeligt havde Kerte Kirke, som mange andre Kirker, en

¹⁾ Denne Indberetning, der af Sognepræsten er indsendt til Biskoppen, indeholder mange interessante Oplysninger »anlangende Kierte Kirches aarlige Indkomst aff Tiende och Andett . . . dernest om hendis Brøstfeldighed, saa ochsaa huad Mangel endnu kand verre paa ett och andett.« Den er udgivet af Holger Fr. Rørdam i Saml. t. Fyens Hist. og Top. IX 209 ff. ²⁾ Danske Atlas 1774. ³⁾ Frederik Greve Wedell.

Granit-Døbefont. Paa et eller andet tidligt Tidspunkt er denne Font fjernet fra Kirken og var i forrige Aarhundrede havnet hos Boelsmand Rasmus Peder Madsen i Landsbyen Bro, Brænderup Sogn. Opmærksomheden blev henledet paa denne Font af Læge Klein i Bogense, og ved nærmere Undersøgelse viste det sig, at Fonten stod nedgravet i Ejendommens Gaardsplads og benyttedes som Vandtrug. Den stammer fra den romanske Periode, er hugget i Kamp og har i Relief Ornamenten helt rundt. Da Fonten fandtes, var den revnet og forsynet med Jernbaand, ligesom Fodstykket manglede. Der blev gjort Forsøg paa at tilbagekøbe Fonten; men da Ejeren forlangte 150 Kr. for den, blev den ikke købt¹⁾. Senere har Nationalmuseet erhvervet den.

Vedel Simonsen har følgende Notits i sine Optegnelser: »1633 lod Kerte Kirke sin Døbefont, der er af Træ med et Bækken af Messing, bekoste«; og i Sognepræstens Indberetning om Kirken 1665 staar der: ». . . Hans Lauritzen, Forvalter paa Billeschoff, har giffvet et stort Messing-becken til Funden«.

Denne her omtalte Font »af Træ« med Hans Lauritzens Messingfad er sikkert den samme som den, Grev Hannibal Wedell i 1704 lod restaurere, og hvorom der siges, at den var »Billedhuggerarbejde«. Hvor denne Træ-Døbefont er blevet af, vides ikke, men i det sidste Aarhundrede har det gamle Messing-Daabsfad — der er uden Indskrift — haft sin Plads paa en muret Underbygning ved en af Skibets Nordpiller.

Ved Kirkens Restaurering i 1930 blev der anskaffet en smuk ny glathugget Granitfont.

Det bør dog bemærkes, at selv om meget taler derfor, kan det ikke historisk sikkert fastslås efter de nu foreliggende Oplysninger, at den her omtalte middelalderlige Granitdøbefont engang har tilhørt Kerte Kirke. Den har en Tid staaet i Kerte Præstegaards Have, men en Notits af en tidligere Sognepræst kunde tyde paa, at Fonten var kommet fra Helnæs (?)

Kirkens Orgel er skænket af den daværende Kirkeejer, Grev Bendt Wedell, omkring Aar 1885.

Paa Vaabenhusets Loft henlaa i lang Tid Rester af et gammelt gotisk Krucifiks, udskaaret i Træ. Det findes nu i Fyens Stiftsmuseum i Odense.

I Vaabenhuset er paa den østre Væg opsat en romansk Lig-

¹⁾ Nationalmuseets Optegnelser af 13. August 1891.

sten af Granit, som tidligere laa uden for Vaabenhusets Dør. Den er prydet med en Rundstav langs Kanten, og i den bredere Del er hugget et Kors.

I Kirkens søndre Tværskib staar to svære Sandstenskister uden Vaaben og Indskrift; men paa Sydveggen over Kisterne er ophængt et Epitafium af sort Skifersten, indfattet af en malet Træramme. Foroven er en Cartouche holdt af to Genier eller Engle, hvori ses to Navnetræk: W. F. F. og A. J. H.

Indskriften lyder saaledes:

»Menneske / den første Søvn var et Forbillede paa den sidste, / see her, hvor naturlig den afbildes / I dette liedet Sovekammer / med den i Herren hensovede Deel / af det til Døden Hierte unge Ægtepar / Wilhelm Friderich Farenhorst / til Billeskov, / fød i Ulsrød i Ørslef Sogn 1693 den 28. December / død paa Billeskov 1767 den 2. Juli / Hans Fader var Christoffer Farenhorst, Forvalter over Grevskabet Wedellsborg / hans Moder var Margareta Pedersdatter Lund / samt / Anna Johanne Hviid / født i Brænderup Præstegaard 1702 d. 1. December / død paa Billeskov 1771 d. 3. Juli. Hendes Fader var Hr. Anders Lauridsen Hviid, Sognepræst til Ore og Brænderup / Hendes Moder Anna Margareta Helms. Deres kierlige Ægteskab begyndtes 1723 d. 2. Juni. Deres Ægtekierlighed fik af tre / Evigheden tredobbelt / Velsignelse trende Børn / Christian Christoffer Farenhorst, født paa Kiersgaard 1724 d. 19. Maj / døde som Discipel i Odense Skoles Mesterlectie 1744 d. 28. Marts / begravet i Odense Domkirke. / Friderich Christian Farenhorst født paa Kiersgaard 1725 d. 31. Maj / var bemeldte sin Broders Meddiscipel i Odense / efter hans Død sin Faders fornødne Medhjælp ved Gaards og Godsets Opsyn og Forvaltning. Døde paa Billeskov 1747 d. 14. Maj / Her neden samlet til sine Fædre¹⁾. Anna Farenhorst, født paa Kiersgaard 1727 d. 20. April, giftet 1744 d. 23. September med Hr. Niels Zeuthen, Sognepræst for Skamby Meenighed. / Moder til 3 Sønner og 1 Daatter, død 1748 d. 4. Juni, / begravet i Skamby Kirke. / Først gik de trende Børn og sidst Forældre bort, O Leser tænk du paa, din Tiid kan være kort. / De vandrede for Gud i Stillehed, Haab og Tro, / Lad derfor Kierlighed beskytte deres Roe. 1772«.

Som nævnt i denne Indskrift blev Vilh. Fr. Farenhorsts ældste Søn, Christian Christoffer F., begravet i St. Knuds Kirke, og her findes endnu paa Kirkens nordre Sidevæg op imod Koret en Mindetavle med følgende Indskrift:

»Du Dødelige, Du maa lære saalænge du lever. Lær viiselig at tælle dine Dage. Ævigheden skal visselig ende din Tid, maaskee tidligere end Du tænker. Denne Sandhed er her needen haandgribelig just i en Haandfuld Støv af en forhen ung, lærvillig Disciipel, nu din og alle Dødeliges Lærer Christian Christopher Farenhorst, en Søn af Wilh.

¹⁾ Maa vist forstaas saaledes, at han blev begravet i Kerte Kirke.

Frid. Farenhorst til Bildeskov og Anna Johanna Hviid. Han kom til den store Møysommeligheds Skole i Verden 1724 den 19. May, til dend store Cathedralsskole i Odense 1743 den 4. October: Gud opflyttede hans lærvillige Sjæl fra denne Skoles øverste Lectie til den høyeste Fuldkommenheds Academie i Himlen 1744 den 28. Martii, da den erlangede sit rette Maal, ikke denne Viisdom, der læris i Stykkeviis, men hin, der svever om Guds Throner iblandt fuldkomne Retfærdigheds Aander. Legemet venter Deelagtighed med Sjælen i den alviise Guds ævige Beskuelse ved Dagenis Ende.

Vilh. Fr. Farenhorst til Billeskov oprettede et Legat paa 500 Rigsdaler, hvoraf Renterne skal uddeles til Billeskov Gods's Fattige, og endvidere et Legat paa 100 Rigsdaler til Vedligeholdelse af Gravkapellet i Kerte Kirkes Sydfløj. Kapitalerne indestod i Billeskov Hovedgaard og skulde af de skiftende Ejere forrentes med 5 p.Ct. p. A.

Af disse Legaters Fundats fremgaar det, at V. Fr. Farenhorst¹⁾ i levende Live har indrettet Gravkapellet i Kirken og ladet Stenkisterne indsætte der. Naar Dødsfaldene saa indtraf, lagdes Ligene i Trækister, der nedsattes i Stenkisterne.

I Anledning af Billeskovs Jorders delvise Udstykning til Husmandsbrug for nogle Aar siden blev den i Hovedgaarden indestaaende Legatprioritet ombyttet med Kreditforeningsobligationer.

I Kirken findes paa Buevæggene ind til Sydfløjen 2 Skifertavler, opsatte af Hr. Arent Christian Hassel, Sognepræst i Kerte 1727—1742. Den østlige og mindre Tavle har paamalet Skrift og er opsat til Minde over Præstens Hustru og hans tre Børn. Indskriften lyder saaledes:

»Herunder ere begravne Dorthe Sophie Rosenkilde, Hr. Hassels / giennem Vaade / sig til Baade / gik hun ind til Himlens Gud. / Dog herunder / giv dig Stunder / Legemet at hvile ud. / Med sine to smaa Sønner, begge af et Navn / Christen Arent / Søn Hassel. Dend første fød og død 1729, den anden ligeledes 1730 og hendes Daatter Maren Arents Daatter, fød 1729 død 1739«.

Paa den vestlige Skifertavle, der er opsat til Minde over Hr. Hassels Forældre, Hr. Christen Olsøn Hassel, død som Sognepræst i Skelskør 1737, og Hustru, Maren Arentsdatter Dam, staar der indhugget:

»I Skielskør hviler sl. Mand, Hr. Christen Olsøn Hassel / Fra Scolestand til Præstestand / som Gud gav Kald og Varsel / I tyve Aar udi

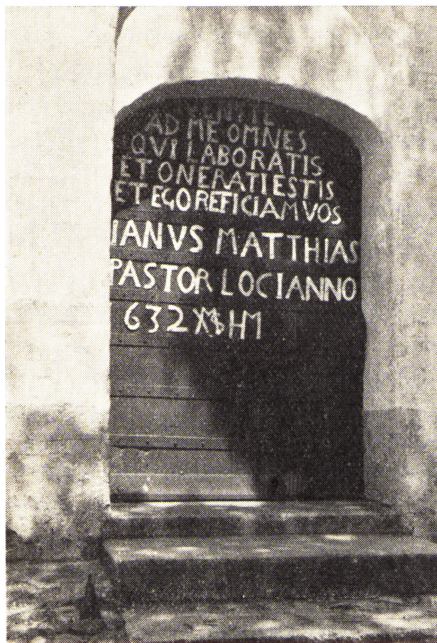
¹⁾ I Fundatsen staar Navnet skrevet som Fakenhorst.

Corsøer / hvor han er fød og baaren 1674 / at føje sig did til Schiel-schiør / og der til Præst udkaaren 1721 / Det varede i sechsten Aar / han leved her og tjente / sin Gud og varede hans Faar / og Livet salig endte. A^o. 1737. / Med Maren Arentsdaatter Dam / sin Hustrue kierlig levet / sex tredve Aar, som med sit Lam / og midlertid er blevet 1702 / begavet med een Søn til Præst / Hr. Arendt af Gud kaldet / til Kierte Kald i Fyhn til Rest / der er hans Lod ham faldet 1727 / Gud samle dem og andre fleer / Paa Jesu Dag med Glæde / og mætte dem med at de seer / Guds Stoel og Æresæde«.

Foran Vaabenhusets Indgangsdør ligger som Trin en gammel Ligsten, hvorpaa er afbildet et Kors. Døren har følgende Indskrift af smedede Jernbogstaver:

»Venite / ad me omnes / qvi laboratis / et oneratiestis / et ego reficiam vos / Janus Matthias / pastor loci anno / 1632. I. M. S. H. M.«¹⁾

I Danske Atlas (1774) oplyses, at der i Kirken findes »Ligsten over Præsten Jørgen Strøyberg, og en anden, hvis Indskrift ej kan læses«. Disse Sten synes nu forsvundne.

Erik Lørfeldt fot. 1934.

Kerte Kirkes Indgangsdør.

1589 var der en større Klokke i Taarnet og to mindre i det lille Spir eller Tagrytter over Koret. 1774 var der to Klokker i Taarnet; paa den enestod med Munkskrift »Maria 1435«, og paa den anden, som endnu er i Brug, staar: »Verbum Domini Manet in Æternum. Reinhold J. Bennint me fecit, Lübeca Anno 1610«²⁾.

Paa den nuværende største Klokke, der muligvis er en Omstøbning af Klokken fra 1435, staar der: »Gud alene Æren, støbt af P. Petersen i København 1801«.

Af Kirkebogen meddeles her et Par Uddrag: »1786

¹⁾ Kommer hid til mig, alle, som arbejde og er besværede, og jeg vil give eder Hvile. Jens Madsen, Stedets Præst, 1632. ²⁾ Guds Ord bliver i Evighed, Reinhold J. Bennint gjorde mig, Lybæk 1610.

den 3. November blev den nye Stakit-Port og Hierup Laagen færdig, da Kirkegaardens Muur tilforn af Grunden var opsat.«

»Mandag den 12. November 1787 blev paa Kirkegaarden plantet 60 unge Æsketræer (Ask) og to smaa Bøge af Rasmus Skovfoged boende ved Billeskov. Gud give dem en god Vækst.«

»Aar 1788 den 17. Oktober blev Kjerte Kirke med Pulpitur og Taarnet ganske færdigspækket ind- og udvendig samt forsynet med Tegl overalt i Steden for det gamle Bly.«

Nationalmuseet fot. 1935.

Romansk Gravsten fra Kerte Kirkegaard.

»16. Maj 1791 slog Lynet ned i Kirken paa 2 Steder, og det regnede saa stærkt, at Vandet løb ind i Gaardens forreste Bagværelser og stod altsaa højt op paa Gulvene.«

Paa Nationalmuseet findes nu en gammel Gravsten fra Kerte. Om dens Overflytning til København indeholder Museets Arkiv følgende Oplysninger:

Den 30. Nov. 1814 indberettede Premierløjtnant ved 2. jydsk Infanteriregiment Eduard Storch til Museet, at der i Aaret 1813 paa Kerte Kirkegaard i et Gravsted, der hørte til en Gaard i Ørsbjerg, var fundet en stor Kampesten med udhugne Figurer. Stenen laa ca. 1 $\frac{1}{2}$ Alen dybt i Jorden. Man arbejdede dog ikke hurtigt dengang. Stenen blev liggende paa Kirkegaarden, eller maaske i Præstegaardens Have, i syv Aar; 1820 henvendte Museet sig til Kirkeejeren, Grev Wedell, Wedellsborg, med Anmodning om at faa den sjældne Sten overladt. Grev Wedell svarede den 18. Aug. 1820, at »den gamle mærkelige Gravsten fra Kjerte Kirkegaard skal for min Regning blive befordret til Assens, saa snart Høstens Travlhed tillader det.« Fra Assens førtes Stenen saa med Skib til København, hvor den først

blev opstillet paa Trinitatis Kirkegaard, men senere er overflyttet til Oldsagssamlingen i Prinsens Palæ.

»Kerte-Stenen«, der er 2 Alen 5 Tom. lang og 19 Tom. høj, er en meget sjælden kisteformet tidlig-romansk Ligsten. Paa den ene Side af Stenen er indhugget en Menneskesjæl i Skikkelse af et Barn, der bæres bort af en Engel, samt en Bueskytte, som kæmper med en Kentaur, der har et Skjold i Haanden. Paa den anden Side ses et firføddet Dyr med et Hoved i Munden (et Vilddyr, der opæder et Menneske?). Paa den ene Ende af Stenen staar en Menneskeskikkelse med et Kors og paa den anden Ende en Figur, der maaske er Kristi Navnetræk.

Denne Ligsten hører sikkert til de allerældste kristne Mindesmærker i Norden¹⁾.

I Aaret 1930 blev Kerte Kirke underkastet en Hovedreparation, der væsentlig omfattede Kirkens Indre. Der blev saaledes lagt nye Gulvfliser i Koret, og de gamle Murstensfliser herfra blev benyttet til Gulv i Vaabehuset.

Ved den her foretagne Forandring af Korets Gulv stødte man paa en muret Gravhvælving under Koret. Der gik i Sognet dunkle Sagn om, at der skulde være en saadan Hvælving under Gulvet i Kirkens østlige Del; men der fandtes ingen Optegnelser herom, og ingen nulevende vidste noget nærmere med Sikkerhed. Da Gulvet, og Gruset under dette, var fjernet, opdagede man, at der tidligere havde været brudt Hul paa Hvælvingen, og da dette Hul igen blev aabnet, lod det sig gøre at komme ned i det hvælvede Rum. Hvælvingen viste sig at være en muret Tøndehvælving, som har sine Endeflader i Korets Syd- og Nordgrund og støtter Sidefladerne imod Øst til en Mur tværs over Korets Grund foran Alteret og til en lignende Mur imod Vest. I denne vestlige Mur er der en Døraabning ud til en Trappegang, der fører op til Midtergangen i Skibet, og hvorfra Nedgangen i sin Tid har været gennem en stor Trælem. Trappegangen var nu fyldt op med Jord, den tidligere Nedgangslem var fjernet for længe siden, og Stedet overdækket med Murstensfliser.

Hvælvingen er opført af røde Munkesten og har en Støtte-ribbe paa Midten fra Øst til Vest. Imod Syd og Nord er der

¹⁾ Stenen er udførligt beskrevet og afbildet i Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1868 S. 145 ff. Se desuden J. B. Løffler: Danske Gravstene fra Middelalderen, 1889. Tavle XVI. (Sst. er paa Tavle V en anden romansk Ligsten fra Kerte afbildet.)

fra Hvælvingen skraat opstigende Lysaabninger, een til hver Side, og disse har oprindelig været ført igennem Kirkens Side-mure. Disse Lysaabninger er ikke længere synlige paa Kirkens udvendige Side.

Ved Undersøgelsen i 1930 var Hvælvingen — foruden nogle sammensunkne Trækister med Læderbetræk — delvis opfyldt med Grus og Murbrokker, men det var dog muligt at faa konstateret, at der paa en af Kisternes Læderbetræk stod Bogstaverne K. B., hvilket sandsynligvis betyder Knud Bille, der blev Ejer af Billeskov 1590 ved Faderens, Steen Billes, Død. Efter dette maa det antages, at Gravhvælvingen er opført til Begravelsesplads for Slægten Bille, der ejede Billeskov med tilhørende Gods fra omkring 1577 til 1661.

Paa Nationalmuseet findes to Metalplader med Indskrifter over Fru Maren Bille, død 1630, og over Tønne Bille til Billeskov, død 1644. Muligvis stammer disse Metalplader fra Kisterne i Gravhvælvingen.

Efter at Gravhvælvingen paany var fundet i 1930, blev Nationalmuseet underrettet herom, men havde ikke Interesse i en nærmere Undersøgelse af Hvælvingens Indhold, og det hele blev derfor liggende, som det var. Hullet i Hvælvingens Murværk blev igen tildækket, efter at lidt mere Grus var skovlet derned.

Ved samme Restaurering af Kirkens Indre blev det gamle Alters Træfodstykke fjernet og fornyet samtidig med, at selve Altertavlen blev omlavet og istandsat, og ved denne Lejlighed fandtes Resterne af et gammelt Stenalter, men i Ruiner, saa kun det sydvestre Hjørne stod helt. Det var opført dels af Munkesten og dels af raa Kamp med enkelte tilhugne Kampestenskvadre i Hjørnet. Da det ældre Stenalter ligesom det derover byggede nyere Træalter støttede sig op til Korets Østgavl, blev der givet Tilladelse til at fjerne Resterne af Stenalteret og flytte Alteret saa langt frem, at der blev Passage bag om Alteret.

Ved Nedrivningen af det gamle Stenalter fandt den derved beskæftigede Arbejdsmand en lille Glasflaske. Nationalmuseet, som blev underrettet derom, formodede, at man her stod over for et Relikviegemme, og fik Flasken indsendt, men frafaldt senere sin Formodning paa Grund af Flaskens Form, som tydede paa en senere Tid. Den var formet som en lille Vase og var ca. 2 Tommer høj.

Alterbordet og Altertavlen blev delvis fornyet, medens det tidligere Alterbillede blev bibeholdt.

Som foran berørt fik Kirken ved denne Restaurering en ny Granitdøbefont, hugget af Stenhuggerfirmaet M. J. Larsen & Søn, Odense, efter Tegning af Arkitekt Aage Bugge, Varde.

Koret blev ved Restaureringen forlænget lidt ned i Stole-rækkerne, og Skibets Gulv blev sænket saaledes, at der blev to Trappetrin fra Midtergangen op til Koret. Ved denne Udvidelse af Koret blev der Plads til, at Døbefonten kunde anbringes i Koret lige for Midtergangen.

Tidligere havde der været Murstensgulv i hele Skibet og i Sydfløjen; men nu blev der lagt Brædegulv inde i Stolestaderne og Fliser i Hovedgangen.

Den ældre Prædikestol blev ved Restaureringen forandret noget uden om de gamle udskaarne Egetræsfyldinger, og Adgan-gen, der tidligere var fra Midtergangen, blev nu fra Koret.

Alle Kirkens Stolestader blev nedtagne, ombyggede og hoved-sagelig fornyede, hvorved der blev nogle færre Siddepladser, nu ca. 200 imod tidligere ca. 250. De gamle Indgangsdøre til Stolene blev dog bibeholdte, og Stolestadernes Endestykker imod Midter-gangen — der tidligere var forskellige i Skibet og i Sydfløjen — blev nu lavede med udskaarne Pilastre efter nogle gamle Ende-stykker, som fandtes paa Pulpituret i Sydfløjen. To Pulpiturer, et til Orgelet i Vestenden af Hovedskibet og et i Sydfløjen over Farenhorst-Kapellet, blev fjernede. Orgelet, der fik ny Facade, er nu anbragt paa et lavt Fodstykke paa den tidligere Plads. Det Farenhorstske Kapel blev noget omdannet af Hensyn til Sydfløjens Benyttelse som Kirkerum.

I Vaabehuset blev den gamle Hovedindgangs Portal til Kirken, Syddøren, som var delvis skjult af Dørkarm og Loft, paany fremdraget. Loftet i Vaabehuset, der tidligere var fladt, blev hævet og hvælvet, og Døren blev anbragt i Kirkemurens indvendige Side; herved blev den gamle Indgang med sine Gra-nitkvadre og sin Bue foroven gjort fri og blev tillige med Kirke-murens udvendige Side i Vaabehuset rensat for Kalkpuds.

Hidtil var Kirkens Opvarmning sket ved to Kakkelovne, der var anbragt i Hovedskibet; men i 1930 blev der indlagt et nyt Varmeapparat i Kirkens Sydfløj med Indfyring fra Vaabehuset.

Ved Udgravningen til Varmeapparatet fandtes i en yngre Kvindegrav, hvori foruden den voksne Kvinde laa et nyfødt

Barn, en lille trebenet Lerpotte med Lergreb, brændt og glaseret, men forøvrigt velbevaret. Nationalmuseet har tydet dette som Hensætning af Barselsmad i en afdød Barselskones Kiste. Denne Grav, der vel nok afslørede en tung Tragedie, laa saa dybt, at kun Overdelen af Graven blev forstyrret, og Moder og Barn fik Lov til urørt at hvile videre sammen i den fælles Kiste. Derimod var der flere andre Begravelser, som ikke var 1 Meter under Kirkegulvet og derfor ved denne Lejlighed blev forstyrret.

Ved disse Udgravninger fandtes endvidere paa hver Side af Indgangen til Kirken en gammel Digel til Blysmeltning, formentlig brugt ved Oplægning og Istandsættelse af Kirkens tidligere Blytag. De var lavede af Ler og omsat med raa, mindre Kampesten, havde foroven et Tværmaal paa ca. $\frac{1}{2}$ Meter samt en Dybde paa ca. 30 cm og lignede nærmest store Lergryder. Foruden en Del Bly, som var iløbet i Diglernes Lersider, fandtes en større Blyrest fra en Støbning. Den ene Digel gik i Stykker ved Udgravningen, hvorimod den anden blev optaget forholdsvis hel; men da den blev henstillet uden for Kirkedøren, opløstes den ret hurtigt af Regnen. Saadanne Smeltedigler er ofte fundne ved de gamle Kirker, som Regel uden for selve Kirkerummet, f. Eks. i Vaabenhuset.

Ved andre Udgravninger, der foretoges under Hovedrestaurationen i 1930, fandtes inden for Kirkedøren en huldannet Granitsten med oval Hulning, men noget itubrudt. Formentlig er det Resterne af et gammelt Vievandsbækken fra den katolske Tid. Det er kun nogle ganske faa Kirker her i Landet, hvor Vievandskarret endnu findes, saaledes Gamtofte Kirke ved Assens, hvor det fremdeles staar indmuret paa den oprindelige Plads ved højre Side af Kirkens Indgangsdør (Syddøren). Dette gamle Granitkar fra Kerte Kirke burde indmures, f. Eks. ved Vaabenhusdøren, da det ellers staar Fare for at blive borte.

Ved denne Hovedreparation blev ogsaa Kirkens Spærværk i Taget istandsat, ligesom et enkelt Vindue ind til Kirkerummet fik Granitindfatning i Stedet for den tidligere Murstensramme, der passede daarligt til den rensede Kampestensmur. Der blev indlagt elektrisk Lys i Kirken, et Ligkapel blev opført paa Kirkegaarden og ligesaa et Nødtøftshus.

Til alle disse Arbejder medgik ca. 21,000 Kr., deraf 3000 Kr. til Ligkapellet. Ca. 14,000 Kr. toges af Kirkens Kapitaler og Kassebeholdning eller indkom ved en Indsamling, 7000 var Laan fra

Stiftsmidlerne. Endelig blev alt Kirkens indvendige Træværk malet med flere Farver, og Altertavlen og Prædikestolen blev malet og guldbelagt.

Efter denne Istandsættelse er Kerte Kirke indvendig blevet en af de smukkeste middelalderlige Kirker paa Vestfyn. Kirken er den eneste Bygning i Sognet, som er bevaret fra Middelalderen; den ældste Del er omkring 800 Aar gammel.

— — —

Hvornaar Kerte Kirke er overgaaet fra Staten til privat Eje, kan ikke oplyses, da intet kongeligt Skøde er læst ved Fyenbo Landsting; men formentlig er den omkring 1665 erhvervet af Grev V. Fr. Wedell, Wedellsborg; thi i 1668 har denne Patronatsretten (Kaldsretten) til den.

Den 3. September 1734 tillades det Besidderen af Grevskabet Wedellsborg at sælge et vist Maal Jordegods, deriblandt Søndergaard med Gods, herunder Kerte Kirke. Først 3. Maj 1758 benyttede Kammerherre, Amtmand, Greve Christian Wedell sig af denne Ret for Kerte Kirkes Vedkommende, idet han solgte Kirken for 2500 Rigsdaler Courant til Sognepræsten i Kerte, Hr. Laurits Winther, som atter 1768 solgte den til Hr. Frederik Grüner, residerende Kapellan til Brænderup og Ore. Allerede Aaret efter solgte Grüner den til Professor i Græsk ved Odense Gymnasium, Niels von Hauen, som 1773 afhændede den til Sognepræsten i Kerte, Hr. Peder Raben, der var ret uheldig som Kirketiendejer, idet han vilde nedbryde Kirkens fritstaaende Taarn, formodentlig for at blive fri for at lade det reparere. Dette blev da heldigvis forhindret. 1781 solgte Peder Raben Kirken til sin Broder, Købmand Anders Jessen Raben, i Haderslev, som i 1784 afhændede den til Grev Ludvig Frederik Wedell, der ved kgl. Bevilning af 20. Maj 1785 lagde Kirken ind under Grevskabet. — I Henhold til Lov af 15. Maj 1903 om Tidendes Afløsning overgik Kirken til at være selvejende.

KØRE RASK VED BRYLLUP OG BARNEDAAB

AF CHR. STEFFENSEN.

DER skulde køres rask til Bryllup.
Gaardejer Chr. Flintegaard, Fodslette Udflyttere, fortalte mig engang en Historie desangaaende. I 1890 skulde en

Slægtning af ham giftes i Magleby Kirke. Selv kørte han Vogn Nr. 2, mens hans ældre Broder, Peter, kørte for Brudfolkene. Det var paa Vejen fra Sædballe over Nordenbro og til Magleby. Ved Nordenbro stod Lærer Tofte og ventede paa dem; han vinkede, da Vognene kom, ad Peter Flintegaard om at holde og tage ham paa, men Peter kørte rask forbi. Broderen, der kørte næste Vogn, standsede derimod og tog Læreren paa. Da denne var blevet vel anbragt i Vognen, kunde han ikke lade være med at udtale sin Forundring over, at han, der kørte første Vogn, ikke havde standset, hvortil Chr. Flintegaard svarede, at det var ikke saa underligt, thi man maatte jo ikke standse med Lig eller Brudfolk. Det lod Læreren ikke til at vide, men Flintegaard oplyste ham saa om, at det stod i 6te Mosebog¹). — »6te Mosebog! Hvad er det for en?« spurgte Læreren videre, paa hvilket Spørgsmaal han fik Svaret: »Ja, hvis De, som er en belæst Mand, ikke ved det, hvor skulde jeg saa vide det.« Som Begrundelse for, at Svaret fik den Ordlyd, tilføjede Flintegaard, da han fortalte mig Historien: »Vi talte jo lidt frit, thi vi havde været til Morgengilde.« Tofte tyggede lidt paa det Svar og sagde tilsidst: »Jeg vil da spørge Præsten ad, om han kender 6te Mosebog!« »Som vi saa stod udenfor Kirken«, fortalte Flintegaard videre, »kom Degnen ud, kiggede sig lidt om, og da han fik Øje paa mig, sagde han: »Ja, Præsten kender den heller ikke«, hvortil jeg svarede: »Det var lidt, det.«

Der skulde ogsaa køres rask ved Barnedaab.

Niels Sørensen (Bruus) i Fodslette, født i Brandsby 1853, sagde engang til mig, at det havde han ogsaa gjort, mens han tjente paa Frederiksberg i Humble Sogn og kørte for Mads Lerches Søn fra Fesen, da denne skulde døbes. Jeg bed særlig Mærke i det, han tilføjede: »Og han blev ogsaa snielbenet«²). Af om Kørselen blev standset paa Vejen eller ej, og maaske ogsaa af Farten, tog man altsaa Varsel, om Barnet, naar det voksede op, blev et Sjokkehoved eller det modsatte, ja Farten tænkte maaske endog at kunne indvirke paa, at Barnet udviklede sig i den ønskede Retning. Da Gaardejer Hans Jac. Nielsens Datter paa Østerskov skulde døbes i Tryggelev Kirke i Aaret 1907, passede da ogsaa gamle Bedstemor paa, at der blev

¹) D. v. s. Cyprianus (Se Feilbergs Ordbog).

H. C. F.

²) Dette langlandske Udtryk maa vel omtrent betyde »dygtig til at bruge Benene«; sniel = snild.

kørt hurtigt, »for at hun ikke, naar hun blev større, skulde udvikle sig til et Sinkehoved, der aldrig kunde blive færdig.« Og hun har ogsaa udviklet sig i den ønskede Retning.

Den Skik hørte, som en 85-aarig Enke her i Tarup, Paarup Sogn, forleden sagde, da vi kom til at tale om de Ting, som hun ogsaa kendte fra sin Barndom og Ungdom, til Sympati-Handlingerne.

GAMLE SANDSAGER

»SKRÆDDERENS BARSELGILDE« PAA LANGELAND

Her på Langeland kender vi ikke ordet »barn« for »skorpe«; i min barndom kaldte vi skorpen for »ring«, »ringen om brødet«. Jeg kender intet til, at man her har fået et stykke skorpet brød at lægge sulet på, som jeg ser, man har brugt andre steder; noget andet er, at vi altid i min barndom lagde flæsket på et stykke brød ved de daglige måltider, men vi måtte passe på aldrig at lægge noget på brød, vi ikke spiste. Havde vi fedtet et stykke brød til, vilde ingen anden have det, og brød måtte absolut ikke spildes.

Jeg har set flere dybsindige betragtninger over skrædderens »barn«; men jeg føler mig stedse overbevist om, at man skal tage skæmteordsproget, ganske som det lyder, uden forbindelse med brød og den slags. Vi har jo en hel del fortællinger om skrædderen — alle med det formål at gøre ham latterlig elendig, og historien om, at de åd barnet med, er fuldstændig på linje med det andet.

Tænk på, hvorledes tyven stjal sengetøjet uden at mærke, at skrædderen lå i det. Eller da Holger Danske havde lagt sværdsmeden fra sig, så søgte en flok skræddere ly i den. Da Holger stikker sværdet i skeden, mærker han, der er kommen snavs i den, hvorfor han svinger den i luften, og de mange skræddere flyver ud. Jeg skal ogsaa give en lille beskrivelse af skrædderen, der vel er lidt plat, men karakteristisk: Der skal 15 skræddere til en mundfuld og 15 mundfulde til en l . . . og 15 l til en skovlfuld og 15 skovlfulde til en børfuld og 15 børfulde til et læs og 15 læs til at gøde en tønde land med. Hvor mange skræddere skal der så til for at gøde en tønde land?

Nej, efter min mening må man regne med skrædderens levende barn, for at skæmtesproget kan få sin charme og være i tråd med de øvrige skrædderhistorier.

Humble, i Januar 1937.

Valdemar Bendixen.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).

Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjerg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler, Febr. 1937).

Uglens Klagesang. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Sagnet om Troidstenen i Brænde Aa. (Se nærværende Hæfte S. 66 f).

For modtagne Oplysninger takkes:

Bogbinder L. P. Fuglesang, Fruens Bøge.

Arkivar H. Grüner-Nielsen, København.

Rentier Rs. Skovsgaard, Odense.

Yderligere Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

HIMMERLANDSSTÆVNET

Det 15. danske Hjemstavnsstævne
afholdes i Aars 26. Juli—1. August d. A.

Ertbølle. Vitskøl. Kimbrerfæstningen.

Program og Oplysninger faas hos
Kommunelærer S. Vestergaard Nielsen,
Aars. Telefon 208.

H. C. ANDERSENS HUS ODENSE

Aabent daglig Kl. 10—6.
Skoler og Foreninger Rabat.
Telefon 6625.

FYENS STIFTSMUSEUM ODENSE

Aabent daglig Kl. 10—4.
Telefon 5982.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. Jens Futtrup.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

VIKINGESKIBET VED LADBY

kan beses hver Dag.

Adgang: Voksne 50 Øre, Børn 25 Øre.

Større Selskaber Rabat.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogrupper.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Olaf Andersen: Brændholts Bjerg. — L. Larsen: Tre gamle Karle i Munke. — Ewald Tang Kristensen: Af Vedel Simonsens Optegnelser fra Svenskekrigen. — Gamle Sandsager.

6. hæfte.

Juni 1937.

10. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

TILSENDT LITERATUR

Th. Balslev: Vilhelm Hansen.

Svend Jespersen: Smedjen fra Ørbæk. Særtryk af Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1937.

Therkel Mathiasen: Klosterlund og Snarup Mose. De ældste Bopladser i Jylland og paa Fyn. Særtryk af Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1937.

Hakon Müller: En fyensk Bondepolitiker. I Anledning af Hundreedaarsdagen for Jørgen Mathiasen, Husemose's Død 3. April 1837. Af Fyens Stiftstidende 2/4 1937.

Hakon Müller: Professor Luja og hans Kapellan. Odense Katedralskoles Indbydelsesskrift 1936.

Christine Reimer: En gammel fynsk Digterinde. Kvindepoesi fra den lærde Tid. Særtryk af Svendborg Amt 1935.

Aar bog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter 1936.

Gymnastikhøjskolens Aarsskrift 1936.

Nordiska Museets och Skansens Årsbok 1937.

Norsk Folkemuseum. Aarsberetning 1935—36.

Præstehistoriske Samlinger. 12. Hefte.

Upplands Fornminnesförenings Tidskrift XLV: 2.

En gammel Sang.

For godt et halvt Hundrede Aar siden sang min Bedstefader for mig en Sang, der behandlede det samme Emne, som H. C. Andersen skriver om i sit Eventyr, hvor Amor kommer og skyder den gamle Digter i Hjertet.

Melodien husker jeg, men af Teksten kun et Vers. Nu sidder jeg selv som Bedstefader med en lille Dreng paa Knæet og vilde gerne synge den gamle Sang. Mon nogen skulde kunne hjælpe mig til Teksten? Verset, jeg husker, lyder saaledes:

»Jeg da ubesindig stod op af min Seng,
stod op og tændte Lyset, da saa jeg en Dreng.
Han dryppede af Taarer, han dryppede af Regn;
med Bue og med Pile, med Bue og med Pile
udrustet var han, udrustet var han«.

Humle, Januar 1937.

Valdemar Bendixen.

- Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe nye Holdere i 1937. -

Olaf Andersen fot.
Brændholts Bjærg set fra Syd.

BRÆNDHOLTS BJÆRG

AF OLAF ANDERSEN

FRA Jærnbanen mellem Bred og Tommerup ser man i 2—3 Kilometers Afstand en ejendommelig skøn Bakketop hæve sig over Synsranden i Syd. Den ligner, hvad man i sin Barndom forestillede sig ved »et rigtigt Bjærg«: en fritliggende Kegle med stejlt opstigende Sider. Allermest minder den i Formen om en Vulkan. Nøgen og udyrket knejser den over det omliggende Land, mod Nordøst staar gule Sandbrinker, afskaaret af en Grusgrav, paa Sydsiden vokser der Lyng, og øverst oppe troner en flad, græsgroet Tinde.

»Er det Frøbjærg Bavnehøj?« har jeg adskillige Gange hørt de rejsende spørge, næsten som i Udbrud. »Nej, det er Brændholts Bjærg, Bavnehøj ligger derovre, lidt mere i Baggrunden«, har jeg saa svaret, og peget paa Frøbjærgbankernes bølgesvungne Masser. Set fra dette Strøg tar de sig ikke nær saa himmelstormende ud som Søsterbanken, saa Fejllagelsen ligger snublende nær.

En Bakke som denne, enestaaende paa Fyn og sjælden i hele Danmark, sætter rigtig Indbildningskraften i Sving. Det hænder, naar den uventet tegner sig mod Himlen, at den fremmede uvilkaarlig udbryder: »Men Landskabet her minder jo om Norge.« Jeg har ogsaa hørt en Udtalelse, som var mindre

vel overvejet: »Hvor vilde det dog ta sig kønt ud, hvis den Bakke blev plantet til!«

Netop det som for enhver Pris skulde undgaas! For saa vilde ikke alene Udsynet gaa tabt. Banken vilde tillige miste sine herlige fine Linjer og forvandles til en skummelt opragende, strittende Hattepul, ligesom saa mange af dens Søskende. Det stedlige Naturfredningsudvalg har da ogsaa gjort Skridt til at søge den udyrkede Del af Bjærgtet fredlyst.

Brændholts Bjærg ligger i den østligste Del af Orte Sogn i Baag Herred, tæt op til Sogne- og Herredsskel (Tommerup Sogn, Odense Herred). I nogen Afstand virker det med stor og magtfuld Stemning. Og indtil 1924 ejede det hele sin urørte Trolddomskraft ogsaa paa nært Hold. Men desværre er denne skønne og mærkelige fynske Banke, i Lighed med saa mange andre herlige Pletter, blevet skæmmet ved menneskelig Uforstand. En Række Statshuse er opført saa nær ind under Bjærgtet, at de forstyrrer det henrivende Førsteindtryk. Og værre endnu: lige ved Foden af den lyngklædte Sydskrænt har man opstillet et stærkt fremtrædende Højspændingstaarn med tilhørende Master og Ledninger¹⁾.

Brændholts Bjærg naar en Højde af 115 Meter over Havet, det er altsaa 16 Meter lavere end sin store vestlige Nabo. Men der er langt friere her end paa Bavnehøj, dejlig ensomt og urørt, som Naturmindesmærke fra Istiden virker det langt stærkere end det kulturprægede Frøbjærg. Og saa er her den allerfriskeste Luft: aldrig har jeg set saa meget som en eneste Myg vove sig op paa den nøgne Tinde. Her kan man sidde, omsust af Sommervinden, med et straalende Rundskue for sine Øjne:

I vestlig Retning er der kun et Par Kilometer over til Bavnehøjs Top, og herfra lader vi Blikket løbe rundt »med Solen«. Ved Foden af de nordlige Frøbjærgbanker fanger vi Lillebælts Sølvstriben med Sønderjyllands og de »otte Sognes« Kyster i Baggrunden, stigende mod Skamling. Paa Skydebjærg Banker ses Ormehøjs ensomme Træer, et af de Vartegn i Landskabet, der nødvendig skulde forsvinde. Saa kommer Aarup Stationsby og Herregaarden Erholm med sine Skove; over Brændeaaens store Lavdrag, omtrent i Nord,

¹⁾ Se Dansk Naturfredning, 1925—26, S. 101.

buer sig Vissenbjærgs Skovtop, og længere mod Øst bølger det kraftfulde Bakkeland, der gaar til Tops i Pilebanken med Maaletaarnet. Den hvide Broholm Kirke løfter sit Pyramideaarn mod Bjærgets Naaetræskalot, Odinstaarnets lette Staallinjer rager op over Heshjærgs Skove, og under Broholm og Appes Skovbakker gemmer sig det meste af Tommerup Stationsby. Paa Teglværksbankens flade Tinde ligger Talleruplund med sine høje, sølvgraa Abelinere. Og fra nu

Fra Fyn.

Marius Larsen fot.

Udsigt fra Brændholts Bjærg mod Højsholt og Midtfyn.

af — imod Øst, Sydøst og Syd — har Udsynet den vældige Dybde, der faar Længsel og Vandreløst til at røre paa Vingerne.

I Strøget omkring Odense Aa ses bl. a. Dalum Papirfabriks rygende Skorsten og Stenløse Kirke mellem sine Træer. I Mellegrundten træder Højsholtskøven stærkt frem i Landskabet: Stensbjærges Mølle slaar med Vingerne over den grønne Skovmur, bagved drømmer Smaaskovene omkring Vittinge, længst tilbage, dybt inde i Midtfyn, skyder Nybølle Banke Ryg imod Himlen. En Sænkning af Skovranden aabner sig mod Verninge Kirke og den røde Bydel ved Odense Landevej. Den høje, mørke Gran ved Fredskovsminde i Skovstrup staar som et Udraabstegn i Landskabet, og de fynske Bjærges tegner sig i mægtige Bølger mod den sydlige Synsrand: det spidse, grønne Trøjbjerg, dyrket til Toppen, Søbankernes Fald, de knudrede Jordløse Banker, Jord-

løse Mølle og Kirkeby. Ved de højtliggende Krængerupskove i Sydvest indsnævres Horisonten, paany toner Bavnehøj frem i sin Vælde, Øjets Rundvandring er endt.

De mange bølgede Skovbælter med soltindrende eller blaående Egne som fjærnere Baggrund — de tusinde Markfelter, indrammet af bugtede Veje og en Uendelighed af blomstrende Levendehegn — de venligt lysende Bindingsværks Gaarde og Huse, det er hvad man ser fra Brændholts Bjærg.

Heroppe gribes man af Bjærgfølelsen:

Hvor dybt og lifligt Ens Aandedrag
i Strømmen af svale Vinde!
Mer frit slog aldrig mit Hjertes Slag
end her paa den nøgne Tinde.
Hvor sødt at fange de vide Syn
og lytte til Bygdens Tale
— det djærve Fyn og det blide Fyn
fra Bælt til blomstrende Dale!¹⁾

Fra den aabne Tinde har man god Lejlighed til at mærke sig et særegent Træk i Egnens geologiske Udvikling. En udpræget Modsætning til den kegleformede Sandbanke vi staar paa, er de flade Lerbakker med stejle Sider, der dukker frem hist og her i Landskabet. Man hitter dem lettest ved at kigge efter de høje Teglværksskorstene. Hvor en saadan løfter sig i denne rigt udmejslede Del af Vestfyn, kan man næsten gaa ud fra, at der i Nærheden findes en højtliggende Issøbund, hvorfra Værket henter det lagdelte, stenfri Ler, der er saa velegnet til Fremstilling af Mursten. Søen er blevet til i Slutningen af Istiden ved Afsmæltning af stillestaaende Is (Dødis). Og vi ser tydelig de gamle Issøer ved Tommerup St., Skalbjørg og Bred. Den sidste hænger som en Hylde eller som en overnaturlig stor, lerklinet Svalerede paa Vissenbjærgs mægtige Sydvej.

Det blev den højeste af alle fynske Bakketoppe, der vandt Navn som Egnens Bavnehøj. Sært skulde det alligevel være, om der ikke har været afbrændt Midsommerblus paa en saa vidtsynlig Højde som Brændholts. Og det har der. Ane Marie Greve f. Rasmussen Nørreskov (født i Andebølle 1856, død i Tommerup Stationsby 1935) har fortalt

1) Sidste Vers af Olaf Andersens Digt »Paa Brændholt Bjærg«. Fyns Venstreblad 14/7 1929.

mig, at der i hendes Barndom, altsaa i 1860-erne, blev holdt Midsommerfester med Beværtning og Sankt Hansblus.

Er nu denne prægtige Banke ikke forlængst blevet opdaget og skildret i Prosa og Poesi? Kun sjældent og flygtigt. Dog omtales den af J. A. Hofman (Bang) i hans Beskrivelse af Odense Amt (1843): »Tæt ved denne Trillinghøj (Frøbjærg Banker) finder man endnu Brændholts Banke, som jeg tror er den stejleste og højeste af alle isolerede Banker i Landet . . . Brændholts Banke er en sjælden smuk afrundet Høj, 30 Tønder

Olaf Andersen fot.

Brændholts Bjærg ved Vintertide.

Set fra Vejen til Frøbjærg. Gaarden t. v. er Topgaarden.

Land i Størrelse, aldeles isoleret fra andre Højder. Jeg nød en af de smukkeste Morgener paa alle mine Vandringer i Fyn ved at se Solens Opgang fra dette herlige Punkt«.

I »Fynske Digte« synger Hans P. Lunde om »Hyrdeti'en po Branjholts Bjærg«. Optakten lyder:

Du æ en Bitte minjre en Bavnehøi hist
og nævnes ej i Bøer, æ edde vilt berømt,
ja manne hæ po Øien haa intet om dig vidst.
Men je haa po din Kroune et Lykkens Bæger tømt . . .

I 2. Vers hedder det:

Po Branjholts Bjærg vi møites igen i Høistens Tij.
Naturen vaa saa yndi, og Løvden blo og blij.
Omkring po Bankens Sijer
gik Foer og Fyl og Kveer.
Og vijen om vos saa vi et Hav a He'n og Skøu
og Kerker. Skaastenspiv'er, di lyjste op som Skum.
A Lille Bælt vi skimte i soul-faasøllet Høu . . .

Og saa følger Omkvædet om »Branjholt's grøne Bjæer«.

Nu om Dage kan man med lige saa megen Ret tale om det brune eller det violette Bjærg. For Lyngen har bredt sig stærkt i de senere Aar, og hen i August Maaned frembyder den blomstrende Sønderside et pragtfuldt Skue. Men Bjærgtet ejer til alle Aars-tider en Kæde af forunderligt skiftende Stemninger. Som en skinnende hvid Kuppel lyser det ved Snevintertid langvejs bort over Højder og Dale. Mørke, sønderrevne Skyer gir det en Baggrund af Vrede og Vælde, ungt og nøgent dukker det op af Morgenens Taager, Solnedgangen flammer over dets lyngklædte Skrænter. I det fynske grønne og gyldne Land er det et Indslag af stolt Rejsning og mandig Styrke, en rungende Tone, et urgammelt Særdrag, som ingensinde maa udslettes eller udviskes.

TRE GAMLE KARLE I MUNKE

PAA GRUNDLAG AF PASTOR CHR. KNUDSENS OPTEGNELSER

VED LÆRER L. LARSEN, AVERNAKØ

I Fæstevæsenets Tid var det ikke saa helt let for en Fader at faa sine Børn gift. Fæsteren ejede jo saa godt som intet og kunde altsaa ikke hjælpe dem i Vej, og selv om han havde Midler dertil, var der intet at faa til Købs, alt var jo Fæste. Der var derfor intet andet for end at faa dem gift ind i en eller anden Fæstegaard, som Forholdene kunde byde det. Lod dette sig ikke gøre, blev de gaaende i Hjemmet som almindelige Tjenestefolk, og mangen gammel Karl eller Pige tilbragte da hele sit Liv i sin Fødegaard; men da Fæsteforholdet kunde føre med sig, at Gaarden i Tidens Løb kunde komme i helt fremmede Hænder, stod disse gamle i Fare for at blive hjemløse, naar de ikke længer kunde gøre Gavn for Opholdet, og de var da henvist til Sognets Forsorg som Almisselemmer og skulde gaa paa Omgang i Sognets Gaarde, som var den almindelige Form for Fattigforsørgelse paa Øerne i ældre Tid. Dette er der mange Eksempler paa.

Det er derfor intet Under, at disse gamle ugifte Mennesker sparede paa deres Løn og tit blev gerrige og yderst paaholdende. De vidste, at naar bare de havde Penge, saa beholdt man dem gerne i Gaarden ogsaa i deres Alderdoms Dage, for saa var der Haab om at arve dem. At disse gamle ofte blev Originaler, ja

endog Særlinge, i Frygten for at miste deres Penge, er saare forstaaeligt. Der var jo ingen Sparekasse, hvor de kunde anbringe dem; laane dem ud turde de ikke. Der var jo i en Fæstegaard ingen Pant eller Sikkerhed. Og gemme dem i Kisten eller Sengehalmen var ogsaa farligt. Der kunde Tyve og Skarnsmennesker stjæle dem. De gemte dem derfor ofte paa de utroligste Steder, som jeg her skal berette om, idet jeg fortæller om tre gamle Karle, der levede samtidig i Munke paa Avernakø engang i 1700-Tallet. De hed alle tre Rasmus.

I den saakaldte Vingaard¹⁾ laa indtil 1863 en meget gammel Gaard. Her fødtes Rasmus Larsen i Aaret 1717. Han forblev ugift i Gaarden til sin Død og havde i sin lange Tjenestetid samlet sig en efter den Tids Forhold betydelig Sum Penge; men han var ogsaa efterhaanden bleven saa gerrig, at han ikke kunde taale, at et fattigt Menneske kom der i Gaarden, langt mindre, at man gav dem en Almisse eller blot lidt levnet Mad. Da skyndte han sig hellere at spise det selv. Naar man saaledes sad ved Bordet og spiste, morede en eller anden sig ofte med at sige: »Der kommer gamle Gie gaaende«, og selv om han da havde lagt sin Ske, saa tog han den igen og gav sig til at spise af al Kraft, til Fadet var tømt, for han vidste, at de vilde hyde hende at sætte sig og spise Levningerne. Denne Gie var en fattig Husmandskone fra Byens eneste Hus.

Engang kom to Haandværkssvende ind i Gaarden og tiggede om Mad. Rasmus tog da som sædvanlig sin Ske frem igen og vedblev at skrabe Fadet, til alt var fortæret. Da han om Eftermiddagen var ude at fodre Svinene, der gik paa Olden i Skoven²⁾, hvor man havde et Hus til dem, kom de fremmede derud og klapsede ham saadan af, at han havde ondt ved at vinde hjem. Det var ikke langt fra, at han havde faaet for meget. Han laa syg en Tid, men kom sig dog igen.

Han levede altid i Frygt for, at nogen skulde stjæle hans Penge, og han var kun tryg, naar han havde dem i sit eget Væрге. Derfor gemte han dem paa de forunderligste Steder, i Halmen i Laden, i Stengærder, i Høsehøuset og andet Steds, hvor man da uforvarende kunde finde dem, som man finder

¹⁾ Almindelig Benævnelse for en Have med Æbletræer, hvis Frugt bruges til Fremstilling af Æblevin.

²⁾ Skoven er nu forsvundet; men Stedet, nordvest for Avernakø, kaldes endnu »Skoven«. Se f. Eks. FHj. IX 182. H. C. F.

Æg i en Hønserede. Men man vidste jo, at det var hans, og lagde dem tilbage igen. For denne sin Gerrighed fik han Navnet »lille Fanden«, som han bar hele sit Liv. Da han paa sine ældre Dage blev Farbroder i Gaarden, blev han efterhaanden alles Farbroder, ligesom Rasmus Hansen i Genbogaarden var alles Morbroder.

Disse to gamle, »Farbroder« og »Morbroder«, blev meget brugt til at vogte Faarene om Foraaret og Kreaturerne om Efteraaret, naar de gik løse i Fællesmarken. »Morbroder« var ikke fri for at snøve, og naar han da paa sin snøvlede Vis kaldte Kvæget sammien, vrængede »Farbroder« ad ham, og Følgen deraf blev da, at de to gamle kom op at skændes, gav hinanden Grovheder og var ved at fare i Totterne paa hinanden.

Rasmus Larsen døde 1799. Hans sammensparede Penge kom vistnok Gaardens Familie til Gode og forøgede saaledes Velstanden i denne Gaard.

Den anden gamle Rasmus hed som foran nævnt Rasmus Hansen og var født 1723 i den Gaard, der nu tilhører Sognefoged R. P. Rasmussen. Han forblev ugift i Gaarden til sin Død. Da hans Søstersøn Christen Sørensen senere fik Gaarden i Fæste, blev Rasmus Hansen almindelig kaldt »Morbroder«, ikke alene af Gaardens Folk, men af alle i Byen. Ligesom »Farbroder« i Gaarden overfor var han meget gerrig og paaholdende, men han gemte dog ikke som denne sine Penge i Halmen eller andre forunderlige Steder. Derimod havde han stor Lyst til at gemme Æbler, Pærer og anden Frugt paa slige Steder. Han glemte saa at tage dem igen, og derfor kunde man rundt omkring finde raadne Æbler og Pærer, som han paa denne Maade havde stukket til Side. Han havde foruden sit Sengetøj ogsaa en Mængde Klæder. Naar det saa om Sommeren skulde soles, var han bange for, at Pigerne skulde tage et eller andet Stykke af hans Tøj, saa han maatte selv gaa med det. Han var i det hele slem til at se Gaardens Folk paa Fingrene. Derfor morede det Karlene, naar de kunde spille ham et eller andet Puds. De vidste, at han i sit Skrin gemte det Sigtebrød og Hvedebrød, som han efter den Tids Skik ligesom Gaardens Folk fik til Julen, og for at Musene ikke skulde komme til dem, lagde han en stor Sten paa Laaget. Saa fangede Karlene engang et Par Mus og satte dem ned i Skrinet. Da han saa senere kom og vilde se til sine Brød, havde Musene

udhulet dem. Han kunde ikke forstaa, hvordan de var kommen derned; men Karlene godtede sig.

Han plejede at gemme alle sine gamle Træsko, selv om det kun var den ene af et Par, der var tilbage. Han bandt dem sammen i et Knippe, som han hængte op inde i sin Seng (Alkove). Engang havde Karlene faaet en Snor gennem Loftet og bundet den fast i Træskoene. Da den gamle om Aftenen var kommen i Seng og var kommen hen i sit Fadervor, som han bad højt, trak Skælmerne i Snoren, og Træskoene tog til at ramle. Han saa op, men da der igen blev stille, begyndte han forfra. Dette gentog sig tre Gange, saa blev alt roligt, og han faldt i Søvn. Men da man om Morgenen sad om Davrebordet, fortalte han meget alvorligt, at der snart vilde ske noget, for hans Træsko havde varslet. Karlene havde da ondt ved at holde sig alvorlige. At han snøvlede i sin Tale, kunde kun forøge Morskaben hos de unge.

»Morbroder« døde 1797. Hans Penge blev nærmest i Gaarden.

Den tredie Rasmus var født 1708 i den Gaard, der nu tilhører Ove Nellemann Larsen. Han hed Rasmus Christensen, men kaldtes »Farbroder«, da hans ældste Broder fik Gaarden i Fæste. Han var ligesom de to andre meget nærig og gentte sine Penge paa de utroligste Steder i Laden.

Han havde engang hørt fortælle, at der fandtes Skatte og Penge i Korshavns Banker, han tog derfor en Møggreb og en Spade paa Nakken for stiltiende at liste sig derud og søge efter dem. Men de unge Karle i Korshavn havde alligevel faaet Nys derom og spillede derfor en Del Løjer og Puds med ham. Nogle tændte Blus paa høje Stager, saa det kunde se ud, som om Bakken begyndte at hæve sig paa gloende Pæle, og som om Bjergfolkene var i Bevægelse. En af Karlene, Niels Larsen, havde svøbt sig ind i Tang og kom imod ham som en Havmand, der vilde tage fat paa ham. Men Rasmus Christensen var ikke sen til at værges sig med sin Greb og gav Niels Larsen et saadant Hug over Armen, saa denne vilde have taget Skade, hvis den ikke havde været omvundet med Tang. Skattegraveren løb nu sin Vej, forfulgt af Troldenes vilde Hyl, og søgte ind i den Gaard, der tilhørte hans Søskendebarn Lars Christensen. Han vilde da blive der og se Tiden an til en bedre Lejlighed. En Aften, da han gik i Seng, stængede han Døren til Kammeret indvendig med Knive, for at Troldene eller

Bjergfolkene ikke skulde komme ind til ham. Men han tog sig ikke i Agt for, at to Karle havde skjult sig i Kammeret og saaledes var lukket inde hos ham. Kort efter kom de frem af deres Skjul, og en af dem holdt et Fad i Vejret, det var fyldt med Sildeskæl, der lyste i Mørket, medens den anden, der var udklædt som en Brud med Krans om Hovedet, ved alle Slags Fagter søgte at bedaare og forføre ham. Staklen stønnede og pustede da forfærdeligt af Angst og gav sig tilsidst til at raabe paa Konen i Gaarden. Paa en Gang ophørte da Løjerne, og alt blev roligt, men næste Morgen luskede Rasmus hjem til Munke og kom vist ikke saasnart igen.

Selv om han nok elskede sine Penge, vovede han sig dog til at spille i Lotteriet, for han havde den sikre Tro, at Vorherre gav ham dem nok igen og flere til, saa det var jo bare Pengegerrigheden, der fik ham til at spille.

Naar han mente at have »set noget«, og han saa kom ind om Aftenen, bad han dem om ikke at tænde Lys.

Han døde i Gaarden 1778. Videre Penge efterlod han sig ikke. De var spillet op i Lotteriet.

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED ÷ EVALD TANG KRISTENSEN

(Fortsat)

VEJLBY SOGN

Paa Katrinebjerg Grund i den saakaldte Boelsmark er ogsaa ofte ved at grave Vandrender fundet Ildsteder i Jorden, nemlig Fordybninger, som paa Bunden og rundt om ved Siderne var omsatte med Sten, der var ganske sorte og forbrændte. Her er ogsaa fundet mange smaa Hestesko, og saa vel det ene som det andet skulde bevise, at Moskovitterne eller Polakkerne tilforn ogsaa her havde haft deres Lejr. Paa Boelsmanden Lars Larsens Grund paa Kustrup Mark i det saakaldte Knippe-kjær, hvor Vejen den Tid gik tæt forbi, er ogsaa fundet en Mængde smaa Hestesko, hvorfor man mener, at her i hine Dage er forefalden en Skjærmydsel. Endelig skal der i Røjle Taa-rup have boet en Mand, som i hine Dage var dansk Rytter og var 3 Gange i Slag uden at blive dræbt eller saaret. (Ring).

En meget vidtløftig og stor Ellemose paa Kustrup, Avlby og Vejlbj Grund tjente iøvrigt den Tid som Tilflugtssted for Egnens Beboere til der at skjule sig for de Svenske, da denne Mose næsten var et ufremkommeligt Uføre, som var ypperligt skikket til at skjule dem om Dagen, og hvorfra de om Natten kunde liste sig til Byerne for at søge sig Føde. Her i denne Ellemose, hvor ingen kunde komme frem uden ved at springe fra den ene Ellestub eller Trunte til den anden, havde ogsaa en Kone fra Vejlbj med to Børn taget sin Tilflugt. Hun maatte flygte ud af en Port, medens Svenskerne kom ind ad den anden, men fik dog Tid til at tage et Brød og noget Flæsk med, hvorved de opholdt Livet i 2 Døgn derude, men var nær ved at omkomme af Kulde og Frost. I de saakaldte Avlby Elle, et Ellekrat tæt ved Byen, opholdt sig ogsaa en Kone fra Avlby med 2 à 3 Børn, indtil Hungeren omsider tvang hende til at gaa til Byen for om mulig at bekomme et Brød, men her var hun saa uheldig at blive opdaget og grebet af de Svenske, som ved Tommeskruer, hvormed de skruede hendes Fingre, søgte at udpine Bekjendelser af hende, hvor Byens Folk havde indsat deres Penge og Gods. Paa Gaardmændene Jørgen Jørgensen og Rasmus Jørgensens Grund i Vejlbj i en Skov, hvorved eller hvori er en lille Bæk, har tilforn staaet en Herregaard, Tvedegaard kaldet, som skal være ruineret af de Svenske, og dens Ejere dræbte, paa et Sted inde i Skoven, hvor der endnu ved Gravning findes Spor af de gamle Mure. Manden hed Henrik og Konen Voldborg. Hende har man siden ofte om Natten, især ved Højtiden hørt raabe, at hun fryser, og ham derpaa svare, at hun skal gaa til Kakkelovnen og varme sig. I og ved Sveden (den sideste og yderste Ende af en stor Eng mod Stranden) opkastede de Svenske Forskandninger af Jord og Grøntørv, og lignende var anlagte langs om ved Strandkanten til Strib og paa hin Side af samme (ligesom senere 1814) for at hindre de Allieredes Landgang. Paa Stavrbj Mark er et Sted, som kaldes Lejren, fordi de Svenske der skal have haft deres Lejr (nogle siger, de Polske ogsaa). I denne Lejr skal fordem saa vel Anders Povlsens som Anders Jørgensens Gaarde af Stavrbj have staaet, men da de der, som man mener i Svenskekrigen, blev afbrændte, saa blev de derfra flyttede ind til Byen. Denne Stavrbj Lejr forvegsles af de fleste med en anden Plads her paa Egnen, som kaldes

Moskovit-Lejren, men Forskjellen er denne: Moskovit-Lejren eller Moskovit-Agrene ligger rigtig nok ogsaa paa Stavrbymark, men paa Gaardmændene Rasmus Hansens og Jens Pedersens Grund samt paa Middelfart Byes Grund imod Skrillinge til. De er i sig selv høje Agre og godt Pløjeland, men den ene Ende af dem gaar ud til en Eng, og er der sammesteds ofte opløjet Kaarder, smaa Hesteko o. s. v., og man troer, at Moskovitterne, som Bønderne kalder Polakkerne, der har haft deres Lejr. Den anden saakaldte Lejr er vel ogsaa paa Stavrbymark, men paa den modsatte Side (altsaa mod Norden) nemlig imod Strib tæt ved Stavrbyskov og i Nærheden af Skjærbæks og Rudbæks Møller paa Gaardmændene Ole Olsens og Rasmus Bendixens Grund, hvis Gaarde er udflyttede fra Stavrbymark. Den ene af disse Gaarde skal omtrent ligge paa den Plads, hvor Lejren var. Paa hin Side Stavrbyskov var ogsaa indtil for 5 å 6 Aar siden ved Strandkanten kjendelige Spor af en Skandse paa et højt Sted, hvorfra der ikkun var en kort Afstand over til Jyske Kysten. Denne Skandse havde været indrettet til 4 Kanoner, og bag samme var en Fordybning, hvor de havde gjort Indretninger til at have deres Heste staaende. Der var endogsaa sat Skjel imellem Hestestaderne med Jord, og her kunde disse og andet, som skulde bevares, være i fulkommen Sikkerhed bag Skandsen. Bag ved denne Fordybning er igjen Stavrbyskov, og atter bag ved den var Lejren imellem nogle Banker. Skandsen er imidlertid nu af Gaardens Ejer for nogle Aar siden sløffet.

ASPERUP SOGN

En rig Kone i Kjærby, som hed Mette Jensdatter og boede i den Gaard, hvor nu Jørgen Jensen boer, flygtede ved Fjendernes Ankomst og sad med et Pattedbarn under Kjærby Bro og havde ikke uden en Endeskive tørt Brød til Livs Ophold i 3 Døgn, indtil det første Sæt Svenske var borte, der passerede over Broen, hvorunder hun sad i Skjul. Der, hvor Boring nu er, stod den Tid et Hus, som hed Baar, og der red de Svenske omkring med Foder i Hattene og raabte: Vi brænder, vi brænder! for at tvinge Folkene til at komme ud og give dem, hvad de havde, da de ellers vilde afbrænde Huset. (Ringé).

Fra Boring Banker skal de Svenske have indskudt en

Kugle i Særslev Kirketaarns vestlige Gavl, hvor den sidder endnu til Syne. Men da der er 2 Mil imellem begge Steder, saa bortfalder Tingen af sig selv. Dog er det vel muligt, at det var en Trop Svenske, der kom fra Boring, der paa Vejen skal have indskudt samme.

Den største Gaard i Asperup, som nu tilhører Hans Nielsen, blev taget i Besiddelse af en svensk Korporal, hvorefter den endnu kaldes Korporalgaarden. Den er til 13 Tønder Hartkorn og har tilforn baaret Navn af Store Restegaard, ligesom den næst ved af Lille Restegaard. I en Mose, som tilhører Niels Larsen i Asperup, har denne Mand ofte fundet Hestesko af usædvanlig Art, nemlig smaa som til Norbagger, Hagerne til den modsatte Side og meget smaa i Aabningen og Gabet, men uforholdsmæssig brede i Jærnet, de menes at være svenske eller polske Hestesko. Manden i Søren Jørgensens Gaard i Boring blev taget af de Svenske til Tjener og maatte følge med til Slaget ved Nyborg, og fortalte han ved sin Tilbagekomst, at han Aftenen før Slaget havde været meget bedrøvet, men at de Svenske (eller de Tyske i deres Armé) havde været muntre og opmuntret hinanden med de Ord: Morgen sollen wir Beute macken. En Pige paa en halv Snes Aar, der, da de andre flygtede af den foromtalte Jørgen Jensens Gaard i Kjærby, var bleven end tilbage i samme, flygtede ved Svenskernes Ankomst op paa Høslyden og borede sig dybt ind i Høet. De, som kom til Gaarden, var Hestfolk, der havde deres Heste staaende i Stuen ved et meget stort Egebord, som de havde taget Bordbladet af og gjort Skuffen eller Skabet i Foden til Krybbe, og naar hun nu mærkede, at et Sæt af disse Folk drog bort af Gaarden, saa krøb hun frem af sit Skjul og eftersaa, om Hestene ikke kunde have spildt eller levnet noget Korn eller en Brødring, hvormed hun kunde stille sin Sult, og var der intet levnet, saa listede hun sig ud i Haven for at mætte sig paa Urter og Rødder eller Kaal, men saa snart hun hørte nogen igjen at komme, krøb hun øjeblikkelig op i sit Skjul paany og fristede saaledes uopdaget sit Liv, medens Plyndretiden varede. Selv da den var forbi, var der næsten ingen Mennesker paa Egnen, som jo var flygtede, paa den bekjendte Kristen Andersen i Kjærbyholm (Indslev Sogn) og en Mand i Højrup (Brænderup Sogn) nær, som i denne Farens Stund gjensidigen besøgte og opmuntrede hinanden. Den

sidstnævnte af disse gik ogsaa nu over til Pigen og lod hende vide, at det var blevet de Svenske forbudt at udøve Voldsomhed, og dersom der skulde nogen komme og vilde tilegne sig Gaarden, skulde hun frit sige, at Gaarden tilhørte hende. Kort efter Slaget ved Nyborg kom en Dag en dansk Karl ridende med 4 Heste, han havde nemlig været Tjener hos en svensk Officer, som var falden i Slaget, hvorved han nu var i Besiddelse af baade af sine egne og sin Herres Heste (ti hver af dem havde i Anledning af Slaget været forsynet med 2). Pigen var just ude i en Mae ved Gaarden, da han kom ridende. Hvor hun var ved at gjøre noget Hø op. Hun var omtrent 13 Aar gammel og glædede sig meget ved Synet af denne sin Landsmand efter at have lidt saa meget af de Svenske. Karlen spurgte hende, om hun vilde sælge ham Høet til sine Heste, men da hun svarede nej, saa spurgte han, om hun da ikke vilde have ham, hvortil hun svarede Ja, og nu blev han i Gaarden og styrede den for hende. Det første Aar havde de ikke andet Korn end noget lidet, der vogste op af Jorden, uden at være saaet, og det tjente dem til Sæd for næste Aar, til Brød maatte de derimod i Stedet for Korn bruge Bark. Saaledes holdt han hen med hende, indtil hun blev giftefærdig, da ægtede han hende. Hans Navn skal have været Jens Larsen, og efter hans Død fik hun en anden Mand, der hed Niels fra N. Aaby, og dennes Sønnens Sønsøn Jørgen Jensen er nu Besidder af Gaarden.

Den ene af de 2 Risumgaard, som nu tilhører Hans Jensen, var i de Svenskes Tid en meget stor Gaard, som blev taget i Besiddelse af en Svensker, der ogsaa efter Slaget ved Nyborg kom tilbage og fik Lov til at bebo samme. Det vigtigste man ved om ham er, at han bandte sine egne Øjne, naar han oversaa noget.

ROERSLEV SOGN

Folkene her som overalt skjulte deres bedste Sager i Svenskekrigen. Saaledes er der i Ellehaven paa Gaardmand Jens Jensens Enkes Grund opgravet adskillige Dele af en Plov som Bomtist[?], Skjære eller Langjærn samt forskellige Hestesko, som i ovennævnte Tid menes der at være nedgravne. I Ellesø her i Sognet pløjede en Mand engang i sin Have og havde en lille Dreng til at drive for sig. Manden forlod Ploven og gik

ind i et Ærende, og Drengen lagde sig imens ved Roden af et gammelt Æbletræ og morede sig med at skrabe i Jorden omkring ved Træet, og i sammes halvtorraadnede Stamme fandt han en Aabning og inden i samme et Krus med Penge af stor Værdi, som mentes at være gjemte der i Svenskens Tid af nogle, der siden var omkomne i Krigen. Men Manden, der kom ud i det samme, var fiffig nok, da han saa Kruset med Pengene, at raabe til Drengen: Hvi kan du ikke lade mine Penge staa, hvor jeg sætter dem, man kan dog aldrig have noget i Fred for dig. Da Sønnen af den Gaard i Roerslev, som nu tilhører Hans Jensen Bok, og som den Tid kun var en Dreng, engang var ude at hente sine Forældres Gjæs hjem fra Marken, kom nogle Svenske over ham og skød ham af Kaadhed en Kugle i Laaret, hvoraf han siden stedse lammede. Han hed Rasmus Olsen og fik efter sine Forældre Gaarden, hvor endnu skal findes gamle Tønder og en Lægel med hans Navn paa.

Blanke By blev afbrændt af de Svenske saa nær som en Længe Hus i den Gaard, hvor nu Peder Hansen boer, og i denne overblevne Længe opholdt siden Polakkerne sig, der skjændte og brændte over alt i Landet. Da endelig Fjenderne drog bort, var her i hele Roerslev Sogn kun en eneste Plov og en eneste Vogn. (Ringe).

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

»SKRÆDERENS BARSELGILDE« PAA NORDFYN

Talemaaden om Skræderens Barsel er ogsaa kendt her paa Nordfyn. Naar man havde lavet et eller andet, og Materialet slog lige til, sagde man: »Det slog til som til Skræderens Barselgilde, hvor de aad Barnet med.«

Jeg har hørt fortalt af den ældre Fru Marie Hansen, Grygaard (vor Nabogaard), at det med Barnet kommer af, at Folk ved Barselgilder i gammel Tid brugte at bage et Hvedebrød eller Krydderbrød i Form som et Barn; det blev ofte givet som Foræring til Gildet. Efter Fru Hansens Udsagn skal det altsaa være »Barnet« og ikke »Barnen«. Fru Hansen har sin Viden desangaaende fra sine Forældre.

Martine Agathe Hansen, Christiansminde.

»SKRÆDERENS BARSELGILDE« PAA SYD- OG ØSTFYN

Fra Brahe-Trolleborg, Krarup og Ørbæk Sogne har jeg hørt Skæmtesproget i følgende Form:

»Det slog til og gik med ligesom ved Skræderens Barsel (eller Barselsgilde); da aad de Barnet med«.

De paagældende Meddelere kendte ikke Ordet »Barnen«, men tænkte sig ligefrem, at det var det Barn, der blev holdt Barselsgilde for, der blev fortæret.

En tilsvarende Ordlyd og Opfattelse har jeg hørt fra Dalby Sogn paa Hinsholm. H. C. Frydendahl.

OM UDTALEN AF ORDET SKJOLD

Jeg ved ikke, om det i Anledning af Spørgsmaalet om Stednavnet Sjoldt i Februarhæftet i Aar har Interesse at vide, at ældre Folk her paa Egnen ofte siger »Sjol« eller »Sjaal« i Stedet for »Skjold«. Det hedder f. Eks. »Kong Sjaal«. Om det kan have nogen Forbindelse med det i Artiklen omtalte, ved jeg naturligvis ikke.

Herman Madsen, Aasum.

PIGEN OG DET GLOENDE SPØGELSE

Der var en Pige, der en Aften gik ud for at møde sin Kæreste paa det sædvanlige Sted. Der stod ogsaa godt nok en Mandsperson, og hun sagde da: »Er det dig, Hans Forrider?« Det sagde hun tre Gange. Sidste Gang slog han Kappen til Side og sagde: »Vil du se, hvem jeg er?« Og hun saa da, at han var helt gloende. »Ræk mig din Haand«, sagde han. Hun rakte ham Forklædet, og det blev svedet. Saa spurgte han, om hun kunde læse Trosartiklerne. »Jeg skal læse, saa det suser for dine Ører«, sagde hun, og saa læste hun baade Fadervor og Troens Artikler. Han bød hende at tie; men hun blev ved, til hun var færdig.

Men fordi hun havde snakket med ham, havde han Magt over hende i tre Aar. Han gav hende et Dokument, som hun hverken maatte læse i eller røbe for nogen at hun havde.

Det gjorde hun imidlertid i Søvn og maatte til Straf møde den fremmede hver Nat paa Kirkegaarden mellem Midnat og Hanegal i tre Aar. Men i den Tid kunde hun tale med hvert Træ paa Kirkegaarden.

Forklædet med Aftryk af fem Fingre har hængt i Sandholts-Lyndelse Kirke, saa det er ikke noget Vrøvl.

Fortalt i 1922 af Kransekone Ane Beathe Jørgensen, Aasum, født i Turup, Halland, Sverige, 1863. Hun havde hørt det i Verninge Sogn.

Svend Frederiksen, Aasum.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).

Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjærg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler, Febr. 1937).

Uglens Klagesang. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Sagnet om Troidstenen i Brænde Aa. (Se forrige Hæfte S. 66 f).

For modtagne Oplysninger takkes:

Dyrlæge C. C. Matthiessen, Ullerslev.

Yderligere Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

HIMMERLANDSSTÆVNET

Det 15. danske Hjemstavnsstævne
afholdes i Aars 26. Juli—1. August d. A.

Ertbølle. Vitskøl. Kimbrerfæstningen.

Program og Oplysninger faas hos

Kommunelærer **S. Vestergaard Nielsen,**

Aars. Telefon 208.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

faas i Boghandelen til oprindelig Pris.

Hos Udgiveren faas Aarg. 1928—36 samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange faas for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet	— - 4.00,	— - 5.00

Enkelte Hæfter faas for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavns«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

H. C. ANDERSENS HUS ODENSE

Aabent daglig Kl. 10—6.

Skoler og Foreninger Rabat.

Telefon 6625.

FYENS STIFTSMUSEUM ODENSE

Aabent daglig Kl. 10—4.

Telefon 5982.

VIKINGESKIBET VED LADBY

kan beses hver Dag.

Adgang: Voksne 50 Øre, Børn 25 Øre.

Større Selskaber Rabat.

Kontor for Avertering i København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: J. C. A. Carlsen-Skiødt: Præster i Kertze Sogn. — Ewald Tang Kristensen: Af Vedel Simonsens Optegnelser fra Svenskekrigen. — Gamle Sandsager.

7. hæfte.

Juli 1937.

10. Årgang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

For Laan af Billeder til dette Hæfte takkes Sognepræst Haugegaard, Kerte, og Lærer Vigild, Kerte.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udklip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter omkring ved 40 000 Stk., kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Prospektkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I den sidste Tid har jeg modtaget:

Fra Karetmager Andersen, Faaborg, en Tegning, tre Fotografier og nogle Prospektkort.

Fra Fisker Rs. Banke og Hustru, Dyreborg, to gamle Portrætter og en gammel Festsang.

Fra cand. pharm. H. Brandt, Faaborg, en Samling Billeder, Udklip m. m. samt Laan af Films.

Fra Frk. Anna Bruhn, Lydinge, to gamle Portrætter m. m.

Fra Fotograf K. Dall Schmidt, Aarup, tre Fotografier fra Kerte Kirke.

Fra Fru Marie Juel, Faaborg, Udklip, Billeder, Kort m. m. fra hendes afdøde Mands, Kæmner J. C. Juels, efterladte Samling.

Fra Sparekassedirektør H. C. Jørgensen, Faaborg, to gamle Portrætter.

Fra Snedkermester Jørgen Krogh, Lydingegaarde, et gammelt Fotografi.

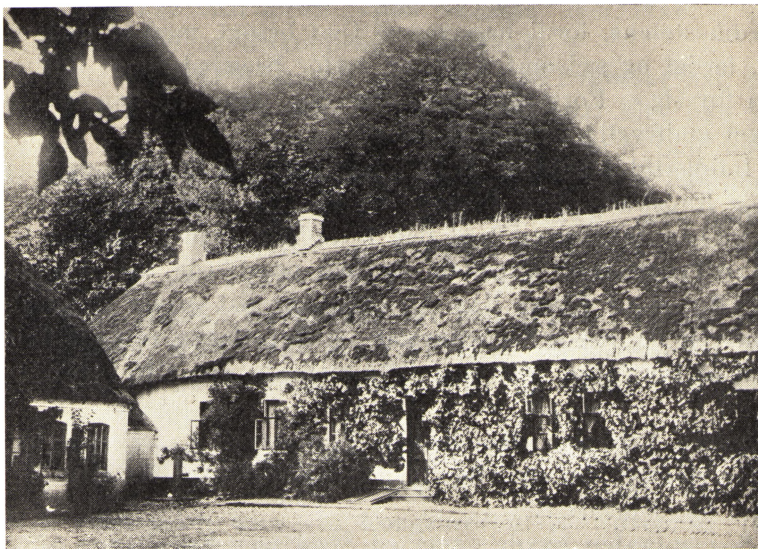
Fra Gdr., Sogneraadsm. N. Søkilde, Fleninge, en Notits og nogle Festsange fra hans Faders, Niels Rasmussen Søkilde, efterladte Samling.

Fra V. Valerius, Roskilde, et Eksp. af »Digte af Peter Ulrik Frederik Schjøtt«, 1. Saml., Odense 1842.

For dette bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

- Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe nye Holdere i 1937. -

K. Dall Schmidt fot. o. 1910.
Stuehuset i Kerte gamle Præstegaard.¹⁾

PRÆSTER I KERTE SOGN

AF J. C. A. CARLSEN-SKIØDT

OM Præsterne ved Kerte Kirke før Reformationen ved man ikke noget, og ligeledes kendes intet nærmere til, hvorledes de kirkelige Forhold blev ordnede, da den nye Kirkeforfatning blev gennemført her i Landet 1536. Muligvis er det gaaet ved Kerte Kirke som ved mange andre Sognekirker, at den sidste katolske Præst har antaget den lutherske Lære, er gaaet ind under den nye Ordning og forblevet i Embedet.

1. HANS MORTENSEN, der var født i Køge 1526 og var Præst ved Kerte Kirke i 1555, er den første evangeliske Præst, der kendes i Kerte Sogn. Hvornaar han tiltraadte Embedet, vides ikke. Biskop Bloch skriver, at »det kan ikke forvist siges, om han var den første«. ²⁾

Da Biskop Jacob Madsen visiterede i Kerte 11. Oktober 1589, skriver han om Hr. Hans, der da var 63 Aar, at han var Enkemand, melankolsk, og at hans eneste Datter var giftefærdig. Hvad der egentlig var i Vejen med Præsten, vides ikke; men efter Biskop N. Jespersens Begæring ved Landemodet i

¹⁾ Se foran S. 49 f. ²⁾ Den fynske Gejstligheds Historie.

Odense 1575 »blev der af alle Præsterne bedet for ham af Prædikestolene, fordi han var af Gud besøgt med et underbart, farligt og sælsomt Kors, og derfor begærede gode Christnes Bøn for sig.« Forøvrigt siges der om ham, at han var »en meget gudfrygtig og god Mand.«

Imidlertid kunde Hr. Hans ikke passe sit Embede og maatte holde Kapellan. Ved Biskoppens Visitats 1589 var Christen Knudsen Digsmed¹⁾, af den i Datiden kendte kraftige Digsmed-Præsteslægt, Kapellan, og han prædikede ved Visitatsen over Brevet til Efeser Kap. 4: »Aflægger det gamle Menneske«. Forøvrigt fik baade Sognepræsten og Kapellanen et godt Skudsmaal af Bønderne, der dog ikke ønskede Hr. Christen Digsmed til Sognepræst, naar den gamle Præst traadte fra. Ved Visitatsen 1595 var Menighedens Forhold til Kapellanen blevet endnu ringere, idet »de vilde ikke give Kapellanen, Hr. Christen, noget Skudsmaal«. ²⁾

Sognepræsten havde ogsaa en Strid med Kapellanen om Bølligen, men ved en Forhandling hos Biskop Jacob Madsen i Odense den 2. Juni 1602 blev Parterne forligte, saaledes at de i Fællesskab skulde lade foretage nogen Tilbygning og Istand-sættelse »ved den nøre Ende af Loen«, og samtidig afsagde Biskoppen den Kendelse, at de skulde dele den saakaldte »Sjælegave«.

Hans Mortensen blev i Embedet indtil sin Død 2. December 1605 og har saaledes været Sognepræst i Kerte i mere end 50 Aar (Jubellærer).

2. CHRISTEN KNUDSEN DIGSMED. Han var Hører (Lærer) i Odense 1½ Aar, derefter Kapellan i Østofte 1577—82, hvorpaa han blev residerende Kapellan ved Graabrødre (el. Albani) Kirke i Odense ca. 1585. Han kom formentlig til Kerte 1587 som Kapellan, og ved Formandens Død 1605 blev han Sognepræst. Hvornaar han døde, vides ikke; han var gift med Karen . . . , vistnok Formandens Datter.

Biskop Jacob Madsen skriver om ham, at han har en »god Røst, prædicker iche ilde, skynder sig.« Men Bønderne var ikke tilfredse med ham og klagede til Biskoppen over hans Maal, formentlig fordi han talte for hurtigt; men de fik kun

¹⁾ Broder til Hr. Eskild Knudsen Digsmed i Haarby. ²⁾ Jacob Madsens Visitatsbog.

ringe Trøst hos Biskoppen, »som raadede dem, ikke at gøre noget imod Gud og Biskoppens Myndighed«. ¹⁾).

3. MADS OLUFSEN var født ca. 1600; men hvornaar han blev kaldet til Kerte, vides ikke. Den 3. April 1627 blev han »tiltalt« af Jørgen Brahe til Brahesborg, fordi han havde ægtet en frugtsommelig Kvinde, og 3. Juni 1629 blev han herfor afsat fra Embedet af Biskop Hans Michelsen. Den omtalte Kvinde var en Steddatter af Præsten Hans Jespersen i Guldbjærg-Sandager.

4. JENS MADSEN BRENDERUP var født i Brænderup 1600, hvor Faderen, Mads Hansen Colding, var Sognepræst. Han blev kaldet til Kerte 1629. Straks efter sin Ankomst til Sognet havde han en »Sag«, idet han »forsaa sig ved Nadverens Uddeling til en Pige«, og i den Anledning var han hos Biskop Hans Michelsen den 30. November 1630. Hvori Forseelsen bestod, vides ikke; men ved Kongebrev af 25. November 1637 »beholdt han Kaldet, da Pigen havde haft større Skyld«.

Præstegaarden brændte 1654. Den endnu brugte Kirkedør med den latinske Indskrift er lavet i Jens Madsens Præstetid. ²⁾

5. NIELS RASMUSSEN RAVN var født i Assens 1624, blev Kapellan hos Formanden 21. Februar 1655, Sognepræst 1667 og døde 1679.

6. NIELS JØRGENSEN SOMMER var født i Nørre-Næraa; Faderen var Jørgen Nielsen Sommer, Sognepræst til Nørre-Næraa-Højrup. Han blev ordineret af Biskop Thomas Kingo 17. April 1679 som Sognepræst til Kerte. Han giftede sig med Formandens Enke, tog eller fik sin Afsked 1701 og døde 3. April 1709.

7. JACOB WALTER med Tilnavn COCH. Han blev Kapellan i Kerte 1692, Sognepræst 1701 og døde 1708. Han var gift med Kirsten . . . , der, efter at hun var blevet Enke, giftede sig med Student Hans Krarup »og døde siden i høj Alder og i kummerlige Vilkaar.«

8. JØRGEN CHRISTOFFERSEN STRØYBERG var født 23. September 1680 i København, hvor Faderen, Christoffer Jørgensen Strøyberger, der i Aaret 1662 indvandrede her til Landet fra Lybæk, havde nedsat sig som Tømrermester og Vinhandler. Han var gift tre Gange; de to første Ægteskaber

¹⁾ Wibergs Præstehistorie. ²⁾ Se foran S. 72.

var barnløse, men i tredje Ægteskab fødtes Sønnen Jørgen, der efter at have taget teologisk Embedseksamen blev Sognepræst i Kerte 1708, 28 Aar gammel. Han var gift med Pernille Pedersdatter Krog, Datter af Peder Pedersen Krog, Organist i Stege, og Datterdatter af Jacob Danefærd. Jørgen Chr. Strøyberg døde i Marts 1727, og han betegnes som nidkær og myndig, flittig og med god Administrationsevne. Der fortælles, at han en Dag overfaldtes i Præstegaarden af en Rytter og en Soldat, hvis Moder i Favrskov han havde sat i Rette for nogle Tyverier. De to Krigsmænd gik løs paa Præsten med Kaarde og Pallask; men Præsten afvæbnede dem begge to.

Fra Præsten i Kerte nedstammer den bekendte Apotheker-slægt Strøyberg i Assens og i Aalborg. Andre af Slægten blev Læger og Præster.

9. ARNDT (eller ARENT) CHRISTIAN HASSEL, var født i Skelskør 24. Oktober 1702, hvor Faderen Christen Olsen Hassel var residerende Kapellan. Han blev Sognepræst i Kerte 1727 og forflyttedes til Husby og Wedellsborg Kapel 1742. 1758 blev han Viceprovst i Vends Herred og døde 7. September 1764. Han var to Gange gift; første Gang 1728 med Dorothea Sophie Rosenkilde og anden Gang 1732 med Karen Mathiasdatter Fibiger, født i Nyborg 6. Marts 1711, død som Enke paa Tybrind og begravet 17. Maj 1795.

10. LAURITS PEDERSEN WINTHER var født 13. Juli 1698 i Føns Præstegaard. Faderen Peder Winther var Sognepræst for Føns-Ørslev og Provst for Vends Herred. 1727 blev han Sognepræst for Herringe Menighed, 1733 Sognepræst for Udby, 1741 for Balslev-Ejby, og Aaret efter kaldedes han til Kerte, hvor han døde 24. Maj 1772. Han var første Gang gift 1727 med Anne Christine Nielsdatter Ravn, Datter af Sognepræsten i Dreslette. Hun døde 1754. Anden Gang blev han gift 1757 med Isabella Lauritsdatter Hviid, Datter af Kammerraad Hviid til Jungetgaard i Salling.

11. PETER ANDRESEN RABEN var født i Haderslev 8. Oktober 1737 og blev gift 9. September 1774 med Kirstine Marie Mammen, som døde 1795. Peder Raben tog sin Afsked 1795 og døde 4. Juli 1802. Om Præstens Forhold skriver Biskop Bloch, da han 15. Juni 1786 visiterede i Kerte: »Præsten Raben prædikede noget fripostig over Hebræerbrevets 13, 17. Efter Visitat-

sen havde jeg Præsten for mig i Enrum og paamindede ham for det om hans Drikfældighed og uanstændige Forhold gaaende Rygte. Men han nægtede Beskyldningerne ganske.« Rygterne var dog nok ikke uden Grund, og der lever endnu i Sognet adskillige Historier om, hvor ringe Præst han var.

12. FREDERIK CHRISTIAN STEHR var født 24. August 1755 og blev Sognepræst i Kerte 1795. Han var gift med Lucie Margrethe Rieffestahl, Søster til Præsten i Munkebo. Hun var født 1766 og døde som Enke paa Tybrind 30. November 1843. Frederik Chr. Stehr blev 1803 forflyttet til Balslev-Ejby, hvor han døde 2. Januar 1807.

13. SAMUEL STORCH var født i Balslev Præstegaard 8. November 1775, blev kaldet til Kerte 1803 og forflyttedes herfra til Tanderup 1811. Han blev gift med Eleonore Kamp, Datter af Degnen i Kærums, 18. Oktober 1803. Storch døde 31. December 1817.

14. JOHAN FREDERIK HØGH, født i Odense 14. April 1775, blev kaldet til Helnæs 1804 og forflyttedes til Kerte 1811; her virkede han indtil 1818, da han blev Sognepræst i Gamburg, hvor han døde 19. Januar 1856. Han blev gift 3. Juni 1807 med Ellen Lange, født i København 1776, død 1838.

15. FREDERIK LUDVIG STORCH, født i Balslev 2. Februar 1783, blev Kapellan i Tanderup 1817 hos Broderen og efter dennes Død kaldedes han 1818 til Kerte, hvorfra han forflyttedes 1831 til Sønderby. Han blev gift 22. August 1821 med Cathrine Margrethe Gleerup, Datter af Sognepræsten i Føns-Ørslev. Fr. Storch døde 1868. Der siges om ham, at han var »retskaffen, praktisk, dygtig, meget afholdt og en stor Haveelsker«.

16. FREDERIK STORM var født 1802 og blev, efter at have været Kapellan i Gudme fra 1828, kaldet til Kerte 1831. Han var gift med Sophie Marie Møller, der efter Fr. Storms Død 28. April 1840 blev gift med Sognepræsten for Føns-Ørslev, C. Radoor. Ved Biskop N. Fabers Visitats i Kerte den 25. Juli 1836 skriver Biskoppen i Embedsbogen: »Pastor Storm holdt en smuk Prædiken med et godt Foredrag, der formentlig vilde vinde i Tydelighed, dersom ikke Stemmen saa hyppig gik over fra Styrke og Højde til stundom for sagte og dybt Udtryk. Messen var god og den konfirmerede Ungdoms Svar meget tilfredsstillende.« Derimod havde Pastor Storm hidtil ikke været med til Herredets Præstekonventer, hvilket Biskoppen bebrejdede ham

og opfordrede ham til at deltage i Fremtiden, »da der kan læres meget, naar Præstebrødre diskuterer«.¹)

17. FERDINAND BAUMANN var født i København 6. Juni 1804. Han blev Adjunkt i Vordingborg 1833 og beskikkedes til Sognepræst for Kerte Menighed 1840; herfra forflyttedes han til Tanderup 1847. Han blev 16. Maj 1834 gift med Emilie Kraft og døde 3. Februar 1877 efter at have taget sin Afsked Aaret i Forvejen.

C. M. C. Høgh.

18. CARL MAGNUS CHRISTIAN HØGH, født i Helnæs Præstegaard 3. August 1811, gift 3. Februar 1838 med Anna Lovise Cathrine Bork af Borup, blev kaldet til Kerte 1847 og døde 23. April 1874. Ved hans 25 Aars Jubilæum fik han af Sognet en Mindegave bestaaende af en Sølv-Chokoladekande med Indskrift, en Lænestol og en Pipe.

Efter Carl Høghs Død blev Laurits Frants Salomon Joachim Lange udnævnt til Sognepræst for Kerte (den 22. Februar 1875), men fik kgl. Tilladelse til at betragtes som ikke kaldet (den 19. April 1875).

19. CARL NICOLAJ HANSEN var født 1. December 1819 i Birkerød, hvor Faderen var Skovfoged. Han blev beskikket til Kapellan ved St. Jørgens Kirke ved Svendborg 1851, derefter kom han til Bregninge 1854, til Svendborg Nicolaj Kirke 1859, til Tikjøb 1861 og blev Sognepræst i Gjesing 1868, hvorfra han 1875 forflyttedes til Kerte, her døde han 3. Juli 1884. Han blev gift 16. Juli 1856 med Jensine Dorthea Lange.

Gylstorff fot.

C. N. Hansen.

¹) I P. U. F. Schjøtts »Digte«, 1. Saml., Odense 1842, S. 82f. findes et Mindedigt om Frederik Storm.
H. C. F.

20. **ERIK OTZEN**, født 4. Oktober 1847 i Harrislev ved Flensborg, blev Kapellan i Birkerød 1878 og kaldedes til Kerte 1884. Han blev 1901 forflyttet til Kjeldby, hvor han døde 1907. Han blev gift 14. November 1889 med Diderikke Amalia Bugge, Datter af Sognepræst Georg Bugge til Torrild. Møens Folkeblad for 5. November 1907, skriver: »Endskønt Pastor Otzen i den Tid, han har boet i Kjeldby, ikke er kommet i stærkere Berøring med sine Sognebørn, har han dog ved sin stilfærdige og bramfri Optræden vundet sig mange Venner.«

H. Hansen fot.
Erik Otzen.

B. Hansen fot.
A. E. C. Ohlmann.

21. **AXEL EMIL CHRISTIAN OHLMANN**, født 14. August 1868 i Holbæk, var, efter at have taget teologisk Embeds-eksamen i 1894, først Højskolelærer paa Nørre-Nissum Højskole og derefter Vikar for Sognepræsten i Bording 1896. To Aar senere kaldedes han som Sognepræst til Snejbjerg-Tjørring, Hammerum Herred; herfra forflyttedes han 1901 til Kerte. 1913 kaldedes han til Vor Frelzers Kirke i Horsens, og 1921 blev han residerende Kapellan ved Frihavnskirken i København. Han tog sin Afsked 1931 og døde 7. Marts 1934. Han var to

Gange gift; første Gang med Frede Andersen, død 27. Februar 1913, og anden Gang med Marie Lund.

22. **CHRISTIAN ANTON LARSEN HAUGAARD** er født 27. Januar 1878 i Taarup, Lumby Sogn, hvor Faderen var Gaardmand. Han er Student fra Odense Latinskole 1895 og blev Kandidat 1903. Efter at have været ordineret Medhjælper flere Steder kaldedes han 1913 til Sognepræst for Kerte Sogn. Gift 18. Marts

C. A. L. Haugaard med Familie.

1919 med Frederikke Marie Otzen, født 13. Juni 1892 i Kerte, Datter af den tidligere Sognepræst Erik Otzen.

Kilder: Foruden Jacob Madsens Visitatsbog, Blochs Den fynske Gejstlighed og Wibergs Præstehistorie er især benyttet Biskoppernes Kollatsbøger og Visitatsbøger samt den gejstlige Justitsprotokol i Landsarkivet i Odense.

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED † EVALD TANG KRISTENSEN

(Fortsat)

BRÆNDERUP OG INGSLEV SOGNE

Man var her ved Krigens Udbrud endnu saa tryk, at Jomfru Mette Fris 1657 oprettede og opbygte sig Herregaarden Holsegaard af 2 Bøndergaarde, og Herremanden paa Kjærsgaard, Hr. Sten Bille ligeledes 1657 opbygte de 2 grundmurede Stuehuslænger paa Gaarden, uagtet han var Oberst ved et Kavalleri-Regiment og altsaa fraværende i Krigen. Han havde ved Fyens Okkupation den Lykke at konservere de 3 Eskadroner af sit Regiment, men derimod den Sorg, at hans ugifte Søn Enevold Bille faldt i Krigen. For Resten beskylder Sagnet ham for en Landsforræder, og at han ved sin Indflydelse bevirkede, at der ikke blev skudt paa de Svenske, da de gik i Land, hvorfor ogsaa disse siden satte Tegn paa hans Gaarde, der saaledes undgik den ellers almindelige Plyndring. Man flygtede for Resten

her i Sognet, som alle andre Steder, ved de ubudne Gjæsters Ankomst, og fortælles det saaledes blandt andet, at en Mand i Kjøstrup i denne Anledning med Kone og Børn forlod sit Hjem og tyede ud i Bro Skov, hvor han byggede sig en Jordhytte i et Uføre ude ved Stranden. Her havde han en Ko og byggede til sidst en Baad for at ernære sig og sine ved Fiskeri, ja, da den første Skræk var sat sig, solgte han ogsaa tit sine Fisk til de Svenske, der betalte dem godt, da ogsaa de til sidst begyndte at lide Mangel paa det fornødne. (Ringe).

For Resten gjorde de udstrakte Skove her i Sognet, at de Svenske længe ikke turde komme eller i det mindste ikke blive her, ti de sagde: Her tør vi ikke være, ti her er vist mange danske Snaphaner i Skoven. Derfor ser man ogsaa af Indslev Kirkebog, at Folk der fra Sognet fra Begyndelsen af flygter til Brænderup for der at være i Sikkerhed. Imidlertid udbredte de sig dog omsider her i Sognet, ja, indrettede sig endogsaa, som om de her vilde blive for bestandig, saa at endogsaa nogle enkelte af dem begyndte at pløje og saa. Ligeledes skal de ogsaa her i Sognet have udøvet mange Voldsomheder, tog Børnene med Magt fra Forældrene, udjog Folkene, blandt andet i Holse en frugtsommelig Kone ved Navn Øllegaard, der for dem maatte flygte ind i den saakaldte Glippesmose, som tilhører Hans Klemensen paa Hamborggaard, hvor hun enten blev dræbt eller døde af Hunger. Ogsaa om andre fortælles der, at de maatte opholde sig i Skoven og der gjøre sig Huler, samt om Natten ty til Byerne for at stjæle eller plyndre det nødvendige til Livets Ophold. (Pastor Brown). Da de kom til Kjærsgaard, sad en gammel Kone, som tilligemed sin Mand tjente der paa Gaarden, i Skorstenen. Hende dræbte de og mishandlede hende skrækkelig ved at gennemjage og riste hende op med deres Bajonetter, saa at Indvoldene væltede ud, og hendes Mand, som var Ladefoged, og som, for at være i Skjul, var krøbet op i Skorstenen, maatte her sidde og være Vidne til sin Kones skrækkelige Behandling uden at kunne hjælpe hende og derhos selv være i Frygt for at blive opdaget og paa samme Maade behandlet. (Ringe). Af Nabosognet Indslevs Kirkebog ved man ogsaa, at de voldtog eller fik Skyld for at have voldtaget en Pige ved Bro Mølle. Dog klages der ikke nær saa meget over Svenskerne, der dog var Fjender, som over Polakkerne, der var vore Venner og Allierede. (Pastor Brown). Skønt der ingen

Specialia derom anføres uden, hvad man af Indslev Kirkebog ved, at de nemlig dræbte en Mand i Kjøstrup. Af de Svenske forstak sig iøvrigt en Soldat der i Sognet, giftede sig der, og hans Afkom udbredte sig i begge Sogne og bærer endnu Tilnavnet Svensk (Pastor Brown), og en af disse ved Navn Peder Svensk beboer endnu et Hus i Brænderup (Ringe), og en anden ved Navn Erik Svensk er for faa Aar siden død. (Ringe). I Struebjærchs Mae paa Kjærsgaards Hovedgaards Grund, som er bortfæstet til Hjulmand Lars Jensen i Struebjærg-Huset, er i hans Tid opløjet en betydelig Mængde Hestesko, som alle udmærkede sig ved deres ringe Størrelse som til Nordbagger (altsaa efter den almindelige Mening polske Hestesko), hvorfor man ogsaa tror, at her har været holdt et Slag eller en Skjærmydsel, og at en Del er bleven dreven ud i denne Eng og der bleven siddende. (Ringe). Om Taterne (som man i Almindelighed forveksler med de Polske) fortælles der, at ved et Hus tæt ved Rasmus Nielsens Gaard i Brænderup er en Kilde eller en Brønd, hvor nogle Taterne dræbte en af deres egne gamle Koner ved at stoppe hende et Hvedebrød (hvoraf den Tid 3 solgtes for en Skilling) i Halsen og derpaa kaste hende i Brønden. (Ringe).

GELSTED SOGN

Til Sognefoged Jørgen Pedersens Gaard i Gjelsted-Taarup hører en Mose paa 2 Tdr. Land, dels Tørveskjær, dels Uføre og moradsigt Væld, paa 3 Sider omgivet af temmelig høje og stejle Bakker. Denne Mose kaldes endnu Jørgen Jensens Have, fordi efter Sagnets Beretning denne Jørgen Jensen skal som General under Svenskekrigen have anført de danske Tropper i et Slag, som her — formodentlig paa de Mosen omgivende Bakker — blev leveret de Svenske, men hvis Udfald blev, at J. Jensen tilligemed Størstedelen af hans Folk blev udjagen i Mosen og satte Livet til i dens Sumpe. Saa meget er vist, at der ved Tørveskjæring i Mosen er Tid efter anden opgravet adskilligt Jærntøj, saasom en Del Hestesko, en stor Kniv som en Slagtekniv, flere Knive med Gafler, Bøssekradsere, Fingerskruer o. s. v. Det bemærkes, at der i den svenske Krigs Historie forekommer Oberst Jensen som Anfører for et dansk Regiment, der netop var med i det første Slag her i Fyen, nemlig ved Tybrind, saavel som og i Retiraden fra samme, men om denne

Jensen er den samme, som Sagnet taler om, skal jeg ikke kunne afgjøre.

Da de Svenske kom til den Gaard i Lunge, der nu beboes af Jens Nielsen, og som af Aarstallet 1644 paa Bjælken sees at have været til i Svenskekrigen, fortælles der, at de førte deres Heste ind i Stuen og opstillede dem ved Foden af et stort Egebord, af hvilket de borttog Bordbladet, for at give Dyrene Æde af Foden, der nu dannede en lang og dyb Kasse. Selv lagde Rytterne sig bag Hestene for at sove. En Søn her af Gaarden var paa den Tid Skomagersvend og arbejdede hos en Mester, som boede ved Grømmerlykke. Denne Svend var tilligemed andre en Dag i Færd med at skjære Huder til, da Mesteren kom løbende og sagde, at nu kunde de gjerne høre op med Arbejdet, ti de Svenske var komne til Landet, og han havde hørt deres Musketter knalde. Skomagersvenden drog da hjem til Lunge, hvor det siden blev til stort Gavn saa vel for ham selv som for hans Forældre, at han forstod Professionen, ti de Svenske benyttede sig af ham til at sy paa deres Lædertøj, hvorfor de rigelig gjengjældte ham med Levnetsmidler saasom Brød og Kjød, Flæsk og Smør. Saa fredeligt gik det imidlertid ikke alle Vegne til. I Gaarden Tryden laa nemlig paa den Tid en Kone i Barselseng, hende afskar de Svenske Brysterne, stak deres Kaarde gennem Barnet og førte det saaledes op til Fjelsted Kirke, hvor der netop var Gudstjeneste, og hvor de bar det spiddede Barn til Skue omkring i Kirken. En af de Svenske, der var med at udøve denne Rædselsgjerning, blev siden tilbage her i Landet, hvor han som en gammel, fattig Mand gik om for at betle og tilstod ofte, at han tænkte med Gru paa det skete, og at dette højlig angrede ham. Naturligvis gjemte de danske, for saa vidt de kunde, deres Gods for hine rovgjerrige Gjæster. For mange Aar siden, da Hans Nielsens Gaard i Hønnerup paany blev opbygget, fandtes der under Fodstykket af den gamle Bygning en Del Penge, som mentes at være skjulte der i Svenskekrigen. Den Gaard i Hønnerup, som nu beboes af Landmaaler og Sogneforstander Jørgen Sørensen, og som i de Tider var meget daarlig af Bygning, ja, endog af et sjælden usselt Udseende, blev benyttet af Byens Folk til deri at gjemme, hvad de gjerne vilde have reddet; ti de mente, at Fjenderne ikke skulde falde paa at søge efter noget i denne helt forfaldne Gaard. Til den Ende lod de baade Porte og Døre og Vinduer staa aabne og op-

naaede ogsaa derved deres Hensigt, ti de Svenske rede ofte helt igjennem Gaarden (der er nemlig endnu som før 2 Porte, som begge føre til Gaden, saa at man kan passere gjennem Gaarden ind ad den ene Port og ud ad den anden) uden at gaa ind og eftersøge, om der fandtes noget. Andre fortælle derimod, at Beboerne af Hønnerup fra Begyndelsen skal have opholdt sig i denne Gaard, hvis Porte og Døre de tilspærrede, ja, at de beskøde endog de Svenske fra Gaarden, naar de nærmede sig, indtil omsider en Fjende fik Lejlighed til at komme ind over Taget og saa, at det var kun Bønder, som opholdt sig der, da de hidtil havde troet, at det var danske Soldater. Derved fik de Mod, angrebe Gaarden mere alvorligt, trængte ogsaa omsider ind deri, endskjøndt Bønderne forsvarede sig tappert, Hus fra Hus og Stue fra Stue, indtil de omsider maatte opgive det Hele. Alle Beretninger stemmer overens i, at de fleste af Byens Folk strags fra Begyndelsen af tyede ud i en Kratskov, Langholm kaldet, som var ganske omgiven af Uføre og Vand, ligesom endnu er Tilfældet, naar der er meget Vand paa Jorden, eller der dæmmes for det i de nærliggende Moser (denne Kratskov hører egentlig til Ejby Sogn, men strækker sig temmelig nær til Hønnerup Hovgaard, hvor den omgives af Eng og Sump, som hører til denne Gaard, og paa den anden Side, imod Ejby, er den begrændset af den bekjendte Ejby Mose). Her grov de Hønnerup Folk sig først Huler i Sneen og siden, da denne tøde op, i Jorden, for at finde Skjul og Ly. Herfra kunde de og se, naar de Svenske kom til eller drog bort fra Byen, ti i begge Tilfælde skulde de passere over den saakaldte Lillehøjs Banke, som kunde ses fra Langholmen. Naar de da saaledes saa, at de Svenske drog bort, tyede de hjem til deres Boliger, og ikkun nogle blev tilbage paa Langholmen, for i Tide at advare de andre om Fjendens Komme, at de snarest kunde fly til Skoven og søge Skjul. Hos Gaardmand Mads Nielsen i Hønnerup har før været, men nu hos Husmand Anders Esbensens Enke i Kindstrup findes en Kjerne, som den Tid skal have været brugt til at kjærne Smør i paa Langholmen. Den er ikkun 1 Alen høj, $\frac{1}{2}$ Alen bred i Bunden og ikke indrettet til at bruge Sæt paa, men har oventil en Fals indvendig, hvori et Laag formodentlig har været indskudt og udmærker sig ved sjælden tykke Egestaver. Nogle fortæller, at Køerne kom den Gang af sig selv ud til Langholm, naar de skulde malkes, og man

blot lokkede ad dem, andre, at Beboerne stjal sig til om Natten at udføre Malkningen. Da de imidlertid engang paa Langholmen led smærtelig Mangel paa Brød, og en af dem vidste, at der i nuværende Landmaaler Jørgen Sørensen's Gaard var Brød nok paa Loftet, dersom de Svenske, der opholdt sig paa Gaarden, ikke allerede havde fundet det, saa besluttede denne Mand alene at vove sig til Gaarden og listede sig ogsaa ubemærket op paa Loftet. Men der var netop Svenskere neden under i Stuen, og havde gjort saa stærk en Ild paa Gulvet, at Loftet oven over Ilden var bleven sviyet og forbrændt og derved skrøbeligt. Da nu Manden fra Langholmen listede sig sagte frem paa Loftet for at søge efter Brødet, lyttede de overtroiske Svenske med spændt Forventning efter, hvad det vel kunde være for en Puslen paa Loftet, og da han endelig kom paa det sviiede Sted og ved sin Vægt sprængte det itu, saa at han foer lige ned i Ilden, tog Fjenderne ilsomt Flugten fra Gaarden og turde ikke opholde sig der længere af Frygt for, at det var den Onde selv, som drev sit Spil. Paa det saakaldte sorte Loft i Gjelsted Kirke skal den Tid mange Mennesker have reddet sig. Ved det sorte Loft forstaaes Rummet oven over Kirkehvelvingen, som, fordi det egentlig ingen Aabning har, hvor igjennem noget betydeligt Lys kan komme, kaldes det sorte. Dette Rum er adskilt fra Taarnet ved et Bræddeskillerum, hvori en Dør er anbragt, og her kunde de altsaa være temmelig sikre for de Svenskes Overfald, da disse ikke kunde komme op uden 1 eller højst 2 paa Gangen ad den lange Taarntrappe, som er meget snæver og gaar i Sneglegang. Her kunde Fjenden derfor let tilbage drives af et Par Mænd, der stillede sig ved Trappens øverste Ende og med Buløgser hug ned, hvad der kom dem for nær. Flere Bønder gav sig for Resten frivillig til de Svenske og tjente dem som oftest som Stykkuske for blot at kunne opholde Livet i hine trange Tider. Blandt andet har det været Tilfældet med en Gaardmand i Hønnrup. Ogsaa den før omtalte Skomager-svend i Lunge, der ikke blot var dem nyttig, men som de iøvrigt kunde lide godt, ønskede de gjerne at overtale til at følge med sig, da de skulde forandre Kvarter. Han lovede det og lod til at være særdeles villig dertil, ligesom han og, da Tiden kom, at de skulde drage til Nyborg, var den første, der sprang paa Vognen, som skulde føre ham med flere afsted. Men da de andre havde sat sig op, sagde han paa én Gang:

Det er sandt, jeg har glemt mine Handsker. De Svenske ytrede, at dem kunde Fruentimmerne jo hente, men han paastod, at de ikke kunde finde dem, og sprang derpaa hastig af Vognen ind i Gaarden som for at søge dem, men løb i det Sted op i Storstuen, hvorfra der gik en Dør ud i Haven. Gjennem denne løb han til Holmekurk (en Skov der i Nærheden, som hører til Holmegaarden) og der skjulte han sig. De Svenske tøvede noget efter ham, men da de mærkede, at han ikke kom igjen, drog de ind i Gaarden, søgte overalt efter ham, endog i den Seng, hvor hans den Gang syge Moder laa, og stak med deres Kaarder i Sengeklæderne og Halmen, men ham fandt de naturligvis ikke. Faderen maatte nu kjøre for dem til Nyborg, og skjøndt de truede og skjældte ham undervejs, gav de ham dog en Bastmaatte til at tage om sig paa Hjemvejen. Da de Svenske drog bort, var der i Hønnerup kun en eneste Ko, ja, efter andre, i hele Sognet kun én Ko (maaske netop den i Hønnerup), og denne blev daglig ført fra Sted til andet i Sognet, for at alle Beboerne dog en Gang iblandt kunde faa lidt Mælk og saaledes nyde lige Del i det Gode, der var dem levnet.

Siden havde de atter deres Nød med Polakkerne eller de polske Hjælpetropper. En Karl — nogle mener, at det var den omtalte Skomagervend — gik en Dag og pløjede ved Vejen over Lunge Mark, da en Del Polakker kom kjørende forbi. Han havde en god Skindkofte paa, som de strags afførte ham tillige med hans øvrige Klæder og betydede ham derhos, at han nu og skulde trække Skjorten af, men den svoer han paa, han vilde ikke overlade dem, om de saa slog ham ihjel, da han ikke vilde gaa nøgen ind til Byen. Dermed lod de sig da ogsaa nøje og drog deres Vej videre frem. Ogsaa om Taterne, saaledes kaldte man her i Fyen ofte de polske Hjælpetropper eller dem, der blev tilbage af samme — ved man her paa Egnen at fortælle, at de skal have opholdt sig i Huler i de øde Sandbanker, som kaldes Lunge og Favrskov Bjærge, og tyede derfra undertiden til Byen for at faa Levnetsmidler. De vilde da og gjerne stjæle sig til at ligge paa Høslyderne om Natten, hvorfra de igjen listede sig bort om Morgenens, førend Husets Folk stod op. I Marken gjorde de derimod Ild og stegte de Katte eller andre levende Kreaturer, især Høns, de om Natten havde kunnet stjæle. En sjælden Øgse, der muligvis kunde

være en Levning fra hine urolige Tider, er funden ved Roden af en gammel Ask paa Kindstrup Gade og opbevares endnu i Ellegaard. Ogsaa adskilligt andet Jærntøj er ved Kindstrup Gades Reparation og Udvidelse opgravet, iblandt paa en Plads af omtr. 8 Alen i Kvadrat ikke mindre end 11 smaa Hestesko af det Slags, man anseer for finske eller polske.

M. G. Krag. •

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

UGLENS KLAGESANG PAA RINGEEGNEN

Uglesangen, der efterlystes i Februarhæftet af FHj., blev i min Barndom, omkring 1880, sunget i mit Hjem paa Ringegnen og er senere trykt i Lund og Rudum: Friskolens Sangbog. Der staar ingen Forfatter anført, men Melodien betegnes som Folkemelodi og er den samme, som bruges til »Musegildet« (»I en Kælder sort som Kul«). Den kan ogsaa synges som »Højt fra Træets grønne Top«.

L. P. Fuglesang, Fruens Bøge.

En Afskrift af Visen efter den nævnte Sangbog var vedlagt. Den bestaar af 6 Vers. En ligelydende Afskrift modtog jeg fra Rentier R. Skovsgaard, Fyens Stifts Sparekasse, Odense, i dette Tilfælde taget fra en gammel Læsebog, udgivet af I. Holbech og M. Matzen. Det kan tilføjes, at Esther Koch i »Dansk Børneblad« for 27. Jan. 1937 har meddelt et Vers af Visen, stammende fra en falstersk Præstegaard.

H. C. F.

OM UGLENS KLAGESANG

Uglens Klagesang (FHj. Febr. 1937) er ofte trykt som Flyveblad i 18.—19. Aarhundrede; se H. Grüner-Nielsen: »Danske Skæmteviser efter Visehaandskrifter fra 16.—18. Aarhundrede og Flyveblade«, 1927—28, Side 312 Nr. XVIII. Al Nutidstradition synes at gaa tilbage til denne trykte Form. Teksten i FHj. er en Sammenblanding af forskellige Vers: FHj. Vers 1 = Flyvebl. V. 6 + V. 5; FHj. V. 2 = Flbl. V. 3 + V. 6. — Melodi se Kunzen: »Børnenes Musik«, Nr. 42. Samme Melodi har været brugt til Polskdans, se H. Gr. N.: »Folkelig Vals«, S. 64, Note 85. En anden Melodi fra Slagelseegnen er trykt i Berggren: »Danske Folkesange og Melodier«, 3. Udg. Nr. 208.

H. Grüner-Nielsen.

SKRÆDERENS BARSELGILDE PAA NORDØSTFYN

I en lille Samling Ordsprog, jeg har her fra Nordøstfyn, er der nogle Varianter af Ordsproget; en lyder saaledes:

»Det gaar til og slaar til som ved Skræderens Barsel, der aad de Barnet med, til de naaede Enden, saa var der ingen, der kunde mere.«

Svend Frederiksen, Aasum.

TROLDSTENEN I BRÆNDE AA

Trolden i Barløse forhindrede Kjerte Kirkes Opførelse ved at slynge Sten paa den. En Mand raadete da til at slippe en Kvie løs, og hvor den lagde sig, skulde man bygge Kirken. — Trolden blev rasende og kastede i sit Raseri en stor Sten saa langt, at den faldt bag Kirken — i Brænde Aa. Stenen, hvori man kunde se Mærker af Troldens fem Fingre, blev senere brugt som Grundsten for et Hus i Tanderup Sogn.

Af efterladte Optegnelser af Lærer A. Jensen, Snave.
Meddelt af Dyrnlæge C. C. Matthiessen, Ullerslev.

Der kan foruden til de tidligere i FHj. meddelte Former af Sagnet (se foran S. 66 f.) henvises til August F. Schmidt: Danmarks Kæmpesten, 1932, S. 200 o. fl. St.

H. C. F.

FIRE STUDE FINDER PLADSEN TIL VEJLBY KIRKE

Nylig afdøde Sognefoged P. Jensen, Kustrup, Vejlbysogn, har fortalt mig følgende:

For at finde den rette Byggeplads til Vejlbysogn Kirke (ved Middelfart) blev fire Studer slaaet løse, og da disse løb ud i Sumpen, blev Kirken bygget der.

Anna Madsen, Lærerinde, Gestelev.

I ANDEN MANDS ÆRTER AT PLUKKE PÆRER

Jeg og min Mors Moster Jens og Farmor Rahals og Løjtnant Tekedel og General Sankebrænde vi gik ind i anden Mandes Ærter og plukkede Pærer. Saa kom Konen, der ejede Hørrer: Hvad har I med min Hamp at gøre? Jeg skal stævne jer Mandag Tirsdag Onsdag Torsdag. Har I ikke set noget til min rødbrøgede Kvie, som er rendt væk mellem Mikkelsdag og Middelfart? Hun var nærmer og fjærmer paa det forreste og bageste Bagben. Hvis I kan give mig Oplysning om hende, skal I faa Smedens Gris i Verninge, hvis de vil af med ham.

Fra Ebberup. Efter Enke Kirstine Larsen, Krarup, 1928.

H. C. Frydendahl.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).

Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjærg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler, Febr. 1937).

Uglens Klagesang. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Sagnet om Troldestenen i Brænde Aa. (Se Majhæftet S. 66 f).

Sangen om Amor og den gamle Digter. (Se Omslaget i April og Juni 1937).

Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

HIMMERLANDSSTÆVNET

Det 15. danske Hjemstavnsstævne
afholdes i Aars 26. Juli—1. August d. A.

Ertbølle. Vitskøl. Kimbrerfæstningen.

Program og Oplysninger faas hos
Kommunelærer S. Vestergaard Nielsen,
Aars. Telefon 208.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

faas i Boghandelen til oprindelig Pris.

Hos Udgiveren faas Aarg. 1928—36 samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange faas for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 2.00,	med Skindryg Kr. 3.00
To Aargange samlet	— - 2.50,	— - 3.50
Tre Aargange samlet	— - 3.50,	— - 4.50
Fire Aargange samlet	— - 4.50,	— - 5.50

Enkelte Hæfter faas for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstav«. Pris Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,50 i Shirting, Kr. 3,50 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,50 i Shirting, Kr. 4,50 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,50 i Shirting, Kr. 5,50 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

H. C. ANDERSENS HUS ODENSE

Aabent daglig Kl. 10—6.

Skoler og Foreninger Rabat.

Telefon 6625.

FYENS STIFTSMUSEUM ODENSE

Aabent daglig Kl. 10—4.

Telefon 5982.

VIKINGESKIBET VED LADBY

kan beses hver Dag.

Adgang: Voksne 50 Øre, Børn 25 Øre.

Større Selskaber Rabat.

Kontor for Avertering i København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Øgruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: H. C. Frydendahl: Niels Kasmussen Søhilde.
Olaf Andersen: Vestfyns hjemstavnforening 1936-37.

8. hæfte.

August 1937.

10. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Klicheen til Billedet S. 121 er laant fra Ollerup Højskoles Elevforenings Aarsskrift 1918. For dette Laan takkes.

RETTELSE.

I Februarhæftet d. A. staar S. 17 Lundegaard, Turup Sogn. Det skulde være Mygindgaard, Holevad Sogn.

TILSENDT LITERATUR

Ejlif Bøgebjerg: Svendborg Studenter gennem 25 Aar (Svendborg Statsgymnasiums Aarsskrift for Skoleaaret 1936--37).

Hakon Müller: Den stridbare Bjørn. En Skoleraadssag fra 1803. Særtryk af Odense Katedralskoles Indbydelsesskrift 1937.

Hakon Müller: En syvaarig Svendborgensers Dagbog. Særtryk af Svendborg Amt, 28. Bd.

Kr. Møller: Sognearkiver. Fund og Fremgangsmaader ved Anlæg og Ordning af ca. 40 Landkommuners Arkiver.

Faaborg Avis. Sept. 1936—Juli 1937.

Grindsted Realskole. 1937.

Meddelelser om Mellem- og Realskolen i Ringe. 1936—1937.

Østjydske Hjemstavn. 1936.

SOGNEARKIVER

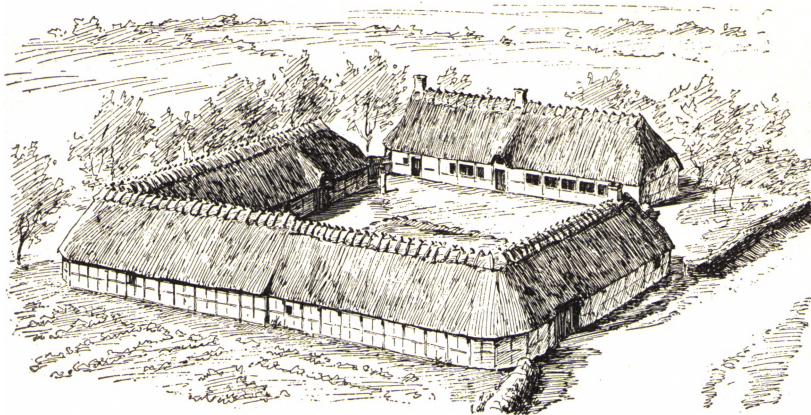
Fortid værnes — Nutid lettes,
Plan for Orden fremad sættes.

Her paa Fyn er der nu de sidste Aar anlagt Arkiver for godt 20 Sogne, og i stigende Grad følges Gerningen efter hinsides Bælterne.

Sogneraad, der har Sans for Sagens Betydning, er velkommen til en Tur med mig rundt til Kollegaer med ordnede Arkiver. Raadet kan da siden bestemme, om Sagen skal tages op nu eller vente.

Kr. Møller, Sognearkivar, Brahetrolleborg, Korinth. Telf. 36.

Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe nye Holdere.

Gaarden Søkilde omkring 1870.

Tegning af Carl Jensen efter N. Rasmussen Søkilde. Fra R. Mejborg: Gamle danske Hjem.

NIELS RASMUSSEN SØKILDE

TROLLEBORGEKNENS HISTORIKER

1837 — 2. AUGUST — 1937

AF H. C. FRYDENDAHL

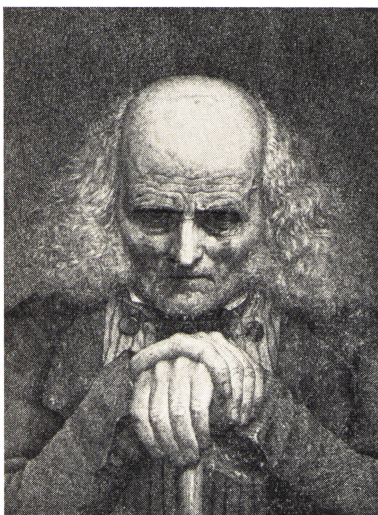
HVOR har han været en flittig Mand! Det er den Erkendelse, man stadig paany faar bekræftet, naar man sysler med Søkilde's Forfatterskab og efterladte Samlinger. Virkelyst, Trang til at foretage sig noget til egen og andres Nytte, forenet med udpræget Sans for, hvad der tjener til at forædle Mennesket og berige Aandslivet, var fremtrædende Egenskaber hos ham.

Sansen for det ædle og skønne var levende i ham allerede i Drengesaarene. Hans Interesse samlede sig da især om Tegning og fædrelandshistoriske Digte. Gennem Ungdomsaarene var poetiske Forsøg hans Yndlingsbeskæftigelse. I den modnere Alder samlede han sig om historiske Forskninger, navnlig angaaende Trolleborgegnen¹⁾. Det blev hans Livs betydeligste Indsats. Men ved Siden heraf udførte han et stort Arbejde for Husflidens og Frugtavlens Fremme. Og jævnsides med alt dette og som en solid Grundvold for det hele udførte han et dygtigt Arbejde som Landmand, et Arbejde, der ikke alene skaffede ham og hans det nødvendige til Livets Ophold, men hævede ham op blandt fremragende Landmænd, saa han i sine bedste Manddomsaar blev noget af en Foregangsmand for sine Standsfæller.

¹⁾ I daglig Tale brugtes og bruges endnu oftest »Trolleborg« for »Brahe-Trolleborg«.

BARNDOM

Niels Rasmussen¹⁾ blev født 2. August 1837 i Gaarden Søkilde i Fleninge, Brahe-Trolleborg Sogn. Søkilde var en hyggelig gammel Gaard, der laa i overordentlig smukke Omgivelser ved den østlige Bred af Fleninge Sø, senere mest kaldt Arreskov Sø efter Herregaarden Arreskov ved Søens nordlige Bred. Hans Forældre var Gaardmand og Sognefoged Rasmus Jensen (1803—82) og Hustru, Anne Larsdatter

J. W. Gertner del.
Niels Nielsen.

(1803—73). Faderen havde arvet Gaarden efter sin Morbroder, den fremragende Landmand, Skole- og Fattigforstander, Sognefoged, Lægdsmand og Legatstifter Niels Nielsen (1763—1836)²⁾, der havde adopteret ham. Rasmus Jensen stammede gennem sin Moder fra Gaarden Søkilde, og N. R. Søkilde har gennem sine slægts-historiske Undersøgelser³⁾ fastslaaet, at Slægten har boet i Gaarden i hvert Fald siden de nærmeste Aar efter Karl Gustavs Indfald i Fyn, ligesom han iøvrigt har klarlagt, at hans Slægt i andre Retninger har levet paa Egnen gennem mange Led, overvejende som Bønderfolk.

Under hans Opvækst kom en gammel Kone til at betyde meget for ham. Det var Niels Nielsens Enke, Anne Sofie Larsdatter, født i Brændelydinge 22. Febr. 1761. Hun blev i Gaarden og levede længe nok til at blive den »gode, gamle Moder« for lille Niels og hans yngre Søster, der blev opkaldt efter den gamle, ligesom Niels jo var opkaldt efter hendes Mand. »Med Sorg ledsagede vi hendes sorte Kiste, da

1) Saaledes var han døbt, og saaledes skrev han selv sit Navn, indtil han som Forfatter antog Gaardens Navn som Efternavn.

2) Omtalt i D. E. Rugaard: Fremragende danske Bønder, Kbh. 1871, S. 251 ff.

3) Efterladte Optegnelser paa Gaarden Søkilde. Se endvidere Trolleborgegnen og dens Beboere, S. 74 ff.

hun d. 9. Juli 1845 jordfæstede paa Brahetrolleborg Kirkegaard«, skriver han mange Aar efter i sine slægtshistoriske Optegnelser¹⁾. Hun havde hjulpet ham til Rette paa mange Maader og fortalt og sunget for ham.

Fra sin Barndom fortæller han selv²⁾, at han »skal have været usædvanlig tidlig til at tale men sen til at lære at læse. Bogen behagede ham ikke, men hans Moder havde mange sure Timer med ham. Da han i sit 7de Aar kom i Skole, var han en af de ringeste til Læsning, men Lærerne ved Gjærup Skole, den gamle, dygtige P. Lagoni og senere B. M. Simonsen, fik snart en vakker Skoledreng af ham. I Skolen søavel som i Hjemmet sad han hellere inde og læste i en Geografi eller Fædrelands-historie, end han legede med de andre Børn. I de sidste Aar af hans Skoletid fik han 2 Timer ugentlig Undervisning i Tegning og Tydsk. Tegning var en af hans kjæreste Sysler. Tydsken behagede ham ikke. Han lærte mere Svensk i 6 Uger af den svenske Indkvartering, end han lærte Tydsk i hele 3 Aar. 1852 blev han konfirmeret af den milde og elskelige Pastor Laub, der nu er Biskop i Viborg«.

Anne og Rasmus Jensen.

At han satte sine Lærere højt, fremgaar klart af Digtet »Mine Lærere«, hvormed han indleder de aldrig udgivne »Poetiske Forsøg af N. R. samlet i Aaret 1867«¹⁾. Efter i 6 Vers at have omtalt Skolens Aand og Tone samt en Hjælper lærer fortsætter han:

»Da frem Lagoni atter staaer
Paa Skolethronen her.
I over fyrgetyve Aar
Han var en Lærer kjær.

Men snart han sig en Hjælper fik,
Hvis Navn ei slettes ud.
Han brugte milde Ord og Blik.
Han Lærer er endnu.

¹⁾ Efterladte Papirer paa Søkilde.

²⁾ Efterladte Papirer i Landsarkivet, Odense, 3. R. IV 6, Personalhist., »Grundlag til en Indberetning, afsendt efter Anmodning af Universitetsbibliotekar Hannover i Kjøbenhavn.«

Jeg skylder ham min bedste Tak For, hvad han lærte mig. Hr. Simonsen, til sidste Dag Ei glemmes du af mig!	Der sidder han paa Bispestol, Hvor Tausen vakte Liv Alt under Nørre Jyllands Sol Ved Søens grønne Siv.
Min sidste Lærer! o, ja, han Er draget bort herfra. Det var den stille Fredens Mand, Som altid var saa glad.	Den milde Lærer, »Fredens Mand«, Som mig velsignet har, Jeg aldrig her dig glemme kan, Du mig en Lærer var.
Selv under Sorgens tunge Sky Vi saae ham sjæleglad. Nu sidder han i Wiborg By I Tausens gamle Stad.	Gid vi maa see dig nok en Gang Som vores Ven og Gjæst. Dit Navn har her en mægtig Klang, Du gamle Sognepræst.

I Gerup Skoles Protokol, hvor Børnenes Skudsmaal aarligt og omhyggeligt indførtes, bl. a. med Angivelse af deres Sjælssevner og Tænkefærdighed, Flid, Sæder og moralske Karakter, saa deres Udvikling og Fremgang stadig kunde erkendes, faar Niels gode Skudsmaal. Efter det første Aars Forløb betegnes han som »noget stille men sund og i Besiddelse af ret gode Kundskaber«. Hans Sjælsevner og Tænkefærdighed betegnes i 10—14 Aars Alderen med: »Særdeles gode Evner«. Ved Udskrivningen hedder det: »Fortrinlige Evner«. Det er en Bedømmelse, hans senere Udvikling og Livsgerning tilfulde har bekræftet.

Hans Søn, den nuværende Ejer af Søkilde, Sogneraadshovedmand Niels Nielsen Søkilde, gemmer endnu hans gamle Skrivebøger, Tegninger og Stilebøger. Hans farvelagte Tegninger af Blomster, Kirker og Slotte vidner om, med hvilken Omhu og Interesse han omfattede dette Fag. Det Indblik i gamle Tidens Arkitektur, han derved fik allerede i sin Barndom, er uden Tvivl kommet ham til Nytte i den modnere Alder, da han kom til at beskæftige sig saa meget med gamle Borgtomter og Herregaarde.

UNGDOM

Sine Ungdomsaar tilbragte han hjemme i Fleninge. Han lærte til Gavns den praktiske Side af Landmandens Arbejde. Men hans medfødte Videbegærlighed har uden Tvivl ogsaa drevet ham til ved Læsning at sætte sig ind i mange Landbrugsspørgsmaal. Hvis ikke dette har været Tilfældet, var han næppe senere blevet den Foregangsmand, hvis Gaard var et søgt Lærested for unge Landmænd, der søgte alsidig Uddannelse i Landbruget.

Men hans Læsning var ikke udelukkende af agrarisk Art;

han syslede ogsaa med Poesien. At han ikke som saa mange andre Bønderkarle brugte Tiden efter Fyraften til Sjøv paa Gaden og i Karlekamrene, men gav sig af med noget saa taabeligt som at læse i Versebøger og selv gøre Vers, det kunde vel nok faa dem til at betragte ham som en sær Praas, og han fik tidligt det noget haanende Navn »kloge Niels«.

Men havde de Brug for et nyt Bindebrev eller en Fødselsdagssang, skulde de nok finde Vej til »kloge Niels«. For ham gik den Slags som en Leg, og han blev i sin Ungdom en søgt Lejlighedsdigter.

Hertil bidrog maaske ogsaa, at han havde sluttet Venskab med sin jævnaldrende Standsfælle, Ungkarl Mads Hansen i Hunstrup. De tilbragte mange Timer sammen, og de førte en livlig Brevveksling¹⁾. De fulgtes ad til Kirke hos Brandt i Ollerup og Birkedal i Ryslinge, til Folkefester og Præmieskydninger, og de foretog sammen Rejser til Dannevirke og Møn. Paa Dannevirketuren overværede han Løvemøntens Afsløring paa Flensborg Kirkegaard. Endnu findes blandt hans efterladte Papirer²⁾ hans Beskrivelse af denne Rejse. Ogsaa aandsbeslægtede som Anton Andersen i Havrehed og Peder R. Møller i V. Skerninge kom han i Forbindelse med.

Allerede fra Barnsben havde Niels holdt af Vers. Paa Gaarden Søkilde findes endnu en Række Hæfter fyldt med hans barnlige Haand. Det er for en stor Del Fædrelandssange og Soldatviser fra Trearskrigens Tid. Et Hæfte er fyldt med udklippede Mindedigte fra Aviser.

I 25 Aars Alderen fylder han Hæfte efter Hæfte²⁾ med en broget Blanding Viser og Vers af højst forskellig Værd og Herkomst, enkelte bærer hans eget Forfatternavn. Der er Brudeønsker, Sølvbryllupssange, Damernes Skaal, Bindebreve, Gækkobreve, Fødselsdagsvers, Nytaarsvers, Stambogsvers, Tidssange, Kærlighedsviser, Sømandssange, Drikkeviser, Friersange, Fædrelandssange o. s. v. Et af Hæfterne slutter med en Fortegnelse over dem alle. Det hedder her: »Altsaa i 22 Samlinger 982 forskellige Vers og Sange, naar hertil lægges Digte af de forskjel-

¹⁾ Blandt hans efterladte Papirer i Landsarkivet findes i Brevpakke Nr. 3 ikke færre end 66 Breve fra Mads Hansen. Desuden enkelte blandt andre Papirer. Ogsaa fra Anton Andersen og Peder R. Møller er der Breve.

²⁾ Paa Søkilde.

lige Aargange af Almanaker (16) og Ugeblade, kan Samlingen med en Deel løse Sange ikke for høit anslaaes til mindst 1050, Psalmer 2677, ialt 3727.« Det store Antal Salmer er han naaet til ved at sammentælle Salmerne i en Række Salmebøger, til dels meget gamle, som han ejede.

At han virkelig har drømt om at faa Samlingerne udgivet, tyder Hæfternes Titler paa, f. Eks. »6te Samling / af de meest yndede / Sange / Indeholdende 50 udsøgte / Fædrelands-, Kjerligheds- og / Selskabssange / ved / N. Rasmussen / Fleninge 1862 / Udgivet og forlagt af N. Rasmussen / til Underholding i ledige Timer.«

En senere Serie¹⁾ bærer Titlerne: »Et halvt hundrede / Brudevers og / Bryllupssange / samlet af N. R. / 1867.« og »Et Hundrede / forskellige / Gravvers / samlet af N. R. / 1867.« Af disse er en stor Del forfattet af ham selv.

Han er dog blevet klar over, at han med alt dette havde slaaet større Brød op, end han nogensinde kunde faa i Ovn. Han samlede da 40 af sine egne Produkter i et Hæfte¹⁾, hvis Titel, der ligesom de foran nævnte Hæfters er smukt prentet, lyder: »Poetiske Forsøg / af / N. R. / Samlet i Aaret / 1867.« Hæftet indledes, efter et Forord, med det foran omtalte »Mine Lærere«. Derefter følger »Et Par Barndoms-Venner«, »Tvende Riimbreve ved Aarskiftet 1866—67«, endvidere bl. a. en Række Krigssange og Riimbreve fra 1864, hvoraf mange til navngivne Venner, »Sang til Fastelavnsgildet i Fleninge 1863«, »Ved en Sommerfest St. Hans Aften paa Søen«, »Ved et Reisegilde«, »Et Sagn fra Fleninge«, »Trolleborg Kirke«, »Brahetrolleborg«. nogle Skyttesange, Faneindvielsessange og andre Lejlighedssange. Titlerne er nævnt her for at vise, hvad han tog til Emner for sine Vers.

I Forordet anmoder han om skaansom Bedømmelse og siger bl. a.:

»Ja, hvad jeg her med Vers har smykket,
Er ej paa Digterkonsten bygget;
Thi denne Konst jeg ei forstaa.
Derfor jeg aldrig Digter bliver,
Men hvad jeg derfor her opskriver,
Kun som et Riim bedømmes maa.«

Denne Bedømmelse, der tydeligt viser, at han ikke er uden Selvkritik, kan næppe underkendes. Han synes nu at være

¹⁾ Paa Søkilde.

kommen til den Erkendelse, at det ikke var Digter, han skulde være. Han skrev nok senere nu og da Lejlighedssange til større Fester i Sognet, f. Eks. ved Afsløringen af Mindesmærket for Grev Joh. Ludv. Reventlov 1888, og til Familiefester. Men han gjorde det med mindre og mindre Lyst, i sine Manddomsaar kun nødtvungent. Hans poetiske Forsøg har dog haft stor Betydning for hans Udvikling som Forfatter, og af den Grund kan de ikke lades uomtalte.

Interessant er det at læse hans egen Omtale af dette Stadium i hans Udvikling. I det foran omtalte Udkast til en kort Selvbibliografi¹⁾ skriver han nogle Aar senere:

»Allerede fra Skoletiden begyndte han at anlægge forskellige Samlinger, navnlig danske Prospekter, Oldsager m. m. Topografi og Historie var stedse hans kjæreste Læsning i Forening med fædrelandshistoriske Digte og lidt Poesi. Som Lejlighedsdigter var han søgt i hele Omegnen, paa samme Tid som Mads Hansen fra Lejlighedsdigter og Verse-mager brød frem som Folkedigter. Krigen 1864 og Udfaldet af samme greb disse to fyenske Bønderkarle dybt og fremkaldte fra dem begge mangt et Mindeqvad. Niels R. S. var i denne Tid — det var i hans blomstrende Ungdomskaar — ikke enig med sig selv, om han skulde lade Verse-mageriet eller Historieforskningen faa Overvægt; thi det stod ham klart, at en af Delene maatte han kaste overbord, naar det andet skulde trives.« Han omtaler derefter, hvorledes han fik sin første historiske Bog udarbejdet og Vejen for dens Udgivelse banet; dermed, fortsætter han, »var der med det samme fældet en Dødsdom over den poetiske Bane. Han brød pludselig overtvært dermed . . .«

Dette var et heldigt Sporskifte. »Gik der en Smule Digter tabt,« hvad saa? En Historiker blev bevaret! Og det er dog som saadan, han har ydet sin største Indsats.

Endnu skal dog omtales et kønt Udslag af hans poetiske Sans, et lille Arbejde, hvori de to Skikkelser i hans Natur, Poeten og Topografen, der paa den Tid stredes om Overtaget, smukt tager hinanden i Haanden og gaar Side om Side. Det er en lille rørende Kærestegave til hans Fæstemø.

Hans Søster, Ane Sophie, blev 4. Decbr. 1862 viet til Knud Nielsen, med hvem hun flyttede ind i Skrivergaarden i Nabobyen Haagerup. Dette Bryllup i den gamle

¹⁾ Efterladte Papirer, Landsarkivet, 3. R. IV 6.

Gaard i Fleninge blev et stort Gilde. Niels Rasmussen har indgaaende beskrevet det i et lille Hæfte, der endnu opbevares i Gaarden¹⁾ og som en samtidig Beskrivelse af et Bondebryllup under festlige Former har en ikke ringe kulturhistorisk Værdi. Vi henter enkelte Træk derfra. Det indledes med: »Brullupsdagen d. 4de Dechr. begunstigedes at det smukkeste Veir, en Brudeskare af 27 Vogne til Kirken og 162 Gjæster til Bords, Sendingsdagen var c. 80 til Bords, 2^{den} Dag 130 og om

N. R. Søkilde i 20 Aars Alderen.

Søndagen 30.« Derpaa følger en Beskrivelse af den store Lades smagfulde Udsmykning »med Guirlander, Guldstjerner og Krands med Vers, ophængte af de 4 Opvartningspiger«, men forfattede af Lærer Simonsen, Hjort og Niels Rasmussen selv. Portrætter af »salig afdøde Sognefoged Niels Nielsen, Arvefæster af Gaarden Søekilde fra 1798--1835«, og »Hs. Høiærværdighed Biskob H. O. C. Laub, som fra 1845—1854 var Brahetrolleborg og Krarup Menigheders uforglemmelige Sjælesørger«, var anbragt i Stuen, omhængt med Guirlander. De

mange til Festen skrevne Sange og de mange Taler, der blev holdt af Præst og Degn og flere til, gengives. Det har endnu Interesse at læse mange af disse Taler. Hør blot, hvad Skafferen, Væver og Husmand Niels Olsen fra Brændelydinge, udtaler ved Punchebordet i Laden. Han minder Selskabet om:

»At denne Gaard, hvori vi her befinder os, for 300 Aar siden var Fleninge Sogns Præstegaard. Fleninge Kirke laae dengang her lige udenfor Gaarden i Johan Rasmussens Mark; Gaarden har stedse, efter at den ved Reformationen var bleven til en Bondegaard, været beboet af hæderlige Mænd, og i de sidste

¹⁾ Titelbladet er ikke blevet forsynet med Titel; men et omtrent ligelydende Eksemplar, der har tilhørt Skafferen ved Brylluppet, bærer Titelen: »Mindeblade fra Knud Nielsens og Ane Sophie Rasmussens Brullupsdag i Søekildegaard den 4. December 1862«.

200 Aar har her i Gaarden kun boet 5 Mænd, der har ikke alene hvilet en synlig Velsignelse og Lykke, men ogsaa Rigdom ved denne Gaard; den sidste her fra Gaarden afdøde Mand, Sognefoged Niels Nielsen, som havde erhvervet sig et saa hædret Navn, har i Dag siddet til Høibords, og hans Portræt har idag havt den hæderligste Plads i Stuen, herfra har dets dybe, alvorlige, indsigtfulde Blik skuet ned paa Forsamlingen, og der seet hende, som er opkaldt efter hans egen trofaste, kjærlige Ane Sophie, siddende ved Siden af sin Brudgom! ja, vi ville ret af Hjertet ønske, at denne unge Ane Sophie maa blive det for Knud Nielsen, som hiin salig afdøde Anne Sophie var for Niels Nielsen.

Og vi ville ønske og haabe, at den unge Niels Rasmussen, som her staaer midt iblandt os, maa træde i den gamle Niels Nielsens Fodspor og nyde en saa almindelig Agtelse og Tillid som denne afdøde hæderlige Bondemand. Ja, vi ville endnu ønske, at Gud endnu i mange Aar vil bevare Rasmus Jensen og Hustru, og at Velsignelse og Lykke stedse maa følge denne Gaards Beboere. Et Hurra for Rasmus Jensen og Hustru og deres Søn! De leve!«

Mads Hansen.

Senere udbad Niels Olsen sig endnu engang Ordet:

»Jeg har endnu en Skaal at udbringe, mine Venner! Det er Skaalen for Niels Rasmussen, ham som saa virksomt har bidraget til at more og oplive Selskabet ved at forskaffe gode Drikkevarer, ved at skrive de mange deilige Vers og Sange; See her er nu saa mange smukke Piger tilstede, lad os derfor ønske, at han maa udvælge sig een af disse, eller dog i det mindste, at han maa finde sig en Kone her i Sognet, da jeg vilde saa gjerne ønske, at vore egne Hunde maa gnave vore egne Been! (Bravo, Bravo) Jeg vil ønske, at dette maa skee inden 2 Aar, og at den samme Glæde og Munterhed, som er tilstede iaften ved hans Søsters Brullup, ogsaa maa finde Sted ved hans eget. Niels Rasmussen leve!«

Da Skaalen var udbragt. og Hurraerne forstummede, fremstod Niels Rasmussen: »Jeg takker for Skaalen, men jeg protesterer navnlig imod dens Bemærkninger; endnu ved jeg ikke, om min Kone bliver at opsøge i Trolleborg Sogn, eller i Odense eller Svendborg Amt, eller om det bliver om 2 eller 10 Aar, men jeg veed, hvis der ikke kan være Glæde tilstede, ønsker jeg mig ingen Kone!«

En almindelig Munterhed fulgte paa denne Skaal, thi Niels Olsen og overhovedet den største Deel af Forsamlingen troede mindst, at jeg turde vove at træde op imod Hr. N. Olsen.«

Dette lille Uddrag af den grundige Bryllupsbeskrivelse er medtaget her, dels fordi det giver saa godt et Tidsbillede, og dels fordi det belyser forskellige Egenskaber hos Forfatteren selv. Vi ser for os den unge evnerige Bondekarl, der som Tilrettelægger, Visedigter og Taler er nær ved at være Festens Midtpunkt. At han saa indgaaende beskriver hele dette festlige Udsnit af Bondens Liv, selv staaende midt i det, aabenbarer Lyst og Anlæg, der varsler godt for hans senere Skribentvirksomhed. Han refererer Skafferens Tale om den Gaard og den Slægt, hvori han er vokset op, aabenbart med en vis berettiget Slægtsstolthed. Mon ikke Skafferen har faaet Stoffet til sin Tale fra ham selv? Og vi ser ham selv og hans Kreds optaget af, hvem han nu vil kaste sine Øjne paa. I det Stykke vil han dog tillade sig at følge sit eget Hoved eller Hjerte, selv om han derved kommer til at gaa imod alle andre, ogsaa Niels Olsen, der jo ellers som Skaffer var en vigtig Person i Øjeblikket og i øvrigt som »klog Mand« nød en vis Respekt.

Skafferen fik nu heller ikke sit Ønske om Sognets egne Ben for Sognets egne Hunde opfyldt. Men Niels Rasmussen hentede ganske vist ikke den udkaarne længere borte end i Haastrup paa den anden Side af Fleninge Sø. Det var Karen Jensen, der var født 20. Marts 1836 som ældste Datter af Gaardejer Jens Hansen (1805—1894) og Hustru Ane Pedersdatter (1816—1874) i Haastrup.

Som den dygtige Huggehuskarl, Niels Rasmussen var, har han vel nok ligesom andre unge Karle lavet et smukt Mangletøj eller en anden Ting som Kærestegave til hende. Men han lavede ogsaa en Kærestegave, som næppe nogen af hans jævnlige kunde gøre ham efter. Det blev den allerkæreste lille

Bog, hvori, som foran sagt, hans Evner som Poet og Topograf forenede sig om at frembringe et lille Mesterstykke. Han havde egenhændigt indbundet den og forsynet den med et yndigt Titelblad, hvor han med megen Flid og Kunst havde prentet: »Et / Tilbageblik / eller / 4 Billeder tegnede efter / Naturen / af / Karen Jensens / Ungdomsliv«. Bogstaverne er udført med en for en Bondekarl usædvanlig stilistisk Sans i Rødt, Blaat og Sort; men det dyrebareste, hendes Navn, er prentet med Guld-bogstaver. Farvelagte Roser og Forglemmigejer fuldender foroven den dekorative Udformning. Den lille, rørende Bog indledes med Digtene: »Hilsen til Aaret 1864«, »Nytaarsmorgen 1864«, »Roserne« og »Forglemmigei«. Derefter følger de fire Afsnit: Haastrup, Faaborg (»Thi du nød jo Glædens Dage / Her i tre paa fjerde Aar«), Fleninge og Brahetrolleborg, hver afbildet i et farvelagt Prospekt, besunget i Vers og beskrevet i en topografisk Oversigt. Versene er skrevet med blaat og rødt, Topografierne med sort Blæk. (Prospektet af Brahetrolleborg er nu udtaget af Bogen. Paa de sidste Sider er tilføjet et Rim-brev, skrevet med en anden Haand. Bogen ejes nu af Sønnen paa Søkilde).

Kan nogen forelsket Ungersvend sende sit Hjertes udkaarne en Kærestegave, hvori der er nedlagt ømmere Følelser?

Den 28. December 1868 overtog Niels Rasmussen Gaarden Søkilde efter sin Fader, og den 7. Maj 1869 hjemførte han Karen Jensen som sin Brud.

MANDDOMSGERNING MED LANDBRUG, FRUGTAVL OG HUSFLID.

Han var nu Ægtemand og havde Fod under eget Bord i sin Fødegaard. Et Par Ord om ham som Landmand vil derfor være paa sin Plads her.

Selv om han havde andre Interesser og med Tiden fik mange Jærn i Ilden, forsømte han aldrig sin Gaard. Hans Gaard var, i hvert Fald i hans første kraftige Manddomsjaar, en Mønstergaard. Han avlede f. Eks. selv Græsfrø, medens andre benyttede sammenfejede Frø fra Høstænget, og han var en af de første, der begyndte Avl af Sildigkløver. Gaarden blev snart et søgt Lærested for Landvæsenselever, der kom fra alle Egne i Landet. Og hans efterladte Breve vidner om, at han vedligeholdte Forbindelsen med mange af dem frem gennem Aarene.

Da de første Aar var gaaet, og han var klar over, at han kunde magte Opgaven, besluttede han sig til at ombygge Gaarden.

Det har nok været med Vemod, at han fældede Dødsdommen over de gamle Bygninger. Han kunde med Sikkerhed godtgøre, at hans Slægt havde boet i Gaarden i over 200 Aar; maaske havde den boet der meget længere. Paa gammelt Tømmer i Gaarden fandt han Aarstallene 1623 og 1441. Han fandt Spor af malede Vægge og malede Ruder i Stuerne, Vidnesbyrd om Velstand før Svenskekrigen. En Tradition, som han dog ikke selv slog Lid til, hævdede, at den havde været Præstegaard i Fleninge Kirkes Tid. Men den havde i hvert Fald altid været betegnet som den første Gaard i Byen. — Men praktiske Hensyn sejrede over de pietetsfulde. Selv om Niels Nielsen grundigt havde istandsat de gamle Længer, var de dog ganske utidsvarende og utilfredsstillende for en dygtig og driftig Fremskridtsmand. De maatte falde.

Men først lod han de gamle Bygninger opmaale, tegne og beskrive. Han var senere i Stand til at lede Udførelsen af en Model af Gaarden til den store nordiske Udstilling i København 1888.

Han begyndte med Nyopførelsen i 1877. I det Aar byggede han et moderne Bryggers med Mælkestue og Vandmejeri samt Staldladen, 1879 byggede han Tærskeladen og 1881 Portladen. I 1883 sluttede han Byggearbejdet med et nyt Stuehus, der kostede ham 4000 Kr. Han tjente efterhaanden ved Bedriften alt, hvad han byggede for, saa han kunde betale kontant. Det var anselige og gode Bygninger, der vakte Beundring hos de mange Gæster, der i Aarenes Løb kom.

Ogsaa hans veldyrkede Marker beundredes, og det samme gjaldt i ikke ringere Grad Haverne. Af dem var der flere, baade Køkkenhave, Humlehave, Frugthave og Lysthave. Nede ved Søbredden anlagde han en ny Frugthave 1889. Hvor Blæsten var haardest, rejste han Rørvægge til Læ. Af Blomster holdt han især af Primula og Vinterfloks. Han dyrkede dem i Bede ligesom Køkkenurter. Nogle store gamle Birke, der stod uden for Haven, var hans Yndlingstræer. Da de paa hans gamle Dage blev ryddede, klagede han: »Aa, mine Birkel«

Fra det kongelige danske Landhusholdningsselskab modtog han to Gange Understøttelse til Rejser for at studere Frugthaver.

Som Resultat af disse Rejser foreligger to Beretninger, udgivne af Landhusholdningsselskabet: »Besøg i nogle Frugthaver paa de danske Øer (i Efteraaret 1884)« og »Besøg i nogle Frugthaver i Danmark og Slesvig (i Aaret 1885)«. I den førstnævnte fremlægger han ogsaa Erfaringer fra sin egen Have. Han udgav desuden »Om Frugthavens Anlæg og Pleje« 1886 og »Vejledning i Anvendelse af Frugt« 1887. Den første af disse kom i 2. Oplag 1891, den sidste i 2. Oplag 1889 og endda i 3. Oplag 1895! Dette i Forbindelse med hans Belæring hjemme over for Elever og Gæster viser, at han har haft en ikke ringe Betydning for Frugtavlens Udvikling, navnlig inden for Landbostanden. Selskabet for Havedyrkningens Fremme tildelte ham da ogsaa sin Bronzemedaille.

Endnu en Art Haandens Arbejde maa omtales: Husfliden. Han var fra sin Ungdom en ivrig og dygtig Husflidsmand. Hans Huggehus var vel forsynet med Værktøj, Høvlebænk og Drejelad, og alt blev flittigt brugt. Han lavede selv en Mængde af Gaardens Redskaber og indbandt selv mange af sine Bøger. Han mod-

N. R. Søkilde i 30 Aars Alderen.

tog i Aarenes Løb baade Bronze- og Sølvmedaille fra Dansk Husflidsselskab, og for selvlavede Husflidsarbejder (Træskovl, Møggreb og Markled), der var udstillet paa den nordiske Udstilling i København 1888, modtog han Udstillingens Sølvmedaille

Med de førende Mænd inden for Husflidsbevægelsen, navnlig N. C. Rom, stod han i livlig Forbindelse baade personligt og skriftligt. Fra N. C. Rom findes der en Mængde Breve blandt hans efterladte Papirer. Ogsaa over for Offentligheden virkede han med Pen i Haand for Husflidssagens Fremme, dog ikke i selvstændige Arbejder, men gennem en Række Artikler i Dagblade og Fagblade. I en Aarrække var han Tilsynsførende ved Dansk Husflidsforenings Feriekursus for Lærere hos Snedker Jørgen Jørgensen i Allerup Torup.

At hans Evner ogsaa blev taget i det offentliges Tjeneste

paa hans Hjemegn, ligger lige for. Der var nok endnu mange, der betragtede »kloge Niels« med nogen Skepsis. Han var jo ikke som de andre; han »var for stor, og derfor skulde han nøfles«. Men de kunde jo ikke frakende ham gode Evner og Dygtighed, ogsaa i praktisk Retning. Gennem lange Tider havde man overdraget Tillidshverv til Manden i Søkilde. Niels Nielsen var Sognefoged 1806—1828, Skole- og Fattigforstander 1803—1823 og Lægdsmand 1817—1828. Rasmus Jensen var bl. a. Medlem af Fattigkommissionen før 1842, Sognefoged 1849—1857 og Sogneforstander 1850—1856. Listen over Niels Rasmussens offentlige Bestillinger er ikke mindre omfattende. Han var Vandsynsmand 1875—1877, Voldgiftsmand for Afløsning af Hoveri 1881—1883, Tællingskommisær fra 1880, Snefoged fra 1881, Tællingskommisær for Husdyr fra 1881, Brandfoged fra 1883, Valgmand i Brandvæsenet 1883, Skolekommissionsmedlem 1886—1888, Lægdsmand fra 1887, Vandsynsmand 1884—1892 (Formand 1884—1888), Sogneraadsmlem fra 1889, Synsmand over en Gaard paa Lyø 1889, Vurderingsmand for Kreditkassen for Østifterne fra 1891, Repræsentant for det fyenske Brandassurance-selskab fra 1892 og Dommer ved Bedømmelse af Huslodder for Fyens Stifts patriotiske Selskab fra 1893. — Det kan i denne Forbindelse tilføjes, at den gamle Tradition stadig er i Live, idet hans Søn og Efterfølger som Ejer af Gaarden, Niels Nielsen Søkilde, foruden at være Indehaver af andre Tillidshverv i en lang Aarrække har været Formand for Brahe-Trolleborg Sogneraad.

Blandt hans Tillidshverv i videre Kredse kan nævnes, at han var Dommer for Husflidsudstillingen ved den 15. danske Landmandsforsamling i Aalborg 1883 og Landbrugsdelegeret og Medlem af Komiteen for den nordiske Industri- og Landbrugsudstilling i København 1888.

Hvordan kunde han overkomme alt dette, samtidig udføre et stort historisk Forskerarbejde og saa endda faa Tid tilovers til at pleje Familielivet og lidt uundgaaelig Selskabelighed? Kun ved myreflyttigt at udnytte Tiden til det yderste.

Arbejdet med Gaard og Have skulde gaa foran alt om Sommeren. Men naar Høsten var i Hus, tog han sig gerne en Ferie paa en halv Snes Dage.

Han var flere Gange paa Foredragsrejse i forskellige Egne af Landet. Han talte oftest om Frugtkultur. — Paa sine Rejser

benyttede han Lejligheden til at se sig godt om. Han naaede at besøge alle Danmarks Købstæder undtagen Skelskør. Ogsaa Hamborg og Berlin naaede han til.

Fra sine Rejser skrev han mange Breve hjem¹⁾. Han fortæller ikke blot om sine Oplevelser, men vi mærker, at han stadig har Bedriften derhjemme i sine Tanker. Han minder dem om, at de »sørger for at faa Vikkerne ind, mens de er tørre. De kan jo sættes paa Slyden over det ene Brændehus, og se at Sædeboghveden ikke bliver staaende i Sækken.« -- »Jeg kunde være vel tilfreds, blot jeg kunde have hørt, at der intet var i Vejen med Køerne eller andet hjemme.« (Fortsættes).

VESTFYNS HJEMSTAVNSFORENING 1936—37

AF OLAF ANDERSEN

DET er glædeligt at kunne sige uden nogetsomhelst Forbehold: Vestfyns Hjemstavnsforening har haft et godt Aar! Besøget har været stærkt stigende, og det er lykkedes os at faa fat i nogen af de Ting der stod paa vor Ønskeseddel. Gæsternes Tal er i 1936—37 naaet op til 3801, deriblandt 1200 Børn og 1159 der mødte op i sluttede Selskaber.

Vi var ogsaa heldige med Sommerfesten den 12. Juli 1936. I det straalende Vejr fandt en Mængde Mennesker Vej til Landmaalergaarden, hvor der for en Gangs Skyld blev budt paa noget der laa lidt udenfor det sædvanlige. For at hjælpe paa Foreningens Økonomi havde Styrelsen vedtaget at afholde en Basar i Forbindelse med Festen. Lang Tid i Forvejen strømmede Gaverne ind, og blandt dem var der mange gode og værdifulde Ting som viste, hvor stor Interessen er i vide Kredse for den kønne gamle Gaard. Adskillige af Gaverne havde det særlige over sig, at de stod helt paa Linje med Foreningens Arbejde, f. Eks. en Del haandvævede og syede Ting og Frode Lunds smukke Tegninger. Alt i alt kan man sige, at Basaren, hvortil der naturligvis var knyttet Bortlodning og Tombola, paa ingen Maade udslettede det Hjemstavnspræg, disse Sommerfester gærne skulde eje. Om Eftermiddagen opførte Dilettanter fra Glamsbjerg et nyt Hjemstavnsspil af Olaf Andersen, »Da Karte-

¹⁾ Findes nu paa Søkilde.

pigerne blev kyst«, et lille muntert Folkelivsbillede fra Slutningen af 1860erne. Senere spillede Dilettanter fra Nr. Broby et andet lille Stykke af ukendt Forfatter. Ind imellem var der Sang af Turup og Gummerup Sangkor, og tilsidst viste vore gode Venner, Odense Folkedansere, en Række godt valgte og smukt udførte Folkedanse.

Sommerfesten gav et fint Overskud, som gjorde det muligt at bringe hele den løse Gæld ud af Verden. I den kommende Tid vil det blive Opgaven at afvikle den faste Gæld, saa Vestfyns Hjemstavnsgaard kan blive det den rettelig bør være: en gældfri, selvejende Institution.

I et Styrelsesmøde den 22. Juli 1936 valgtes Maler Chr. Hansen til Formand og Værkfører E. Stolberg Rohr til Næstformand. Bygmester M. Jensen genvalgtes til Kasserer, Forf. Olaf Andersen til Skriftfører og Fru Magda Storch til Medlem af Forretningsudvalget. I Styrelsesmødet 2. Juni 1937 meddelte Bygmester Marinus Jensen, der har været Foreningens Kasserer siden dens Stiftelse, at han ønskede sig fritaget for Hvervet. (M. J. er dog fremdeles Medlem af Forretningsudvalget). I hans Sted valgtes E. Stolberg Rohr. Ved Fællesmødet samme Dag godkendtes Beretning og Regnskab. De afgaaende Styrelsesmedlemmer og Revisorerne genvalgtes.

Den der med Mellemlum gæster Hjemstavnsgaarden, vil opdage, at der stadig finder visse Smaaændringer Sted, baade i det ydre og det indre. Der er plantet Pile ved Smedjen og ved Kæret. Og omme bag Nordlængen er der opstillet et Led med Stenpæle. Meningen er den ganske ligefremme at hindre »Plankeværkstilskuere« i at skaffe sig Adgang ad denne Vej. Alle Gæster maa nu ind gennem Byporten! Men det viser sig her som i andre Tilfælde, at det nyttige og skønne udmærket kan forenes. Leddet falder naturligt og kønt ind i Gaardbilledet. Og saa har det ovenikøbet en Duft af noget hjemligt over sig. Ledstenene har nemlig staaet ved den gamle »Landmaalereng« op til Landvejen gennem Gummerup By.

Inde vil man især lægge Mærke til to Himmelsenge, som er opstillet i Storstuen og i Gammelmors Stue. De er indkøbt med Støtte fra Undervisningsministeriet. Der er i Aarets Løb skænket en Del Gaver til Hjemstavnsgaarden. Og fra Fyns kommunale Fond har vi modtaget et Tilskud paa 250 Kr. Vi siger Tak for det ene som for det andet!

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).

Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjærg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler, Febr. 1937).

Sagnet om Troldestenen i Brænde Aa. (Se Majhæftet S. 66 f).

Sangen om Amor og den gamle Digter. (Se Omslaget i April og Juni 1937).

For modtagen Oplysning takkes Kunstmaler M. Jensen-Hindevad, Hindevad, Gamby.

Yderligere Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

„KALEKO MØLLE“,

Diernisse Sogn, ca. 1 km fra Faaborg.

Daglig aaben ved Henvendelse paa Plejehjemmet.

Voksne 25 Øre.

Foreninger og Skoler Rabat.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

faas i Boghandelen til oprindelig Pris.

Hos Udgiveren faas Aarg. 1928—36 samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange faas for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingstryg	Kr. 2.00,	med Skindryg	Kr. 3.00
To Aargange samlet	—	- 2.50,	—	- 3.50
Tre Aargange samlet	—	- 3.50,	—	- 4.50
Fire Aargange samlet	—	- 4.50,	—	- 5.50

Enkelte Hæfter faas for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,50 i Shirting, Kr. 3,50 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,50 i Shirting, Kr. 4,50 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,50 i Shirting, Kr. 5,50 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

H. C. ANDERSENS HUS ODENSE

Aabent daglig Kl. 10—6.

Skoler og Foreninger Rabat.

Telefon 6625.

FYENS STIFTSMUSEUM ODENSE

Aabent daglig Kl. 10—4.

Telefon 5982.

VIKINGESKIBET VED LADBY

kan beses hver Dag.

Adgang: Voksne 50 Øre, Børn 25 Øre.

Større Selskaber Rabat.

Kontor for Avertering i København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Judhold: h. C. Frydendahl: Niels Rasmussen Søhilde.
Gamle Sandsager.

9. hæfte.

September 1937.

10. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billede, Udklip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter omkring ved 40 000 Stk., kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Prospektkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I den sidste Tid har jeg modtaget:

Fra Fisker Peter Banke, Dyreborg, gamle Lejlighedssange og Smaatryk.

Fra Pastor emer. J. Chr. Clausen, Korinth, nogle Optegnelser samt »Ved Afsløringen af Mindestenen paa Brahetrolleborg for Lensgreve Christian Einar Reventlow den 3. August 1930«.

Fra Skovrider E. St. Fløytrup, Tranekær, Jubilæums-Numre af »Langelands Folkeblad«, Juli 1937.

Fra fhv. Fotograf L. Folkmar, Skaarup, ca. 70 fotografiske Plader.

Fra Martine Agathe Hansen, Christiansminde, en Aargang af »Aarbog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter« samt Dele af en anden.

Fra Landsarkivar H. Hatt, Odense, en stor Samling gamle Blade.

Fra Tegner Aage Jørgensen, København, et Avisudklip.

Fra Gdr. Anders Nielsen Kildevæld, Lydingegaarde, gamle Fotografier.

Fra Rentier H. C. Larsen, København, »En gammel Maad fortæller Erindringer fra 70erne« (»Folkebladet for Gladsaxe Kommune«, 16. Juli 1937.)

Fra Jutta Madsen, Halsmose, Haastrup, et gammelt Fotografi.

Fra Gdr. C. Nielsen, Aaholm, 2 Bøger med personlige Erindringer.

For alt dette bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

SOGNEARKIVER

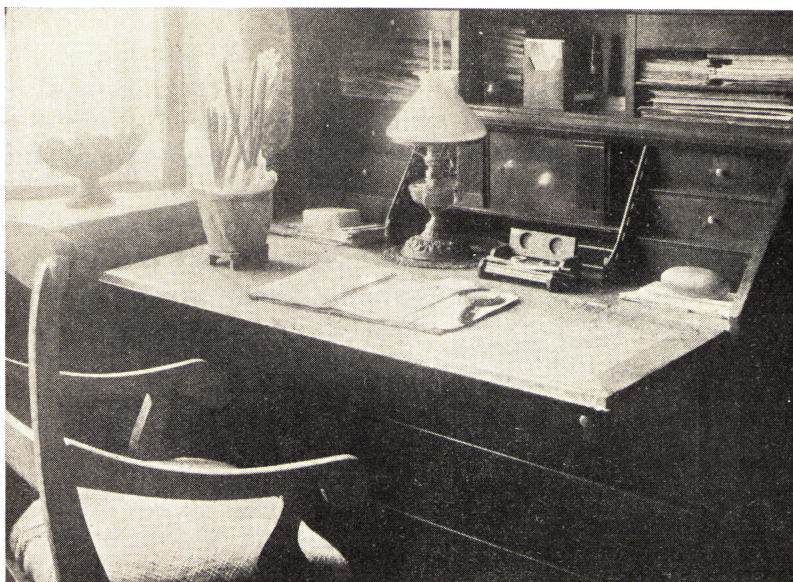
Fortid værnes — Nutid lettes,
Plan for Orden fremad sættes.

Her paa Fyn er der nu de sidste Aar anlagt Arkiver for godt 20 Sogne, og i stigende Grad følges Gerningen efter hinsides Bælterne.

Sogneraad, der har Sans for Sagens Betydning, er velkommen til en Tur med mig rundt til Kollegaer med ordnede Arkiver. Raadet kan da siden bestemme, om Sagen skal tages op nu eller vente.

Kr. Møller, Sognearkivar, Brahetrolleborg, Korinth. Telf. 36.

Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe nye Holdere.

N. Rasmussen Søkildes Arbejdsplads.

A. M. Krog fot.

NIELS RASMUSSEN SØKILDE

TROLLEBORGEKNENS HISTORIKER

1837 — 2. AUGUST — 1937

AF H. C. FRYDENDAHL

(Fortsat)

HISTORISK FORFATTERSKAB

Det er foran omtalt, hvorledes Niels Rasmussen allerede fra Barndommen af ved Siden af sin Interesse for Digtekunsten ogsaa nærede stærke historiske Interesser. En Overgang synes han at have forsøgt at faa disse Interesser til at gaa op i en højere Enhed, nemlig ved at skrive historiske Fortællinger eller Romaner. Blandt hans efterladte Papirer findes¹⁾ et 17 $\frac{1}{2}$ Side stort Manuskript: »Mosemanden og hans Sønner«. Som Forfatternavn har han først sat »Vilhelm Lund«, men senere rettet det til »Peder Elmelund«. Det har været sendt til kritisk Gennemsyn hos Lærer S. Jørgensen.

Denne var i 1864 kommet til Kistrup, der ligger lige ovre paa den modsatte Side af Fleninge Sø. De to Mænd var

¹⁾ Landsarkivet.

jævnaldrende og plejede fælles Interesser, der snart førte dem ind i mangeaarigt Venskab og Samarbejde.

Jørgensens Søn fortæller i en lille Artikel om sin Fader¹⁾, at da denne en Aften gik og gravede, fik han Besøg af Niels Rasmussen, der sagde til ham: »Det er virkelig at øde din Kraft paa noget unyttigt! Brug Fritiden til i Forening med mig at gennemgrave fynske Arkiver —«.

C. N. Overgaard fot.
S. Jørgensen, Kistrup.

Jørgensen havde dog allerede før den Tid givet sig af med historisk Forskning og Forfatter-skab. I hvert Fald skal hans Afhandling »Bogense i gamle Dage« stamme fra Tiden, før han kom til Kistrup²⁾.

Skønt der kun var en halv Mils Vej mellem deres Hjem, stod de gennem mange Aar i livlig Brevveksling med hinanden. Pennen laa dem begge let i Haanden. Medens N. Rasmussen Søkilides Breve til Jørgensen vistnok er tilintetgjort sammen med dennes andre skriftlige Efterladenskaber, findes der af Jørgensens Breve 62 i en Pakke³⁾

foruden enkelte spredte⁴⁾ blandt N. Rasmussen Søkilides efterladte Papirer. De fortæller tydeligt om, hvilken Betydning dette Venskab og Samarbejde har haft for Niels Rasmussens Udvikling som historisk Forsker og Forfatter.

N. Rasmussen Søkilde sendte ofte sine Arbejder, før de blev offentliggjort, til kritisk Gennemsyn hos Jørgensen, der sendte dem tilbage med Rettelser og yderligere Oplysninger til de omhandlede Emner. Jørgensen havde ogsaa Sans for gode Titler. Da Rasmussen Søkilde havde skrevet en Afhandling om Peter Børtling og Hans Lavridsen til Mads Hansens Tidsskrift »Hermod« under Titlen »Ridefogden«, finder Jørgensen denne Titel alt for lidet interessant og raa-

1) Svendborg Amt 1911, S. 63—67. 2) Skriftudvalgets Efterskrift til Afhandlingen, Aarb. f. hist. Samf. f. Odense og Assens Amt I, 303 f. 3) Landsarkivet. 4) Landsarkivet og Søkilde.

der ham til at kalde den »Et Justitsmord ved Brahetrolleborg 1661 med dets Forpil og Følger«. ¹⁾ Resultatet blev »Kaj Lykkes Fald, med nogle historiske Oplysninger fra hans Tid«; men da Arbejdet senere udkom særskilt i noget udvidet Skikkelse, bar det Titlen »Kaj Lykkes Fald med dets Forpil og Følger«. Til Gengæld modtog ogsaa Jørgensen megen Støtte og Hjælp fra sin Ven i Fleninge.

Da Jørgensen sendte »Mosemanden og hans Sønner« tilbage, havde han forsynet den med nogle kritiske (udaterede) Bemærkninger, hvori det hedder:

»Din lille Fortælling er paa sine Steder lidt a la Anton Nielsen & Thyregod. Paa saadanne Punkter vil Du se, Pennen har slaaet ned. — Tjen Dig selv i at læse Walter Scott. I hans Skole skulde Du danne Dig til at blive Danmarks Walter Scott. Du har en væsentlig Del af Betingelserne for at kunne blive det. . . .

Hvad der gør vore ny Forfattere ufolkelige, det er netop denne Mangel paa Virkelighed. Derom mere mundtlig. Kom snart herover, thi jeg ønskede meget at tale med Dig baade om denne Fortælling og andre Arbejder. Men læs først lidt i Walter Scott — helst Ivanhoe.

Med venlige Hilsener til Dig og Dine er jeg Din Ven
S. Jørgensen.

Glem ikke Walter S.!¹

Et andet novellistisk Forsøg, »Anders Ravns Historie«, blev gennem Mads Hansen sendt til Gennemsyn hos C. A. Thyregod, der ^{27/9} 1871 sendte det tilbage efter at have gjort Optegnelser derefter og kritiske Bemærkninger dertil. Mads Hansen skriver ^{2/10} 1871 ¹⁾:

» . . . Vil Du nu skrive den efter Th.s Vejledning, saa vær saa god, hvis ej, saa tror jeg nok, at jeg tager fat en Gang ved Lejlighed, forudsat, at du ikke har noget derimod, og vi forøvrigt kan komme overens derom.«

Til Gengæld kunde ogsaa Mads Hansen til andre Tider hente Beløring og Hjælp hos Rasmussen Søkilde. ^{24/3} 1879 skriver han efter at have modtaget en Fortælling tilbage med dennes Kritik: » . . . dine Bemærkninger, som alle skal blive tagne til Følge.« Men han fortsætter rigtignok: »I mange af

¹⁾ Brev i Landsarkivet.

Fejlene er jeg dog uskyldig, da jeg har brugt dine egne Ord i »Mosemanden«¹⁾.

Det er i det hele taget fornøjeligt at se, hvorledes Rasmussen Søkilde plejer Forbindelsen med sine sydfynske Brødre inden for Literaturen, og hvorledes de gensidigt hjælper og belærer hinanden. Undertiden indlades deres literære Arbejder til højere Autoriteters Dom. Det gælder, som vi har set, C. A. Thyregod. Det gælder ogsaa Zakarias Nielsen, der var N. C. Roms betroede Mand. Og Roms Ugeblad »Husvennen« var den yndede Tumbleplads for dem alle. Og det gælder, især hvad de historiske Arbejder angaar, Frederik Barfod, den Tids mest yndede folkelige Historiker.

Det blev dog ikke historiske Fortællinger »a la Anton Nielsen & Thyregod«, men historisk Fortælling i strengere Forstand, der blev Rasmussen Søkildes egentlige Felt, og deri har S. Jørgensen vist haft sin store Andel.

Før vi gaar nærmere ind paa dette hans egentlige Felt, skal dog hans, desværre ikke særlig omfattende, Optegnelser af Folke minder omtales.

Som foran omtalt betød hans »gode gamle Moder«, gamle Anne Sofie, meget for ham i hans første Barndom. Hun sang og fortalte for ham. Men han har sikkert ogsaa med Interesse lyttet til andres Viser og Fortællinger. Lidt af, hvad han hørte, forsøgte han selv siden at sætte paa Vers. I hans »Poetiske Forsøg« findes, uden for Nummer, følgende:

»Vi høre tidt fortælle
om vore Fædres Daad,
om hvad de maatte døje,
og hvad de fordum saa.
De saa den lille Nisse
i Klæderne de graa
og med den røde Hue
i Stald og Lade gaa.

Der røgtet han sin Gjerning
med ufortrøden Flid,
saa Hestene blev fede,
og Bonden han blev rig.
Nu har vi ingen Nisse,
fordi vi ej det troer.
Dog er der mange Steder
endnu, hvor Nissen boer.«

Sammesteds findes

»Et Sagn fra Fleninge²⁾

Der gaaer saa mangt et Sagn fra gamle Dage
Om Nisser, Trolde, Ellefolk og Drage,
Om Spøgelser, om Kirkelam og Hare;
Men som i vore Tider staa i Fare
For reent at glemmes eller kastes hen;
Et saadant Sagn jeg søger at beskrive.
Maaske jeg atter kalder det tillive
Med samme Aand, som før det straalte frem.

1) Landsarkivet. 2) Sml. Brahetrolleborg og Omegn, S. 16.

Omkring i Toft og Have ved Fleninge By
 Der gaaer en gammel Hare saa tidt og søger Ly,
 Og ingen kan ham fange eiheller skyde ned,
 Eiheller vover Nogen at gjøre ham Fortræd.
 De gamle de fortælle og troer for vist derpaa,
 At denne gamle Hare bestandig her skal gaa.

Udi de gamle Dage, mens Byens Kirke stod,
 Da boede den Hare bag Alteret i Ro,
 Og hvergang det sig hændte, at Haren lod sig see,
 Saa vidste man bestemt, at et Dødsfald skulde skee.

Nu er det ei saaledes, nu har han ei den Magt,
 Nu gaaer han som en Skytsaand for Fleninge paa Vagt
 Og sukker for at finde igjen et helligt Ly,
 Igjen et Sted som Kirken udi vor lille By.

Vel har vi nu en Kirke hist, hvor de Munke sad
 I hine gamle Tider og til Vorherre bad.
 Men der den gamle Hare ei Hvilested kan faa,
 Thi just paa disse Steder et Kirkelam mon gaa.
 Der tør han ikke komme, derfor han blive maa
 Iler ved de gamle Steder, hvor Flening Kirke laae.
 Der vogter han de Døde, hvis Been vi endnu see,
 Og værner om, at Fare ei rammer Fleninge.

Saa gaa kun, gamle Hare. Jeg røver ei din Fred.
 Jeg lærte dig at kjende i Hjemnets kjære Sted.
 Fred kun om disse Steder, hvor Helligdommen stod,
 Og bliv hos os tilstede i uforstyrret Ro!«

Disse Vers viser til fulde, med hvilken Pietet han omfattede de gamle Sagn.

I et lille Hæfte¹⁾ (fra 1868) har han i ubunden Stil optegnet 29 Sagn og 14 Eksempler paa gamle Skikke samt 3 gamle Viser. Paa Titelbladet staar »Samlinger / af / gamle danske Minder / i Folkemunde. / Gamle Folkesagn og Fortællinger, gamle Skikke og nogle gamle Folkeviser / samlede af / N. Rasmussen i Fleninge«. Samlingen synes bestemt til Udgivelse særskilt. Det blev den imidlertid ikke; men de fleste af Sagnene findes, om end i en lidt anden Affattelse, i Afsnittet »Folkesagn og Folkeskikke« i hans Bog »Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn«, der udkom et Par Aar senere.

Ud over dette findes der i hans andre Bøger nogle Sagn og Folkeskikke hist og her. Men det er dog kun lidet i Forhold

1) S ø k i l d e.

til hele hans øvrige literære Produktion og i Forhold til den rige Overlevering paa Egnen, han havde at øse af.

Det blev altsaa ikke som Folkemindesamler, at han udøvede sin største Bedrift. Arkivstoffet drog ham mere og mere. Til at begynde med holdt han sig, som naturligt var, til Egnens Arkiver, Præstegaardenes og Herregaardenes. Som en første Frugt heraf udarbejdede han en Række »Historiske Meddelelser«, indeholdende Beretning om den nærmeste Egns, hovedsagelig Brahe-Trolleborg Sogns, Gaarde og deres Beboere i Samtid og Fortid. Der er opbevaret 4 Hæfter af dette Arbejde¹⁾, forsynede med Forfattermærket N. R. og Aarstallene 1865 og 1866. De indeholder en overvældende Mængde møjsommeligt tilvejebragte Navne, Aarstal og andre Oplysninger. Han havde dog næppe kunnet samle alt dette alene ved Arkivstudier. Her kom hans indgaaende Lokalkendskab ham i høj Grad til gode. Denne Forbindelse af Lokalkendskab og Arkivstudier er i det hele taget Grundlaget for hans betydeligste historiske Arbejder.

Det blev dog ikke disse Hæfter, han først fik trykt. De maatte vente paa Offentliggørelse i 30 Aar, hvilket i og for sig var heldigt, da han i Aarenes Løb i høj Grad øgede dette Stof.

Han har allerede tidligt indledt Forbindelser, der kom ham til Nytte under hans Udvikling som Historiker. Der findes i hans efterladte Samling paa Søkilde et Brev fra 1868 med værdifulde Oplysninger fra den kendte Historiker Pastor A. Crone i Herrested og Bøger med Dedicationer fra Historikeren L. S. Vedel Simonsen paa Elvedgaard. Disse og flere lignende Forbindelser, f. Eks. med Biskop Engelstoft, Odense, Kantor Mumme, Odense, og Pastor Wiberg, Jorløse, fra hvilke der ogsaa findes Breve, tyder paa et for en begyndende historisk Forfatter heldigt Instinkt.

Flere af hans Venner, navnlig Mads Hansen og Anton Nielsen, der var fortrolige med hans historiske Samlerarbejde, opfordrede ham vedholdende til at udgive, hvad han havde samlet af Bidrag til Egnens Historie af mere almen Interesse. Fra flere Sider fik han redebøn Hjælp, og da Frederik Barfod paatog sig kritisk at gennemgaa Manuskriptet og desuden lægge Navn til som Udgiver, udkom i 1870 »Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn«.

Paa Titelbladet af denne hans første Bog stod hans Navn

¹⁾ Søkilde.

som Niels Rasmussen Søkilde. Senere betegnede han sig oftest som N. Rasmussen Søkilde, og under dette Navn er han kendt som Forfatter. Han erhvervede ganske vist aldrig juridisk Tilladelse til at føre dette Efternavn. Men han lod i 1871 sit første Barn, og senere de følgende¹⁾, døbe med dette Navn, hvad Sognepræsten altsaa gik ind paa.

Man maa give Fr. Barfod Medhold, naar han i Forordet til »Brahetrolleborg og Omegn« siger, at selv om Bogen har sine Brøst, mener han dog »at kunne og burde sige, at vi maatte være glade, hvis vi havde mange lignende Særskrifter om vort Fædrelands enkelte Egne«. Bogen har nu igennem mere end et halvt Hundrede Aar været en af de mest læste og skattede Bøger paa Egnen. Den er slidt op i Sognebogsamlinger, og den hører fremdeles til de Bøger, der oftest tages frem fra Hjørneskabet i Bondens Stue, hvor man er saa heldig endnu at have et Eksemplar i Behold. Den har i høj Grad bidraget til at vække og vedligeholde den historiske Sans paa Egnen.

Bogens første Afsnit »Minder fra Hedenold«, »Nedbrudte Kirker og Klostre«, »Nedbrudte Slotte og Herregaarde« og »Folkesagn og Folkeskikke« bygger i udstrakt Grad paa Forfatterens indgaaende Kendskab til Egnen og dens Folkeminder og kunde vel næppe have været skrevet af en Fagmand inden for Historikernes Kreds. Men ogsaa i de følgende Afsnit, det i mere egentlig Forstand historiske i Bogen, spores afgjort den stedkendte Mands gode Forudsætninger.

Ogsaa i Bogens Ordforraad mærkes Forfatterens Tilknytning til Stedet. De mange Folkemaalsord giver det hele et hjemligt Præg. Nogle Prøver vil vise dette: Bleghave (S. 177), Blomsterkost (156), Bue (62), Dammet (52), derijævne (59), Flæg (118), Foder (62), Fremmes (91), Græsbed (39, 145), Hovedpande (52, 60), Huslængde (90), Højsule (90), igaaet (95) Mækvinde (43), Mangelstøj (91), Rind (172), Skuresgrød (64), slaa bap ad (60,

¹⁾ Børnene var: Anna Nielsen Søkilde, født $\frac{29}{8}$ 1871, ugift, opholder sig fremdeles i sit Hjem. Rasmine N. S., f. $\frac{10}{1}$ 1873, g. m. Forsikringsinspektør Hans Petersen, Vejen. Johanne Marie N. S., f. $\frac{28}{9}$ 1874, g. m. Hsmd. Rs. Pedersen, N. Søby. Niels N. S., f. $\frac{2}{9}$ 1876, overtog 1905 Gaarden Søkilde, Sogneraadsmnd. fra 1921, g. m. Justa Karoline Justesen fra Thorslunde, Laaland. Christian Ditlev N. S., f. $\frac{6}{4}$ 1882, Skovfoged (under Herlufsholm), Stenskovn ved Næstved.

222), fra Sogns (201), Stab (43), Stejle (44), Stærgræs (118), Støjle (90), Tampedun (138), Vaarild (54), Valkefjæl (91). Man maa prise Fr. Barfod for, at han har ladet Bogen beholde denne lokale Kolorit.

Nu var Begyndelsen gjort, og den var god. Han fik mange anerkendende Udtalelser og rosende Anmeldelser. Han var endog nær ved at tage Pippet fra sin gode Ven Mads Hansen, der jo ellers havde været noget af en Læremester for ham, i hvert Fald hvad poetiske og novellistiske Arbejder angik. Mads Hansen skriver til ham ^{16/6} 1870 ¹⁾:

» . . . Har Du set din Bog anmeldt i »For Ide og Virkelighed«? Der slaar Du alle Nutidens folkelige Skribenter af Marken. Bogen betegnes som det eneste Forsøg, der er fremkommet i Retning af folkelig Fremstilling, medens i et andet Hefte Thyregod og Anton Nielsen ikke løvnes Ære for en Pibe Tobak, og Hostrup, M. Hammerik og jeg næppe for 4 Sk. Du skulde dog se at faa fat paa de omtalte Hefter, det vilde mere Dig«.

Bogens gode Modtagelse opmuntrede ham til at fortsætte. Han havde allerede til »Brahetrolleborg og Omegn« gentagne Gange gennemgaaet »de gamle Papirer, der dengang fandtes sammendyngede paa Brahetrolleborg Hovedgaard's Loft'er, medens han samtidig gjenneomsøgte Tingbøger, Kirkebøger, Skifteprotokoller osv.« ²⁾. Nu tog han ogsaa fat paa Amtsarkivet i Svendborg, Bispearkivet i Odense og Hovedstadens Arkiver. Det synes at have været hans Maal at behandle hele Sallinge Herreds Fortid ²⁾. Saa meget naaede han dog ikke. Hans Arbejdsevne blev for tidligt udtømt. Kræfterne kunde ikke strække til til det store og mangesidige Arbejde, han bød sig selv. Men hans efterladte Optegnelser omfatter adskillige Bidrag om de Egne af Herredet, han ikke naaede at faa færdigbehandlet.

Af hans næste Arbejde, »Holstenshus og Nakkebølle med tilliggende Sogne og Øer«, udkom 1. Del 1875, 2. Del 1877 og 3. og 4. Del samlet 1878. Hermed havde han underlagt sig Størsteparten af Herredets sydlige Del, nemlig foruden Herregaardene Holstenshus og Nakkebølle Sognene Vester-Aaby, Aastrup, Diernæs, Avernakø og Lyø samt Bjørnø. I 1. Del gennemgaar han desuden i store Træk hele Egnens Fortidsminder fra Oldtiden til sin egen Tid, herunder især Krigsminder, Landbohistorie, Sæder og Skikke. Det blev hans største

¹⁾ Landsarkivet. ²⁾ Efterladte Papirer 3. Rk. IV 6, Landsarkivet.

samlede Arbejde, en Bog paa 498 + 12 Sider, forsynet med Billeder og Kort. Det er et fortjenstfuldt Arbejde, i væsentlig Grad bygget op af Stof fra utrykte Kilder. Ikke mindst værdifulde er de mange Oplysninger om Selvejere, Selvejergaarde og Skovgaarde, der belyser vigtige Træk i Bondestandens Historie.

Alt imens havde han skrevet den foran omtalte Afhandling »Kaj Lykkes Fald« til Mads Hansens »Hermod«. Da dette Arbejde imidlertid voksede sig saa stort, at det lille Tidsskrift ikke kunde rumme det hele — det blev tre Gange saa stort, som Afhandlingen i Tidsskriftet — blev det udsendt som en særskilt lille Bog under Titlen »Kaj Lykkes Fald med dets Forspil og Følger«. At Mads Hansen havde haft Arbejdet i sine Hænder, satte bl. a. Frugt i de smaa Mottoer, der efter hans Forslag¹⁾ sattes over de enkelte Kapitler.

Det er vel nok den af hans Bøger, der blandt Folk af Faget er blevet mest kendt og i særlig Grad har gjort hans Navn kendt uden for de lokalhistorisk interesseredes Kreds. Den bragte nemlig adskilligt hidtil ukendt historisk Stof frem for Dagens Lys, tilmed Stof, der bragte Klarhed over dunkle Afsnit af kendte Personers Historie, der var fremme i første Linie i en begivenhedsrig og betydningsfuld Periode.

Bogen blev da ogsaa rosende anmeldt. Frederik Barfod skrev²⁾: »Her som ellers bærer hans Arbejde Vidnesbyrd om, at han med Ærlighed og Kærlighed søger Sandheden, og at han for dens Skyld stedse er rede til at ofre tidligere Meninger og Fordomme. Det er tydeligt, at han i hele sin Forfattervirksomhed arbejder troligt paa at være billig, saavidt det kan enes med Troskab imod Sandheden.«

Fra flere Sider modtog han Takkebreve. En saa autoritativ

N. M. Hansen fot.
N. R. Søkilde i 40 Aars Alderen.

¹⁾ Brev fra M. H. 14/11 1875, Landsarkivet. ²⁾ Fædrelandet 14/1 1877.

Historiker som Professor C. Paludan-Müller skrev ^{14/11} 1876¹⁾ til ham: » . . . Maa jeg tillige ønske Dem til Lykke med Fuldførelsen af dette Arbejde. Det er et Særsyn, at en Mand i Deres Stilling, fjernet fra vort Lands vigtigste Samlinger, giver Mænd af Faget en virkelig Berigelse af historisk Kundskab til rigtig Opfattelse af en meget omtalt og meget misforstaaet Faktum . . . «

I 1881 kom hans næste Bog, »Hillerslev og Østerhæsing Sogne med Arreskov og Gjelskov«, som han skrev og udgav i Samarbejde med S. Jørgensen, Kistrup. Rasmussen Søkilde havde selv behandlet Hillerslev Sogn med Gjelskov, medens Jørgensen, der boede i Ø. Hæsing Sogn, havde besørget dette Sogns og Arreskovs Beskrivelse.

Saa fulgte de to Jubilæumsskrifter »De Reventlowske Skoler for hundrede Aar siden som de første filantropiske Folkeskoler i Danmark med Seminariet og Opdragelsesanstalten Bernstorfsminde« i 1883 og den lille »Udskiftningen ved Brahetrolleborg for 100 Aar siden« i 1888. I dem er han atter i snævrere Forstand paa hjemlig Grund. Men de Personer og Begivenheder, han skildrer, er dog af en Art og Betydning, der i høj Grad berettiger en nærmere Omtale. Joh. Ludv. Reventlows Børneskole, Seminarium og den til Seminariet knyttede efter Pestalozzis Metode oprettede højere Læreanstalt med Pensionat gjorde Reventlow og Brahe-Trolleborg navnkundige over hele Landet, ja ud over dettes Grænser. Og Udskiftningen, Arvefæstets Indførelse og den med disse Begivenheder forbundne Indførelse af et Ottemandsraad, et første Skridt i Retning mod kommunalt Selvstyre, henledte ligeledes baade Samtidens og Eftertidens Øjne paa Brahe-Trolleborg.

I 1883 udsatte Det kgl. danske Landhusholdningsselskab en Prisopgave i Anledning af det tilstundende Hundredaar for Stavnsbaandets Løsning, og Rasmussen Søkilde gav sig i Lag med Opgaven.

Han havde hidtil næsten udelukkende holdt sig til Lokalhistorie og Topografi, og dette rigshistoriske Arbejde var ham derfor noget uvant. Han var naturligvis fra sine historiske Studier fuldt ud fortrolig med Landboreformernes Gennemførelse og Virkning, og hans Tilknytning til et af Reformtidens Brændpunkter, Brahe-Trolleborg, gav ham ogsaa gode Forudsæt-

1) 3. R. X 6, Landsarkivet.

ninger, men han var alligevel fristet til over for den foreliggende Opgave i høj Grad at støtte sig til de allerede foreliggende historiske Arbejder om Emnet. Hans Besvarelse kom til at indeholde lovlig mange lange Citater og Referater fra Literaturen, tilsat Træk af mere lokal Karakter. Jørgensen, Kistrup, der fik hans Arbejde til Gennemsyn, ankede¹⁾ over de specielle Bemærkninger og Fortolkninger, der kunde have Værdi i et provinsielt Skrift, men var baade for lidt og for meget i en almindelig Fremstilling; han ønskede Beskæring og tilraadede at forsøge »at faa Skriftet tilbage for saa at anvende Filen med største Flid.«

Han fik alligevel Fornøjelse af sit Arbejde. Det indbragte ham ganske vist ikke den udsatte Præmie, idet hans Manuskript ikke helt løste den stillede Opgave, »at paavise hin Tids Landboreformers Indflydelse paa den sociale og økonomiske Udvikling i det nu forløbne Hundredeaar«; men han fik dog tildelt 1000 Kr. som Belønning. Desuden ønskede Selskabet at erhverve Manuskriptet til Udgivelse, etter at Forfatteren kritisk havde gennemgaaet det, beskuaret det og delvis omarbejdet det efter nærmere angivne Retningslinier, altsammen mod Godtgørelse for Arbejdet. Dette skete, og saaledes fremkom »Landboreformerne og den danske Bondestands Frigørelse før og efter 1788«, der udgaves af Landhusholdningsselskabet i 1888 som Nr. 1 i en paabegyndt Række Landboskrifter.

Og det fik en smuk Omtale fra autoritativ Side. Fr. Krarup²⁾ betegnede det som et velskrevet, besindigt og dygtigt Arbejde og anerkendte, at Rasmussen Søkilde havde hævdet Joh. Ludv. Reventlows store Andel i det ledende Arbejde med Reformerne, et Arbejde, der ikke fortjente at stilles i Skygge af hans Broders store Fortjenester. Han ansaa det for mer end en Tilfældighed, at det netop var en Bonde fra Brahe-Trolleborg Baroni, der havde forfattet Festskriftet Frederik Barfod³⁾ fremhævede den Taknemmelighed, Ærbødighed og Kærlighed, hvormed han omtaler de store Skikkelser i den Tids Historie, og hans Evne til at undgaa Had eller blot Bitterhed i Omtalen af Bondestandens tunge Tider. A. D. Jørgensen⁴⁾ udtalte: »Det giver vel ikke synderlig nyt, men det

¹⁾ Brev af 23/12 1886, Søkilde. ²⁾ Nationaløkonom. Tidsskr. XXVI. ³⁾ Tidsskr. f. Landøkonomi 5. R. VII. ⁴⁾ Letterst. Tidsskr. 1888, S. 591—98; optrykt i Forf.s Hist. Afhandl. III, 1898, S. 173—83.

sammenstiller fyldigt og godt, hvad der kan siges om hine forhold og begivenheder med utvivlsom sikkerhed.«

Allerede 1890 forelaa Søkilides næste Bog, »Uddrag af Fyenbo Landstings ældste Skjøde- og Pantebøger«. Dette Arbejdes første Del fremkom i »Samlinger til Fyens Historie og Topographie«; men da dette Tidsskrift ophørte med at udkomme, blev der taget Særtryk af det deri offentliggjorte (Tiden 1646—1663), og Arbejdet førtes saa videre efter omtrent samme Linier til 1681. For den følgende Tids Vedkommende hviler Arbejdet paa Uddrag fra Provinsarkiverne, der er foretaget af Jørgensen, Kistrup. Rasmussen Søkilides egne Uddrag er for en stor Del Forarbejder til »Holstenshus og Nakkebølle«. Og det mærkes ogsaa, at de ikke er foretagne med selvstændig Udgivelse for Øje. G. L. Wad siger, at de »maa benyttes med stor Varsomhed«¹⁾. Men Rasmussen Søkilde efterkom Opfordringer fra flere Sider ved at udgive disse Uddrag, og de vidner tydeligt om de omfattende Forstudier, han har foretaget ved Udarbejdelsen af sine lokalhistoriske Bøger.

Med det næste Arbejde »Trolleborgegnen og dens Beboere igennem 250 Aar«, der udkom 1894, vendte Rasmussen Søkilde igen tilbage til sit Udgangspunkt, Brahe-Trolleborg Sogn med dets nærmeste Omgivelser, idet han afsluttede de meget omfattende Studier angaaende Egnens Gaarde og Huse og deres Ejerskifter, han som tidligere omtalt allerede i sin Ungdom havde paabegyndt og senere øget ved Studier i Kirkebøger, Skiftebøger, Tingbøger, Jordebøger, Skøde- og Fæsteprotokoller, Regnskaber osv. i fynske og københavnske Arkiver. Arbejdet fremkom som Artikler i »Fyens Stiftstidende«, hvorefter der blev taget Særtryk af Artikelrækken. Bogen, der nu er meget sjælden (et Parti af den in materie skal beklageligvis være tilintetgjort) indeholder paa sine 172 Sider en overvældende Fylde af Materiale til Egnens Ejendoms- og Personalhistorie. Den betegner hen ved 40 Aars Samlerarbejde, og med den sætter Rasmussen Søkilde paa en saare smuk Maade Kronen paa sit Værk som Trolleborgegnens Historiker. Han har maaske selv følt noget i denne Retning, da han underskrev Forordet til Bogen paa sin 57 Aars Fødselsdag.

Han har dog udarbejdet endnu en Afhandling om et hjem-

¹⁾ Dansk biogr. Leks. XIII 522 f.

ligt Emne. Det er ligeledes et Emne fra hans første Forfatter-tid, han igen er vendt tilbage til for at give en mere udtømmende Behandling, nemlig Brahe-Trolleborg. Det fremgaar af Breve¹⁾ fra Museumsdirektør W. Møllerup og cand. polit. Fr. Schiøtt, at han til Østifternes historisk-topografiske Selskab har indsendt en Afhandling om Brahe-Trolleborgs Historie. Efter saa sent som i 1903 at have tilskrevet Bestyrelsen angaaende Afhandlingen modtog han et Svar fra Fr. Schiøtt af 25. Juli 1903, hvori denne udtaler, at Selskabet i sin Tid med Glæde modtog hans Bidrag, men dog mente, »at Arkiverne fuldt ud burde udnyttes, naar der igjen skulde skrives noget om Gaarden, og det blev da overdraget mig at undersøge, hvad der her i Byen fandtes af yderligere Bidrag til dens Historie, idet man gik ud fra, at Deres Alder ej tillod Dem større Rejser og Undersøgelser. . . . Jeg har ogsaa i den forløbne Tid samlet adskilligt om Brahetrolleborg og skal fortsætte hermed, saa at der muligvis ved Samarbejde kan fremstaa en fylldig Beskrivelse af den gamle Gaard. . . .«

Dette sidste er beklageligvis ikke sket.

Et Arbejde om sydfynske Minder fra de slesvigske Kriges Tid, som han ønskede udgivet af »Udvalget for Folkeoplysnings Fremme«²⁾, og hvortil en Artikelrække, han i 1882—84 havde offentliggjort i »Danebrog, Ugeblad for Hær og Flaade«, kunde bruges som Forarbejde, opnaaede han heller ikke at faa frem.

Det sidste større Arbejde, der foreligger trykt fra Rasmussen Søkildes Haand, er Afsnittet »Bonden efter Stavnsbaandet« i det store af Vilh. Østergaard redigerede Værk »Vort Folk i det 19de Aarhundrede«, der udkom 1897—1901. Det er skrevet i Eftersommeren 1896 efter indtrængende Opfordring fra Vilh. Østergaard, og denne udtrykker gentagende i sine Breve³⁾ sin fulde Tilfredshed med Arbejdet.

Trolleborgegnen og Bondestanden, det er de to Poler, hvorom Rasmussen Søkildes historiske Arbejder drejer sig.

Men med foranstaaende Redegørelse for hans udgivne Bøger er Listen over hans Forfatterskab langt fra udtømt. I Fagtidsskrifter, Ugeblade og Dagblade findes en Mængde større Af-

¹⁾ Søkilde. ²⁾ Brev fra N. J. Termansen 4/8 1890, Landsarkivet. ³⁾ Søkilde.

handlinger og mindre Artikler fra hans Haand. Ogsaa til Samlerværker, udgivet af andre, har han leveret Bidrag.

Desuden var han gennem mange Aar lokal Meddeler til »Fyens Stiftstidende«. Navnlig skrev han en Række Høstbreve, Referater fra Møder og Udstillinger og andet vedrørende Landbrug, Havebrug og Husflid. Ogsaa fra folkelige og politiske Møder sendte han Bladet Referater. Hans Bidrag som Reporter og Referent er ofte usignerede, men ogsaa undertiden undertegnet med et eller andet let gennemskueligt Mærke.

Hans politiske Meddelelser mærkes tydeligt af hans udpræget konservative Indstilling. I den Henseende adskilte han sig fra mange af de Mænd, han ellers stod i ret nært Forhold til, f. Eks. Peder R. Møller og N. J. Termansen. Det kan i denne Forbindelse anføres, at Mads Hansen i et Brev af 7/2 1880¹⁾ angaaende Rasmussen Søkilde's Skildring af Joh. Ludv. Reventlow's Virksomhed for Skolevæsenet udtaler, at han synes, »der kunde spares lidt paa »Højheder« og slige Udtryk«, og lægger ham paa Sinde at vogte sig for at synes lidt svulstig.

Termansen havde han en hel Del at gøre med i dennes sidste Leveaar. Blandt hans efterladte Breve findes 14 fra Termansen²⁾ fra Aarene 1887—91. Termansen besøgte ham, da han i 1888 var paa Egnen og bl. a. talte ved Afsløringen af Joh. Ludv. Reventlow's Mindestøtte ved Brahetrolleborg. Rasmussen Søkilde var med til hans Begravelse, og han skrev en smuk Mindeartikel om ham i »Husvennen« for 11. Decbr. 1892.

Det vil desuden være paa sin Plads her at nævne et Par andre af dem, han, foruden med de allerede omtalte, stod i Venskab og Samarbejde med.

Som Dommer ved Landmandsforsamlingens Husflidsudstilling i Viborg 1875 lærte han den fremragende Landmand, Frugtavlser og Husflidsmand Anders Christensen fra Vester Tirsted paa Laaland at kende. Han besøgte ham senere paa sin Frugtundersøgelsesrejse og havde meget Udbytte af Bekendtskabet. Om ham skrev han en Mindeartikel i »Husvennen« for 19. Nov. 1882.

Af Værkfæller inden for de historiske Forfatteres Kreds maa

1) Søkilde. 2) Landsarkivet.

endnu nævnes Lærer Anders Petersen i Valløby ved Køge, Gaardmand A. Peter Gaardboe ved Skagen, senere i Hedensted ved Frederikshavn. Adjunkt J. E. Boesen i Sorø og Kulturhistorikeren R. Mejborg. Deres Interesser og Arbejde laa temmelig nøje i samme Plan som hans. Han brevvexlede med dem og udvexlede trykte Arbejder med dem.

De mange Hundrede Breve — fra N. C. Rom alene i en samlet Pakke¹⁾ 115 Breve, desuden flere spredt mellem andre Papirer²⁾ — vidner om, hvilken omfattende Kreds af Mænd i de forskellige Livsstillinger og Egne af Landet, han har staaet i Forbindelse med.

Til sine literære Arbejder modtog han Hjælp fra flere Sider. I Forordene til sine Bøger takker han mange, der har ydet ham Hjælp. Men han var heller ikke vrangvillig med Hensyn til selv at hjælpe andre. Saaledes modtog Lærer C. Fritz Jørgensen, Ludvigsmindes Skole i Haagerup, mange Oplysninger fra ham til sin Bog »Brahetrolleborg Sogns Degne- og Skolehistorie«, der udkom 1874. Og hans efterladte Breve beretter om Anmodning om Hjælp og Oplysninger fra mange Sider.
(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

TROLDESTENEN I BRÆNDE AA

Angaaende Troldestenen i Brænde Aa³⁾ bemærkes, at Trolden, som kastede Sten herover, boede i Barløse (ca. 3 km syd herfor), samt at Taarnet derefter byggedes paa det Sted, hvor nogle dertil bestemte Okser, som blev drevet ind paa Kirkegaarden, viste det ved deres Natteleje.

Troldestenen burde fredes, da der brydes Sten der rundt omkring.

A. Haugaard. Sognepræst, Kerte.

AT TRÆKKE HANDSKER

Til denne Leg skal der være to, man kan sige Anne og Lise; de lægger skiftevis deres Hænder oven paa hinanden paa Bordet. Anne lægger først en Haand og saa lægger Lise en. Naar alle fire Hænder er lagt oven paa hinanden, begynder Handsketrækningen. Det er bestandig den underste Haand, der

¹⁾ Landsarkivet. ²⁾ Søkilde. ³⁾ Se FHj. I 188 ff, VII 191, X 66 f, 112. H. C. F.

trækkes ud og lægges oven paa. Anne trækker først, sigende: »Hils Konge, gode Herre«. Saa trækker Lise, sigende: »Hvad kan saadan en Svend fortjene?« Anne: »Hvad Herren byder, maa Tjeneren lyde.« Lise: »Hvad skal jeg bestille?« Anne trækker for sidste Gang og siger, hvad Lise skal bestille, som hun saa maa udføre med det samme.

Legedes i min Barndom i Skovby Sogn.

Martine Agathe Hansen, Christiansminde.

BRUDEDRIK

Ane Marie Greve, født Rasmussen Nørreskov (1856—1935), som i en Aarrække boede i Grevehuset i Brylle Sogn, har fortalt mig følgende:

»Den Dag, min Mand og jeg blev gift, gik vi op paa Pilebanken tillige med alle Gæsterne og drak af Vandet i Kilden«.

Til denne kønne og ejendommelige Skik har der altsaa knyttet sig en Forestilling om, at Kildevandet var lykkebringende. (Om Sundhedskilden paa Pilebanken se FHj. 1930, S. 22).

Olaf Andersen.

HØSTSKIKKE I AASTRUP FOR ET HALVT HUNDREDE AAR SIDEN

I det sidste Hjørne af Kornet sad Ræven, sagde vi.

Vi skulde hjem og hvætte for Kaal, naar vi havde ophøstet.

Det Neg, der blev det sidste, naar vi satte Kornet sammen paa Marken, kaldte vi det aajte Neg (de åjødæ næj). (En uparret Træsko kaldes en aajte Træsko (i åjødæ træ.sg)). Den, der fik det sidste Neg, »skulde have den gamle.«

Det sidste Læs blev der altid gjort Stads af. Hestene blev pyntede med Blomster, og saa kørte vi gennem hele Aastrup By med det og raabte Hurra.

Efter Gdr. Hans Kragegaard, Krarup, 1927.

H. C. Frydendahl.

TYVENE TOG SKRÆDEREN MED

I gamle Dage gik Skræderne jo ud og sy. Saa var det et Sted, hvor Skræderen var kommen i Seng, at der kom Tyve og brækkede Vinduerne op, og da Skræderen mærkede det, blev han bange og krøb ned under Dynerne. Men Tyvene faldede Dynerne sammen og mærkede ikke, at han laa inden i, og saa tog de ham med ud af Vinduet.

Fortalt i 1929 af Maren Kirstine Rasmussen, f. Eriksen, Tange, f. i Krarup Sogn 1877.

H. C. Frydendahl.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).

Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjerg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler, Febr. 1937).

Sagnet om Troldstenen i Brænde Aa. (Se Majhæftet S. 66 f).

Sangen om Amor og den gamle Digter. (Se Omslaget i April og Juni 1937).

Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Bøger af August F. Schmidt.

Udgivet paa eget Forlag, Brabrand.

Skanderup Sogn I—II (1926—28).....	4,50
Fra Røj og Ravnholt. Om den folkelige Vækkelse i Koldingegnen m. m. (1931)	2,00
Jeppé Aakjær (1933)	2,50
Bytyr og Byorne (1934)	2,50
Jenle og Jenlefesterne (1935)	3,00
Jakob Knudsen (1936)	2,00
Peter Adlers Breve til P. V. Jacobsen (1937)	3,00

Bøgerne kan købes gennem enhver Boghandel eller bestilles direkte.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

faas i Boghandelen til oprindelig Pris.

Hos Udgiveren faas Aarg. 1928—36 samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange faas for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 2,00,	med Skindryg Kr. 3,00
To Aargange samlet.....	— - 2,50,	— - 3,50
Tre Aargange samlet.....	— - 3,50,	— - 4,50
Fire Aargange samlet.....	— - 4,50,	— - 5,50

Enkelte Hæfter faas for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavns«. Pris Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,50 i Shirting, Kr. 3,50 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,50 i Shirting, Kr. 4,50 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,50 i Shirting, Kr. 5,50 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

Beretning om

det 14. danske Hjemstavnstævne

i Faaborg 27. Juli—3. August 1936

er udkommet og faas hos

Boghandlerne i Faaborg.

VIKINGESKIBET VED LADBY

kan beses hver Dag.

Adgang: Voksne 50 Øre, Børn 25 Øre.

Større Selskaber Rabat.

Kontor for Avertering i København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: h. C. Frydendahl: Niels Rasmussen Søhilde. — Ewald Tang Kristensen: Af
Del Simonens Optegnelser fra Svenskekrigen. — Gamle Sandsager.

10. hæfte.

Oktober 1937.

10. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

TILSENDT LITERATUR

- Th. Døssing og Robert L. Hansen: Dansk Tidsskrift-Index 1936.**
H. C. Frydendahl: Stævnets Dagbog. Særtryk af Det 14. danske Hjemstavnstævne.
Chr. M. K. Petersen: Odense Bys offentlige Samlinger 1. April 1936—31. Marts 1937.
Det 14. danske Hjemstavnstævne i Faaborg 27. Juli—3. August 1936.
Gotländskt Arkiv. 1937.

Dansk Tidsskrift-Index for 1936.

Hvert Aar udkommer et Bind af denne systematiske Fortegnelse over Indholdet af ca. 240 danske og en Del andre nordiske Tidsskrifter. Den udgives af Statens Bibliotekstilsyn og udarbejdes af Biblioteksdirektør Th. Døssing og Biblioteksinspektør Robert L. Hansen. Den foreliggende Aargang er den 22. i Rækken.

Aargang 1936 indeholder paa sine næsten 500 Sider en saare nyttig Fortegnelse over Aarets Høst af Tidsskriftartikler. Den koster kun 6 Kr., og for større Biblioteker og literært arbejdende Institutioner maa de 6 Kr. siges at være en særdeles vel anvendt Udgift.

Men ogsaa for enhver Forfatter eller Forsker, der arbejder med specielle Emner, er det en meget nyttig Bog. Der kan over for nærværende Tidsskrifts Læsere især være Grund til at gøre opmærksom paa de omfattende Fortegnelser over Folkeminder, Almueliv, Sagnforskning, Topografi, Historie og Personalhistorie.

Enhver, der fordyber sig i et specielt Emne og vil oplede, hvad der tidligere er skrevet herom, kan have megen Nytte af den foreliggende og de ældre Aargange af Dansk Tidsskrift-Index.

H. C. Frydendahl.

SOGNEARKIVER

Fortid værnes — Nutid lettes,
Plan for Orden fremad sættes.

Her paa Fyn er der nu de sidste Aar anlagt Arkiver for godt 20 Sogne, og i stigende Grad følges Gerningen efter hinsides Bælterne.

Sogneraad, der har Sans for Sagens Betydning, er velkommen til en Tur med mig rundt til Kollegaer med ordnede Arkiver. Raadet kan da siden bestemme, om Sagen skal tages op nu eller vente.

Kr. Møller, Sognearkivar, Brahetrolleborg, Korinth. Telf. 36.

Støt Fynsk Hjemstavn ved at skaffe nye Holdere.

C. Johansen fot.
Søkilde efter den af N. Rasmussen Søkilde foretagne Ombygning.

NIELS RASMUSSEN SØKILDE

TROLLEBORGEKNENS HISTORIKER

1837 — 2. AUGUST — 1937

AF H. C. FRYDENDAHL

(Fortsat)

PAA SPREDTE FELTER

Rasmussen Søkilde tog gennem Aarene virksomt Del i Arbejder paa adskillige andre Omraader. Her skal først omtales det, der havde nærmest Tilknytning til hans Virksomhed som historisk Forfatter.

Han stod i livlig Forbindelse med Oldnordisk Museum og Dansk Folkemuseum, nu samlet i Nationalmuseet i København. Han var saaledes Oldnordisk Museums Tillidsmand ved Fredning af Oldtidsminder, i hvert Fald paa Avernak¹⁾ og ved Erhvervelse af et Jernalderfund fra Nabobyen Gerup¹⁾. Og da det blev overdraget Adjunkt J. E. Boesen fra Sorø i Sommeren 1885 at foretage en Undersøgelse af Oldtidsminderne i Sallinge Herred, fandt denne gode Forarbejder i de af Ras-

¹⁾ Efterladte Papirer paa Søkilde.

mussen Søkilde og Jørgensen, Kistrup, udfyldte Sognekort med tilhørende Indberetninger og de af dem udgivne Sognetopografier¹⁾. En Frugt af Rasmussen Søkilde's arkæologiske lagtagelser er hans Artikelrække »Oldtidsminderne i Salling Herred«²⁾.

Det kan i denne Forbindelse anføres, at han passede og øgede den Oldsagssamling, han allerede som Dreng havde anlagt, og hvoraf der endnu findes Rester i Gaarden. Da der engang ved Markarbejde fandtes en Urnegrav i Elleleshøj paa Gaardens Mark, indlemmede han Skaarene af den søndre Urne i sin Samling. Stenene, der havde staaet omkring Urnen, indsatte han i en Stensætning i sin Have, hvor han ogsaa lod opstille en Døbefont, der stammede fra den for Aarhundreder siden nedbrudte Fleninge Kirke, og som det var lykkedes ham at erhverve. Stensætningen staaer endnu i Haven som et kønt Minde om de Interesser for Arkæologi og Havekunst, der her mødtes.

Han ydede stor og værdifuld Bistand, da det landbohistoriske Udvalg ved Den nordiske Industri- og Landbrugsudstilling i København 1888 ønskede at knytte en Fremstilling af forskellige Typer af Bøndergaarde til Udstillingen. Han foretog i den Anledning ifølge Udvalgets Opfordring og med dets Understøttelse en Rejse til Berlin for at gøre sig bekendt med de Bygningsmodeller, der fandtes ved den derværende Landbohøjskole, og han ledede derefter i Vinteren 1887—88 i Samarbejde med Kulturhistorikeren R. Mejborg Udførelsen af Modeller af gamle Bønderbygninger til Udstillingen. Murer og Tømrer Peter Hansen fra Diernæs stod og lavede dem i Søkilde's velforsynede Huggehus. De findes nu i Landbrugsmuseet i Kongens Lyngby. Indtryk og Oplevelser fra Rejsen til Berlin har han skildret i Artikelrækken »Rejsminder fra Nord-Tyskland«³⁾.

Som allerede omtalt havde Rasmussen Søkilde flittigt gransket i Arkiverne, først og fremmest naturligvis de hjemlige: Sognets (navnlig Præsteembedets), Godsernes, Provstiets, Amtets og Stiftets. I 1880—83 foretoges der imidlertid en Undersøgelse af forskellige Embedsarkiver omkring i Landet, og af denne Undersøgelse fremgik det, at Arkiverne paa de fleste Steder op-

¹⁾ Fyens Stiftstid. 7. Decb. 1885. ²⁾ Fyens Stiftstid. 7. Decb. 1885 ff. ³⁾ Fyens Stiftstid. 21. Aug. 1889 ff.

bevaredes under meget slette Forhold og stadig var udsat for Tilintetgørelse, hvorfor der udfoldedes Bestræbelser for at faa dem samlede i tilfredsstillende Lokaler og under sagkyndig Forvaltning. Disse Bestræbelser resulterede i den Arkivordning, hvoraf vore Provinsarkiver, nu benævnt Landsarkiver, er en Frugt. Men Rasmussen Søkilde frygtede, at dette skulde medføre en Hindring for Forskernes Benyttelse af Arkivalierne. Han satte sig da i Forbindelse med tre af de foran omtalte historisk-topografiske Forfattere, som han stod i Venskabsforbindelse og Samarbejde med, nemlig Lærer S. Jørgensen i Kistrup, fhv. Gaardejer og Sognefoged A. Peter Gaardboe i Hedensted ved Frederikshavn og Lærer Anders Petersen i Valløby ved Køge. Paa egne og deres Vegne sendte han en Henvendelse til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, hvori der andrages om, »at Embedsarkiverne ude paa Landet, efter at være ordnede, maa forblive ved vedkommende Embeder, og at der ved alle Embedsholiger eller offentlige Bygninger for Statens Regning maa indrettes brandfrie Hvælvinger og tidssvarende Arkivlokaler. hvori vedkommende Embedsarkiv kan forvares«.

Ministeriets Svar af 2. Febr. 1883 gaar ud paa, at man »ikke for Tiden vil kunne tage nogen endelig Bestemmelse i den ommeldte Henseende, men at man ved disse Spørgsmaals eventuelle Afgjørelse vil have sin Opmærksomhed henvendt paa, at der tages alt det Hensyn til den lokale Forskning i de forskjellige Dele af Landet, som lader sig forene med Varetagelsen af andre berettigede Interesser«¹⁾.

Hvis Rasmussen Søkilde havde kunnet forudse, hvilke gode Kaar vore nuværende Landsarkiver byder den lokalhistoriske Forskning, havde han næppe foretaget dette Skridt. Han forsonede sig sikkert ogsaa med den nye Ordning. Herpaa tyder i hvert Fald den Omstændighed, at han senere havde til Hensigt at skænke sine efterladte Samlinger til Provinsarkivet i Odense, hvilket nærmere vil blive omtalt i det efterfølgende.

Fra Ungdomstidens Venskab med Mænd som Mads Hansen og Anton Nielsen og fra den aandelige Berigelse, han havde modtaget i Birkedals og Brandts Kirker og ved de store Folkemøder, havde Rasmussen Søkilde bevaret en Dragning mod Højskolen.

1) Efterladte Papirer paa Søkilde.

Mads Hansen havde i sin Tid, men forgæves, gjort Forsøg paa at faa baade Niels og Karen, hans Kæreste, paa sin Højskole i Vester-Skerninge. Han skrev til ham i et Brev ^{29/12 1868¹⁾}:

»Hils Dine Forældre og Din Kæreste. Aa, jeg faar saadan en Lyst til at faa hende paa Højskolen, for at Du kan faa Dig en rigtig god Kone af hende. Hendes Alder gjør ikke det mindste. . . .«

Senere føjer han til i samme Brev:

»Som jeg var inde at spise, kom jeg i Tanke om, at Du rigtig kunde have Gavn og Glæde af at komme paa Højskolen et Par Maaneder. Stræb nu at [faa] optærsket til 1. Febr. eller 15. Jan. og kom saa. Kan saadan en gammel Karl som H. S.²⁾ gaa i Skole, kan Du ogsaa. Jeg gaar ogsaa derned at høre Foredrag et Par Gange om Ugen«.

Det lykkedes altsaa ikke for Mads Hansen, at faa sin gode Ven eller hans Kæreste paa Skolen. Der har vel været Vanskeligheder, der ikke lod sig overvinde. Men da der mange Aar senere opstod en Bevægelse for i Svenborg Amt at rejse en Skole i grundtvigsk Aand, men med et stærkere konservativt-nationalt Præg end Amtets andre Højskoler, var Rasmussen Søkilde rede til at yde sin Medvirkning.

Ved et politisk Møde, som den stedlige Højreforening afholdt i Korinth i Februar 1889, bragte Foreningens Formand, Skovrider Koch, Ditlefslyst, i varme Ord Tanken frem for Forsamlingen. »Der var Stemning for Egnen ved Trolleborg til en saadan Skole«, skriver Rasmussen Søkilde i sit Referat fra Mødet³⁾. »De prægtige Minder paa Oplysningens Omraade for 100 Aar siden, Egnens herlige Naturskønheder og en loyal Befolkning maatte være en gunstig Jordbund for en saadan Skole«.

Der var stærk Tilslutning og Offervilje i vide Kredse. 400 Aktionærer tegnede sig. I Bestyrelsen, som til Formand fik Forpagter R. Christiansen, Eskelund, blev ogsaa Rasmussen Søkilde indvalgt, og at han omfattede Skolens Sag med Hjertevarme, derom vidner hans efterladte Papirer og de Meddelelser om Skolens Oprettelse og Virksomhed, han sendte Fyens Stiftstidende, og derom vidner følgende Sang, som

¹⁾ Landsarkivet. ²⁾ Hans Sørensen, 32 Aar, fra Hostrup, der den Vinter var Elev paa Skolen. ³⁾ Fyens Stiftstid. ^{26/2}.1889.

han skrev til Skolens Indvielse d. 4. November 1889 (Melodi: Hvad kan os komme til for Nød):

O Herre, sign nu dette Sted Ud af din rige Naade, At Troens Kraft i Kjærlighed Maa bygge her og raade; Velsign du selv, o Sandheds Gud, Det Ord, som bringer fra Dig Bud Her inden disse Mure.	Lad sand Oplysning Indgang faa I Bondens lave Stue, I Slottets Sal, i hver en Vraa Og under Kirkebue. Lad Kjærlighed til Gud og Drot Og Fædrelandet spire godt Fra denne Skolestue.
Velsign vor Konge og hans Slægt, Lad Fred hans Hus omskygge, Tag i Din milde Varetægt Vort Land og Folkets Lykke; Velsign vort gamle Fædreland, Velsign den danske Bondemand Og hver en Dannekvinde.	Saa aabne vi nu denne Sal Til Herrens Pris og Ære; Kom unge Venner uden Tal, For her er godt at være; Saa vie vi vor Gjerning ind Med Troens Ord, med Haabets Sind Og Kjærlighedens Smykke.

Ved Festen udtalte han Ønsket om, at den nye Skole maatte blive en værdig Fortsættelse af den Ungdomsskole, der under Navnet Bernstorffsminde var rejst i Joh. Ludv. Reventlows Tid.

Som Forstander var antaget Jens Holger Vinther. Blandt de øvrige, der virkede ved Skolen som Lærere, maa i denne Forbindelse nævnes J. Chr. Clausen, der senere blev Præst i Brahe-Trolleborg-Krarup, og som Rasmussen Søkilde gennem Aarene fik en Del at gøre med, f. Eks. i Brahe-Trolleborg Sogns sønderjydske Forening, i hvis Ledelse de begge sad.

Brahetrolleborg Folkehøjskole, der begyndte under saa store Forhaabninger, fik dog hurtigt Vanskeligheder at kæmpe med. Til Trods for, at det fra første Færd blev fremhævet, at den skulde være upolitisk, fik den uundgaeligt gennem sit Udspring og sin Støtte fra Højres Side et umiskendelig konservativt Præg, og det betød meget i den politiske Kamptid. Den fik for faa Elever og kom i økonomiske Vanskeligheder, og kort efter Forstanderens tidlige Død i 1901 blev den lukket. At de tre unge Landbrugskandidater Povl Fenger, Kr. Møller og Hans Sloth i 1907 i dens Bygninger aabnede Korinth Landbrugsskole, der gik en blomstrende Fremtid i Møde, oplevede Rasmussen Søkilde ikke at se. Brahe-

trolleborg Folkehøjskole blev for ham og mange med ham en Skuffelse.¹⁾

En anden Sag, der ogsaa bragte ham en Del Skuffelser, var Vin- og Konservessagen.

Hans gode Ven, den kendte Frugtavlsmænd Mads Johansen²⁾ i Sødinge havde i 1884 faaet stiftet »Foreningen til Udførsel af Havesager«. Rasmussen Søkilde tog interesseret Del i dette Arbejde; han skrev f. Eks. flere Bidrag til Foreningens Medlemsblad »Vort Havebrug«, senere »Ceres«. Efter Mads Johansens Tilskyndelse rejste den senere Direktør Mads Rasmussen fra Stegsted til Amerika for at sætte sig ind i Konservering af Havesager. Han startede en Fabrik i Stegsted, og i 1888 udsendte et Udvalg Indbydelse til Aktietegning i en Vin- og Konserverfabrik. Blandt de 16 Underskrivere var foruden Udvalgets Formand, Mads Johansen, og Mads Rasmussen ogsaa N. Rasmussen Søkilde. Det var kun venteligt, han var jo en kendt Foregangsmand med Hensyn til Frugtavl og Frugtanvendelse. Paa den konstituerende Generalforsamling i Faaborg 6. Juli 1889, hvor Udvalgets Formand uvalgt indtraadte i Bestyrelsen for »Dansk Vin- og Konserverkompagni« og derefter valgtes til dennes Formand, valgtes N. Rasmussen Søkilde ind i Bestyrelsen med det største Stemmetail.

I samme Maaned begyndte den nyoprettede Fabrik i Faaborg sin Virksomhed, og kort efter oprettedes Filialer i Nørre-Aaby og Svenborg.

Men Dansk Vin- og Konserverfabrik kom hurtigt ud i Vanskeligheder. Der var mange smaa Aktionærer, idet man vist navnlig havde tænkt paa at gavne Husmænd og ligestillede ved at give dem Mulighed for et godt Bierhverv som Leverandør af Frugt. Men dette gav et uensartet Frugtmateriale. Og der var desuden for lille Driftskapital. Rasmussen Søkilde

¹⁾ Hans efterladte Papirer indeholder adskillige Bidrag til Skolens Historie. Saaledes findes der i 1. Række, Pakke 9, Landsarkivet, ca. 35 Breve fra Forpagter Christiansen m. fl. og trykte Meddelelser angaaende Skolens Anlæg og Drift. Om Skolen se ogsaa »Den Reventlowske Skole i 150 Aar«, Nyborg, 1933, S. 158 ff (Kr. Møller: Brahetrolleborg Højskole). ²⁾ Se Gerhard Nielsen: Et Hundredaarsminde om Husmanden og Foregangsmanden Mads Johansen, Sødinge, »Den fynske Husmand« 4. Aarg. Nr. 16 og 17, 1933.

talte de smaa Aktionærers Sag¹⁾, men tabte Lysten til at arbejde for Sagen. Paa en ekstraordinær Generalforsamling i 1891 nedlagde han sit Mandat som Bestyrelsesmedlem. »En Mængde andre Forretninger nødte ham til at træde tilbage«, hedder det i hans eget Referat²⁾. Det endte med, at Likvidation vedtoges i 1892.

Ogsaa her førtes Virksomheden videre med Held under en anden Form. Efter Sammenbrudet erhvervede Mads Rasmussen Komplekset og oparbejdede en betydelig Industri, der ikke blot betød meget i økonomisk Henseende for Faaborg og Omegn, men ogsaa satte ham selv i Stand til som Kunstmæcen i stort Format at skabe det udmærkede Faaborg Museum med dets fortrinlige Samling af fynsk Kunst fra Samtiden³⁾.

ÆRESBEVISNINGER

Intet Under, at Samtidens Øjne i ikke ringe Grad rettedes mod denne Bonde, der udførte et saa stort og mangesidigt Arbejde. Han modtog da ogsaa adskillige Vidnesbyrd om Paa-skønnelse foruden de Medailler for Husflid og Havedyrkning, der foran er omtalt.

I 1879 udnævntes han til Dannebrogsmænd. Ved en Festlighed i Hjemmet paa hans Fødselsdag overrakte Birkedommer for Muckadell m. fl. Birker Kruise, Spanget, ham Korset og holdt en smuk Tale om hans paa mange Omraader utrættelige Virksomhed. Foruden den nærmeste Slægt var bl. a. Baron Holsten-Charisius, Holstenshus, Mads Hansen, Hunstrup, og S. Jørgensen, Kistrup, til Stede⁴⁾.

Ogsaa 7. Maj 1894 blev en festlig Dag paa Søkilde. Da fejrede Niels og Karen deres Sølvbryllup. Huset var festligt prydet, og Haven var i den fineste Orden. Foruden de indbudte Gæster mødte i Dagens Løb en Mængde Gratulanter, og Breve og Telegrammer strømmede ind fra nær og fjern. Med Provst Wøldike, Haagerup, som Ordfører overrakte

¹⁾ Fyens Stiftstid. 25/6 1891. ²⁾ Fyens Stiftstid. 9. Sep. 1891; jvfr. Folkebl. f. Svendb. Amt 9. Sep. 1891. ³⁾ Til Vin- og Konservessagens Historie findes mange Bidrag blandt Rasmussen Søkilde efterladte Papirer i Landsarkivet, i Brevpakke Nr. 8 ca. 150 Breve fra Mads Johansen, Mads Rasmussen og enkelte andre. Se ogsaa J.J.Hansen: De fyenske Vin- og Konserverfabrikers Historie 1888-92, Odense 1892. ⁴⁾ Husvennen 14/12 1884.

der Sølvbrudeparret en Hædersgave fra Venner i de mest forskellige Livsstillinger og Egne i Landet. Gaven bestod af en Sølvvinkande med Bakke og 12 slebne Glas. Vinkanden bar følgende Indskrift: »Til Forfatteren, Gaardejer og Dannebrogsmænd Niels Rasmussen Søkilde og Hustru d. 7. Maj 1894 fra en Kreds af Venner«. Dansk Husflidsselskab sendte et smukt Æresdiplom med Tak for Raad og Daad. Fra daværende og tidligere Landvæsenselever modtog de et Regulatorur¹⁾.

I Aarene fra 1891 til vistnok 1902 modtog han en aarlig Understøttelse paa 500 Kr. af Statskassen til Fortsættelse af sin literære Virksomhed, efter at Forslag derom var indbragt af Kredens Folketingsmand, M. Pedersen, og senere af dennes Efterfølger, Kr. Jensen, Højby. At denne Understøttelse senere bortfaldt, krænkede ham ikke lidet.

Hans gode Ven, N. J. Termansen i Gammelby i Sydjylland hædredes som bekendt med Betegnelsen »Danmarks lærdeste Bonde«. Efter Termansens Død i 1892 knyttedes denne Betegnelse til den ansete vendsysselske Historiker A. P. Gaardboe²⁾, der ligeledes var Søkilde's Ven, med hvem han i flere Aar havde staaet i livlig Forbindelse. Efter Gaardboes Død i 1895 kom Spørgsmaalet om, hvem der nu var Arving til denne Hæderstitel, frem i »Aarhus Stiftstidende«. En Indsender, Svend P. Jensen, Voel, sendte Bladet et Svar, der blev optaget 23. Febr. 1901, og hvori det hedder:

»Jylland ejer vist næppe Æren af inden for sin Provins' Grænse at kunne »opvise« den lærdeste danske Bonde nu for Tiden. Vi har haft N. J. Termansen, A. P. Gaardboe fra Vendsyssel m. fl., disse Gamle med de kendte Navne er gaaet bort, og der er vist ingen jyske Bønder, der senere som »lærde« har gjort nye Navne kendte eller særlig henledet Opmærksomheden paa sig, hvad »Lærdom« angaar. Den Bonde, som for Tiden kan tilkomme Æren som vort Lands »lærdeste«, er vistnok den fynske Gaardmand N. Rasmussen-Søkilde, der, som bekendt, har skrevet flere, deriblandt kulturhistoriske Bøger, hvis Værd overalt er anerkendt.«

HJEMLIV

Alle disse Æresbevisninger gik dog ikke Rasmussen Søkilde til Hovedet. Han blev ved at være den samme jævne

¹⁾ Fyens Stiftstid. 9. Maj 1894 og Dansk Husflidstid. Maj 1894. ²⁾ Efterladte Breve Pakke 13, Landsarkivet.

Bondemand. Hans Beskedenhed kommer smukt frem i et Vers, han i et af sine sidste Leveaar med stor og rystende Gammelmandsskrift har skrevet foran i et Hæfte med slægtshistoriske Optegnelser¹⁾:

»Har jeg udrettet noget stort,
Regn det ej til min Ære.
Men alt, hvad syndigt jeg har gjort,
Lad det udslettet være.«

Overalt var han sig selv. Han gik klædt som den jævne Bonde, oftest i mørkeblaat Vadmelstøj og, naar han var hjemme, helst med Træsko. Nøjsom og fordringsløs var han. Og som Taler var han jævn og ligetil, forsøgte ikke at gøre Indtryk ved Lærdom eller Fornemhed. Hans Sprog var den fynske Bondes, klart og forstaaeligt.

Naar han var hjemme, var han naturligvis stærkt optaget af sit Arbejde. Hans Børn omtaler ham som en god Fader, der tog sig godt af dem, og derpaa tyder ogsaa bevarede Breve, han skrev til dem fra sine Rejser. Men det kunde jo nok ske, at Fader havde saa travlt med sit Skrivende, at han gerne vilde være fri for deres Forstyrrelser. Kom de da med et Stykke Papir og bad ham tegne en Mand eller noget andet, saa kunde han i Hast lave en Tegning med et Par Streger. »Værsgod!« og saa maatte de gaa med det. Eller han kunde gaa hen til Skabet og tage noget Sukker og brække et Stykke af og give dem. »Tag saa det og gaa saa«, kunde han saa sige. De kunde derfor nok føle nogen Uvilje mod alt hans literære Arbejde og mene, at det tog ham for meget. Noget af det samme kunde vel ogsaa enkelte Gange komme frem i Forholdet mellem Mand og Hustru. Det var ellers godt, og de stod troligt hinanden bi. Men hun kunde naturligvis ikke helt følge ham i hans historiske Forskninger, selv om hun langt fra manglede Interesser og Kundskaber; hun havde f. Eks. Kongerækken paa rede Haand og var inde i de fleste europæiske Regenters Slægtskabsforhold.

Engang, hun var optaget af andet Arbejde, maatte han tage sig af Vuggen med den lille Niels. Den blev stillet ved Siden af hans Arbejdsbord, og saa maatte det vel kunne lade sig gøre at holde den i Gang, mens han skrev. Men Forsøget faldt nu ikke saa heldigt ud. Hans Tanker var mere ved Skrivendet end ved Vuggendet, og det endte med, at Vuggen kom i saa voldsomme Bevægelser, at lille Niels trillede af.

¹⁾ Sø kil de.

Selv om han som Regel gik i Seng ved 11-Tiden, kunde det ske, naar han var stærkt optaget af skriftligt Arbejde, at det gik ud over hans Nattesøvn. Engang udbrød Karen en Morgen: »Det er dog grusomt! Nu staar Solen højt paa Himlen, og Niels har ikke været i Seng endnu!«

Selskabelighed ud over de sædvanlige Familiesammenkomster var ham nærmest en Plage. Naar han blev bedt ud til Kaffe-gilde, var han ikke rigtig i Humør, og Karen havde undertiden

Th. Hansen fot.
N. R. Søkilde i 50 Aars Alderen.

G. Burcharth fot.
Karen R. Søkilde i 60 Aars Alderen.

vanskeligt ved at faa ham med. Det var jo Tidsspilde. Han brød sig ikke om at spille Kort. Ja, lige en Schervinsel kunde de faa ham med til, naar de manglede en Makker. Men han kunde godt sidde og falde i Tanker midt i Spillet og saa lægge helt forkert Kort ud. Naar de saa sagde noget til ham for det, kunde han sige: »Ja, hvad vilde I ogsaa have mig med for?« Nej, da var han bedre tilpas, naar han kunde komme til at sidde henne i en Krog og snakke med en af de ældre om gamle Dage.

Han var aldrig ledig. Om Dagen passede han Arbejdet i Gaard og Mark, om Aftenen havde han gerne noget at ordne i Haven, og kunde der saa blive lidt Tid til sidst, satte han sig til Skrivebordet. Her tilbragte han især megen Tid om Vinteren. Han havde sit Skrivetøj i en lille Æske inde bag Skatolklappen. Det bærer tydelige Mærker af flittig Brug.

SIDSTE AAR

Det ihærdige og mangesidige Arbejde kunde nok slide sin Mand op. Hans Kræfter udtømtes da ogsaa, før Alderdommen kom. De sidste 10—12 Aar, han levede, led han af tiltagende Nervesvækkelse. Det pinte den før saa virksomme Mand, at han i flere Aar næsten helt var afskaaret fra at arbejde. Hans gode Hustru, der overlevede ham i 7 Aar, plejede ham trofast i de sidste svære Aar.

Det var rart i disse svære Aar at vide, at gode Venner sendte ham deltagende Tanker og ogsaa gav Udtryk herfor. Saaledes skriver Jørgensen, Kistrup, i et Brev ^{10/7} 1898¹⁾:

»Tak for de faa Linier, Du sendte mig. De mindede mig kærligt om svundne Dage; men det smertede mig dybt at se, hvorledes Haanden havde rystet.

Jeg haaber nok, inden Udgangen af denne Uge at kunne faa Lejlighed til at tage en Tur omkring Søen.

De hjerteligste Hilsener fra Din hengivne
S. Jørgensen.«

I et Udkast til Andragende om Fornyelse af Statsunderstøtelsen¹⁾ udtaler han, at han i de sidste Aar paa Grund af Legemssvaghed, der efter Lægens Udsagn for største Delen skyldes Overanstrengelse med literært Arbejde, har været forhindret i at fortsætte sit Forfatterskab og kun har været i Stand til at ordne og fuldstændiggøre sine Optegnelser og Samlinger, som det er hans Agt at testamentere til Provinsarkivet i Odense.

Han døde d. 24. August 1905 og blev 1. September begravet ved Siden af Forældrenes Grave paa den gamle Kirkegaard ved Brahe-Trolleborg Kirke. Der var stor Deltagelse, og Sognepræsten, Pastor Jespersen, holdt Mindetalen.

I en Nekrolog²⁾ skriver K. (Lærer M. J. Krogh, Gerup?) om Rasmussen Søkilde:

»Hans sidste Aar var fulde af tunge Prøvelser. Han, der tilforn havde talt saa mangt et godt Ord saavel ved private som offentlige Lejligheder, var til Tider næsten berøvet Mælet. Med Taalmod bar han sit tunge Kors, og med Bønnesukket: »Bliv hos mig, Mester, Dagen holder«, sov han stille hen.«

¹⁾ Søkilde. ²⁾ Faaborg Avis ^{25/8} 1905, delvis gengivet i Fyens Stiftstid. ^{26/8} 1905.

Ved hans Side hviler nu hans Hustru, der døde d. 5. August 1912. Paa deres Gravsten staar foruden deres Navne, Fødselsdage og Dødsdage »Velsignet være Eders Minde«.

Arkivar G. L. Wad, Provinsarkivet i Odense, havde længe haft til Hensigt at søge at formaa S. Jørgensen, Kistrup, og vist ogsaa Rasmussen Søkilde til at testamentere Arkivet deres værdifulde Samlinger til Fyns Topografi og Historie. Jørgensen døde allerede i 1903¹⁾, før Wad naaede at fremføre sin Anmodning over for ham. Efter hans Død bad Wad Rasmussen Søkilde om at tale Arkivets Sag over for hans efterladte. Det lykkedes imidlertid ikke at redde Jørgensens Samlinger for Arkivet. Denne beklagelige Kendsgerning har vel bestyrket Rasmussen Søkilde i hans Hensigt at skænke Arkivet sine Samlinger. Han forberedte Afleveringen ved at ordne Papirerne i 3 Rækker. Han skrev en Registrant i 3 Hæfter, hvis hist og her stærkt rystende Skrift fortæller om, hvilket Besvær dette Arbejde har voldt ham. 1. Række omfatter Breve, 2. Række omfatter Uddrag af Arkiver og skrevne og trykte Arbejder til Sydfyns Historie, Manuskripter til egne Arbejder, deraf enkelte utrykte, o. lign., 3. Række omfatter Artikler og Afhandlinger i Blade og Tidsskrifter.

Han naaede imidlertid ikke selv at faa Samlingen afleveret. Men efter hans Død sendte hans Søn Niels efter Henvendelse fra Wad det meste af Samlingen til Arkivet, hvor det nu fylder 2 Hyldemeter. Der findes her — ligesom i Haandeksemplarerne af nogle af hans trykte Bøger²⁾ — mange ikke offentliggjorte Optegnelser. Desuden indeholder Papirerne en Mængde Stof til Belysning af Rasmussen Søkilde's Forfatterskab og Personlighed. Indlagt foran i en lille Bog³⁾ findes et lille Digt, skrevet med en andens Haand, men øjensynlig efter hans Diktat, det er udtrykkelig betegnet som værende »af N. Søkilde«. Det er som et første Udkast, der ikke har naaet at faa den sidste Gennemgang, der skulde give det endelig Form. Navnlig tredje Vers er ufærdigt, skønt der er rettet en Del i det. Men det

¹⁾ Allerede i 1880 havde Rasmussen Søkilde mistet sin anden nære Ven, Mads Hansen, som han havde hjulpet og støttet, ogsaa økonomisk. Om ham skrev han smukt i »Husvennen« 18. April 1880, »overvældet af de Følelser, søm Tabet af en gammel trofast Ven nødvendigvis maa fremkalde: »...holdt jeg af ham og følte mig saa lykkelig og saa løftet i hans Selskab«. ²⁾ Søkilde. ³⁾ 3. R. VIII.

udtrykker smukt den gamle Rasmussen Søkilde's Afskedstanker med Døden for Øje:

»Saa tidt, naar jeg var træt af Dagens Møje,
Da som en Engel kysset blidt min Kind.
I Sønnen hvilede mit trætte Øje,
Og Nattens Stilhed qvægede mit Sind.

Hvad var det, som der svæved for mit Øje
Saa tidt, naar jeg i Sønnen slumred ind?
Det var, som skued jeg ind i det Høje,
Det var, som Engle kyssede min Kind.

Det var en Luftning fra de lyse Lande,
Som strømmed i mit Hjertes Kildevæld,
Som krydsede de klare stille Tanker

— — —

O, kunde jeg, naar jeg er træt af Dage,
I Døden slumre sødt og blidt,
O, kunde jeg da rolig se tilbage,
Se, jeg har vandret rent og frit.

Da kom, o, Død, og luk mit trætte Øje,
Da Verden glad jeg mit Farvel da bød.
O, svæv da hisset mod det Evig høje,
Bær da til Lysets Egne glad min Sjæl.«

(Sluttes.)

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED † EVALD TANG KRISTENSEN

(Fortsat)

RØRUP SOGN

I Hekkebølle var en Mand ude at ryste Blommer ned, da Konen kom løbende ud til ham og raabte ganske forskrækket, at nu var Fjenden kommen, hvortil han svarede ganske rolig: Ja, da vil jeg have nogle af disse Blommer først, medens hun derimod i Fortvivlelsen spurgte, om hun ikke skulde kaste deres lille Barn i Brønden, at de desto lettere kunde flygte, hvorved da maa bemærkes, at dette ikke kan forstaaes om de Svenskes første Invasion, thi den skete midt om Vinteren, og da vankede der ingen Blommer, men formodentlig om et senere

Strejfpartis Ankomst. En Skrædder i Aalsbo ved Navn Kristoffer flygtede fra sit Hus ud i en lille Skov, mellem Aalsbo og Gildbro Mølle. Konen, som var frugtsommelig, maatte føde sit Barn i en Snedrive, og her opholdt de sig i 3 Døgn uden at faa andet at leve af end stegte Kaalstokke, som Manden om Natten hentede i Huset. I samme Aalsbo var den Tid en Tvillinggaard, der senere er delt, idet den ene Halvdel blev udflyttet mod Nyfæste til i Nærheden af Kilshøj; i denne saaledes senere udflyttede Halvdel af Aalsbogaarden boede i Svenskekrigen en Mand, som, idet han gik fra Kirken efter Hjemmet, blev anholdt af et Parti Svenske, som befalede ham at følge med sig. Han bad dem, at han først maatte gaa hjem for at tale med sin Kone og sine Børn, hvilket de ogsaa tillod, men stak ham desuagtet ihjel, da han kom i sin Gaardsport. I Dybmose bad de Svenske til sidst selv de Danske om at pløje og saa, at der dog kunde blive noget til Føde for dem, og der hedder det ligeledes, at de polske Hjelpetropper var meget værre end de svenske Fjender. I en Mose, Næverkjær kaldet, paa Erholms Grund, ligger en skovbevogset Høj, som kaldes Grevens Høj, fordi der i Svenskens Tid 3 Grever har opholdt sig, dem, nogle endogsaa kaldte de hellige 3 Grever, ogsaa skal der i Søndergaard's Skov (maaske fra den samme Tid) findes Tegn til en gammel Skandse. Andre paa staar derimod, at Grevens Høj har Navn efter Grev Kristoffer af Oldenborg og den saakaldte Grevens Fejde i det 16. Aarhundrede (Ringe) og kunde saaledes i dette Tilfælde Grev Christoffer og hans Feltherrer Greven Hoya og Greven af Tokkenburg gjøre det grevelige 3tal fuldt, og da de fægtede for den katolske Tro, kan Papisterne eller lutherske Spottere have givet dem Navnet de hellige 3 Grever (sml. de hellige 3 Konger).

BALSLEV SOGN

Til en i Balslev Sogn beliggende Fæstegaard, Hellegaard, hører en Mark, hvoraf en Del endnu i vore Dage bærer Benævnelsen Natstalden. Efter Sagnet skal de Svenske have benyttet Pladsen, der den Tid var bevogset med Underskov, til natligt Standkvarter for deres Heste, som her stod i adskillige lange og temmelig brede Fordybninger, afsondrede fra hinanden ved ikkun smaa Mellemrum. Sporene deraf er endnu synlige.

J. A. Kamp, Balslev, 1829.

I Selvejergaarden Gjeldbjærg i Balslev Sogn, paa det højeste Punkt i dette og dets Omegn, har hos Beboerne fra hin Krigsperiode indtil vore Dage vedligeholdt sig følgende Sagn: De svenske Dragoner, som havde indkvarteret sig selv, huserede slemt i Gaarden. De skal have gjort Værelserne til Hestestald, og Skuffen under det i Mellemstuen staaende massive Spisebord, hvis løstliggende Blad kunde aftages, til Krybbe for Hestene, der af samme tredobbelte Rum afvægslende fortærede Havren. Gaardens daværende Ejer havde af Frygt for de ubudne Gjæster søgt Skjul, indtil Mørket paafulgte, men skal da, underrettet om de fremmedes skjendige Forhold, have listet sig frem med sit ladte Gevær og sendte de svirende Gæster en Kugle gennem den skraa Aabning, som Mellemstuens halvtaabnede Dør frembød. Kuglen forfejlede sit Maal og foer igennem Panelet. Manden benyttede nu Nattens Mørke til at frelse sig ved Flugten. Andre fortæller dog, at den udskudte Geværkugle kom fra en af de bortdragende svenske Dragoner, som til Tak for den i Gaarden tiltvungne Beværtning afskød Kuglen mod Værten. Dette er det sandsynligste, da de Svenske vist ikke vilde have skaanet Gaarden ved deres Bortmarsch, hvis der var skudt paa dem. Gaardens nuværende Ejer, Jens Jørgen Sørensen, som i 1825 nedbrød det Vaaningshus, der var Skuepladsen for Begivenheden, opbevarer endnu paa sit Loft det massive gamle Egebord, hvorunder Skuffen med 3 Rum rigtig findes, og tillige det af Mellemstuen nedtagne gamle malede Panel, der endnu viser det Hul, som frembragtes ved Kuglen, hvilken han nævnte Aar lod eftersøge, og hans Broder Eske Sørensen bragte den virkelig frem for Lyset i 2 Stykker, da han med Huggejærnet gjorde Aabning i den Stolpe, der havde siddet lige for Panelets Hul.

1829.

J. A. Kamp, Balslev.

Anders Rasmussen, en Bonde i Balslev By, blev i den svenske Krig saa ruineret, at han af Armod maatte gaa fra Gaarden med to Døtre og en Søn. Det var vor Families Stamfader.

Haarslev, den 12. Marts 1829.

Balslev.

FØNS SOGN

Efter Sagn gjorde Fjenden Landgang ved Vedelsborg paa Flegen, en Eng, som hører under Tybrind i Ørslev Sogn,

Annexet hertil, og paa Aalehoved, en Odde i Føns Sogn. Snart udbredte de sig over begge Sogne og anlagde Forskandsninger, især i Fønsskovs Ellegaards Marker, hvor disse endnu sees; og en ottokantet Stjerneskindse eller Bastion er endnu i god Stand. I Præstegaarden holdt de Svenske saa ilde Hus, at de ikke levnedes Præsten og hans Familie det allermindste, og da han ikke havde mere at give, vilde de endog have hængt ham. Hans Kokkepige skal have frelst hans Liv med fem Mark, hun endnu havde i Behold. Indtil faa Aar før min Ansættelse her skal den Krog, hvorpaa Præsten skulde have været hængt, have været at se i Præstegaardens østre Længe.

C. Gleerup, Føns.

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

BODIL PEDERSDATTER OG GRAVSKÆNDERNE I SANDHOLTS-LYNDELSE

Gdr. Jens Christensens Enke, Hansine, f. Holmslund, Espe, f. i Ø. Hæsinge 1852, har fortalt mig følgende:

»Min Moder var født i Vester Hæsinge 1810. Hun kunde Visen om Spøgelset ved Sandholt fra sin Moder, og hun, altsaa min Bedstemoder, havde kendt Bodil Pedersdatter. Bodil Pedersdatter var fra Svanninge. Hun gik omkring og solgte Visen, og saa havde hun Forklædet, der var bleven svidt, da hun holdt det frem til ham, hun mødte, med i en Kurv og viste det frem, hvor hun kom.

Jeg har ogsaa hørt om, hvordan der var nogen og bar sig saa slemt ad med nogen døde i Sandholts-Lyndelse Kirke engang. De stjal af Ligtøjet og rejste en af de døde op. Og de tog Kisterne og lempede Stakit af i Sandholts-Lyndelse. En af dem tog noget Ligtøj og vøvlede det sammen og lagde det i en Pakke under hans Kones Hovedpude i Sengen. Om Morgen spurgte han hende, om hun havde sovet godt. Ja, det havde hun da. Saa trak han Pakken ud og viste hende, hvad det var. Hun blev jo lige saa hvid i sit Hoved og helt sær ved det.«

Kontrolassistent Martin Hansen, Espe, der var til Stede og hørte paa ovenstaaende, oplyste:

»Forklædet ligger i Sandholts-Lyndelse Kirke«.

H. C. Frydendahl.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).
Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle
Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sand-
sager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herre-
gaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under
»Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjerg Sogn. (Se Chr.
Hansens og Gunnar Knudsens Artikler, Febr. 1937).

Sagnet om Troldstenen i Brænde Aa. (Se Majhæftet S. 66 f).

Sangen om Amor og den gamle Digter. (Se Omslaget i April og
Juni 1937).

Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Bøger af August F. Schmidt.

Udgivet paa eget Forlag, Brabrand.

Skanderup Sogn I—II (1926—28).....	4,50
Fra Røj og Ravnholt. Om den folkelige Vækkelse i Kolding- egnen m. m. (1931)	2,00
Jeppe Aakjær (1933)	2,50
Bytyr og Byorne (1934)	2,50
Jenle og Jenlefesterne (1935)	3,00
Jakob Knudsen (1936)	2,00
Peter Adlers Breve til P. V. Jacobsen (1937)	3,00

Bøgerne kan købes gennem enhver Boghandel eller bestilles direkte.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

faas i Boghandelen til oprindelig Pris.

Hos Udgiveren faas Aarg. 1928—36 samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange faas for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 2.00,	med Skindryg Kr. 3.00
To Aargange samlet.....	— - 2.50,	— - 3.50
Tre Aargange samlet.....	— - 3.50,	— - 4.50
Fire Aargange samlet.....	— - 4.50,	— - 5.50

Enkelte Hæfter faas for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,50 i Shirting, Kr. 3,50 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,50 i Shirting, Kr. 4,50 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,50 i Shirting, Kr. 5,50 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

Beretning om

det 14. danske Hjemstavnsstævne

i Faaborg 27. Juli—3. August 1936

er udkommet og faas hos

Boghandlerne i Faaborg.

VIKINGESKIBET VED LADBY

kan beses hver Dag.

Adgang: Voksne 50 Øre, Børn 25 Øre.

Større Selskaber Rabat.

Kontor for Avertering i København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift for den fynske Øgruppe.
Udgivet og ledet af
H. C. Frydendahl.

Indhold: H. C. Frydendahl: Niels Rasmussen Søklide. — J. C. A. Carlsen-Sklødt:
Kerte Sogns Skolevæsen.

11. hæfte.

November 1937.

10. Årgang.

FRA FYENS STIFTS SPAREKASSE

har jeg atter i Aar modtaget 200 Kr. som Tilskud til Udgivelsen af Fynsk Hjemstavn. For dette bringer jeg herved min ærbødigste Tak.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udclip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter omkring ved 40 000 Stk., kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Prospektkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I den sidste Tid har jeg modtaget:

Fra cand. pharm. H. Brandt, Faaborg, 2 Notitser og en Mængde Udclip.

Fra Pastor emer. J. Chr. Clausen, Korint, 8 gamle Fotografier.

Fra Faaborg Avis Afskrift af en Artikel fra 1905.

Fra afd. Førstelærer og Organist Gundorph Jørgensens Børn (Grønderup) nogle af hans efterladte Optegnelser.

Fra Musiker R. P. Jørgensen, Lyø, 2 Fotografier.

Fra Gdr. Anders Nielsen Kildevæld, Lydingegaarde, Begravelses-salmer.

Fra Sognefoged Peder Krogh, Fagsted, »Københavnsposten« 1839, indbundet.

Fra Gdr. Knud Nielsen, Søfelde, 2 gamle Fotografier.

Fra Bolsmd. Chr. Emil Rasmussen, Lyø, en gammel Skrivelse og 3 gamle Fotografier.

Fra Sognefoged H. Pilegaard, Sallinge, flere Hundrede fotografiske Plader.

Fra cand. phil. J. Pilegaard, København, 41 gamle Fotografier.

For alt dette bringer jeg min bedste Tnk.

H. C. Frydendahl.

Mindestenen ved Søkilde.

H. C. F. fot.

NIELS RASMUSSEN SØKILDE

TROLLEBORGEKNENS HISTORIKER

1837 — 2. AUGUST — 1937

AF H. C. FRYDENDAHL

(Sluttet)

EFTERMÆLE OG HUNDREDAARSMINDE

I mange Aar havde Rasmussen Søkilde været kendt og vel anskrevet i vide Kredse. Han blev ofte omtalt, og hans Billede med de særprægede Træk blev adskillige Gange gengivet i Dagblade og Tidsskrifter. Biografier af ham optoges i M. Galschiøts »Landbrug og Landmænd i Danmark efter Stavnsbaandets Løsning« i 1888 og i »Dansk biografisk Lexikon« 1899.

Ogsaa efter hans Død blev han omtalt i en Række Blade og Tidsskrifter. Fra alle Sider anerkendtes hans fortjenstfulde Indsats paa adskillige Omraader. Dette gjaldt navnlig hans historiske Forfatterskab, der havde vundet megen Anerkendelse, ikke mindst i Betragtning af, at det var udført af en ustuderet Bonde.

Hans historiske Arbejder blev efterspurgt i Bogsamlinger og Antikvarboghandeler. Efterspørgselen var paa Trolleborg-

egnen stigende, alt som Sansen for Hjemstavnens Minder bredte sig.

Da Hundreårsdagen, d. 2. August 1937, nærmede sig, satte et stedligt Udvalg med Pastor emer. J. Chr. Clausen, Korint, som Formand sig det som Opgave at faa rejst et synligt Minde

H. C. F. fot.

Ved N. R. Søkildes Grav paa Hundre-
aarsdagen.

Forrest Pastor emer. J. Chr. Clausen,
Korint. Lige bag ham Førstelærer og Or-
ganist Gundorph Jørgensen, Wendts-
minde.

i Form af en Mindesten ved Gaarden Søkilde. Der blev rettet Henvendelse om Bidrag til Sogneraadene i de Sogne, hvis Historie han særlig havde behandlet i sine Bøger. Desuden indkom enkelte Bidrag fra privat Side.

Ved Nørresøs Bred fandt Udvalget en Sten, der egnede sig til Mindesten, og som Lensgrevinde Reventlow stillede til Raadighed. Man enedes om, at der paa Forsiden skulde staa: »Bonden og Historikeren Niels Rasmussen Søkilde 1837—1905. Rejst af Egnens Beboere 2. August 1937«, og paa Bagsiden Linierne fra Jeppe Aakjærs »Historiens Sang«: »Din egen Dag er kort, men Slægtens lang«. Arkitekt Aug. Colding, Nyborg, tegnede beredvilligt Indskriften, og Stenhugger Marius Jørgensen, Hellemosen, huggede den og forestod Stenens

Rejsning. Rasmussen Søkildes Søn, Sogneraadformand Niels Nielsen Søkilde, afgav Plads til den i Søkildes Have, og her anbragtes den saaledes, at Forsiden vender ud mod Vejen, der fører om gennem Fløninge, og Bagsiden med de manende Linier vender ind mod det Hus, N. Rasmussen Søkilde har rejst, og hvor han har øvet sin Manddomsgerning, det Hjem, der med sine mange rige Minder endnu staar som Slægtens kæreste Samlingssted.

Paa Hundredaarsdagen samledes nogle af Udvalgets Medlemmer ved Graven paa Brahe-Trolleborg gamle Kirkegaard. Her nedlagde Pastor Clausen en Krans af Roser og med dannebrogfarvede Baand, idet han udtalte: »I Erkendtlighed og med Tak for hele hans udmærkede Virke nedlægger jeg denne Krans paa hans Grav.«

Senere samledes halvandet Hundrede Mennesker, deriblandt næsten alle nulevende Medlemmer af Familien, ved Mindestenen, hvor Pastor Clausen talte og foretog Afsløringen. N. Nielsen Søkilde overtog paa Slægtens Vegne Stenen og udtalte Haabet om, at Slægten stadig vilde værne om den. Han indbød derpaa Forsamlingen til de festligt dækkede Kaffeborde i Haven. Man tilbragte et Par gode Timer i den hyggelige Have, der endnu er holdt i samme Stil, som da Rasmussen Søkilde anlagde og passede den. En Række Talere havde Ordet for at fremdrage Træk til hans Minde, og flere Sange blev sunget, deriblandt følgende, der var skrevet til Dagen:

Mel.: Snart er Natten svunden.

Søens Vover trille,
hvor hans Vugge staar,
Eng og Skov og Kilde
kranser Hjem og Gaard.
Hundred Aar tilbage
lyder her hans Skridt,
her hans Barndomsdage
rinder let og frit.

Far og Mor ham leder
ud i Mark og Stald,
varsomt ham bereder
til hans Manddomskald.
Dog, mens fast ham binder
Fædres Dont og Skik,
Aandens Verden finder
han ved eget Blik.

Skolegang — og siden
Kundskab er hans Lyst;
frem i Ungdomstiden
rig er Aandens Høst.
Svundne Dages stærke
Liv i Fryd og Gru
— Herrer, Bønder, Klerke —
fanger helt hans Hu.

Først og fremmest Bonde
i sit Ansigts Sved!
Men ved Aftenstunde
sætter han sig ned,
hviler trætte Hænder,
kaster Dagens Aag,
glad han Lampen tænder,
griber Pen og Bog.

Midnatshanen melder,
Dag er snart paa Vej —
han ej Timer tæller,
Pennens standser ej.
Fortids Skæbner tryller
frem han ved sit Ord,
Ark ved Ark opfylder
tæt hans Arbejdsbord.

Atter Sti han baner
gennem Fortids Krat,
Hjemstavns Sekler maner
han af Glemsels Nat.
Folkesagn — og Minder
fra Arkivers Støv —
lifligt han omvinder
Sprogets friske Løv.

Støt sin Plov han tvinger
 gennem Sagamuld,
 rigt i Furen klinger
 lødigt Mindeguld.

-- -- --

Navn og Daad vi lænker
 dybt i Stenen stærk, –
 stille Fanen sænker
 for hans danske Værk.

Gundorph Jørgensen.

Mel.: Vort Modersmaal er dejligt.

I Sydfyns skønne Egne, hvor Søen bølger blaa,
 hvor Laderne er bygget med Bindingsværk og Straa,
 hvor Traditionens Minder fra Stuen træder frem,
 en Slægtsgaard med sin Saga, det var vort Barndomshjem.

Niels Rasmussen her virked' saa støt med Plov og Le,
 og Haven blev et Mønsterbrug, som nok var værd at se,
 men Mindet, som han satte, det var med Pen og Bog.
 Saa mangt et Oldtidsminde fra Fortid frem han drog.

Derfor i Dag vi mindes den jævne Bondemand,
 der gennem Skrift og Tale højt hævdede sin Stand.
 Et Sekel end er rundet fra Barndoms første Aar,
 hvor han i Manddom virked', hans Bautasten nu staar.

Vi Søskende, vi takker for denne Mindefest,
 en Tak til Komiteen, en Tak til hver en Gæst,
 fordi en Stund de standsed' ved Mindets rige Væld
 og øste af dens Kilde i denne Sommerkvæld.

En Tak til Barndomshjemmet, en Tak til Far og Mor.
 Vi ønsker, Slægt maa følge i vore Fædres Spor.
 Vi frede vil om Mindet, som nu til Skue staar.
 Vi frede vil om Stenen ved Slægtens gamle Gaard.

Chr. Søkilde.

Mel.: Jeg ved, hvor der findes en Have saa skøn.

En Have der findes i Fleninge By.
 I Dag vi den gæster i Mindernes Ly
 og sætter en Bautasten trygt i dens Favn
 at hædre Niels Rasmussen Søkilde's Navn.

Der leged' som Dreng han i solfyldte Luft,
 drak Sundhed og Glæde af Blomsternes Duft.
 I Marken sit Dagværk han røgted med Flid,
 mens Tankerne drog til den henfarne Tid.

En Helligdom Haven om Aftenen blev,
 der leved' han Nuet — om Natten han skrev
 om Hjemmenes Slægter og Fædrenes Aand.
 De Bøge han planted' med nænsomme Haand.

Og Birkene hvide hans Yndlinge var,
 fra Højen man skimtede Søen saa klar.
 Stenhøjen han satte med Sæder og Trin,
 mens Primula nikked', og Floksen var fin.

Syrénhækken dufted' og »Ailer« i Flor
 forjætter: I Aar bliver Frugthøsten stor.
 Og Bærrene myldred fra Buskene frem,
 Niels Rasmussen Vinen da brygged af dem.

Med Karen ved Siden det gik som en Leg,
 og aandfulde Frænder til Hjemmet fandt Vej:
 Mads Hansen og Jørgensen, Barfod og Rom
 saa ofte i Træernes Skygge gik om.

Hans Barnebarn arved' til Haven hans Hang,
 hun hæger og planter og river hver Gang,
 mens Roserne blomstrer paa Børnernes Kind,
 i Oldefars Have — i Sommerens Vind.

Saa gaa da i Aften til Stenhøjen hen,
 hvor Danebrog vajer, da lyder igen
 i Bladenes Hvisken en Mindernes Sang
 om dem, der saa rigt her har levet engang,

Justa Søkilde.

Saa staar da nu Stenen ved Alfarvej. Mangen vejfarende vil
 i kommende Tider standse og lytte til dens tavse Tale om
 Niels Rasmussen Søkilde, der her levede og virkede paa
 en saadan Maade, at han blev en Pryd for sin Stand og sin Egn.

FORTEGNELSE OVER N. RASMUSSEN SØKILDES TRYKTE ARBEJDER

I Fortegnelsen er medtaget alle de trykte Arbejder, det er lykkedes
 at opspore. Helt udtømmende er Fortegnelsen dog næppe.

Artikler af overvejende reporterende Art er anført ved Slutningen
 af de paagældende Grupper.

Følgende Forkortelser er anvendt:

Aarb. f. d. Kulth. ∅: Aar bog for dansk Kulturhistorie. — B. T. ∅:
 Berlingske Tidende. — Cs. ∅: Ceres. — Dbg. ∅: Danebrog, Ugeblad for
 Hær og Flaade. — D. d. Jbr. ∅: Den danske Jordbruger. — D. Hsft. ∅:
 Dansk Husflidstidende. — D. Ldbt. ∅: Dansk Landbotidende. — Faab.
 Av. ∅: Faaborg Avis. — F. Alm. ∅: Folkets Almanak. — Fl.-P. ∅: Flyve-
 Posten. — Fy. Saml. ∅: Samlinger til Fyens Historie og Topographie. --

Fy. St. 3: Fyens Stiftstidende. — Gmbl. 3: Gaardmandsbladet. — Hd. 3: Hermod. — Hj. 3: Hjemmet. — Hsmb. 3: Husmandsbladet. — Hsv. 3: Husvennen med Tillæg. — H. Tskr. 3: Historisk Tidsskrift. — Lbskbl. 3: Landbrugsskolebladet. — Ldm-Bl. 3: Landmands-Blade. — Natt. 3: Nationaltidende med Tillæg. — N. Ldbt. 3: Nordslesvigsk Landbotidende. — Tskr. f. Ldøkn. 3: Tidsskrift for Landøkonomi. — Uskr. f. Ldm. 3: Ugeskrift for Landmænd. — V. Hbr. 3: Vort Havebrug. — V. Lbr. 3: Vort Landbrug.

Digte.

Ved Aarsskiftet. Faab. Av. 1867 2. Jan. — Den 5. Juni 1867. Ved den fynske Folkefest i Dyrehaven ved Holstenshus, Danmarks 18de Grundlovsdag den 5te Juni 1867. — Tungt Taagesløret laa om Land. Sange til de Reventlowske Skolers hundredaarige Jubilæum i Brahetrolleborg Kirke den 18. December 1883. I delvis ændret Skikkelse i Sange til Hundreedaarsfesten for Fællesskabets og Hoveriets Ophævelse, Tiendens Afløsning og Arvefæstets Indførelse ved Brahetrolleborg den 14de September 1888. — Ved Mindestøtten (Bøndernes Hilsen). Ved Hofjægermester, Lehns greve Christian Einer Reventlow og Grevinde Agnes Margrethe Moltkes Ankomst til Brahetrolleborg den 14. Septbr. 1889. — O Herre, sign nu dette Sted. Ved Brahetrolleborg Folkehøjskoles Indvielse den 4de November 1889. — [Desuden adskillige Sange til Familiefester.]

Landbrug.

Artiklerne: Almindejord, Baand, Balk, Basse, Bing, Bolgalt, Braader, Davre, Demling, Dræt, Dysse, Enestegaard, Gejl, Gulve, Gunge, Hjemfred, Laaning, Led, Levende Hegn, Lægtehegn, Markfred, Oldenfedning, Oldengjæld, Port, Pundtærsker, Rørvæg, Skjørøst i Landbrugsordbog for den praktiske Landmand, udg. af E. Møller-Holst, Kbh. 1877ff. —

Nogle Bemærkninger om Sandjorders og lette Jorders Behandling. Ldm-Bl. 1873 15. Aug., S. 389—95. — Et Par Ord om Faaregjødning. Uskr. f. Ldm. 1879 27. Feb., S. 715—6. — De mindre Jordbrugeres tidssvarende Uddannelse. Uskr. f. Ldm. 1880, S. 213—24. — Et Par Ord om Kartoffeldyrkning, især paa lette Jorder. Ldm.-Bl. 1881 26. Feb., S. 122—7. — Om Dyrkning af Sukkerøer. Fy. St. 1883 ²⁶/₂. — Forvalter eller Gaardmand. D. d. Jbr. 1884 27. Mrs., S. 210—1, 3. April S. 217. — Et Par Ord om Hvidkløver. D. d. Jbr. 1884 31. Juli, S. 356—7. N. Ldbt. 1884 1. Sep., S. 287—9. — Svinesenge. D. d. Jbr. 1884 11. Dec., S. 86—7. — Om Landmandens Uddannelse paa større og mindre Gaarde. Natt. 1885 ¹³/₂. — Lidt om Tyendeforholdene. V. Lbr. 1886 6. Mrs., S. 141—5, 13. Mrs., S. 163—8. — Om Ukrudtsplanterne og Midlerne til deres Bekæmpelse. Fy. St. 1887 ¹⁹/₁. — Den økonomiske Anvendelse af Tiden under den nuværende Situation. V. Lbr. 1887 7. Apr., S. 230—3, 16. Apr., S. 249—52. — Forsøgsstationen i Askov. Fy. St. 1887 ¹/₉. — [Om Mejeribrug]. Fy. St. 1884 ¹²/₁₁; 1888 ¹⁸/₁₁. — [Om Møder]. Fy. St. 1888 ¹⁶/₁₁; 1891 ¹⁹/₁, ²⁷/₄, ²⁸/₁₂; 1892 ²¹/₁₂. — [Om Udstillinger]. Fy. St. Aalborg. 1883 ³/₇. København. 1886 ⁷/₆; 1887 ¹/₉. Ærøskøbing. 1887 ²⁹/₁₁. — [Landbrugsbreve, især om Høsten]. Fy. St. 1884 ³⁰/₁₂; 1886 ¹⁷/₈; 1888 ²²/₈, ²⁹/₉; 1890 ¹⁴/₇, ¹⁵/₈, [?]/₉; 1891 ²⁹/₇, ³/₉; 1892 ¹⁰/₈, ²⁴/₉; 1893 ²⁴/₈, ²⁹/₈; 1894, ²/₄, ²⁸/₈.

Frugtavl.

Beskrivelse af de Frugtræsarter, der anbefales og fordeles af Udvalget for Frugttærdyrkningens Fremme i Præstø Amt. Præstø 1885. 4 S.

Regler for Frugtræsers Plantning og Pleje. Ved Udv. f. Frugttærdyrkningens Fremme i Præstø A. Præstø., Bl.

Besøg i nogle Frugthaver paa de danske Øer (i Efteraaret 1884). Kbh. 1885. 44 S.

Besøg i nogle Frugthaver i Danmark og Slesvig (i Efteraaret 1885). Kbh. 1886. 52 S.

Om Frugthavens Anlæg og Pleje. Kbh. 1886, 2. Udg. 1891. 62 S.

Vejledning i Anvendelse af Frugt til Brug i Husholdningen samt til Brygning af Most og Frugtvine. Kbh. 1887, 2. Udg. 1889, 3. Udg. 1894. 64 S.

Lidt om Pileplantning. Ldm.-Bl. 1873 11. Apr., S. 177—80. — Hvidtornshækken og dens Behandling. Ldm.-Bl. 1874. — Mere om Plantning af Baandpil. Ldm.-Bl. 1875 19. Mrs., S. 141—7. — Nogle Kryder- og Lægedomsurter. F. Alm. 1880 [?]. — Lidt om Humledyrkning og om Humlens senere Behandling. Hsv. 1880 11. Jan., S. 119—20. — Om Frugthaven og dens Betydning for mindre Jordbrugere. Ldm.-Bl. 1880 27. Mrs., S. 193—9; 3. Apr., S. 209—15. — Mere om Frugthaven og dens Betydning for mindre Jordbrugere. Ldm.-Bl. 1880 31. Juli, S. 481—4; 7. Aug., S. 497—503. — Om Pileplantning. Lbskbl. 1881 [?] — Et Par Ord om Frugtræer. Hsv. 1881 27. Nov., S. 78—80. — Tilvirkning af Frugtvin. Ldbt. 1882 15. Juli, S. 308—11. — Lidt mere om Træplantning. Ldbt. 1882 15. Aug., S. 337—43. — Nogle Mønster-Frugthaver og Planteskoler. Natt. 1882 ²⁰/₁₂. — Rør eller Halmvæg som Læ for mindre Haver. D. d. Jbr. 1884 10. Apr., S. 226—7. — Lidt om Sommerbehandling og Gjødning af Frugtræer. D. d. Jbr. 1884 21. Aug., S. 379—81. — Lidt om Dværgfrugtræer, især for mindre Haver. N. Ldbt. 1884 30. Sept., S. 321—4. — Om Valg af Frugtsorter. Natt. 1885 ²⁶/₅, ²/₆, ⁹/₆. — Lidt om Pileplantning. Fy. St. 1886 ⁵/₄. — Hr. N. Rasmussen Søkildes »Om Frugthavens Anlæg og Pleje« [I Anledn. af Handelsgartner Bredstedes Anmeldelse]. Natt. 1887 ¹/₁₁. — Vejledning til Anvendelse af Frugt. F. Alm. 1888. — En Frugthave paa tør Jord. Natt. 1888 ³/₁, ¹⁰/₁. V. Hvbr. 1888, S. 3, 12, 24. — Det danske Havebrug. Natt. 1889 ⁹/₄. V. Hbr. 1889, S. 117—8. — Om Udplantning af Kaal, Urter og Blomster. Hsmb. 1889, S. 179. — Hvad skal vi gjøre med den Frugt, som ikke kan sælges til god Pris? V. Ldbr. 1890, S. 36—9. — Lidt om hjemmeavlet Frø. Hsmb. 1890 1. Juli, S. 310—2. — Havebruget og Konservessagen. Uskr. f. Ldm. 1891 22. Maj, S. 289—92. — Ny Havebrugsskole ved Odense. Cs. 1892 21. Apr., S. 124—5. — [Om Udstillinger og Møder]. Fy. St. Haarlev. 1887 ²¹/₁₂. Haderslev. 1886 ²⁰/₁. Nakskov. 1892 ¹⁰/₁₀. Odense. 1886 ⁴/₁₂. Stenstrup. 1886 ³⁰/₁, ¹/₂. — [Om Vin- og Konservessagen]. Fy. St. 1888 ¹⁹/₁₁; 1889 ²⁶/₂, ⁹/₇; 1890 ¹⁷/₂, ²⁷/₃, ¹⁹/₆, ²⁷/₃, ²²/₁₀, ²⁵/₁₀, ³/₁₁, ¹⁷/₁₁; 1891 ²⁵/₆, ⁹/₉.

Husflid.

Huggehusarbejdet. Hsv. 1874 15. Nov. — Et Husflidsforedrag. D. Hsft. 1884 10. Okt. — Om Plan i Husflidsøvelserne. D. Hsft. 1886 Juni—Juli. — Alt paa rette Plads. D. Hsft. 1887 Marts. — Den økonomiske Anvendelse

af Tiden under den nuværende Situation. D. Hsft. 1887 Okt. og Nov — Et Par Ord om Vandrelærere for Husflid. D. Hsft. 1890 Okt. — Af et Husflidsforedrag ved Udstillingen i Haarby den 10. Maj 1891. D. Hsft. 1891 Juni. — Mit første Foredrag om Husflidssagen. D. Hsft. 1898 Jan. — [Om Dansk Husflidsselskabs Feriekursus paa Fyn]. D. Hsft. 1885 Aug. Fy. St. 1886 ¹⁸/₈, ²⁵/₈; 1887 ³⁰/₈; 1889 ²²/₁₀; 1890 ¹/₁₀. — [Om Husflidsudstillinger]. Aalborg. Uskr. f. Ldm. 1883 ²⁷/₉. Allerup-Torup. Fy. St. 1887 ²⁵/₇. Brahe-Trolleborg. Hsv. 1882 20. Aug. Fy. St. 1886 ¹⁹/₇. D. Hsft. 1886 Sep. Fy. St. 1887 ²/₈; 1891 ²⁹/₇. Odense. Fy. St. 1885 ¹⁸/₇. D. Hsft. 1885 Aug. S. Næraa. Fy. St. 1886 ⁵/₆.

Historie.

Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn. Kbh. 1870. 224 S. Holstenshus og Nakkebølle med tilliggende Sogne og Øer samt Udsigt over Egnens almindelige Historie fra Oldtiden til vore Dage. Odense 1875—8. 12 + 498 S.

Kaj Lykkes Fald med dets Forspil og Følger. Odense 1876. 8 + 88 S. Hillerslev og Østerhæsing Sogne med Arreskov og Gjelskov i ældre og nyere Tid (sammen med S. Jørgensen (Kistrup)). Odense 1881. 4 + 156 S.

De Reventlowske Skoler for hundrede Aar siden som de første filantropiske Folkeskoler, i Danmark med Seminarier og Opdragelsesanstalten Bernstorfsminde. Et Mindeskrift til Jubelaaret 1883. Kbh. 1883. 8 + 88 S.

Udskiftningen ved Brahetrolleborg for 100 Aar siden. Et Festskrift ved Afsløringen af Mindesmærket for Grev Johan Ludvig Reventlow den 14de September 1888. Odense 1888. 32 S.

Landboreformerne og den danske Bondestands Frigjørelse før og efter 1788. Kbh. 1888. 224 S.

Uddrag af Fyenbo Landstings ældste Skjøde- og Pantebøger. Odense 1890. 203 S.

Trolleborgegnen og dens Beboere igjennem 250 Aar (fra 1646 til vore Dage). Odense 1894. 4 + 172 S.

Bonden efter Stavnsbaandet. S. 126—49 i Vort Folk i det nittende Aarhundrede, udg. af Vilhelm Østergaard, 1. B.. Kbh. 1897. [Et Afsnit heraf, Vore gamle Landsbyer, er trykt S. 75—77 i Gennem femten Hundrede Aar. Kbh. 1912.]

Træk af Lændboforholdene i ældre Tider. Fortalt efter Aktstykker. D. Ldbt. 8. B. 1873, S. 312—47, 339—47, 9. B. 1874. S. 321—37, 513—27.

Træk af de kirkelige Forhold i Fyn i de to første Aarhundreder efter Reformationen (1536—1736). D. Ldbt. 8. B. 1873, S. 513—28, 560—6. — Lidt fra gamle Dage. Hsv. 1874 I. Træk af Hoveriet i dets Slutningsperiode ved vort Aarhundredes Begyndelse. 3. Maj S. 245—6. II. Om Rakkerfolket i Danmark. 19. Juli, S. 330—2. — Skyldsætningens Historie. Uskr. f. Ldm. 1875 7. Jan., S. 12—23. — Kaj Lykkes Fald, med nogle historiske Oplysninger fra hans Tid. Hd. 1876, S. 123—51. — Et Par oplysende Meddelelser om Kaj Lykke. H. Tskr. 5. R. 2. B. 1880, S. 235—8. — Lidt fra gamle Dage. Uddrag af Thingbøger og Skifteprotokoller. Nat. 1880 28. Juni ff. I Træk af Livet paa Landet i Fyen (1660—1740). Tilstanden hos Bønderne. II Skildringer af Tilstanden hos Præster

og Degne i Tiden fra 1690 - 1740. III Fra den fynske Bondestands Fortid (Tiden fra 1600—1700). Bolig og Bygning. Byen med de fælles Forhold og Institutioner. Samfundsforhold. IV Træk af Livet og Forholdene hos Bønderne i Fyn 1740—1800. — Bernstorff. Lbskbl. 1881 [?]. — Trange Tider for Folk og Fædreland. Dbg. 1881, S. 170 6, 185—92. — Syd Fynske Minder fra Krigen 1848, 49 og 50. Dbg. 1882. Begejstringen ved Krigens Udbrud 1848, S. 465—75. Folkesangen i 1848, S. 660—8, 685—6, 689—96. 1883. De svenske Tropper i Fyn i Sommeren 1848, S. 421—8. Stemningen efter Slaget ved Slesvig og under Fjendens Indfald i Jylland, S. 753—63. 1884. Spredte Træk fra Felttogene i 1848—49, S. 353 7, 369—74. — Om vore gamle Minder. Tre Foredrag. D. d. Jbr. 1883. I Minder fra Oldtiden, S. 113—5, 121—3. II Fra den kristelige Middelalder, S. 134—6. III Fra den nyere Tid, S. 166—9. [Delvis ogsaa i Gmbl. og Lbskbl]. — Den første filantropiske Folkeskole i Danmark. Hsv. 1883 2. Dec., S. 69—71. — For hundrede Aar siden. Hofrevolutionen 1784 og Statsministeren Grev Reventlow. Hsv. 1884 27. Apr., S. 233—5. — Lidt fra gamle Dage (efter Uddrag i fynske Arkiver). Træk af Landboforhold i Fyen, særligt i Tiden fra 1740—1790. Præster og Degne. Fy. St. 1884 $\frac{24}{9}$, $\frac{26}{9}$, $\frac{27}{9}$, $\frac{30}{9}$, $\frac{4}{10}$. — Landboreformerne for 100 Aar siden. I Det danske Agerbrug og de første Landboreformer for hundrede Aar siden. II Grev Reventlow og hans Andel i Landboreformerne. III Brødrene Reventlow og deres private Virksomhed. Natt. 1884. — Fra Bondefrihedens første Brydninger (væsentligt efter Aktstykker i Svendborg Amts- og Herregaards Arkiver i Fyen). Fy. Saml. 9. B. 1884, S. 317—49. — Lidt fra gamle Dage. Fy. St. 1885. Mestertyven fra Trolleborg, $\frac{10}{7}$, $\frac{14}{7}$, $\frac{15}{7}$. Den strenge Fader. $\frac{10}{8}$. — Oldtidsminderne i Salling Herred. Fy. St. 1885 $\frac{7}{12}$, $\frac{8}{12}$, $\frac{10}{12}$, $\frac{14}{12}$. — Lidt om Salling Herreds Retsdistrikter i Fortid og Nutid. Fy. St. 1886 $\frac{17}{6}$, $\frac{24}{6}$. — Et Skolejubilæum [Grønderup]. Fy. St. 1886 $\frac{29}{10}$. — De gamle Bøndergaarde. Fy. St. 1887 $\frac{15}{6}$. — De gamle Kort i vore Herregaardsarkiver. Tskr. f. Ldøkn. 5. R. 6. B. 1887, S. 486—8. — Statsministeren Andreas Peter Greve af Bernstorff. Hj. 1888, S. 49—57. — Sneen. Fy. St. 1888 $\frac{20}{3}$. — [Om Landboreformerne]. Fy. St. 1888. — For hundrede Aar siden. Fy. St. 1888 $\frac{11}{7}$ ff. I Justitsraad Jens Lange til Rødkilde. II Postbefordring og Rejsemaade. III Dr. theol. Birch. IV Frederik Bagger til Julskov. — Vore Forfædres Boliger for 100 Aar siden. V Ldbr. 1888, S. 435—8. — Gamle Egnebørg. Historisk Meddelelse. Fy. St. 1889 $\frac{20}{2}$. — Lidt fra gamle Dage. Hsv. 1889. I Kirkelige Forhold for 300 Aar siden. 28. Apr., S. 234—5; 5. Maj, S. 242—3. II Kirkelige Forhold for 200 Aar siden. 4. Aug., S. 345—6; 11. Aug., S. 354—5. — Slibeværkssmeddene. Hsv. 1889 7. Juli, S. 314—5. — Fyenske Juleskikke før og nu. Fy. St. 1889 $\frac{28}{12}$. — Land- og Havebrug hos Bønderne i ældre og nyere Tider. Hsv. 1890 $\frac{6}{4}$, $\frac{20}{4}$. — Fra Karl Gustavs Indfald i Fyen (1658—60). Fy. Saml. 10. B. 1890, S. 1—39. — Uddrag af Fyenbo Landstings ældste Skjøde- og Pantebøger. Fy. Saml. 10. B. 1890, S. 261—358. — Om Hegn og Fred paa Marken for Aarhundreder siden. Fy. St. 1891. — Skyldsætning, Hartkorn og Skatter. V. Ldbr. 1891 $\frac{31}{10}$, S. 663—8; $\frac{7}{11}$, S. 675—8. — Lidt om Smit-søter i Danmark. Fy. St. 1892 $\frac{31}{3}$, $\frac{1}{4}$. — Maledede Glasruder, som Minder fra den danske Bondestands Fortid. Fy. St. 1892 $\frac{28}{4}$. — Landbruget i

Danmark for 50–60 Aar siden. V. Lbr. 1892, S. 567–71, 584–90, 612–5, 682–5, 695–701, 717–20, jfr. 747–8. — Meget strenge og meget milde Vintre i Danmark. Hsv. 1892 2. Apr. — Fra Kjøbenhavn til Kina for 160 Aar siden. Efter en trykt Beretning. Fy. St. 1893 $4\frac{1}{5}$, $5\frac{1}{5}$. — Trolleborg-egnen og dens Beboere igjennem 250 Aar (fra 1646 til vore Dage). Fy. St. 1893 $24\frac{1}{10}$ ff., 1894 $6\frac{1}{1}$ ff. — Frederik Trolles Skoler. (Den 4de Decbr. 1693 — den 4de Decbr. 1893.) Et Tilbageblik. Fy. St. 1893 $5\frac{1}{12}$. — Lidt fra Skaane. Hsv. 1894 1. Apr., 7. Apr. — Assessor Rothe og Retstilstanden i Fyen for 40 Aar siden. Fy. St. 1894 $21\frac{1}{6}$. — Fra »de gode gamle Dage«. Om Klædedragten paa Fyn. Fy. St. 1894 $28\frac{1}{8}$. [Eft. B. T. Af N. R. S.?] — Julemærker. Fy. St. 1894 $24\frac{1}{12}$. — De jordegne Bønder i gamle Dage. Aarb. f. d. Kulth. 1894, S. 162–208. — Nogle Blade af Overtroens Historie. Hsv. 1899 8., 15., 22., 29. Okt., 5. Nov.

Biografier og Nekrologer.

Mindeblomster fra Mads Hansens sidste Dage. Hsv. 1880 18. Apr., S. 230–1. — [Landbruger Konrad Frederik Oest, Bernstorffsminde] Natt. 1882 $18\frac{1}{3}$. — En fortjenstfuld Virksomhed [A. Christiansen, V. Tirsted]. Natt. [?] 1882 [?] $17\frac{1}{7}$. — Anders Christiansen fra Vester Thirsted. Hsv. 1882 $19\frac{1}{11}$, S. 57–9. — [Gartner J. C. Eltzholtz, Brahetrolleborg]. Fy. St. 1883 $2\frac{1}{5}$. — Andreas Beiter. Fl.-P. 1883 $28\frac{1}{6}$. — Nekrolog [Lærer Jørg. Mortensen, V. Aaby]. Fy. St. 1886 $23\frac{1}{7}$. — Gamle Cold [Chr. Magdalous C.]. D. Hsflt. 1890 12. Dec., S. 89–90. — H. C. N. Kistrup. Hsv. 1892 13. Mrs. — N. J. Termansen. Hsv. 1892 11. Dec., S. 81–2. — Afdøde Lehns-grevinde Benedikte Kristiane Reventlow. Fy. St. 1893 $25\frac{1}{1}$.

Bog anmeldelser.

Vers og Prosa af Andreas Beiter. Fy. St. 1883 $28\frac{1}{12}$. — H. Sørensen: Det røde fynske Malvekvangs Udvikling i de sidste 40–50 Aar. Uskr. f. Ldm. 1887, S. 166. — H. Mortensen: Om Ukrudtsplanter og deres Udryddelse i det danske Landbrug. Uskr. f. Ldm. 1887, S. 178. — Brahetrolleborg Skovdistrikt 1786–1886, ved Elers Koch. Fy. St. 1893 $27\frac{1}{5}$.

Rejse skildringer.

Fra det nordligste Vendsyssel. Natt. eller Fy. St. o. 1884. 2 Nr. — Rejseminder fra Als og Sundeved. Fy. St. 1885 $30\frac{1}{9}$, $2\frac{1}{10}$. — Fra Kiel til Kolding. Fy. St. 1886 $22\frac{1}{7}$, $23\frac{1}{7}$, $24\frac{1}{7}$, $26\frac{1}{7}$. — Den fire og fem og tyvende Juli for 25 Aar siden [Turen til Flensborg (Nationalmindesmærkets Afsløring) og Danevirke]. Fy. St. 1887 $29\frac{1}{7}$. — Et Besøg i Landbrugsmusæet i Berlin. V. Lbr. 1888 21. Jan., S. 48–53. — Rejseminder fra Nord-Tyskland. Fy. St. 1889 $21\frac{1}{8}$, $22\frac{1}{8}$, $23\frac{1}{8}$. — Fra Frederikshavn til Skagen [Aabningen af Jernvejen]. Fy. St. 1890 $24\frac{1}{7}$.

Forskelligt.

Fy. St., hvor ikke andet er anført.

[Om Brahetrolleborg Folkehøjskole]. 1889 $2\frac{1}{3}$, $28\frac{1}{5}$, $31\frac{1}{7}$, $5\frac{1}{11}$; 1890 $20\frac{1}{10}$, $30\frac{1}{10}$; 1891 $19\frac{1}{10}$; 1893 $18\frac{1}{10}$; 1894 $10\frac{1}{10}$. — [Om Folketingsvalg i Faaborgkredsen]. 1884 $26\frac{1}{6}$, 1890 $22\frac{1}{1}$. — [Om politiske Møder]. Faa-

borg 1885 ²⁸/₇. Horne 1890 ¹⁰/₁. Korint 1890 ⁹/₁. Lammehaven 1887 ²⁶/₇. Pejrup 1886 ⁸/₆, 1887 ²⁰/₆, 1889, ¹³/₆. V. Aaby 1890 ⁹/₁. — [Om Stavnsbaandsfester]. 1888 Brahe-Trolleborg ¹¹/₉, ¹⁷/₉. København ¹⁶/₁₁, ¹⁹/₁₁. Lammehaven ⁴/₇. Pejrup ¹⁹/₆. — Embedsarkiverne. 1883 ¹⁰/₂. — Jubelfest ved Brahetrolleborg. 1883 ¹⁰/₁₂. — Hundredaarsfesten den 18de December i Brahetrolleborg Kirke. 1883 ²⁰/₁₂. — Juleuddelingen ved Brahetrolleborg. 1883 ²⁰/₁₂. — Mads Hansens Mindesmærke. 1884 ²⁸/₁. — Mindesmærket for Statsministeren Grev Chr. Reventlow. 1884 ²⁵/₁₀. — Basaren [i Haagerup] 1885 ²⁴/₆. — Afsløringen af Mindesmærket for Digteren Mads Hansen. 1885 ²⁵/₇. — Fynske Sogneraadvalg [Brahe-Trolleborg]. 1885 ⁷/₁₂. — Mindesmærkerne for Brødrene Reventlow. 1886. — Vildsvinene i de fynske Skove. 1886 ³⁰/₁₂. — Fra Amerika. Hsv. 1889 20. Jan., S. 125—6. — Kirkegaards-Indvielse [Brahe-Trolleborg] 1889 ¹⁴/₉. — Fest ved Brahetrolleborg. 1889 ¹⁷/₉. — Hs. Maj. Kongens Fødselsdag [Korint]. 1890 ¹⁰/₄. — Jordfæstelse paa Brahetrolleborg Kirkegaard [»Tydske Mine«]. 1890 ²⁰/₁₀. — Familiefest i Østerhæsinge Præstegaard. 1890 ³⁰/₁₀. — Hædersgave [Provst Wøldike, Haagerup]. 1892 ²⁹/₁₂. — Mindesmærke [Lærer J. Mortensen, V. Aaby]. 1893 ¹³/₅. — [M. J. Kroghs 25 Aars Jubilæum som Lærer i Gerup] 1893 ²⁰/₅. — Basaren i Søndags i Haagerup Præstegaards Have. 1893 ¹⁴/₆. — [Digteren Mads Hansens Enkes Jordefærd]. 1893 ⁹/₁₀. — Vesterhæsinge-Mordet. 1894 ¹⁸/₆. — [C. Fr. Jørgensens 25 Aars Jubilæum som Lærer ved Ludvigsmind Skole]. 1884 ⁵/₁₁. — Jerusalem i Juletiden. 1894 ²⁴/₁₂.

FORTEGNELSE OVER LITERATUR OM N. RASMUSSEN SØKILDE

Slægt omtalt i D. E. Rugaard: Fremragende danske Bønder før og nu. Kbh. 1871, S. 251 ff. — N. C. Rom: Den danske Husflid. Kbh. 1871, S. 234. — N. C. Rom i Husvennen 1884 14. Decbr., S. 81—4. — Illustreret Tidende 1888 25. Marts. — M. Galschiøt: Landbrug og Landmænd i Danmark efter Stavnsbaandets Løsning. Kbh. 1888, S. 249—50. — Husmandsvennen 1. Aarg. Nr. 38 1889 12. Sep. — H. H. i Søndags-Posten 1891 19. Juli. — Nestved Tidende 1891 ¹/₈. — Vendsyssel Tidende 1891 ³/₈. — Folkebl. for Svendborg Amt 1891 ⁹/₈. — Jakob Jørgensen i Søndagsbladet 1893 4. Juni. — Dansk Husflidstidende 1894 Maj. S. 33—4. — Fyens Stiftstidende 1894 ⁹/₅. — H. Hertel og G. L. Wad i Dansk biografisk Lexikon, udg. af C. F. Bricka 13. Bd. 1899, S. 522—3. — K. i Faaborg Avis 1905 ²⁵/₈. — Fyens Stiftstidende 1905 ²⁵/₈. — Fyns Tidende 1905 ²⁵/₈. — Illustreret Familie Journal, 2. Tillæg, 1905 10. Sept. — Verdensspejlet 1905 10. Sept. — Hver 8. Dag 1905 17. Sept. — N. C. Rom i Dansk Husflidstidende 1905 Sept. — Historisk Tidsskrift, 7. Række, 6. Bind 1905—06, S. 130—1. — P. Engelstoft i Dansk biografisk Haandleksikon, 3. Bd. 1926, S. 182. — Arkivar [Kr. Møller] i Fyns Tidende 1930 ⁹/₂. — Kr. Møller: Landboliv. Kbh. 1931. S. 229. — Kr. Møller: En Skolens Søn i Den reventlowske Skole i 150 Aar. Nyborg 1933. S. 151—8. Desuden sst. S. 110 f., 113. — H. C. Frydendahl i Fyns Tidende 1937 ³⁰/₇. — [H. C. Frydendahl] i Fyns Tidende 1937 ³/₈. — K. D[amsgaard] i Svendborg Avis 1937 ³/₈.

For elskværdig Imødekommenhed m. H. t. Benyttelsen af Rasmussen Søkilde's efterladte Papirer takkes Familien paa Søkilde og Personalet paa Landsarkivet i Odense.

H. C. F.

KERTE SOGNS SKOLEVÆSEN

AF J. C. A. CARLSEN-SKIØDT

DEGNE, SKOLEHOLDERE OG LÆRERE

DA Biskop Jacob Madsen visiterede i Kerte den 11. Oktober 1589, var der ved Kirken ansat en Sogne- og Sædedegn ved Navn Laurits, der som Løn modtog 4 Ort 3 Skp. Byg og 1 Td. Havre, hvoraf han igen skulde give $\frac{1}{2}$ Ort Byg til Latinskolen i Assens. Degnetjenesten ved Kirkerne, og den dermed forbundne Undervisning af Børnene, blev i Almindelighed i de Tider, naar Sognet ikke laa over 2 Mil fra Købstaden, besørget af en Skolediscipel fra Latinskolens øverste Klasse. Først ved Skoleordningen af 1740 blev det paalagt, at der i alle Sogne skulde ansættes en Sogne- og Sædedegn, ligesom der ogsaa skulde opføres et Skolehus. Skønt Kerte ikke ligger to Mil fra Assens, har Sognet paa et tidligt Tidspunkt faaet en fastboende Degn.

Om Laurits Degns nærmeste Eftermænd vides intet, men i Baag Herreds Matrikel af 1688 staar anført en Hans Nielsen, Degn i Kerte, og Degneboligens Jordtilliggende var dengang 1 Skæppe Hartkorn, hvilket svarer til ca. et Par Tønder Land.

Der var indtil 1740 ingen Skolebygning i Kerte Sogn, og Børnenes Undervisning foregik vistnok, som i de fleste andre Sogne, enten i Kirken eller i Vaabehuset og var, i Forhold til Nutidens fortræffelige Undervisning, meget ringe.

Da Biskop Ramus visiterede i Kerte Kirke 19. September 1734, skriver han i Visitatsbogen, at der i Sognet ikke var nogen Skole (Skolebygning), og han føjer til, at »Ungdommen fandtes meget slet oplyst«.

Ved Bispevisitats den 23. April 1744 skriver Biskoppen, at nu var Skolevæsenet i god Stand, d. v. s. at der var et Skolehus, eller maaske kun en Skolestue, hvori Undervisningen foregik; og denne Forandring synes allerede at have baaret Frugt, idet Ungdommen fik det Skudsmaal at være »veloplyst«. Derimod maatte Degnen, Hans Jørgen Been, klage over, at hans »Skoleløn ikke blev ham villig betalt«.

1. HANS JØRGEN BEEN var den første Skoleholder og Degn i Kerte efter Skoleordningen af 1740. Han var født 1682 og blev begravet paa Kerte Kirkegaard 30. Januar 1745; men

hvornaar han var blevet ansat, vides ikke. Sandsynligheden taler for, at han har været Degn i Kerte i en længere Aarrække forud for 1740.

2. CHRISTOFFER ASCANIUS fik Collats til Kerte 9. Februar 1745 og var kaldet til Embedet af Grev Wedell paa Wedellsborg. Han havde forud været Degn ved Balslev og Ejby Kirker, hvortil han var blevet kaldet 8. Okt. 1744. C. Ascanius blev begravet paa Kerte Kirkegaard 27. Juni 1772. Kirkebogen oplyser, at »27. Juni 1772 holdt Hr. Wind (Præsten i Sandager) Ligprædiken over den gode, gamle Ascanius, som har været Degn her ved Menigheden udi 30 Aar, og for hans christelige Levnedes Forholds Skyld var udi hans Liigs Begravelse 4 Præster [til Stede], nemlig Hr. Plesner, Hr. Laant, Hr. Wind og Hr. Hvalsøe fra Barløse«. Hvorfor Præsten fra Sandager og ikke Sognets Præst holdt Ligtalen, oplyser Kirkebogen ikke.

3. SIMON PETRUS AARHUS var Student og fik Collats til Kerte 14. Juli 1772. Han blev kaldet af Professor ved Odense Gymnasium Niels von Hauen, som da ejede Kirken. 1797 tog Simon Petrus Aarhus sin Afsked paa Grund »af Alderdom og Skrøbelighed«. Ved Biskop Blochs Visitats 15. Juni 1786 var han (Biskoppen) »med Kirken, Menigheden og Ungdommen vel fornøjet«, og Degnen Aarhus fik det Skudsmaal, at »han catechiserer vel«. Men tre Aar senere, ved Visitats 28. Maj 1789, var Degnens Forhold blevet ringere. Biskoppen skriver: »Degn og Skoleholder Aarhus catechiserede kun maadeligen. Der klages over Degnens Skolehold«. Hvad denne Klage gik ud paa, nævnes ikke i Visitatsbogen.

4. JESS JESSEN LUNDBECK var forud Skoleholder i Assens. Han kaldedes til Sogndegn og Skoleholder i Kerte af Grev Frederik Ludvig Wedell, og Biskoppen gav ham Collats 7. Januar 1797. Til Formanden skulde han svare i aarlig Pension 50 Rdl., og til Formandens eventuelle Enke fastsattes Pensionen til 10 Mark aarlig. Endvidere skulde han til Nyborg Latinskole aarlig udrede 2 Rigsdaler. I Aaret 1800 blev han forflyttet til Sanderum Degnekald. I 1792 er der 118 Børn i Skolen, og i 1798 er der 111 Skolebørn. »Præsten Stæhr catechiserede ret vel, — Degnen Lundbeck ikke ilde«, skriver Biskoppen.

5. JENS JØRGENSEN LAUENBERG fik 2. Okt. 1800 Collats til Kerte Degnekald. Han havde forud været Skoleholder paa Baagø. Pensionsforpligtelsen til Simon Petrus Aarhus og

hans eventuelle Enke overførtes nu til J. J. Lauenberg. Han tog sin Afsked 1830 og flyttede til Gudbjærg Præstegaard, hvor han døde 19. Novbr. 1837. Ved Visitats 19. Maj 1801 var Biskoppen »meget vel fornøjet med Ungdommen, Degnen Lauenberg catechiserer ikke ilde, og Præsten prædikede ret vel«.

6. JACOB PEDERSEN SCHJØTT fik Collats af Biskop Fr. Plum 6. Maj 1830. Han havde forud været Hjælpelærer hos Degnen Lauenberg. Ved Visitats 26. og 27. September 1842 skriver Biskop Faber: »Kirkesanger Schjøtt vedbliver med Held at virke for Kirkesangen. En talrig Menighed var forsamlet«.

J. J. Hansen fot.
J. P. Schjøtt og Hustru.

J. Folkmann fot.
C. B. Bramming.

Lærer Schjøtt blev Dannebrogsmænd, og dette var vistnok for hans Sangs Skyld. Der fortælles endnu i Sognet, at hans Stemme var saa kraftig, at naar han ved Begravelser sang paa Kerte Kirkegaard, kunde Sangen i stille Vejr høres i Ørsbjærg, hvortil der er ca. 2 Kilometer!!

7. CHRISTEN BRØNDUM BRAMMING var forud Lærer ved Brunsvig Biskole i Brylle Sogn og kaldedes til Kerte 30. September 1867. Han tog sin Afsked 1906 og flyttede til Odense, hvor han døde.

8. HANS JØRGEN PETER LARSEN VIGILD blev kaldet til Andenlærer ved Kerte Skole 1899, og ved Formandens Afgang udnævntes han til Førstelærer og Kirkesanger fra 1. Januar 1907.

Erik Lørfeldt fot. 1934.
Kerte Hovedskole.

W. Kjølbj by fot.
H. J. P. Vigild.

ANDENLÆRERE

1. AXEL GEORG MÜLLER, født 1809 og gift med Jordemoderen i Barløse, antoges som opsigelig Andenlærer ved Kerte Skole 1849, men fra 15. December 1857 blev han kaldet til fast Andenlærer af Skoledirektionen for Baag og Vends Herreder. Han var ved Skolen indtil 1870.

2. PEDER NIELSEN RAND, født 1845, blev kaldet til Kerte 25. Maj 1870 og forflyttedes til Esrum som Enelærer 1881.

3. ANDERS MADSEN HAUGE, født 1858, var Andenlærer i Kerte fra 1882 til 1887, da han kaldedes til Enelærer i Kaslund, Barløse Sogn. 1903 forflyttedes han til Voldtofte Degneskole, hvorfra han tog Afsked 1924.

4. H. P. M. HANSEN, født 1863, var ved Kerte Skole fra 1888 til 1895 og derefter Enelærer ved Mullerød Skole og Organist ved Dreslette Kirke indtil 1932.

5. JØRGEN J. PEDERSEN BØRNE, født 1874, var Andenlærer ved Kerte Skole fra 1895 til 1899, da han blev kaldet til Enelærer ved Skolen i Frøbjærg og Kirkesanger ved Orte Kirke, død 1936.

6. HANS JØRGEN PETER LARSEN VIGILD, født 1876, var Andenlærer i Kerte fra 1899 til 1907. Udnævnt til Førstelærer og Kirkesanger i Kerte fra 1. Januar 1907.

7. VALDEMAR REETZ var Andenlærer i Kerte fra 1907 til 1911, derefter Enelærer i Martofte, Hinsholm.

8. P. PEDERSEN fra 1911 til 1914, nu Lærer i Bredbjærg Skole, Vigerslev Sogn.

9. C. C. CHRISTENSEN fra 1914 til 1918, nu Lærer i Slagelse.

10. MAGNUS JENSEN fra 1918 til 1925, nu Lærer i Tølløse, Sjælland.

11. JØRGEN GRAUSLUND fra 1925 til 1927, nu i Nyby, Lærborg Sogn, Jylland.

12. S. JENSEN fra 1927 til 1930, derefter ved Skrillinge Skole, Kavslunde Sogn, nu i Bjerre ved Horsens.

13. O. SØLTOFT JEPPESEN kaldet som Andenlærer og Organist 1930, blev 1937 Førstelærer i Frøbjærg, Orte Sogn.

14. CHR. NIELSEN fra $\frac{1}{10}$ 1937.

Erik Lerfeldt fot. 1934.

Kerte Forskole.

FORSKOLELÆRERINDER

Kerte Forskole oprettedes 1902. I de første Aar skete Undervisningen i Sogneraadlokalet, og Lærerinden boede i Byen. Forskolebygningen opførtes 1905.

1. ANNA RIGMOR ANDERSEN var Forskolelærerinde fra 1902 til 1905, nu gift med Førstelærer P. Vigild, Kerte.

2. KIRSTINE GRAND fra 1905 til 1907; blev gift med Lærer Christiansen, Højby, nu død.

3. ANNA BRUNSE fra 1907 til 1916; blev gift med Tømrer P. Pedersen, Middelfart.

4. FRANCISKA HANSEN fra 1916 til 1918, da hun forflyttedes til Brænderup.

5. KIRSTINE JENSEN fra 1918 til 1921; blev gift med Barber Olsen, Holbæk.

6. CAMILLA GODTFREDSSEN fra 1921, død.

7. GUNHILD KLÆSØE fra $\frac{1}{3}$ 1937.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).
Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Stednavnet Sjoldt ell. Skjold i Gudbjærg Sogn. (Se Chr. Hansens og Gunnar Knudsens Artikler, Febr. 1937).

Sagnet om Troldestenen i Brænde Aa. (Se Majhæftet 1937, S. 66 f).
Sangen om Amor og den gamle Digter. (Se Omslaget i April og Juni 1937).

For modtagne Oplysninger takkes

Overpostbud P. Jensen, København.

Førstelærer L. P. Pedersen, Torøhuse.

Cand. phil. J. Pilegaard, København.

Yderligere Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Bøger af August F. Schmidt.

Udgivet paa eget Forlag, Brabrand.

Skanderup Sogn I—II (1926—28).....	4,50
Fra Røj og Ravnholt. Om den folkelige Vækkelse i Koldingegnen m. m. (1931)	2,00
Jeppe Aakjær (1933)	2,50
Bytyr og Byorne (1934)	2,50
Jenle og Jenlefesterne (1935)	3,00
Jakob Knudsen (1936)	2,00
Peter Adlers Breve til P. V. Jacobsen (1937)	3,00

Bøgerne kan købes gennem enhver Boghandel eller bestilles direkte.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1936

faas i Boghandelen til oprindelig Pris.

Hos Udgiveren faas Aarg. 1928—36 samlet for 27 Kr.

Enkelte Aargange faas for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 2.00,	med Skindryg Kr. 3.00
To Aargange samlet.....	— - 2.50,	— - 3.50
Tre Aargange samlet.....	— - 3.50,	— - 4.50
Fire Aargange samlet.....	— - 4.50,	— - 5.50

Enkelte Hæfter faas for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes
Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane Odense-Kjerteminde-Martofte Jernbane

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon » Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavns«. Pris Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,50 i Shirting, Kr. 3,50 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,50 i Shirting, Kr. 4,50 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,50 i Shirting, Kr. 5,50 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

Beretning om

det 14. danske Hjemstavnstævne

i Faaborg 27. Juli—3. August 1936

er udkommet og faas hos

Boghandlerne i Faaborg.

VIKINGESKIBET VED LADBY

kan beses hver Dag.

Adgang: Voksne 50 Øre, Børn 25 Øre.

Større Selskaber Rabat.

Kontor for Avertering i København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift for den fynske Ørgruppe.
Udgivet og ledet af
H. C. Frydendahl.

Indhold: K. L. Kristensen: Johannes Larsen. — August f. Schmidt: Slaget ved Bro 1357. —
Evald Tang Kristensen: Af Vedel Simonsens Optegnelser fra Svenskekrigen. — D. Wörden
Pedersen: To gamle Originaler i Rastrup. — Kristen Beck: Sagnet om Spøgetet paa Sandholt. —
Gamle Sandsager.

12. hæfte.

December 1937.

10. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

»Fynsk Jul«.

(Udg. og redigeret af Viggo Madsen. Fyns Bogh.s Forlag, Odense.)

Julen er »Børnenes Fest«, ogsaa i den Forstand, at den kalder det barnlige — det naturlige, umiddelbare, ogsaa Minderne om Barndomshjem og Hjemstavn — frem i alle Sind. Og Julehefternes Indhold er altid mere eller mindre præget af dette. — Men eftersom Fynboerne er »Danmarks Børn«, vil det forannævnte være særlig stærkt fremtrædende hos dem, naar Julen kommer, og deres Julehefte »Fynsk Jul« er da ogsaa i særlig Grad præget deraf. Dette gælder ikke mindst det smukke og indholdsrige Hefte for i Aar. Her er baade Alvor og Gammen for enhver, der elsker den hyggelige og glade fynske Jul, fynsk Folkesind og Folkesprog og den fynske Hjemstavn.

Kr. Tårup.

Salomon J. Frifelt og T. Tobiassen Kragelund:

Vi svinger vor Høle.

Kr. 4,50. (I Kommission hos Gyldendal).

De to Lokalhistorikere og Kulturhistorikere Salomon J. Frifelt og T. Tobiassen Kragelund har skrevet en ny Bog med Emne fra Vestjylland, »Vi svinger vor Høle«. Ligesom der i Høsten er Oldtidslevn, saadan er der ogsaa i Høslætten Rester fra ældgamle Tider og Minder om, hvorledes det vestjydske Folk gennem Samlivet med sin Hjemstavn blev et Høslætfolk i Modsætning til Høstfolket i Øst-Danmark.

Den ene skildrer Livet ude i de store Marskenge paa Ribeegnen, der forhen var som en lille Verden for sig.

Og den anden fortæller om Høslætten i de mange Vandløbs-Enge, der trækkes ind gennem det jydske Land, og om Tipperne og Værnet langt Vester ud. Skildringen ledsages af en Række Illustrationer.

TILSENDT LITERATUR

Valdemar Bendixen: Den gamle Violin.

Salomon J. Frifelt og T. Tobiassen Kragelund: Vi svinger vor Høle.

K. L. Kristensen: Muld og Minde.

L. P. Lauritsen: Botaniske Kauserier XXIII, Vrietorn. Særtryk af Flora og Fauna.

L. P. Lauritsen: Botaniske Kauserier XXIV, Lidt om nogle sjældne Planter paa Ærø. Særtryk af Flora og Fauna.

Hakon Müller: Det gloende Genfærd ved Sandholt. Fyens Stiftstid. 1937^{7/11, 8/11}.

Hakon Müller: Den synske Rektordatter. Fyens Stiftstid. 1937^{29/10}.

Laurits Nielsen: Sagnrige Steder paa Fyn. Det gloende Genfærd ved Sandholt. Fyns Soc.-Dem. 1937^{30/5}.

Ib Paulsen: Garm, Ødrenge.

August F. Schmidt: Studier i Vider og Vedtægter I.

Beretning om Fyens Stifts patriotiske Selskabs Virksomhed 1936—37.

Budkavlen. 1936, Nr. 3—4; 1937, Nr. 1—3. Faaborg Avis. 1937, Aug.—Novbr.

Flora og Fauna. 1936, 5. Hæfte; 1937, 1.—5. Hæfte. Fodermarken. 1936, Decb.;

1937, Jan.—Decb. Folkminnen og Folktankar. 1936, Hæfte 4; 1937 Hæfte 1—3.

Fynboen. 1936, Decb.; 1937 Jan.—Decb. Fynsk Jul. 1937. Hjemstavnsliv. 1936,

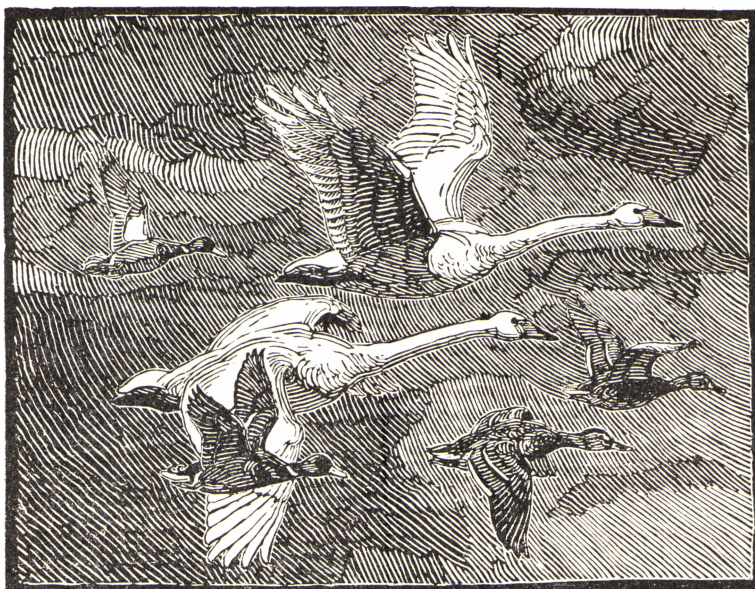
Nr. 4; 1937, Nr. 1. Langelænderen. 1936, Nr. 8, 1937, Nr. 9—16. Medlemsliste

for Fynsk Hjemstavnforening for København og Omegn. Schweizerisches

Archiv für Volkskunde. 35. Bd. Heft 4; 36. Bd. Heft 1—2. Sprog og Kultur. 5. Bd.,

Hæfte 4; 6. Bd., Hæfte 1—2. Turisten. 1936, Decb.; 1937 Jan.—Novb. Ungdom-

mens Julebog. 1937. Ærøboen. 1936, Nr. 9; 1937, Nr. 1—8. Østjydske Hjemstavn. 1937.

JOHANNES LARSEN

1867 — 27. DECEMBER — 1937.

AF K. L. KRISTENSEN

SOM FRISE TRÆSNIT AF JOHANNES LARSEN

Aabent Hav og smule Vige,
Sø og Fjord og Bælt og Bugt
bølger, blaaner, glitrer, graaner
i hint Lys, som Luften laaner
det, som hører til hans Rige,
og som stiger mer end smukt,
stiger som et Syn kan stige.

Strandes blide Bue bøjet,
hvor de favnes, Hav og Land,
under Himlen . . . Fuglevrimlen,
Flugt og Svæven, Rum og Svimlen
fanget synsk af Kunstnerøjet,
set af Drømmer, malt af Mand,
Flugten fanget, Formen føjet —

Livet er, hvor Lyset strømmer,
er hvor Mørke møder Lys,
er i Skæret over Kæret,
Landets Atmosfære, Vejret
over Vand, hvor Fugle svømmer,
fanges ind i Glød og Gys,
billedfæstnes, før det rømmer.

Landet under Brus af Vinger,
set i Søgnet som et Syn,
aabnet, øjnet midt i Døgnet
og til Helgens Højder højnet,
har han givet, saa det klinger,
farvetoner — Søn af Fyn
i sit Værk dens Sind han bringer.

Kunstners Kald det er at gribe
Livets Glimt i Lysets Flom,
som de skinner, hvor den rinder,
saa det flygtigste han binder —
Fugleflugt og Solskinsstriben
fatter Form og Farve om,
fanger Vaaren i en Vibe.

Synets Skibe, Længslens Fugle
gennem Kunstens Linse set,
farne, fløjne, fjernt at øjne
fra det nære og det søgne,
som et Vaarens Togt mod Thule,
gav han os. Og engang sket
Und'ret intet mer kan skjule.

Fange Vaaren i en Vibe,
Somren selv i Svaneflugt,
naar fra Fjorden imod Norden
Trækket over Foraarsjorden
gaar — hin Kunstens Linse slibe,
som fra lidet Bosteds Bugt
fanger Længslens Storhavsskibe.

Land og Liv i Form og Farve
set som Syn og skabt paa ny —
Fugletrækket, Vingestrækket
bruste om det. Hverdagsdækket
brast. Lig Sommerfugl af Larve
steg det skønnere mod Sky
Kunstens Evighed at arve.

SLAGET VED BRO 1357

AF AUGUST F. SCHMIDT

I 1357 rejste Holstenerne i Fællesskab med den jyske Adel en ny Kamp mod Kong Valdemar Atterdag. Han slog imidlertid kort efter Mortensdag nævnte År de oprørske Holstener og Jyder i et Slag ved Slottet Brobjærg.

Dette Slot mente man igennem lange Tider havde ligget ved Gamborg nær en Vig af Lille-Bælt Sydøst for Middelfart. Hjemmelen for denne Antagelse — som endnu kan ses nævnt i nye Fremstillinger af vort Folks Historie — var den gamle Historiker Arild Huitfeldt. Det er imidlertid ved Undersøgelser af Problemet, især af C. E. F. Reinhardt i Historisk Tidsskrift 4. Række III. Bind (1872—73), godtgjort, at det ikke var ved Slottet Gamborg, Valdemar Atterdag slog sine Modstandere.

Skuepladsen for den omspurgte Kamp må søges ved Landsbyen Bro i Brænderup Sogn, Vends Herred. På en Skrænt ved Ejendommen Karlshøj tæt Nord for en Krumning af Storå påvises den formentlige Valplads. Det er Reinhardt's Fortjeneste at have givet Slaget i Nordvestfyn 1357 den rette Stedfæstelse.

I Kong Valdemar d. II Sejrs Jordebog af 1231 findes Bro tilligemed »Scøjby« og »Oræ« opført under Skovby Herred, og paa det af Langebek udkastede Kort over de

danske Øer ved År 1300 er Skellet mellem Skovby og Vends Herreder trukket således, at Bro falder indenfor Grænsen af førstnævnte Herred, idet det ender ved den inderste Vig af en Fjord, der fra Kattegat skærer sig dybt ind i Landet indtil op imod Brænderup. Den Vig af Kattegat, som har fyldt den nordøstlige Indsænkning i Sognet, har dannet Skellet mellem dette og Ore Sogn i Skovby Herred, eller med andre Ord mellem Vends og Skovby Herreder, således at Landsbyen Bro i hin Tid har ligget indenfor det sidstnævnte Herred. Når det forholder sig således, bliver det højst rimeligt, at Valdemar Atterdag allerede kort efter, at han ved Forliget på Nebbegård havde fået Besiddelsen af den østlige Halvdel af Fyn, fra Kyststrækningen ved Landsbyen Bro, som Grænsfæstning mod Grevernes Territorium har anlagt, om ikke just en Borg, så i alt Fald et Blokhús eller en Skanse, der naturligt nok har fået Navnet Broborg eller Brobjerg. At det har været dette Fæstningsværk — og ikke Slottet ved Gamborg, hvis Voldsted endnu ses — Kong Valdemars Fjender 1357 belejrede, og han selv undsatte, og at det har været her, det såkaldte »Slag ved Gamborg« leveredes, synes hævet over hver Tvivl. I 4. Udgave af Traps Danmark har man da også akcepteret Reinhardts Henlæggelse af Kampen 1357 til Brænderup Sogn.

Det er altså et forholdsvis vigtigt Sted med Tilknytning til Valdemar Atterdags Historie, vi finder ved Bro i Brænderup, og det er dette, denne lille Artikel skulde gøre opmærksom på.

Emnet har tidligere været behandlet af August F. Schmidt i Artiklen »Slaget ved Bro«, Fyns Venstreblad 10/9 1933, og af Carmen Sylva Bjargum i Artiklen »Brobjerg«, Fynboen Novbr. 1934.

H. C. F

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED † EVALD TANG KRISTENSEN

(Sluttet)

HUSBY SOGN

Ivernæs. Ved Stranden er et Sted, som endnu kaldes Skandsen. Her stormede de Svenske 2 Gange forgjæves, men da de var i den største Fare for, at Isen skulde synke under

dem, maatte de beslutte sig til den 3die Storm og istemmede da Salmen: »Vor Gud er med os i denne Stund«, og nu greb en panisk Skræk de Danske, saa at de flygtede af Marken (Pastor Müller), dog maa det have gaaet blodigt til ved denne Lejlighed, ti ved Vedelsborg skal have staaet en stor Støtte med Inskription paa om en Affære, som her skal have fundet Sted i Svenskekrigen (Skolelærer Cronberg i Gjelsted). I en af Vedelsborg Marker, Lundemose Mark kaldet, er et Sted, som endnu kaldes Svenskens Krog, fordi de Svenske der gik i Land (Organist Hassel) eller en kort Tid opslog deres Lejr, hvor den svenske Konge var til Stede (Pastor Müller). Andre, f. Ex. den nogle og 90-aarige Blegpasser paa Vedelsborg siger derimod, at det har Navn af en tilbagebleven Svensker, som der havde sin Jordlod og Bopæl (Ringe). Paa Gaarden selv led de heller ingen Overlast, da de her ligesom paa Tybrind havde vidst at forskaffe sig en svensk Selvvarer eller Sauvegarde (Ringe), og fra Ivernæs drog de Svenske strags derpaa langs Landevejen mod Assens forbi Orelund (Pastor Müller). Derimod mødte der Ejeren selv, Rigsraad og Admiral Hans Lindenow, da han d. 20de April 1659 med sine Jægere og Hunde vilde fra Laaland gaa over til Falster, en svensk armeret Baad, som, da han vilde undfly, gav ham en Salve, hvorved 2 Jægere og en Hund faldt, og nu lagde han sig langs ned i Baaden, holdt Hatten i Vejret og raabte: Parol, Kvarter! Naade, Naade! Man fandt hos ham mange hemmelige Breve, samt Landets Mønsterroller, siden maa han dog være bleven udvegslet, ti han døde samme Aar i Kjøbenhavn.

KERTE SOGN

I Graderup fortælles af Jørgen Hansen efter sin Fader, Hans Nielsen, at i Brenderup blev en svensk Soldat bosteddende i et Hus, hvor der endnu boer en Mand, som kaldes Peder Svensk. Ved Madam Gram i Fjellerup fortælles, at i Lars Jydes Gaard i Gamby skal have været bosat en Svensker, og skal der i denne Gaard længe været Rigdom fra Svenskerne. Min Svigerfader fortæller efter en gammel Kone, Kirsten Jørgensdatter, hvis Mand hed Kristian Knudsen i Favrskov, og denne Mand var en Afkom eller beslægtet med Favrskov Møller i den svenske Tid, og denne Møller, som Fortællingen egentlig er om, tog til, da de Svenske kom

til Møllen for at plyndre, at slaa sig til dem og lovede at give dem Anvisning, hvor der var noget at hente, ti her var kun lidet, som de saa, og for at blænde dem, hjalp han dem i sin egen Bolig med at plyndre. Formodentlig har der kun været lidet at tage af, og derpaa førte han dem til Brænde Mølle, hvor der var en Del, og hvor Møllerkonen under Plyndringen og de Svenskes Ophold her opholdt sig i Knekrevet (?), og nu efter Udplyndring i Møllen begav de sig paa Vejen til Haare. Dog førend de kom til Byen, lagde de sig ved et Gjærde og sov; og da Mølleren nu mærkede, at de sov, tog han en Fjerding Smør og en Side Flæsk fra dem, hvormed han nu gik tilbage til Møllen, hvor det ikke saa let faldt dem ind, at han havde hjemme.

Den omtalte Kristian Knudsen var Farbroder til min Svigerfader.

*

Min Svigerfader har ved Pløjning i Favrskov Bjærg fundet Knive, Gaffler og andet Husgeraad, som er bleven gjemt der af Omegnens Beboere af Frygt for de Svenske. Han har og hørt, at de gik i Land paa eller ved Føns Skov. Er dette saa, saa maaske det kan have været Fodfolket, som jo gik ud fra Stenderup. og han fortæller, at da de Svenske saaes komme langt borte, saa det ud, som en Skov kunde komme fremrykkende.

BARLØSE SOGN

Jeg kan ikke erindre, om jeg omtalte Vognmanden Mads Frandsen som mig beslægtet, hvilket han var, omendskjøndt jeg ikke ønsker det almindelig bekjendt, men hans egen Datter, min Farmoders Moder har fortalt min Fader om denne Mands Tapperhed i Slaget ved Hjulby og siden efter adskillige Tildragelser, som vidner om hans Mod og store Legemsstyrke. Min Moders Familie boede i Barløse, hvis Præst har i Kirkebogen beskrevet de Gyseligheder, som Fjenden og de ej meget bedre Allierede har udøvet her i Sognet. Min Mormoders Fader var den Tid i Svøb, og hans Moder var saa forsultet, at hun ikke kunde føde sit Barn med Die, men maatte opgrave Kaalstokke af Sneen, hvis Marv hun tyggede, og med denne Saft opholdt hun dets Liv, men Drengen blev saa gul som Rav, og ingen troede, at han kunde leve. Med bedre Pleje siden efter

kom han sig igjen, blev Fader til Kommerceraad Steen Jørgensen, hvis Søn blev General-Løjtnant og med Tapperhed forsvarede Fæstningen Neise mod de Franske, som 1804 først efter 4 Maaneders Forløb af Hunger maatte overgive sig. Hans Søster blev Moder til St. St. Blicher. I den Gaard i Barløse, hvor min Mormoder er født, boede hendes Stamfader, den Tid Foged paa Billeskov, som Herren havde tilkjøbt Sauvegarde for en Guldkjæde saa lang, at naar en Karl til Hest kastede den paa Nakken, kunde Hesten træde i den med Forbenene. Paa denne Gaard opholdt Fogden sig, men da han hørte, at hans Datter, en Pige af stor Skjønhed, var tvungen til at tage Sæde blandt de fjendtlige Officerer ved Bordet, besluttede han at udfri hende fra dette Selskab, om det endog skulde koste ham Livet. Fra sit Fristed begiver han sig hjem til sin Gaard, hvor han finder Datteren omringet af disse Krigere, der alle, paa Majoren nær, spøgede og fjasede temmetig anstødelig med hende. I Tillid til den Alvorlighed, Majoren viste, bad han ham, om det ikke maatte tillades ham at faa sin Datter op paa Gaarden, imod at han forblev i hendes Sted. Dette tilstedede han ham, og hun kom lykkelig til Gaarden Billeskov. Hen imod Aften foregav Fogeden, at der paakom ham en nødvendig Forretning, og strags fulgte to Soldater med ham uden for Tofteporten, og da han lod, som han vilde for sig selv, vendte Vagten sig noget til Side, dette Moment brugte han med saadan Hurtighed, at han lykkelig naaede den derved værende Skov og undgik de hvinende Kugler, der susede forbi hans Øren. Denne Familie boede længe før den Tid i den Gaard, og indtil denne Dag har Søn efter Fader boet der under Navnene Klavs Pedersen og Peder Klavsén.

Min Faders Farfader havde meget at skaffe med en saaret Underofficer, han havde i Indkvartering. Han kunde aldrig gjøre ham noget tilpas, ja, han blev engang saa bister, at han greb en ved sin Seng paa en Stol liggende Pistol, vilde have dræbt min Stamfader, men Kuglen foer forbi hans Hoved og ind i en ved Siden værende Stue og havde nær truffen en Kone, som sad ved sin Rok, men da Trommen hvirvlede til Afmarsch, bad Værten ham at forblive nogle Dage endnu, saa haabede han, at han nok skulde blive kureret, men dertil havde Slyngele ingen Ører, han kjendte sin flinke Vært alt for vel til at stole paa hans Kurmethode, som vist snart vilde have blevet

iværksat til en lykkelig Henfart til den anden Verden, ti denne Mand skal have været en udmærket kjæk Karl, der aldrig lod sig byde Handske to Gange, men modtog uden Omstændigheder den første Udfordring.

Paa Samsø er en Gaard, hvor man endnu skal se Kuglerne i et Panel, som de for Løjer skød forbi Hovedet paa en Skrædder, som paa et Bord sad og syede.

Paa Helnæs er der et Sted, som kaldes Boen. Her findes ligeledes Kugler i Panelet, som ogsaa af samme Fjende blev indskudt.

Her i Byen staar en gl. fladlaaget Kiste, der da var i den første Gaard i Vedby, som vender imod Landevejen. I denne Kiste havde Beboerne 12 Brød. Fjenden sprængte Laaget og borttog de 11 Brød, og kun et blev tilbage for Familien, en ulige Deling.

I Blochs geistlige Historie findes denne Tids sørgelige Dage, f. Eks. i Ørsted, Dreslette og nok et andet Sted, hvor Præsten maatte oplukke en stor Egekiste, og da der ej fandtes noget, slog disse Barbarer Laaget i paa hans Pudrede (?), saa den arme Mand efter 3 Dages gyselige Smærter opgav Aanden.

I den Kirkebog, som brændte med Præstegaarden i allito var fra 1648, men den indeholdt ikke et Ord om denne Krig.

1829.

Grønvald, Broby.

ØRSTED SOGN

De ældste Folk i Sognet fortæller det, som deres Fædre har sagt og er opbevaret fra Mand til Mand, at imedens de svenske huserede i Fyen, flygtede Ørsted Sogns Koner, Piger og Børn til Skovene, hvor de skjulte sig i Huler, listede sig om Natten hjem for at tilberede Levnedsmidler. Naar de Svenske trak ind i Byerne, indjog de Beboerne Skræk ved at sigte med Geværer efter dem, især dem, som laa paa Tagene og tækkede. Som et Forvarsel paa disse Ulykker ansaa de et Naturfænomen, som indtraf Aar 1654, da et gyseligt Vejr med Storm, Hagel og Torden rasede især over Ørsted By og dens Omegn, nedkastede i Byen og paa dens Marker de saakaldte Himmel- eller Luftsten, af hvilke efter al Undersøgelse dog ingen findes opbevaret i Sognet.

Hviid, Ørsted.

DRESLETTE SOGN

I en Gradual som 1646 er kjøbt til Dreslette Kirke og der endnu har sin Plads, findes følgende:

S. 118 i Marginen. 1658 d. 30te Januar kom Fjenderne her i Landet.

S. 118 og 119. Anno 1658 d. 31te Januar som vaar dend 4de Søndag efter hellig tre Kongers Dag, da kom de svenske Fjender her ind i Dreslette Kiercke, og tuende Ryttere kom herind ridende og holdte midt paa Kiercke Gulued, der Præsten vaar gangen paa Predickestolen, og Folcket vaar faldet paa Knæ, og Prædicken skulde begyndis, og samme tuende forⁿ Ryttere vaar uden tuill Polacker. Deris Heste, som de sad paa, lode deris Urenlighed paa Gulued, og de begierede, at Præsten skulde gaa ned af Predickestolen, hvilket han ogsaa gjorde, og da fulde hannem Rytterne til Alteret og begiærede hundrede Rixdaller af hannem. Og saa plyndrede saa Folket ud altsammen.

Anm. Besynderligt, at der ikke i Kirkebogen findes et Ord antegnet af Præsten herom. Han beretter blot, at han den Søndag begravede tvende Lig.

Seidelin, Dreslette.

S. 119. Anno 1660 dend 20de Junius haffde vi Freds Bededag efter den store Uro, som her haver været paa tredie Aar.

Anm. Heller ikke her har Præsten gjort nogen Bemærkning i sin Kirkebog.

SØNDERBY SOGN

Paa Særslev Kirketaarn viste den gamle Aabye mig Tegn til en Kanonkugle, som han vilde vide var didskudt af de Svenske, da de kom til Byen og mente, at Indbyggerne havde skjult sig og deres bedste Sager i Kirken.

Desuden har jeg i en Kirkebog, om jeg mindes ret, var det Sønderbys, for en Del Aar siden læst ret interessante Efterretninger om, hvorledes de Svenske som Fjender, og siden næsten ikke mindre de polske Hjælpetropper, havde huseret der, medens de var her i Landet.

Boesen.

EFTERSLÆT. BELLINGE SOGN

Forresten fortælles der ogsaa, at en Kone, der efter Foregivende var saa rig, at hun ejede 7 Ildsteder, i denne Rædselsperiode af Frygt for de Svenskes Efterstræbelse, maatte søge sin

FYNSK HJEMSTAVN

MAANEDSSKRIFT FOR DEN FYNSKE ØGRUPPE
UDGIVET OG LEDET AF
H. C. FRYDENDAHL

10. AARGANG
1937

INDHOLDSFORTEGNELSE

DIGTE

Gynt, Olaf:	Fyns Gaver	1
Kristensen, K. L.:	Johannes Larsen	177
Nielsen, Chr.:	Stæ:ren po mi Gawl	40

NATURFORHOLD

Andersen, Olaf:	Brændholts Bjærg	81
-----------------	----------------------------	----

FOLKEMAAL

Hansen, Chr.:	Hvad betyder Navnene Sjoldt og Tved? . . .	26
Knudsen, Gunnar:	Om Betydningen af Navnene Sjoldt og Tved	27
Madsen, Herman:	Om Udtalen af Ordet Skjold	96

SÆD OG SKIK I HJEM OG BYLAV

Christoffersen, Hanne:	Bære Malkekander	31
Frydendahl, H. C.:	Høstskikke i Aastrup for et halvt Hundrede Aar siden	144
Kristiansen, M.:	Tre Tavlelege fra Børneskolen	29
Lund, Frode:	Smørkærning og Ostelavning omkring 1870.	17
Steffensen, Chr.:	Køre rask ved Bryllup og Barsedaab (Tekst paa Folkemaal findes S. 40).	78

VISER, REMSER OG MUNDHOV

Bendixen, Valdemar:	»Skrædderens barselgilde« paa Langeland . .	80
Ellekjær, P.:	Barnet eller Barnen	14
Frederiksen, Svend:	Skræderens Barselgilde paa Nordøstfyn . . .	112
Frydendahl, H. C.:	I anden Mands Ærter at plukke Pærer . . .	112
»	»Skræderens Barselgilde« i Ordsprogsli- taturen	64
»	»Skræderens Barselgilde« paa Syd- og Østfyn	96
»	Skære med Sav	190
»	Verset om »lange Maren«	48
Fuglesang, L. P.:	Uglens Klagesang paa Ringeegnen	111
Grüner-Nielsen, H.:	Om Uglens Klagesang	111
Hansen, Martine Agathe:	At trække Handsker	143
»	»Skræderens Barselgilde« paa Nordfyn . . .	95
»	Uglens Klagesang	32
Jørgensen, Louise:	To ABC-Remser	16
Lund, H. C.:	Barnen ved Skrædderens Barsel	15
Pedersen, L. P.:	At trække Handsker paa Vestfyn	191
Rasmussen, Jacob:	Majvise	48

SAGN OG TRO

Andersen, Olaf:	Brudedrik	144
Beck, Kristen:	Sagnet om spøgeriet paa Sandholt	187
Carlsen-Skiødt, J. C. A.:	Fruens Høl	191
Christoffersen, Hanne:	Find og Manden, der pløjede paa hans Høj	47
Frederiksen, Svend:	Pigen og det gloende Spøgelse	96
Frydendahl, H. C.:	Bodil Pedersdatter og Gravskænderne i Sandholts-Lyndelse	160
»	Tyvene tog Skræderen med	144
Hansen, Martine Agathe:	Genfærdet ved Overmølle	191
Haugaard, A.:	Troldstenen i Brænde Aa	143
Jensen, A.:	Troldstenen i Brænde Aa	112
Jensen, Jens:	Det gloende Spøgelse ved Sandholt	30
Kristensen, Evald Tang:	Af Vedel Simonsens Optegnelser fra Svenske- krigen 10, 57, 90, 104, 157, 179	

IV

Larsen, F. Vilhelm:	Bodil og Spøgelset ved Sandholt.....	192
Madsen, Anna:	Fire Stude finder Pladsen til Vejby Kirke.	112
»	Kniv i Klemme for at standse Blod.....	192
Pedersen, L. P.:	Lygtemænd og andre Lys i Sønderby.....	15
Pilegaard, Jens:	Om Bodil Pedersdatter.....	189
»	Om Gravrøerne i Sandholts-Lyndelse.....	190

HISTORIE, FUND OG MINDER FRA GAMLE DAGE

Andersen, Otto:	En fynsk Trolddomssag fra det 17. Aar-	
	hundrede.....	3
Bendixen, Valdemar:	To snakkebrødre.....	32
Carlsen-Skiødt, J. C. A.:	Fortidsfund og Stednavne i Kerte Sogn....	33
»	Kerte Kirke.....	65
»	Kerte Sogns Skolevæsen.....	172
»	Om nogle Gaarde i Kerte Sogn.....	49
»	Præster i Kerte Sogn.....	97
Frydendahl, H. C.:	Fire fynske Hjemstavnsforskere.....	19
»	Niels Rasmussen Søkilde..... 113, 129, 145,	161
Fussing, Hans H.:	Et lille træk fra Rasmus Rasks sidste leveaar	41
Larsen, L.:	Tre gamle Karle i Munke.....	86
Nielsen, Søren:	Nogle hundreedaarige Minder fra Vester-	
	Skerninge.....	42
Pedersen, V. Vürden:	To gamle Originaler i Aastrup.....	185
Schmidt, August F.:	Slaget ved Bro 1357.....	178

HJEMSTAVNSRØGT

Andersen, Olaf:	Vestfyns Hjemstavnsforening 1936—37.....	127
-----------------	--	-----

BILLEDFORTEGNELSE

Andersen, Olaf:	Brændholts Bjærg set fra Syd.....	81
»	Brændholts Bjærg ved Vintertide.....	85
Burcharth, G.:	Karen R. Søkilde.....	154
Folkmann, J.:	C. B. Bramming.....	174
Frydendahl, H. C.:	Mindestenen ved Søkilde.....	161
»	Ved N. R. Søkilde's Grav.....	162
Gertner, J. W.:	Niels Nielsen.....	114
Gylstorff:	C. N. Hansen.....	102
Hansen, B.:	A. E. C. Ohlmann.....	103
Hansen, H.:	Erik Otzen.....	103
Hansen, J. J.:	J. P. Schjøtt og Hustru.....	174
Hansen, N. M.:	N. R. Søkilde i 40 Aars Alderen.....	137
Hansen, Th.:	N. R. Søkilde i 50 Aars Alderen.....	154
Jensen, Carl:	Gaarden Søkilde omkring 1870.....	113
Johansen, C.:	Søkilde efter den af N. R. Søkilde foretagne	
	Ombygning.....	145
Kjølby, W.:	H. J. P. Vigild.....	175
Krog, A. M.:	N. Rasmussen Søkilde's Arbejdsplads.....	129
Larsen, Anna:	Favrskov Topgaard.....	56
Larsen, Johannes:	[Flyvende Svaner og Ænder].....	177
Larsen, Marius:	Udsigt fra Brændholts Bjærg.....	83
Lerfeldt, Erik:	Billeskov Hovedbygning's Gaardside.....	51
»	Billeskov Ladebygninger.....	52
»	Fra Billeskov Have.....	52
»	Gamle Huse ved Kerte Gade.....	49
»	Kerte Forskole.....	176
»	Kerte Hovedskole.....	175
»	Kerte Kirkes Alter og Døbefont.....	68
»	Kerte Kirkes Indgangsdør.....	72

Lerfeldt, Erik:	Kerte Præstegaards Hovedbygning.....	50
»	Troldstenen i Brænde Aa.....	66
»	Ørsbjærg Dalgaard.....	54
Lund, Frode:	Sikar med Skummeske.....	17
»	Smørkærne.....	18
Madsen, Herman:	Ved Dømmestrup.....	1
Nationalmuseet:	Flintsværd fra Stenalderens Slutning.....	33
»	Romansk Gravsten fra Kerte Kirkegaard...	73
»	To Guldringe fra Kristi Fødsels Tid.....	37
Overgaard, C. N.:	S. Jørgensen, Kistrup.....	130
Petersen, H.:	Kerte Skovgaard.....	54
Schmidt, K. Dall:	Kerte Kirke.....	65
»	Stuehuset i Kerte gamle Præstegaard.....	97
	R. Askholm.....	20
	J. C. Juel.....	22
	M. Kristiansen.....	23
	Sophie Lørup.....	25
	Hængekar af Bronze.....	36
	Favrskov Mølle.....	55
	C. M. C. Høgh.....	102
	C. A. L. Haugaard med Familie.....	104
	Anne og Rasmus Jensen.....	115
	N. R. Søkilde i 20 Aars Alderen.....	120
	Mads Hansen.....	121
	N. R. Søkilde i 30 Aars Alderen.....	125

NAVNELISTE

I. STEDNAVNE I UDTOG

Aalsbo 158.	Brylle 144.	Frøbjærg 175f.
Aastrup 48, 136, 144, 185ff.	Brænde Aa 38, 112, 143, 191.	Frøbjærg Bavnehøj 81ff.
Allerup-Torp 125.	Brændelydinge 114ff.	Føns 100f., 159f.
Andebølle 12, 84.	Brænde Mølle 181.	Fønsskov 181.
Arreskov 114, 138.	Brænderup 70ff., 99, 104ff.,	Gamborg 101, 178f.
Asperup 92ff.	180.	Gamby 11f., 180.
Assens 16, 68ff., 99f., 172f.	Brændholt Bjærg 81ff.	Gamtofte 77.
Avernakø 136, 145.	Diget 12f.	Gelbjærg 159.
Avlby 91.	Dreslette 25f., 100, 175,	Gelsted 35, 106ff., 180.
Baagø 173.	183f.	Gerup 115f., 145.
Baaring 92f.	Drigstrup 21.	Gislev 6ff.
Balslev 100f., 158f., 173.	Dybmosen 158.	Graderup 180.
Barløse 112, 143, 173ff.,	Dømmestrup 1.	Gremmeløkke 107.
181ff.	Ejby 100f., 108, 173.	Groftøjbjærg 13.
Barløseborg 36.	Ejlskov 11.	Gudme 101.
Barløse-Torp 56.	Ellesø 94.	Guldbjærg 99.
Bellinge 184.	Ellundgaard 55.	Gummerup 26, 127f.
Billeskov 38, 49ff., 69ff.,	Elvedgaard 11, 58, 134.	Haagerup 151.
182.	Erholm 54ff., 82, 158.	Haare 181.
Birkum 7.	Eskilstrup 13.	Haarslev 10ff., 58ff., 159.
Blanke 95.	Faaborg 21f., 31, 43ff.,	Harendrup 12.
Bogense 69, 130, 191.	123, 150f.	Harreslev 192.
Brahesborg 57, 99.	Favrskov 33ff., 55ff., 100,	Harreslevgaard 191.
Brahe-Trolleborg 96,	110, 180f., 191.	Havgaard 10, 58.
113ff., 129ff., 145ff., 161ff.	Ferreslev 8.	Heden 59.
Bredbjærg 176.	Fjellerup 180.	Helnæs 69, 101f., 183.
Bregninge 102.	Fjelsted 107.	Herringe 100.
Bro 69, 105, 178f.	Fleninge 114ff., 129ff.,	Hillerslev 30, 138.
Brobjærg 178f.	145ff., 161ff.	Himmelstrup 58.
Brunsvig 174.	Fravde 3ff.	Hindevad 14.
Brydemagaard 43ff.	Frederiksgave 16.	Hjerup 34ff., 50ff.

- Hjortholm 32.
 Hjulby 181.
 Holse 105.
 Holsegaard 104.
 Hostrup 122, 148.
 Hunstrup 117, 151.
 Husby 100, 179f.
 Højby 8, 152, 176.
 Højrup 93.
 Hønnerup 107ff.
 Høved 60f.
 Ingslev 104ff.
 Ivernæs 179f.
 Jorløse 83f., 134.
 Karlshøj 178.
 Kaslunde 175.
 Katrinebjerg 90.
 Kerte 33ff., 49ff., 65ff.,
 97ff., 112, 172ff., 180f.
 Kerteminde 38.
 Kingstrup 108ff., 185.
 Kistrup 129ff., 146ff.
 Korint 148f.
 Korshavn 89f.
 Kosterslev 60.
 Krarup 96, 120, 149.
 Krumstrup 8.
 Kustrup 90f., 112, 192.
 Kærby 92f.
 Kærbyholm 93.
 Kærsgaard 70, 104ff.
 Kærum Aa 16.
 Køng 19.
 Køstrup 105f.
 Labølle 14.
 Langeland 80.
 Langholm 108f.
 Lumby 63.
 Lunge 107ff.
 Lydingegaarde 190.
 Lykkesborg 10f., 58.
 Lyø 19ff., 126, 136.
 Magleby 79.
 Margaard 61.
 Martofte 175.
 Mesinge 6.
 Middelfart 62, 92, 112,
 176.
 Millinge 31, 189.
 Morud 13, 58ff.
 Mullerød 175.
 Munke 86ff.
 Munkebo 60, 101.
 Mølleknappe 39.
 Nakkebølle 136, 186.
 Nordskov 11.
 Nyborg 13, 18, 21, 61f.,
 93f., 100, 109f., 162, 173.
 Nyfæste 33, 53ff.
 Nymarkgaard 12.
 N. Aaby 13, 150.
 N. Højrup 12.
 N. Næraa 99.
 Odense 3ff., 21, 30f., 57,
 62, 69ff., 83, 98, 101ff.,
 134ff., 147, 155f., 173, 174.
 Ore 4, 70ff., 178f.
 Orte 23f., 82, 175.
 Overmølle 191f.
 Padesø 11.
 Pilebanke 83, 144.
 Risumgaard 94.
 Roerslev 94f.
 Rude 59.
 Rugaard 11, 58ff.
 Røgle-Torp 90.
 Rønnemose 11.
 Rørup 157f.
 Sallinge 189, 190.
 Sandager 3ff., 173.
 Sanderup 173.
 Sandholt 30f., 187ff., 189,
 192.
 Sandholts-Lyndelse 96,
 160, 187ff., 190.
 St. Jørgens 102.
 Skamby 40, 70.
 Skjoldemose 42.
 Skjoldgaard 26f.
 Skovby 144, 178f.
 Skrillinge 92, 176.
 Stavrbj 91f.
 Stegsted 150.
 Stensby 63.
 Stensgaard 57.
 Storaa 178.
 Strib 91f.
 Svanninge 160.
 Svenborg 102, 136, 150.
 Syltemade 42ff.
 Sørslev 93, 184.
 Sødinge 150.
 Søkilde 113ff., 129ff.,
 145ff., 161ff.
 Sønderby 15f., 101, 184.
 Søndergaarde 78, 158.
 S. Næraa 3ff.
 Sønderse 63.
 Taagerud 58.
 Tangerup 101f., 112.
 Tarup 4, 80.
 Tofte 32.
 Tommerup 81ff.
 Topgaard 85.
 Torpskov 50.
 Travn 58.
 Trollund 35.
 Tryggelev 79.
 Tved 26ff.
 Tvedegaard 91.
 Tybrind 100f., 106, 159, 180.
 Udby 100.
 Ullerslev 62, 112.
 Ulsrod 70.
 Vedby 183.
 Wedellsborg 51ff., 70ff.,
 90, 159, 173, 180.
 Vejlbj 90ff., 112.
 Vellinge 185.
 Verninge 96, 112.
 V. Skerninge 42ff., 117,
 148.
 Vestfyns Hjemstavns-
 gaard 17f., 26, 127f.
 Vjerne Mose 61.
 Vigslev 58ff.
 Vindinge 8, 18.
 Vissenbjerg 83f.
 Voldtofte 175.
 Væde 58.
 Vædegaard 59f.
 Vævlinge 10f., 57ff., 192.
 Ærø 45.
 Ørbæk 96.
 Ørelykkegaard 55.
 Ørreslev 59.
 Ørsbjærg 34ff., 54ff., 68ff.,
 174, 191.
 Ørslev 38, 100f.
 Ørsted 23f., 30, 38, 183.
 Ø. Hæsinge 30, 138.
 Ø. Skerninge 46.

II. PERSONNAVNE I UDTOG

- Aaby, Prof., Odense 57.
 Aarhus, S. P., Degn, Kerte 173.
 Andersen, Anna R., Lærerinde, Kerte,
 g. m. Lærer Vigild, Kerte 176. —,
 Iver, Præst, S. Næraa 3ff. —, Klemen,
 Foged, Rugaard 59.
 Ane Karls, Sandager 3ff.
 Ascanius, C., Degn, Kerte 173.
 Askholm, R., Lærer, Lyø 19ff.
 Banner, Anne C., g. m. Grev Hannibal
 Wedel 68.
 Barfod, Fr., Forf. 132ff.
 Baumann, F., Præst, Kerte 102.
 Been, H. J., Degn, Kerte 172f.

- Berg, C., Godsejer, Skjoldemose 42ff.
 Bille, Enevold, Adelsmd. 104. —, Knud, til Billeskov 75. —, Maren, Adelsfrue 75. —, Steen, til Billeskov 75. —, Steen, til Kærsgaard 50, 104. —, Tønne, til Billeskov 75.
 Bit, Søren, se Pedersen.
 Boesen, J. E., Adjunkt, Sorø 143, 145.
 Bohn-Jespersen, E., Kredslæge, Faaborg 20.
 Borne, J. J. P., Lærer, Kerte, Frøbjærg 175.
 Brahe, Anne, Adelsfrue 10f. —, Jørg., til Brahesborg 99.
 Bramming, C. B., Lærer, Kerte 174.
 Bredsdorff, M. T., Præst, V. Skerninge 42ff.
 Brænderup, J. M., Præst, Kerte 99.
 Brunse, Anna, Lærerinde, Kerte 176.
 Christensen, C. C., Lærer, Kerte 176. —, Rs., Munke 89f.
 Christiansen, And., Landmd., V. Tirsted 142. —, R., Landmd., Eske-lund 148.
 Clausen, J. Chr., Præst, Korint 149, 162f.
 Coch, J. W., Præst, Kerte 99.
 Dam, Maren A., g. m. Præst Hassel, Skelskør 71f.
 Digsmed, C. K., Præst, Kerte 98f.
 Farenhorst, Anna, g. m. Præst Zeuthen, Skamby 70. —, C., Forvalter, Wedellsborg 70. —, C. C. 70f. —, F. C. 70. —, V. F., til Billeskov 51f., 70f.
 Fenger, P., Landbrugsskoleforst., Korint 149.
 Finecke, Kammerjunker, Dallund 63.
 Forrider, Hans, se Hans.
 Fris, Ingeborg, Margaard 61. —, Mette, Holsegaard 104.
 Gaardboe, A. P., Forf., 143, 147ff.
 Godtfredsen, Camilla, Lærerinde, Kerte 176.
 Grand, Kirst., Lærerinde, Kerte 176.
 Grauslund, J., Lærer, Kerte 176.
 Grüner, F., Præst, Brænderup 78.
 Gyldenstjerne, Henr., Elvedgaard 58. —, Magdalene, g. m. Henr. G. 58.
 Hans Forrider 30, 96, 189.
 Hans, Konge 53.
 Hansen, And., Gmd., Diget 12f. —, C. N., Præst, Kerte 102. —, Franciska, Lærerinde, Kerte 176. —, H., Kammeraad, Favrskov Ml. 55. —, H. P. M., Lærer, Kerte, Mullerød 175. —, Jens, Gdr., Hostrup 122. —, L., Gmd., Sønderby 16. —, Mads, Forf., 117ff., 130ff., 147ff. —, P., Gmd., Ny-markgaard 12. —, Rs., Munke 88f.
 Hassel, A. C., Præst, Kerte 71f., 100. —, C. O., Præst, Skelskør 71f., 100.
 v. Hauen, N., Prof., Odense 78, 173.
 Haugaard, C. A. L., Præst, Kerte 103f.
 Hauge, A. M., Lærer, Kerte, Kaslunde, Voldtofte 175.
 Helms, Anna M., g. m. Præst Hviid, Brænderup 70.
 Hoya, Greve af, 158.
 Hviid, And., Præst, Brænderup 70. —, Anna J., g. m. V. F. Farenhorst, til Billeskov 70f.
 Høgh, C. M. C., Præst, Kerte 102. —, J. F., Præst, Kerte 101.
 Ibsen, Jesper, Ørsbjærg 68.
 Jensen, Oberst 106f. —, A., Lærer, Snave 24f. —, Jørg., Officer 106f. —, Karen, g. m. Gmd. N. Rasmus-sen Søkilde, Fleninge 122ff., 148, 151ff. —, Kirst., Lærerinde, Kerte 176. —, M., Lærer, Kerte 176. —, Rs., Gmd., Fleninge 114ff. —, S., Lærer, Kerte, Skrillinge 176. —, Sophie, Lærerinde, Snave, g. m. H. Lørup Larsen 24ff.
 Jeppesen, O. S., Lærer, Kerte, Frøbjærg 176.
 Jespersen, Sv., Magister 15.
 Johansen, M., Frugtavlsmd. 150f.
 Juel, J. C., Kæmner, Faaborg 21f.
 Justesen, Justa K., g. m. Gmd. N. N. Søkilde, Fleninge 135, 165.
 Jørgensen, Gundorph, Lærer 162ff. —, S., Lærer, Kistrup 129ff., 146ff. —, Steen, Kommerceraad 182.
 Klæsøe, Gunhild, Lærerinde, Kerte 176.
 Koch, E., Skovrider, Ditlevslyst 148.
 Krarup, N. B., Skolemand 41f.
 Kristensen, J. E. T., Biblioteksass. 185.
 Kristiansen, M., Lærer, Orte 23f.
 Kristoffer af Oldenborg, Feltherre 158.
 Lagoni, P., Lærer, Gerup 115.
 Larsdatter, Anne, g. m. Gmd. Rs. Jensen, Fleninge 114ff., —, Anne S., g. m. Gmd. N. Nielsen, Fleninge 114ff., 132.
 Larsen, Johs., Kunstmaler 177f. —, Rs., Munke 87f.
 Laub, O. H. K., Præst, Haagerup 115ff.
 Lauenberg, J. J., Degn, Kerte 173f.
 Lauridsdatter, Karen 3ff.
 Laurits, Degn, Kerte 172.
 Lauritzen, Hans, Forv., Billeskov 69.
 Lindenov, Hans, Rigsraad 180.
 Lund, Anker, Kunstmaler 67.
 Lundbeck, J. J., Degn, Kerte 173.
 Lund, Margr. P., g. m. C. Farenhorst 70.
 Lørup, Sophie, se Jensen.

VIII

- Mackeprang, Forp., Nakkebølle 186.
 Madsen Jens, Præst, Kerte 72. —, Rs., S. Næraa 3ff.
 Malene Træskomands, V. Skerninge 44f.
 Mejborg, R., Kulturhistoriker 143, 146.
 Mette Anderses, Fravde 3ff. —, g. m. Præst I. Andersen, S. Næraa 6ff.
 Michelsen, Hans, Nyfæste 53.
 Mollerup, W., Historiker 141.
 Mortensen, H., Præst, Kerte 97f.
 Müller, A. G., Lærer, Kerte 175. —, Hakon, Lektor, Odense 31.
 Møller, Kr., Landbrugslærer 149. —, P. R., Forf. 117, 142.
 Niels, klog Mand, Ærø 186.
 Nielsen, Anton, Forf. 131ff., 147. —, Chr., Lærer, Kerte 176. —, Hans, Degn, Kerte 172. —, Niels, Gmd., Fleninge 114ff. —, Niels, klog Mand, Aastrup 186f.
 Norby, Margr., g. m. Tønne Bille, til Billeskov 56.
 Ohlmann, A. E. C., Præst, Kerte 103.
 Olsen, Johs., Museumsinsp., Svenborg 26. —, Niels, Hsmd., Brændelydinge 120ff.
 Olufsen, Mads, Præst, Kerte 99.
 Otzen, Erik, Præst, Kerte 103.
 Paludan-Müller, C., Historiker 138.
 Pedersdatter, Ane, g. m. Gdr. J. Hansen, Hostrup 122. —, Bodil, Sandholt, Millinge 30f., 96, 160, 188f., 189, 192.
 Pedersen, Hans, Nymarkgaard 12. —, P., Lærer, Kerte, Bredbjærg 176. —, Søren, Dybskrog 185f.
 Petersen, And., Lærer, Valløby 143, 147.
 Raben, P. A., Præst, Kerte 78, 100f.
 Rand, P. N., Lærer, Kerte 175.
 Rantzau, Johan, Feltherre 53.
 Rask, Rs., Sprogforsker 41f.
 Rasmussen, And., Gmd., Balslev 159. —, Ane S., g. m. Gmd. Kn. Nielsen, Haagerup 114ff. —, Mads, Konserverfabr., Stegsted, Faaborg 150f. —, Mikkil, Præst, Mesinge 6.
 Rasmussen Søkilde, N., Gmd., Forf. 20, 113ff., 129ff., 145ff., 161ff.
 Ravn, N. R., Præst, Kerte 38, 99.
 Reetz, V., Lærer, Kerte, Martofte 175.
 Reinhardt, C. E. F., Historiker 178f.
 Reventlow, Joh. L., Greve, Brahetrolleborg 119, 138ff., 149.
 Rom, N. C., Husflidsmd. 125, 132, 143.
 Rosenkilde, Dorthe S., g. m. Præst Hassel, Kerte 71, 100.
 Rud, Corfitz, til Sandholt 190.
 Schiøtt, Fr., cand. polit. 141. —, J. P., Lærer, Kerte 34f., 174.
 Simonsen, B. M., Lærer, Gerup 115ff.
 Skovsgaard, R., Rentier, Odense 111.
 Sloth, H., Landbrugslærer, Korint 149.
 Sommer, N. J., Præst, Kerte 99.
 v. Sperling, Noline Nobel, Stamhushesidderinde, Sandholt 187.
 Stampe, J. J., Præst, Gislev 6.
 Stehr, F. C., Præst, Kerte 101.
 Storch, E., Officer 34, 73. —, Fr. L., Præst, Kerte 101. —, S., Præst, Kerte 33, 101.
 Storm, Fr., Præst, Kerte 68, 101f.
 Strøyberg, J. C., Præst, Kerte 72, 99f.
 Søkilde, Anna N., Fleninge 135. —, Chr. D. N., Skovfgd., Stenskov 135, 164. —, Johanne M. N., g. m. Hsmd. R. Pedersen, N. Søby 135. —, Niels N., Gmd., Fleninge 116ff., 135, 153ff., 162f. —, Rasmine N., g. m. Insp. H. Petersen, Vejen 135.
 Sørensen, Eskel, Folkemindeoptegner, Gelbjærg 159.
 Termansen, N. J., Politiker 142, 152.
 Thyregod, C. A., Forf. 131ff.
 Tofte, Lærer, Nordenbro 79.
 Tokkenburg, Greve af, 158.
 Tryggelev, Lars, Hsmd., Syltemade 45ff.
 Wad, G. L., Arkivar 140, 156.
 Valdemar Atterdag, Konge 178f.
 Wedell, Bendt, Greve, til Wedellsborg 67ff. —, Chr., Greve, til W. 78, 173. —, Fr. Ludv., Greve, til W. 68, 78, 173. —, Hannibal, Greve, til W. 68ff. —, Julius, Baron, Billeskov 49ff. —, Karl, Greve, til W. 36, 49ff. —, Vilh. Fr., Greve, til W. 78.
 Wiborg, Jac., Herredsfgd., Faaborg 45ff.
 Vigild, H. J. P., Lærer, Kerte 174f.
 Vinther, J. H., Højskoleforst., Brahetrolleborg 149
 Winther, L. P., Præst, Kerte 78, 100.
 Østergaard, Vilh., Forf. 141.

RETTELSER

- S. 17 L. 2 f. o.: især i Turup Sogn udgaar.
 S. 17 L. 8 f. o.: Lundegaard skal være Mygindgaard.
 S. 17 L. 9 f. o.: Turup skal være Holevad.

Tilflugt under den bekendte Bellinge Bro over Aaen for der at gøre Barsel; Manden var ene hos hende, og hun sad her i 3 Døgn, uden at nyde andet end Vandet af Aaen, som hun tog med sin Haand for at læske sig paa. (Meddelt af Ringe efter Fortælling af en Kone i Kingstrup Skov, hvis Mormoders Farmoder bemeldte Kone var). Endelig hedder det ogsaa, at der i Bellinge By boer en Huskone, som er Datter af en Husmand John, der døde 1809, 94 Aar gammel, og som var en Søn (eller Sønesøn) af en svensk Tømmermand, Erik Johnsen, der den Tid var blevet tilbage her i Landet og havde giftet sig med en Pige fra Vellinge i N. Broby Sogn. (Meddelt af H. V. Hr. Pastor loci Holm). Det vil naturligvis her komme an paa, om hun var en Sønne- eller Sønesøns Datter, af den tilbageblevne Svenske; thi i første Tilfælde var han naturligvis ikke af Carl Gustavs, men af de fra Tønning som Fanger indbragte svenske Soldater.

Idet denne Sagnrække hermed slutter, udtaler jeg en Tak til Evald Tang Kristensens Søn, Biblioteksassistent Johs. E. Tang Kristensen, der har ordnet Sagnene fra Odense Amt til Udgivelsen og læst en Korrektur paa dem.

H. C. F.

TO GAMLE ORIGINALER I AASTRUP

AF FØRSTELÆRER V. WÜRDEN PEDERSEN

DEN første af de to gamle Originaler, som her skal omtales, er Søren Bit, hvis kristelige Navn var Søren Pedersen. Hvorfor man kaldte ham Bit, vides ikke; han boede i Dybskrog (diwskrâw) ved Nakkebølle Sanatorium, i et lille Hus, som i Sommertiden nu bruges til et Par Hold lungesvage Københavnerpigeboern, som bærer Navnet »Bittenbørnene« efter Søren Bit.

Engang blev han vejlet paa Helenemøllen ved Holstenshus, og naar nogen spurgte ham, hvad han vejede, svarede han: »20 Skippund, 13 Lispund og 7 Pund.«

Han kunde »hexe«, sagde man. Da Gdr. Søren Andersens nu afd. Enke, Gamskærgaard, som ung Pige tjente i Gaard Nr. 1 i Østergyden, kom Søren Bit ind i Gaarden, just som hun, Maren, var ved at brygge. »Ka du nåk få'd te å løw, Maen?« sagde han. »Jo, det tænker jeg da,« svarede Maren;

men i det samme stoppedes Hullet, og hun maatte have Karref tømt og Hullet rensat.

Naar en ny Møllekusk første Gang kom kørende til ham, sagde han til Kusken, naar denne skulde køre derfra igen: »Pas på, dut vældr!« Men saa snart Vognen var kommet lidt fra Huset, kunde Søren Bit faa Møllevoغن til at vælte, skønt Vejen var ganske jævn.

Ogsaa paa Herregaarden Nakkebølle drev han sit Spil, f. Eks. saadan, at der ikke kunde kernes Smør uden om Søndagen; men kloge Niels fra Ærø kunde fortælle Forpagter Mackeprang, hvad Grunden var, og naar Niels var nærværende paa Gaarden, kunde der nok kernes paa Hverdage. »Vil du vide, hvem der gør det?« spurgte kloge Niels. »Ja, Tak!« svarede Forpagteren. — »Saa gaa ud i Folden i Morgen tidlig Klokken halvfire, saa ser du ham!« Og ganske rigtigt. Derude gik Søren; han sagde, at han vilde købe en Kvie; derfor var han ude at se paa en.

Sørens Angivelse af sin Vægt viser jo, at han ikke var uden Humor. Det viser ogsaa følgende to Bemærkninger. Han fortalte, at hans Fader havde to Føl, og »di vå lisåm eet, deen vå vit, deant vå sårt«.

Engang sagde han om en Egestamme: »Åm je mu sæjt: Så rætr je ham kråut.« (Om jeg maa sige det: Saa retter jeg den kroget).

Engang da Søren Bit var oppe at trættes med Skovgeden, fik Søren sidste Ord og sagde til sin Arbejdsfælle: »Om du hørte, jeg bed ham«.

Hvis en Gris døde, fik Søren Skylden.

Søren Bit, der var født i Katterød, døde i Stenstrup omkring 1900, da han var oppe i Halvfjerdserne.

Den anden Original var Niels Nielsen, Højbjerggaard; han var »klog Mand«, »kloge Niels fra Aastrup«.

Han kurerede en Taa paa Rasmus Skade og satte en Arm i Led paa en anden. Over for en Patient med skævtiddende Hoved anvendte han en radikal Kur. Han gav ham saadan en paa Hovedet, at det sang.

Hans Klienter fra Sognet betalte ham deres Honorar, naar de kom til Smedje. Det var i de Dage, Folk havde Mad og Brændevin med til Smedje, baade til sig selv og Smeden, fordi

denne arbejdede paa Bestilling hele Dage ad Gangen for hver Mand.

Niels' Honorar bestod nok mest i Brændevin, en Vare, han holdt for meget af. Man siger, at han daglig fik indtil 20 Snapse i Smedjen.

Forøvrigt kom Folk rejsende langvejsfra til kloge Niels Nielsen i Aastrup.

Han døde i 1870erne.

SAGNET OM SPØGERIET PAA SANDHOLT

VED GDR. KRISTEN BECK, BISKORUP

MIN for 50 aar siden afdøde fader, der var født i Bækgaard- den, Sandholts Lyndelse i 1830erne har, ikke een men mange gange, fortalt om spøgeriet paa Sandholt, hvad jeg da her gengiver med hans ord.

Sagnet har en forhistorie. De adelige paa Sandholt havde en gravhvælving under koret i Sandholts Lyndelse kirke, tilmuret af frk. Sperling. Denne var bleven overfyldt med kister og skulde tømmes. Dette arbejde blev overladt en husmand, der boede tæt ved Bækgaarden. Manden, hvis navn jeg har glemt, lejede hjælpere, og arbejdet begyndte med, at der gravedes en stor fællesgrav paa kirkegaarden, hvori det var meningen kisterne skulde sænkes.

Men det gik anderledes, blev til gement gravrøveri og anden udskejlse. Alle kisterne blev aabnede, endnu brugbart linned fra de sidst gravsatte, saavel som smykker, ja selv de brugbare egetræs-fjælle eller rettere planker af kister, alt blev ranet.

Røverens kone vægrede sig ved at tage det røvede linned i brug, men manden anbragte i smug ligtøj under hendes lagen, og da hun ikke kunde nægte at have sovet lige roligt den nat, faldt hun tilføje og tog mod alt, hvad bruges kunde.

Af de egetræs planker rejste manden et hegn langs Lyndels'e gade foran sin have. Rester af dette, paastod far, stod endnu i hans barndom — omved 1840. —

Men selve ligene gik heller ikke ram forbi, men blev som aadsler, under haansord, smidt ned i kulen. En — eller to? — af de gamle balsamerede herremænd blev en dag af de raa, drukne arbejdere stablet op til et stolestade inde i selve kirken,

og under udbrudet: »Du har før været en bondeplager, men hvad er du nu?« slog de til ligets hoved, saa det trillede ned ad kirkegulvet til stor forfærdelse for en gammel kone, der just var kommen for at falbyde »kavringer« til graverne, men som nu hujende flygtede. Dette raa optrin fortalte far, at hans far, altsaa min bedstefar, paastod at have overværet som »knægt«.

Nu troede de gamle, at al denne vandalisme var den egentlige grund til, at der, først da, pludselig begyndte at »spøge« paa Sandholt. De gamle adelige — maaske særlig den mishandlede herremand — fandt sig ikke i, at alt dette gik upaa-talt hen, hvad det forøvrigt fik lov til.

Og saa følger da det egentlige, af overtroen fødte, sagn. Alt det før fortalte er nok nær op ad virkeligheden, hvad dog maaske gamle dokumenter fra 1700 tallet maa kunne findes frem om.

En ung pige — fader nævnede ingen navn — fra Sandholts Lyndelse (maaske en datter af røveren?) havde sin kæreste paa Sandholt: Hans forrider (ladefoged? forkarl?). Ham vilde hun besøge en sen aften (ved Pinsetid?). Da hun nærmer sig gaarden, ser hun paa broen over borggraven en skikkelse komme sig imøde, og paa frastand raaber hun ham an: »Er det dig, Hans forrider?« men faar ingen svar. Anden og tredie gang spør hun uden at faa svar, men nu er hun naet nær skikkelsen, der pludselig spørgende »Vil du se, hvem jeg er?« slaar sin kappe tilside og staar for hende, glødende. Forfjamsket stammer hun: »Du er jo en fordømt aand«.

Dette svar, der jo indeholdt en dom, gav gengangeren magt over pigen, og han siger »Kan du nævne mig en toresartikkel paa det?« hvortil pigen, der nu har samlet sig og ellers er mundrap, svarer: »Ja baade første, andet og tredie troens led og Fadervor i tilgift, og det til det skal runge for dine øren«. Neppe har hun imidlertid begyndt fremsigelsen, før gengangeren beder hende holde inde, men paalægger hende at give møde samme tid og sted — (?) aar derefter, hvorpaa han bød hende haanden til afsked. Snarraadig rakte hun ham sin forklædesnip — og spøgelset var forsvundet.

Næste morgen fandt pigen fem svedne pletter paa forklædet: mærker af den dødes fem fingre. Dette klæde var at se mange aar, til det omsider forsvandt.

Flere aar i træk maatte stærke karle, naar mødetiden var

inde, holde pigen for at hindre hende i at møde ved Sandholt, og først længe efter faldt hendes nerver til ro.

Her slutter det egentlige sagn — efter faders mund — men videre digtede hin tids overtro om overnaturlige kræfters spil paa Lyndelse gade, især paa broen over bækken, der skiller Bækgaarden — min slægts hjem — fra stedet, hvor røverens længst forsvundne hus laa, hvor folk, især mod højtider, blev kastet i vandet, indtil mystikken omsider forsvandt i vor tids, maaske lidt lysere taager.

Optegnet $\frac{9}{2}$ 1937.

GAMLE SANDSAGER

OM BODIL PEDERSDATTER

Maler i Sallinge Jens Chr. Hansen har i 1937 fortalt mig, at hans Farbror Jørgen Rasmussen og Hustru Karen boede i Strandby nær Løgismose. Karen var fra et Hus i Millinge,¹ Nabo til et Par gamle Væverfolk. Væverkonen var Bodil Pedersdatter, Pigen fra Sandholt.

Karen har fortalt, at Væverfolkene aldrig gik i Seng før efter Kl. 1. Saasnat Klokken slog 12 om Natten, begyndte en Bliklampe, der hang ned fra Loftet, at svinge frem og tilbage, og saadan blev den ved fra Kl. 12 til 1, den Tid hvori Genfærdet i de 3 Aar pinte Bodil Pedersdatter.

I de 3 Aar, hun blev pint, raabte hun ofte, naar Klokken havde slaaet 12: »Se, der er han«. Men de andre saa ingenting.

Hendes Forklæde med Fingermærkerne blev ophængt i Svanninge Kirke og skal senere være kommet til Nationalmuseet.

Vilhelm Larsen, Nybølle Kirkelung, har i 1937 fortalt mig:

Da Bodil Pedersdatter mødte Genfærdet ved Sandholt, skal hun have sagt: »Skjul dig ikke, Hans Forrider, jeg kender dig nok.« Saa slog han Kappen tilside.

Bodil Pedersdatter gik omkring og fremviste Forklædet. Hun skal have været temmelig fantasifuld.

Jens Pilegaard, cand. phil., København.

OM GRAVRØVERNE I SANDHOLTS-LYNDELSE

I Begravelsen i Sandholts Lyndelse Kirke fandt Gravrøverne en meget stor Mand, der var balsameret. Han blev stillet op mod Kirkemuren, Hovedet blev slaaet af ham, og der blev sagt: »Du har før været en stor Mand, men se nu til, hvad du er«.

Fortalt af Vilhelm Larsen, Nybølle Kirkelung, 1937.

Den store Mand maa have været Corfitz Rud, 1573—1630, jfr. Fortegnelse over Begravelserne i Sandholts Lyndelse Kirke i Thott 727 Fol. i Kgl. Bibl., 18. Aarh.

Se Søkilde: Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg, S. 47.

Hans Peter Mortensen i Sallinge har i 1937 fortalt:

Den ene af Gravrøverne fra Sandholts Lyndelse Kirke — han der brugte Kisterne til Stakit — kunde ikke være ude efter Solbjerg.

Konen til en af Gravrøverne sagde, at hun vilde ikke ligge i et Hus, hvor de havde saadan noget Tøj (som det stjaalne Ligtøj fra Kisterne). Saa tog hendes Mand Linnedtøjet fra en Kiste og lagde det under hendes Hovedpude. Om Morgen spurgte han hende, om hun havde sovet godt om Natten. »Ja, hvorfor det«, sagde hun. Han gik da hen og tog Linnedtøjet frem og viste hende det.

H. P. M. vidste ikke, om hun vidste eller fik at vide, at hendes Mand var en af Gravrøverne.

Maler Jens Chr. Hansen i Sallinge har i 1937 fortalt:

Nogle fra Sandholts Lyndelse By brød ind i Begravelsen i Sandholts Lyndelse Kirke, hvor Herremændene fra Sandholt laa begravede, og plyndrede dem. Ligene blev stillet op mod Kirkemuren, og Hovedet slaaet af dem: »Du har før været en farlig Karl, se nu til, hvad du er«. Kisterne blev brugt til Stakit. Gravrøverne døde alle paa en mærkelig Maade, ingen af dem døde en naturlig Død.

J. Pilegaard.

SKÆRE MED SAV

Skære med Sav, skære med Sav,

4 Skilling for en Dav,

2 til Øl og 2 til Brød,

2 skal lægges i Tasken rød.

Efter Maren Kildevæld, f. Rasmussen, Lydingegaarde, 1927.
H. C. Frydendahl.

FRUENS HØL

En Banke paa Vejen fra Ørsbjærg ned til Brændeaa ved Aabro har fra gammel Tid Navnet Holgarbanken. Det samme Navn har en anden Banke ved Vejen ned til Kertebro paa Favrskovsiden¹⁾.

Nedenfor Holgarbanken ved Kertebro er der en brat Skrænt ned til Aaen, kaldet Fruens Høl²⁾, og den gamle Overlevering beretter, at paa dette Sted kørte engang en Herskabskarosse med en Adelsfrue ud i Aaen af Vanvare. Derfra skal Navnet stamme.

En anden Overlevering fortæller, at der paa en Eng ved Brændeaa er begravet en Herremand, maaske en, som blev dræbt i Grevens Fejde?

J. C. A. Carlsen-Skiødt.

AT TRÆKKE HANDSKER PAA VESTFYN

I Fynsk Hjemstavns Septemberhæfte 1937 findes et lille Stykke om at trække Handske, af Martine Agathe Hansen, Christiansminde. Denne Leg kendes ogsaa paa Vestfyn, men den synes ikke her at have Forbindelse med »Heils gow Konge, Herre«, der her ikke synes at være en Leg, men et Ordspil eller Rim, man sagde for Morskab i en ledig Stund. Ordspillet lyder i sin Helhed saaledes paa Vestfyn:

Hils gode Konge, Herre! Hvad skal saadan en lumpen Svend fortjene, som du er? Hvad Herren hyde, skal Tjeneren lyde. Sommetider, men ikke altid! Hvad skal jeg bestille?

L. P. Pedersen, Torøhuse Skole.

GENFÆRDET VED OVERMØLLE

Overmølle ligger vest for Harritslevgaard og hører til denne. Der fortælles, at for mange Aar siden var der en Møller, som gik igen; han havde toldet for meget af Folks Korn og kunde af den Grund ikke finde Fred i sin Grav. Ved Nattetid kom han farende til Hest frem og tilbage fra Kirkegaarden og til Møllen.

Da Folk var bange for Genfærdet, blev Præsten i Bogense anmodet om at mane det ned. Præsten kom da en Nat kørende

¹⁾ Holgarbanken kan muligvis afledes af »Hulvej«, men dette er dog usikkert. ²⁾ »Høl« er en Hulning i et Aaløb, hvor Vandet næsten staar stille, eller dyb Vandsamling i en Vig eller Mose. (Joh. Stenstrup: De d. S t e d n a v n e).

og blev holdende et Stykke fra Kirken, slog Kreds om Vognen og et Kors for den, for at intet skulde kunne skade Vognen, derefter sagde han til Kusken, at hvis der skulde komme en Mand og befale ham at køre, skulde han ikke gøre det, men blot vente, til han selv kom tilbage.

Præsten gik derefter ind paa Kirkegaarden, hvor han trat Genfærdet; men han kunde ikke faa Magt over det, da det sagde, at Præsten som Barn havde taget en Skilling af sin Moders Penge, som han ikke maatte, da tog Præsten en Skilling frem og kastede den for Genfærdets Fødder, hvorefter han fik Magt til at mane det ned og slog en Pæl i Jorden, hvor det sank. Paa Stedet var Græsset i mange Aar mørkegrønt, saa Folk kunde se, hvor Mølleren blev manet ned. Men siden den Tid saas hans Genfærd ikke mere.

Mens Præsten var paa Kirkegaarden, kom, som han havde anet, en Mand hen til Vognen og befalede Kusken at køre; men paa Grund af Præstens Ordre nægtede han at gøre det.

Fortalt af afdøde Maren Mikkelsen, Harritslev, født i Veflinge Sogn den 2. Februar 1808. Jeg har siden hørt det af flere ældre Folk.

Martine Agathe Hansen, Christiansminde.

KNIV I KLEMME FOR AT STANDSE BLOD

Blandt nogle Optegnelser, som min Fader, Gdr. Mads Hansen Madsen, Møllegaard, Kustrup, født 1854, død 1926, efterlod sig, findes følgende, som han har skrevet 1871:

For at standse Blodet, naar man har skaaret sig, skal man straks binde et Stykke Linned om den blodige Kniv og sætte den ind mellem en Dør, bag et Spejl eller i Klemme af en Skuffe, og da iagttage, at man ikke kommer nær ved dette Sted, saa længe Saaret endnu bløder.

Anna Madsen, Lærerinde, Gestelev.

BODIL OG SPØGELSET VED SANDHOLT

Da Spøgelset stod over for Bodil og slog sin Kappe til Side, var det helt glødende, og det saa ud, som om en Due flagrede op og ned i den glødende Masse. Dette har nu afdøde Gdr. Peder Pilegaard, Nybølle, fortalt mig.

Nogle mente, at det var de gamle Herremænds Aand, der var faret i Bodil.

F. Vilhelm Larsen, Nybølle.

Vær med i Fynsk Hjemstavns Indsamlingsarbejde!

For Tiden ønskes især Oplysninger om:

Sagnet om Kæmpernes Legetøj. (Se Omslaget i Januar 1937).
Gamle Gravmæler af Træ eller Jærn. (Se Artiklen »Gamle Gravtræer fra Avernakø Kirkegaard«, Decbr. 1936).

Talemaaden om Skræderens Barsel. (Se under »Gamle Sandsager«, Jan. 1937).

Det gloende Spøgelse ved Sandholt (evt. en anden Herregaard) og Visedigterinden Bodil Pedersdatter. (Se under »Gamle Sandsager«, Febr. 1937).

Sagn om Odense Aa.

For modtagne Oplysninger takkes

F. Vilhelm Larsen, Nybølle.

Laurits Nielsen, København.

Yderligere Oplysninger bedes sendt til

Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

H. C. Frydendahl:

N. Rasmussen Søkilde.

Hans Liv og hans Indsats som Bonde, Frugtavler, Husflidsmand og Historiker.

Den Artikelrække, der har været offentliggjort i Fynsk Hjemstavn Aug.—Novbr. 1937, foreligger her i Bogform forsynet med en Del Tilføjelser paa forskellige Punkter, bl. a. med et Personregister.

Det er mit Haab, at den lille Bog finder saa mange Købere, at Fremstillingsomkostningerne kan blive dækket.

Den kunde f. Eks. anvendes som Julegave.

Den kan faas i enhver Boghandel, og den sendes portofrit, naar 1 Kr. 50 Øre indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup, Espe.

H. C. F.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1937

faas i Boghandelen til oprindelig Pris.

Hos Udgiveren faas Aarg. 1928—37 samlet for 30 Kr.

Enkelte Aargange faas for 4 Kr., saa længe Restoplaget tillader det.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 2.00,	med Skindryg Kr. 3.00
To Aargange samlet.....	— - 2.50,	— - 3.50
Tre Aargange samlet.....	— - 3.50,	— - 4.50
Fire Aargange samlet.....	— - 4.50,	— - 5.50

Enkelte Hæfter faas for 50 Øre, hvis overkomplette Eksemplarer forefindes.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

**Sydfyenske Jernbaner - Nordvestfyenske Jernbane
Odense-Kjertemindede-Martofte Jernbane**

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud — Telefon »Sydfyen«, Odense

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

FYNSK HJEMSTAVN

Kr. 5.00 aarligt.

A. N: O.

De gamle fynske Dialektstykker
Bjærregaarden og Brøu fraa Maaren Knøvsdaatter
af K. H. With — med Forord af *Hans P. Lunde*.

Pris 1 Kr. + Porto.

Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD
I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre — Børn 25 Øre.

Foreninger og Skoler halv Pris.

K. L. Kristensen:

Muld og Minde.

Aschehoug Dansk Forlag — Kr. 4,50.

Julebogen —! Ib Paulsen:

»Garm — Ødrenge«.

Tilegnet Mindet om Maleren Sophus Paulsen og Hustru.
(Aschehougs Forlag).

En Ødrengs Liv paa de sydfyenske Øer.

...»Der er ægte Natur i Bogen, et forfriskende Pust fra Havet omkring Ærø og Lilleø. Med sikker Erindringsevne er de mange Detaljer fastholdt, Dufte og Farver gengivet i et Sprog, der baade er følsomt og fast.«

(Folketingsmand Jul. Bomholt i »Socialdemokraten«.

Kontor for Avertering i København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.